

Oplevelsen af praktik på uddannelserne til lærer, pædagog, sygeplejerske og socialrådgiver

En kvalitativ og kvantitativ undersøgelse blandt
studerende

DANMARKS
EVALUERINGSINSTITUT

FORORD

Oplevelsen af praktik på uddannelserne til lærer, pædagog, sygeplejerske og socialrådgiver

I denne rapport præsenterer Danmarks Evalueringsinstitut (EVA) en undersøgelse af studerendes oplevelser med praktikken på de fire største professionsbacheloruddannelser: uddannelserne til pædagog, lærer, sygeplejerske og socialrådgiver.

Praktikken er en stor del af og udgør et væsentligt særkende ved professionsbacheloruddannelserne. De studerende skal i praktikken afprøve den viden, de har tilegnet sig i undervisningen, og opøve deres færdigheder og kompetencer i den praksis, som de senere skal udøve deres profession i.

Derudover er god kvalitet i uddannelserne og herunder praktikken også central i en tid, hvor der er stort fokus på at øge rekrutteringen til professionerne. Der er allerede i dag mangel på bl.a. uddannede sygeplejersker og pædagoger, ligesom undersøgelser viser, at der bl.a. er udfordringer med andelen af undervisere i folkeskolen, som har en læreruddannelse. Flere prognoser peger på, at det er en udfordring, der vil vare ved i de kommende år, og som vanskeliggør håndteringen af flere centrale opgaver i vores daginstitutioner, skoler, specialtilbud, socialforvaltninger, hospitaler og kommunale sundhedsvæsen.

EVA retter med denne undersøgelse blikket mod praktikforløbene ved at belyse de studerendes oplevelser og erfaringer i praktikken. Rapporten trækker på data fra kvalitative interviews med og spørgeskemabesvarelser fra studerende, som er på det sidste år af en af de fire uddannelser og dermed har gennemført al praktik på uddannelsen.

Undersøgelsen bidrager med en række nye indsigter og perspektiver vedrørende de studerendes oplevelser i praktikken og vedrørende betydningen af disse oplevelser for de studerendes overvejelser om en fremtid som enten lærer, pædagog, sygeplejerske eller socialrådgiver.

Jeg håber, at rapporten kan være med til at styrke forståelsen af praktikken som en afgørende komponent i nogle af de uddannelser, som er centrale for at sikre en fortsat kvalitet i vigtige funktioner i vores velfærdssamfund, og at den kan bidrage til at kvalificere arbejdet med fortsat udvikling af praktikken.

Christina Barfoed-Høj
Direktør

INDHOLD

Oplevelsen af praktik på uddannelserne til lærer, pædagog, sygeplejerske og socialrådgiver

1	Resumé	6
2	Indledning	16
2.1	Tidligere undersøgelser på området	16
2.2	Rammer og organisering af praktikken på de fire uddannelser	20
2.3	Undersøgelsens formål	21
2.4	Undersøgelsens metode	22
2.5	Rapportens opbygning	24
2.6	Projektets organisering	24
3	Oplevet udbytte og læring i praktikken	25
3.1	Kapitlets hovedresultater	25
3.2	Resultater fra interviewundersøgelsen	26
3.3	Resultater fra spørgeskemaundersøgelsen	35
4	Forberedelse af praktikken	44
4.1	Kapitlets hovedresultater	44
4.2	Resultater fra spørgeskemaundersøgelsen	44
5	Arbejdsopgaver i praktikken	51
5.1	Kapitlets hovedresultater	51
5.2	Resultater fra interviewundersøgelsen	52
5.3	Resultater fra spørgeskemaundersøgelsen	58

6	Praktikvejlederen	68
6.1	Kapitlets hovedresultater	69
6.2	Resultater fra interviewundersøgelsen	70
6.3	Resultater fra spørgeskemaundersøgelsen	81
7	Det kollegiale fællesskab	93
7.1	Kapitlets hovedresultater	93
7.2	Resultater fra interviewundersøgelsen	94
7.3	Resultater fra spørgeskemaundersøgelsen	103
8	Psykisk arbejdsmiljø	111
8.1	Kapitlets hovedresultater	111
8.2	Resultater fra spørgeskemaundersøgelsen	112
9	Uddannelsesstedets rolle under praktik	143
9.1	Kapitlets hovedresultater	143
9.2	Resultater fra interviewundersøgelsen	145
9.3	Resultater fra spørgeskemaundersøgelsen	148
10	Overvejelser om fremtidigt arbejdsliv	161
10.1	Kapitlets hovedresultater	161
10.2	Resultater fra interviewundersøgelsen	162
10.3	Resultater fra spørgeskemaundersøgelsen	166
	Appendiks A – Litteraturliste	171
	Appendiks B – Metode og datagrundlag	173

1 Resumé

Danmarks Evalueringsinstitut (EVA) præsenterer i denne rapport resultaterne af en undersøgelse af studerendes erfaringer med praktikken på de fire største professionsbacheloruddannelser (pædagog-, sygeplejerske-, lærer- og socialrådgiveruddannelsen). Undersøgelsen er baseret på dels kvalitative interview og dels en spørgeskemaundersøgelse blandt studerende på sidste år af de fire uddannelser.

I undersøgelsen har vi spurgt ind til de studerendes erfaringer med følgende forhold i praktikken: oplevet udbytte og læring i praktikken, forberedelse af praktikken, arbejdsopgaver i praktikken, praktikvejlederen, det kollegiale fællesskab, psykisk arbejdsmiljø, uddannelsesstedets rolle under praktik samt overvejelser om fremtidigt arbejdsliv.

Kvalitet i de store professionsuddannelser er af afgørende betydning, når vi vil understøtte og udvikle kvaliteten af det arbejde, der udføres i skoler, dagtilbud, ældrepleje, socialforvaltning og sundhedsvæsen, og praktikforløbene udgør en væsentlig del af uddannelserne. Praktikken er helt central for de studerendes læring og i forhold til at ruste dem til en vellykket overgang til arbejdslivet. Dertil kommer, at Danmark ser ind i en fremtid med faldende ungdomsårgange og udækkede behov for kvalificeret arbejdskraft, ikke mindst i den offentlige sektor. I arbejdet med at øge rekrutteringen til professionerne er kvalitet i uddannelserne en vigtig faktor. Derfor vil EVA med denne undersøgelse belyse de studerendes oplevelser og erfaringer i praktikken.

Rapportens hovedresultater

Overordnet set peger undersøgelsen på, at mange studerende overvejende har positive erfaringer med deres praktikforløb og oplever at få et stort udbytte heraf. Der er dog også en betydelig gruppe af studerende, som har mindre positive erfaringer. Endvidere viser undersøgelsen, at der er tankevækkende forskelle mellem studerende på de fire uddannelser. Disse forskelle uddybes undervejs, og der perspektiveres til de forskellige rammer for praktikken, som kendetegner de fire uddannelser.

Studerende oplever læring i praktikken, men koblingen til undervisningen er udfordret

De studerende oplever, at de i løbet af deres praktikforløb opnår læring, som de ikke kan læse sig til. Interviewundersøgelsen viser, at det fx kan være læring om *konkrete metoder*, de kan bruge i professionen, om arbejdsgange, kommunikation og relationer eller om *bestemte borgergrupper*, ligesom de kan opleve at blive mere bevidste om deres *fagprofessionelle identitet*. De oplever dog samtidig, at travlhed og praktikkens rammer og organisering kan udfordre de gode betingelser for at opnå et højt læringsudbytte. Spørgeskemaundersøgelsen bekræfter, at de fleste oplever at få flere forskellige former for udbytte af praktikken: 74-86 % af de studerende på tværs af de fire ud-

dannelser svarer således, at deres praktikforløb har givet dem et bedre billede af, hvilken slags fagprofessionel de gerne vil være, og 69-81 % svarer, at de er blevet klogere på, hvilken type arbejdsplads de gerne vil arbejde på efter endt uddannelse. De fleste oplever også, at de har lært konkrete værktøjer eller greb, som de kan bruge i professionen (60-70 % oplever, at dette er tilfældet i høj eller meget høj grad), og mange oplever også, at de har lært mere om den gruppe af borgere, børn eller patienter, som de har arbejdet med i praktikken. Generelt svarer de lærerstuderende mindre positivt på spørgsmålene om læringsudbytte af praktikken, end studerende på de tre andre uddannelser gør.

Der tegner sig et blandet billede af, i hvilken grad de studerende oplever, at uddannelsens teoretiske og praktiske dele understøtter hinanden. De studerende fortæller i interview, at undervisningen undertiden opleves langt fra virkeligheden, hvilket gør, at det er svært at trække på viden fra undervisningen under praktikken. Til gengæld oplever flere studerende at kunne trække på praktikerfaringer i forbindelse med undervisningssituationer og eksaminer. Det varierer, i hvilken grad de studerende oplever, at deres erfaringer fra praktikken er værdifulde i de efterfølgende undervisningsforløb på uddannelsesstedet, hvorvidt de får mulighed for at anvende deres erfaringer fra praktikforløbet i efterfølgende undervisning eller opgaver, og hvorvidt underviserne værdsætter de studerendes erfaringer fra praktikforløbet. Generelt er det på socialrådgiveruddannelsen, at den højeste andel oplever, at de kan bruge erfaringerne fra praktikken i undervisningen efterfølgende. Eksempelvis svarer i alt 76 % af de socialrådgiverstuderende og 66 % af de pædagogstuderende, at de i meget høj grad eller høj grad har oplevet, at underviserne så det som værdifuldt, at studerende kunne byde ind med erfaringer fra praktikken, mens det samme er tilfældet for omkring halvdelen af de lærer- og sygeplejerskestuderende.

Lærerstuderende har mest kontakt, men får mindst information forud for praktik

Spørgeskemaundersøgelsen viser, at de fleste studerende (67-99 % på tværs af de fire uddannelser) har haft en eller anden form for dialog med deres praktiksted forud for praktikforløbet. De fleste oplever også generelt, at de har fået tilstrækkelig information. De studerende oplever at være bedst informeret om mødetider og praktiske forhold og mindre godt informeret om faglige forventninger, læringsmål og prøver. Således er det kun 10-16 %, som ikke oplever at have fået tilstrækkelig information om mødetider forud for forløbet, mens 16-24 % har oplevet utilstrækkelig information om faglige forventninger. De lærerstuderende oplever i mindre grad end de øvrige studerende at have fået tilstrækkelig med information forud for praktikforløbet, og dette til trods for at lærerstuderende er blandt de studerende, der forud for praktikforløbet har haft mest kontakt til praktikstedet. Omvendt er de sygeplejerskestuderende overordnet mest enige i, at de har modtaget en tilstrækkelig mængde information forud for praktikforløbet, selvom de er mindst i dialog med deres praktiksted.

De fleste oplever at være klædt på til opgaver, men hver tredje pædagogstuderende har oplevet at få for meget ansvar

De fleste studerende oplever en fornuftig balance i opgavernes sværhedsgrad og en faglig progression igennem uddannelsens praktikforløb (54-80 %). De lærerstuderende oplever i mindre grad en udvikling i opgaver og ansvar, i takt med at de er kommet længere frem i deres uddannelse og har gennemgået flere praktikforløb (54 % er helt eller delvist enige mod 67 % for pædagog- og 80 % for sygeplejerskestuderende). De fleste (73-82 %) har oplevet at få opgaver, som de er fagligt klædt på til at løse, ligesom de har fået lov til at arbejde selvstændigt med deres opgaver (87-90 %) og at sætte deres eget præg på opgaveløsningen (77-91 %). Der er dog også en ikke ubetydelig andel af studerende, som har oplevet, at de har fået opgaver, som de *ikke* var fagligt klædt på til at løse (10-

17 %); at de har fået mere ansvar end forsvarligt (19-32 %); og at de har fået opgaver, der har gjort dem utrygge (15-25 %). Når de studerende oplever ikke at blive tilstrækkeligt udfordret, er det ifølge de interviewede studerende særligt, når det faglige indhold i opgaverne ikke er synligt for dem. Når de studerende oplever at blive for udfordret, er det særligt, når de oplever, at opgaverne ligger uden for deres kompetenceområde, enten ved at de ikke føler sig fagligt kompetente til at udføre dem, eller når de ikke føler, at det er forsvarligt, at de skal udføre dem. Det er især de pædagogstuderende, som oplever, at de har fået mere ansvar end forsvarligt (32 % er helt eller delvist enige i dette), og at de har fået opgaver, der har gjort dem utrygge (25 % er helt eller delvist enige).

En gruppe af studerende oplever ikke, at deres opgaver stemmer overens med læringsmålene for deres uddannelse (11-18 %). 67-90 % af de studerende på tværs af de fire uddannelser er helt eller delvist enige i, at deres arbejde i praktikken har gjort en forskel for de mennesker, de har arbejdet med. De pædagog- og sygeplejerskestuderende er dem, som i højest grad oplever, at deres arbejde i praktikken har gjort en forskel, mens de lærerstuderende i mindre grad oplever dette. Dette ses især i, at markant færre lærerstuderende svarer, at de er helt enige i, at deres arbejde har gjort en forskel for de elever, de mødte i praktikforløbet. Kun 24 % af lærerstuderende har således svaret "Helt enig", mens den tilsvarende andel for socialrådgiverstuderende er 43 %, for pædagogstuderende 52 % og for sygeplejerskestuderende 60 %.

Praktikvejlederen er central, men ikke alle er opdaterede

Vejlederen spiller en central rolle for den studerendes læring, samt for hvordan praktikken forløber og opleves. Størstedelen af de studerende mødes ugentligt med deres vejleder (ca. 70 % på lærer-, pædagog- og socialrådgiveruddannelsen, mens andelen på sygeplejerskeuddannelsen dog kun er 43 %), og mange har tæt kontakt med vejleder på daglig basis. De studerende oplever generelt deres vejledere som professionelle forbilleder. De fleste oplever, at vejleder indbyder til dialog om gensidige forventninger, er tilgængelig for sparring og opmuntrer den studerende til at stille spørgsmål. De studerende oplever, at vejlederen især lykkes med at bidrage til det faglige udbytte ved at have kendskab til uddannelsens læringsmål og ved at være tilgængelig for sparring. I de tilfælde, hvor den studerendes øvrige kollegaer på praktikstedet ikke deler samme uddannelsesbaggrund, bliver vejlederen en særligt vigtig sparringspartner. Vejlederen kan styrke den studerendes trivsel ved at understøtte den studerendes faglige selvtillid, eksempelvis gennem anerkendelse, opbakning til initiativer og konstruktiv feedback. Hvis de studerende ikke oplever, at der er plads til at stille kritiske spørgsmål, uden at vejlederen lader det påvirke deres samarbejde, kan det føre til alvorlig mistrivsel. I disse tilfælde kan vejlederen blive kilde til utryghed og til, at de studerende mistrives i deres praktik.

Der er overvejende enighed om, at de studerende kan få hjælp fra vejleder, hvis de oplever konflikter med borgere (ca. 76-85 % af de studerende på tværs af de fire uddannelser er helt eller delvist enige) og til en vis grad også ved konflikt med kolleger – her er der dog en større gruppe, der er i tvivl (60-69 % er helt eller delvist enige). Der er lidt mere blandede oplevelser af, hvorvidt vejleder taler med den studerende om koblingen mellem uddannelsens teori og praksis, og hvorvidt vejleder opleves at være opdateret på uddannelsens krav og læringsmål.

På trods af at sygeplejerskestuderende mødes sjældnere med deres vejleder og sjældnere arbejder sammen med dem, så er 84 % af de sygeplejerskestuderende helt eller delvist enige i, at deres vejleder er opdateret på uddannelsens faglige indhold og praktikkens læringsmål, og 83 % har oplevet, at vejleder har indbudt til dialog. Derudover har 72 % af de sygeplejerskestuderende oplevet, at vejleder har talt med dem om koblingen mellem teori og praksis. I modsætning hertil har kun 47 % af de lærerstuderende oplevet, at vejleder har talt med dem om koblingen mellem teori og prak-

sis, og 63 % oplever, at vejleder er opdateret på uddannelsens teori og læringsmål. Lidt flere socialrådgiver- og sygeplejerskestuderende (77-78 %) oplever deres vejleder som et forbillede, end tilfældet er blandt lærer- og pædagogstuderende (70 %).

De fleste møder venlige og anerkendende kolleger, men nogle føler sig ikke inkluderet

Blandt de studerende på tværs af de fire uddannelser har 82-91 % haft imødekomende og venlige kolleger på deres praktiksted. De studerende føler sig særligt inkluderet i det sociale fællesskab, når de inkluderes i forskellige sociale tiltag på deres praktiksted, såsom frokost og sociale arrangementer, ligesom de oplever, at støtte fra kollegaer i svære situationer kan understøtte deres oplevelse af at blive inkluderet i det sociale fællesskab.

Størstedelen af de studerende er også enige i, at deres kolleger har anerkendt deres arbejdsindsats (62-78 %), har været tilgængelige for faglig sparring (66-83 %) og været åbne for at svare på spørgsmål omkring deres egen praksis (74-87 %). De interviewede studerende oplever at få faglig anerkendelse og selvtillid, når de inkluderes i det faglige fællesskab, og særligt når de bliver inkluderet i faglige drøftelser. Spørgeskemaundersøgelsen viser, at 64-79 % har oplevet deres kolleger som professionelle forbilleder. Alligevel oplever 12-18 % af de studerende, at de i mindre grad bliver set som en ligeværdig del af fællesskabet, og 13-23 % oplever ikke, at de er blevet opmuntret til at komme med input i faglige drøftelser.

De interviewede studerende peger på, at fravær af faglig kultur og fora for faglige drøftelser samt mangel på kollegaer med samme uddannelsesbaggrund kan mindske mulighederne for, at de studerende kan indgå i relevante faglige drøftelser. Desuden kan klikdannelse og bagtalelse fjerne fokus fra de faglige drøftelser og et godt fagligt fællesskab.

Problemerne med at opleve sig inkluderet i det kollegiale fællesskab er størst for lærerstuderende, hvor 18 % er overvejende eller helt uenige i, at de er blevet behandlet som en ligeværdig del af det kollegiale fællesskab. Den tilsvarende andel for socialrådgiverstuderende er 12 %, for pædagogstuderende 13 % og for sygeplejerskestuderende 14 %. Det samme mønster gør sig gældende, når de studerende bliver spurgt ind til, hvorvidt deres kolleger har opmuntret dem til at komme med faglige input, hvor 23 % af lærerstuderende er overvejende eller helt uenige i, at de har oplevet dette.

Hver anden studerende har oplevet ubehagelig adfærd i praktikken

På trods af det generelt positive billede af det kollegiale fællesskab er der en bekymrende andel af de studerende på tværs af de fire uddannelser, som har oplevet ubehagelig og/eller grænseoverskridende adfærd under deres praktikforløb, enten på egen krop eller som vidne til, at det er gået ud over andre. De ubehagelige oplevelser dækker fx over at blive ignoreret eller udelukket fra kollegafællesskabet, at blive udsat for ubehagelige kommentarer eller at blive udsat for voldelig adfærd eller trusler.

Omkring halvdelen af alle studerende har i løbet af deres praktikforløb oplevet mindst ét tilfælde af ubehagelig adfærd, som er gået ud over den studerende selv, mens over halvdelen har været vidne til ubehagelig adfærd over for en kollega eller borger. Nogle former for ubehagelig adfærd kommer i overvejende grad fra de borgergrupper, som de studerende møder på praktikstedet (det gælder fx uønsket seksuel opmærksomhed, truende adfærd samt vold), mens andre typer ubehagelig adfærd hyppigere kommer fra kolleger, ledere eller praktikvejledere (det gælder fx grove og nedladende kommentarer, forskelsbehandling samt ubehagelig adfærd over for borgere, fx brug af ubehagelig tone eller krænkende handlinger). Pædagog- og sygeplejerskestuderende er de grupper,

hvor flest har været udsat for ubehagelige oplevelser, mens de lærerstuderende er den gruppe, hvor færrest har oplevet ubehagelig adfærd på praktikstedet.

Fire ud af ti pædagog-, socialrådgiver- og sygeplejerskestuderende har mindst én gang i løbet af praktikforløbet oplevet praksis, de opfattede som værende fagligt uforsvarlig eller etisk problematisk, og cirka hver femte har oplevet praksis, de opfattede som værende i strid med gældende regler eller lovgivning. For lærerstuderende er andelen betragteligt lavere, idet hver femte har oplevet uforsvarlig praksis og hver tiende regelstridig praksis. Desuden har 25-52 % oplevet, at der blev brugt en ubehagelig tone over for borgere – for pædagogstuderendes vedkommende har næsten hver femte oplevet, at det er forekommet ugødt.

Det varierer kraftigt, hvorvidt de studerende, som har været ude for de ubehagelige oplevelser, har oplevet, at praktikstedet tog hånd om de udfordringer, de har oplevet, og omkring en tredjedel oplever, at det kun er sket i mindre grad eller slet ikke. Mellem 27-41 % af de studerende, som har haft ubehagelige oplevelser, svarer dertil, at de ikke ved, om de kan hente hjælp fra deres uddannelsessted i forbindelse med problemer undervejs i praktikforløbet.

Studerende med problemer i praktikken savner støtte fra deres uddannelsessted

De fleste studerende svarer, at de har en person på deres uddannelsessted, som de har mulighed for at kontakte undervejs i deres praktikforløb, hvis de skulle få brug for dette (77-78 % af lærer-, pædagog- og socialrådgiverstuderende samt 39 % af sygeplejerskestuderende). Der er dog også 5-18 % af studerende, som ikke vidste, om de havde denne mulighed, flest blandt sygeplejerskestuderende. Der er en gennemgående oplevelse blandt de interviewede studerende, som har oplevet problemer i praktikken, at de har savnet støtte fra deres uddannelsessted til at håndtere de udfordringer, de har oplevet. De oplever, at uddannelsesstedet italesætter det som den studerendes eget ansvar. I de tilfælde, hvor de interviewede studerende har henvendt sig med en problemstilling, har de savnet handlekraft fra uddannelsesstedets side. For nogle studerende har rammerne for dialog med uddannelsesstedet givet dem mindre lyst til at bede om hjælp, idet de ikke har oplevet, at der er blevet skabt et fortroligt rum for sådanne henvendelser.

Hvad angår de planlagte praktikunderstøttende aktiviteter som fx studiedage, viser analysen, at der er en udbredt oplevelse af manglende sammenhæng mellem studiedage og praktikken. Særligt tre aspekter bliver fremhævet af de studerende: uoverensstemmelse mellem indholdet på studiedage og i praktikken, uhensigtsmæssig tilrettelæggelse og introduktion af indhold på studiedage samt manglende opfølgning på opgaver og arbejdsindsats på studiedage. Disse aspekter bidrager til en udbredt oplevelse af, at studiedagene ikke bidrager til de studerendes faglige udvikling. Der er stor variation i, hvordan de studerende oplever deres udbytte af de forskellige praktikunderstøttende aktiviteter (studiedage, statusmøder/samtaler, udarbejdelse af produkt undervejs samt udarbejdelse af afsluttende produkt.). De studerende oplever, at det at udarbejde et skriftligt produkt undervejs i overvejende grad har hjulpet dem med at koble teori og praksis (50-64 % oplever dette i høj eller meget høj grad). Derudover er der meget blandede oplevelser af, hvorvidt de forskellige aktiviteter hjælper med koblingen mellem teori og praksis, og hvorvidt de hjælper med at håndtere udfordringer undervejs i praktikken. Fx svarer 41 % af de sygeplejerskestuderende, at studiedagene i meget høj eller høj grad har hjulpet dem med at se sammenhængen mellem teori og praksis, mens denne andel for de lærerstuderende er 22 %. Ligeledes er der 22 % af de lærerstuderende, som har oplevet, at studiedagene i meget høj eller høj grad har hjulpet dem med at håndtere udfordringer i praktikken, og det samme gælder mellem 28 og 35 % af de studerende på de resterende tre uddannelser.

Praktikken giver afklaring, men gør også studerende bekymrede for arbejdslivet

68-76 % af de studerende oplever, at deres erfaringer med praktik under uddannelsen har givet dem mere lyst til at arbejde inden for professionen efter endt uddannelse. Praktikken bidrager til afklaring af, hvilket professionelt fagområde man gerne vil beskæftige sig med i sit arbejdsliv, både ved at be- og afkræfte den studerendes forestillinger. Praktikken kan desuden justere de studerendes forventninger og give dem en pragmatisk indstilling til det kommende arbejdsliv. Dog oplever mellem hver femte og hver tiende det modsatte, nemlig at praktikforløbene har givet dem mindre lyst til at arbejde inden for professionen efter endt uddannelse.

De fleste studerende forventer at komme i job kort tid efter endt uddannelse, og 75-83 % forventer, at deres første job bliver inden for professionen. Betydeligt færre forventer at arbejde inden for professionen om 5 år, og mellem en tredjedel og halvdelen er usikre på, om de stadig arbejder i professionen til den tid. Usikkerheden om en fremtid i faget er mest udbredt blandt sygeplejerskestuderende, hvor blot 55 % af de sygeplejerskestuderende svarer ja til, at de forventer at arbejde inden for deres profession om 5 år. Den tilsvarende andel for lærerstuderende er 63 %, for pædagogstuderende 66 % og for socialrådgiverstuderende 70 %.

For de interviewede studerende fylder det meget, at de har oplevet, at deres færdiguddannede kolleger arbejder under svære vilkår, og de bliver på denne baggrund i tvivl om, hvorvidt det er noget, de kan holde til på længere sigt, eller om de mon vil opleve at gå ned med stress. Det kan både handle om et hårdt arbejdsmiljø og om, at man ikke oplever, at man slår til som professionel, fordi ressourcerne ikke er til stede for at udføre arbejdet på en måde, der opleves tilfredsstillende. En gruppe studerende udtrykker, at de i deres fremtidige jobsøgning vil være meget opmærksomme på arbejdsmiljøet på potentielle arbejdspladser, og om nødvendigt vil prioritere et godt arbejdsmiljø over faglige interesser.

Blandt dem, der ikke ser sig selv inden for professionen efter fem år på arbejdsmarkedet, forventer 9-18 % at blive ledere inden for faget. Ca. halvdelen forventer at videreudanne sig inden for professionen, eksempelvis ved at søge ind på en relevant kandidatuddannelse (42-60 %). Slutteligt er der også studerende, der forventer at tage en helt ny uddannelse på et tidspunkt (41-66 %). Dette er særlig tilfældet for sygeplejerskerne, hvor to tredjedele af dem, der forventer at forlade professionen, forventer at tage en ny uddannelse.

Perspektivering

Ovenstående resultater peger på en række positive forhold, som er væsentlige at fastholde og udvikle, men viser også, at der er forhold, som kalder på forbedring. Der er studerende, der har rigtig gode oplevelser med deres praktikforløb, og som oplever at have fået et højt læringsudbytte, men der er også en betydelig andel af de studerende, som i forskelligt omfang har dårlige oplevelser fra deres praktikforløb. Der synes således at være meget stor variation i kvaliteten af de studerendes praktikforløb. Her er det værd at bemærke, at undersøgelsen dækker studerende, som er på deres sidste eller næstsidste semester af uddannelserne og dermed har gennemført alle obligatoriske praktikforløb. Eventuelle studerende, som måtte have valgt at afbryde uddannelsen efter en dårlig oplevelse i forbindelse med et tidligere praktikforløb, er således ikke en del af undersøgelsen.

Praktikken udgør en stor del af uddannelsernes samlede længde (fra 4,5 måneder på læreruddannelsen til 1,5 år på pædagoguddannelsen), hvorfor dårlige oplevelser i praktikken kan have store konsekvenser for de studerendes oplevelse af både uddannelsen og professionen. Når studerende har dårlige oplevelser i praktikken, oplever de, at det er problematisk på flere måder. For det første

oplever de, at det kan gå det ud over deres trivsel, mens de er i praktik. For det andet oplever de, at det kan gå ud over deres faglige udbytte af praktikken og dermed af deres uddannelse. For det tredje oplever de, at det kan påvirke deres overvejelser om at forlade professionen på længere sigt.

Der er derfor behov for at sætte fokus på udfordringer i praktikken, hvis alle studerende fremadrettet skal sikres praktikforløb af tilstrækkelig kvalitet. Nedenfor gennemgås specifikke forhold ved praktikken, som er problematiske for de studerendes oplevelser i praktikken og for deres udbytte, og som centrale aktører på baggrund af resultaterne bør have for øje, når rammerne og den konkrete gennemførelse af praktikforløbene tilrettelægges.

Behov for at kunne få hjælp fra uddannelsesstedet

For det første tydeliggør resultaterne, at det vil være hensigtsmæssigt at overveje, hvordan en "liv-line" og synlig mulighed for at få hjælp fra uddannelsessted og/eller praktiksted stilles til rådighed, når de studerende oplever fx grænseoverskridende adfærd i praktikken.

Undersøgelsen viser, at der er en bekymrende andel af de studerende på tværs af de fire uddannelser, som har oplevet ubehagelig og/eller grænseoverskridende adfærd under deres praktikforløb. Spørgeskemaundersøgelsen viser, at omkring halvdelen af alle studerende i løbet af deres praktikforløb har oplevet mindst ét tilfælde af ubehagelig adfærd, som er gået ud over den studerende selv. Vi ved fra interviewundersøgelsen, at det fx kan være udelukkelse fra kollegaskabet eller mobning fra vejlederen, hvilket kan føre til alvorlig mistrivsel. Samtidig viser spørgeskemaundersøgelsen, at der er omkring en fjerdedel af de studerende, som ikke oplever, at praktikstedet eller uddannelsesstedet tog hånd om de oplevede udfordringer, og fra interviewundersøgelsen er der endvidere eksempler på studerende, som har forsøgt at række ud til uddannelsesstedet, uden at de er blevet imødekommet. Der er også i interviewmaterialet eksempler på studerende, som ikke i situationen har kunnet overskue at række ud efter hjælp, fordi de ikke har kunnet overskue konsekvenserne af at bede om hjælp. I spørgeskemaundersøgelsen ser vi desuden, at en betydelig andel af de studerende ikke ved, om de kan få hjælp fra deres uddannelsessted.

Behov for fokus på "den gode vejleder"

For det andet peger resultaterne på, at der kan være behov for at undersøge, hvordan man politisk og lokalt sikrer, at alle studerende møder en kompetent praktikvejleder, herunder fx hvorvidt et krav om, at vejlederen skal have en praktikvejlederuddannelse, kan understøtte dette.

Interviewundersøgelsen finder, at de studerende oplever, at vejlederen har stor betydning for deres læring, trivsel og psykiske arbejdsmiljø. Dette giver anledning til at undersøge, hvordan vejlederen klædes bedst på i forhold til at understøtte den studerendes trivsel ved fx at hjælpe de studerende gennem eventuelle udfordringer med psykisk arbejdsmiljø. Spørgeskemaundersøgelsen viser, at en overvejende del af de studerende har haft gode oplevelser med deres vejleder, om end der er mere blandede oplevelser af vejlederens understøttelse af koblingen mellem teori og praksis og viden om uddannelsens krav og læringsmål. Samtidig viser resultaterne, at de sygeplejerskestuderende vurderer deres vejleder bedre, hvad angår forhold, der kan understøtte deres læring, såsom at tale med dem om koblingen mellem teori og praksis samt viden om uddannelsens faglige indhold og praktikkens læringsmål. Dette til trods for at de oplever at mødes sjældnere med deres vejleder sammenlignet med studerende fra de andre uddannelser. Sygeplejerskeuddannelsen er den eneste af de fire uddannelser, hvor der er krav til, at vejlederen skal have en vejlederuddannelse. Resultaterne giver således anledning til at overveje, hvad en vejlederuddannelse konkret betyder for vejlederes kompetencer og for de studerendes læring.

Rammer og organisering kan udfordre gode forudsætninger for læring

For det tredje er der på baggrund af undersøgelsen tegn på, at nogle studerende oplever, at de formelle rammer for ved praktikken kan stå i vejen for optimale læringsforhold. Det er nærliggende at tolke undersøgelsens resultater i lyset af vores viden om de forskellige rammer for praktik, som gælder for de fire uddannelser. Disse resultater giver anledning til, at man politisk og lokalt overvejer praktikforløbenes længde, deres antal og de studerendes ansættelsesforhold.

I forhold til praktikforløbenes længde er det særligt lærerstuderende, som i interviewundersøgelsen giver udtryk for, at de oplever, at praktikforløbene er for korte til, at de kan nå at opleve virkningen af deres undervisning. Samtidig viser spørgeskemaundersøgelsen, at progressionen mellem praktikforløb igennem uddannelsen i mindre grad er tydelig for de lærerstuderende, ligesom de lærerstuderende generelt svarer mere negativt på spørgsmål om integration i kollegafællesskabet og på, hvorvidt de oplever, at deres arbejde i praktikken gør en forskel for eleverne. Det kan muligvis forklares med, at de relativt korte praktikker i læreruddannelsen gør det svært at opbygge de vigtige relationer til såvel elever som kolleger. På baggrund af undersøgelsen opstår der dermed et vigtigt opmærksomhedspunkt til implementeringen af den nye læreruddannelse, særligt hvorvidt og hvordan den udstrakte praktik kan imødekomme nogle af de udfordringer, de lærerstuderende oplever som følge af praktikkens længde.

I forhold til praktikforløbenes antal skiller socialrådgiveruddannelsen sig ud ved det forhold, at praktikken er tilrettelagt som ét længere forløb på seks måneder. Interviewundersøgelsen peger på både fordele og ulemper ved dette. Det lange forløb på seks måneder kan på den ene side understøtte progressionen og selvstændigheden i de studerendes opgaveudførelse ved at de har gode forudsætninger for at få deres egne sager og opbygge relationerne til borgerne. På den anden side betyder det, at de studerende kun har ét enkelt praktikforløb, at der er behov for at være særligt opmærksom på, at de studerende får indblik i et bredere udsnit af socialrådgiveres arbejdsområder, og ikke mindst at problemer i praktikforløbet kan gøre det faglige udbytte sårbart.

I forhold til de studerendes ansættelsesforhold i praktikken ser vi, at især pædagogstuderende oplever at få mere ansvar end forsvarligt eller at få opgaver, som gør dem utrygge (32 % af pædagogstuderende er helt eller delvist enige i, at de har fået mere ansvar end forsvarligt, og 25 % er helt eller delvist enige i, at de har fået opgaver, der har gjort dem utrygge). Et eksempel på dette ser vi i et interview med en pædagogstuderende, som blev bedt om at tage stilling til, hvorvidt en borger skulle genoplives i tilfælde af hjertestop. Pædagoguddannelsen er den eneste af de fire uddannelser, der har praktikforløb, hvor de studerende indgår i normeringen (anden og tredje praktik med en varighed på hver seks måneder). Derfor rejser resultaterne spørgsmålet om, hvorvidt det, at de studerende indgår i normeringen, også har betydning for, at de i højere grad får denne type opgaver. Studerende, der indgår i normeringen, er stadig studerende, og deres opgaver bør tilrettelægges med blik for progression i læringen og støtte undervejs. Studerende i praktik kan ikke forventes at have samme faglige kompetencer som færdiguddannede kolleger, ligesom de skal have tid til at indgå i et læringsforløb med tid til observation, afprøvning og refleksion. Denne undersøgelses resultater tyder på, at det kan være relevant at interessere sig for, hvordan man kan tilrettelægge også de pædagogstuderendes opgaver, så det, at de indgår i normeringen, ikke bliver på bekostning af gode vilkår for læring.

De generelle arbejdsvilkår påvirker oplevelsen af faget og fremtidige jobforventninger

Som det sidste viser undersøgelsen, at praktikken har betydning for de studerendes overvejelser om deres fremtidige arbejdsliv, men også at de generelle arbejdsvilkår kan påvirke deres oplevelse af praktikken.

Spørgeskemaundersøgelsen viser således, at størstedelen af de studerende oplever, at deres praktik har givet dem mere lyst til at arbejde inden for professionen efter endt uddannelse. Dog er der også en betydelig andel, som angiver, at deres praktikerfaringer har givet dem mindre lyst til dette. Samtidig er der mellem en tredjedel og halvdelen af de studerende, som er usikre på, om de stadig arbejder i professionen om fem år, navnlig, men ikke kun, blandt de sygeplejerskestuderende. Samtidig ser vi i interviewundersøgelsen, at flere studerende giver udtryk for, at praktikkens indblik i de generelle arbejdsvilkår, og hvordan deres færdiguddannede kolleger navigerer i dette, er anledning til stor bekymring. Det er således et perspektiv blandt de interviewede, at de ikke kan se sig selv udøve deres professionelle faglighed på tilfredsstillende måde inden for de rammer og vilkår, som de har oplevet i praktikken. Dermed peger undersøgelsen også i retning af, at de generelle vilkår på arbejdspladserne spiller en væsentlig rolle såvel for de studerendes praktikoplevelse her og nu som for deres mere langsigtede overvejelser om en fremtid i eller uden for den valgte profession, ligesom oplevelsen af karrieremuligheder med mulighed for at specialisere og efteruddanne sig også må formodes at spille en rolle.

Målgruppe

Målgruppen for denne rapport er personer med interesse for de store professionsuddannelser, og i særdeleshed for hvordan praktikken kan styrkes på uddannelserne. Det kan være personer, som arbejder med praktikken på de fire uddannelser, såvel på uddannelsesstederne som i kommuner og regioner. Det kan også være ledere, praktikvejledere og medarbejdere på arbejdssteder, der har studerende fra disse uddannelser i praktik. Sidst kan det være politikere og beslutningstagere, der kan være med til at sikre gode rammer for praktikken.

Om datagrundlaget

Undersøgelse er baseret på dels 16 semistrukturerede telefoninterviews med studerende på de fire uddannelser, som er gennemført i sommeren 2022, og dels en spørgeskemaundersøgelse blandt 3.798 studerende på de fire uddannelser, som er gennemført i efteråret 2022. Vi har anvendt et sekventielt design, således at indsigter fra de kvalitative interviews – foruden viden fra eksisterende undersøgelser – har bidraget med relevante temaer og spørgsmål, som vi har undersøgt udbredelsen af i spørgeskemaundersøgelsen.

De studerende, der indgår i undersøgelsen, er ved afslutningen af deres uddannelse. Studerende, der har valgt at afbryde uddannelsen undervejs, er således ikke en del af datagrundlaget.

GRAFIK. 2.1

Overblik over forskelle og ligheder mellem de fire uddannelser

Udvalgte resultater fra spørgeskemaundersøgelsen blandt studerende

	Lærer- studerende	Pædagog- studerende	Sygeplejerske- studerende	Socialrådgiver- studerende
	38 % fik i høj grad indblik i, hvordan uddannelsens teori kan bruges i praksis	57 % fik i høj grad indblik i, hvordan uddannelsens teori kan bruges i praksis	60 % fik i høj grad indblik i, hvordan uddannelsens teori kan bruges i praksis	57 % fik i høj grad indblik i, hvordan uddannelsens teori kan bruges i praksis
	63 % fik tilstrækkelig information om praktikstedets faglige forventninger	60 % fik tilstrækkelig information om praktikstedets faglige forventninger	71 % fik tilstrækkelig information om praktikstedets faglige forventninger	58 % fik tilstrækkelig information om praktikstedets faglige forventninger
	19 % fik mere ansvar end forsvarligt i forhold til erfaring og fagligt niveau	32 % fik mere ansvar end forsvarligt i forhold til erfaring og fagligt niveau	23 % fik mere ansvar end forsvarligt i forhold til erfaring og fagligt niveau	24 % fik mere ansvar end forsvarligt i forhold til erfaring og fagligt niveau
	15 % fik opgaver, som gjorde dem utryg	25 % fik opgaver, som gjorde dem utryg	21 % fik opgaver, som gjorde dem utryg	19 % fik opgaver, som gjorde dem utryg
	47 % havde vejleder, der fortalte om kobling mellem teori på uddannelse, og praksis på praktiksted	66 % havde vejleder, der fortalte om kobling mellem teori på uddannelse, og praksis på praktiksted	72 % havde vejleder, der fortalte om kobling mellem teori på uddannelse, og praksis på praktiksted	60 % havde vejleder, der fortalte om kobling mellem teori på uddannelse, og praksis på praktiksted
	47 % havde kolleger, der opmuntrede til at komme med input i faglige drøftelser	68 % havde kolleger, der opmuntrede til at komme med input i faglige drøftelser	65 % havde kolleger, der opmuntrede til at komme med input i faglige drøftelser	72 % havde kolleger, der opmuntrede til at komme med input i faglige drøftelser
	19 % oplevede praksis de opfattede som faglig uforsvarlig eller etisk problematisk	43 % oplevede praksis de opfattede som faglig uforsvarlig eller etisk problematisk	41 % oplevede praksis de opfattede som faglig uforsvarlig eller etisk problematisk	35 % oplevede praksis de opfattede som faglig uforsvarlig eller etisk problematisk
	63 % forventer at arbejde som lærer fem år efter uddannelsen	66 % forventer at arbejde som pædagog fem år efter uddannelsen	55 % forventer at arbejde som sygeplejerske fem år efter uddannelsen	70 % forventer at arbejde som socialrådgiver fem år efter uddannelsen

Kilde: Danmarks Evalueringsinstitut

2 Indledning

Dygtige lærere, pædagoger, sygeplejersker og socialrådgiver udfører centrale opgaver i det danske samfund, og kvaliteten af disse uddannelser er derfor afgørende. Det gælder generelt for uddannelserne og for praktikken, som udgør en stor del af disse uddannelser. På pædagoguddannelsen er det 36 % af uddannelsestiden, 43 % på sygeplejerskeuddannelsen, 13% på læreruddannelsen og 14 % på socialrådgiveruddannelsen (EVA, 2022). Praktikken udgør et væsentligt særkende ved disse uddannelser, som er kendetegnet ved at veksle mellem teoretisk undervisning og praktisk læring. I Bekendtgørelsen for Erhvervsakademiuddannelser og professionsbacheloruddannelser fremgår det, at praktikken i samspil med uddannelsens teoretiske dele skal styrke den studerendes læring og bidrage til opfyldelse af uddannelsens mål for læringsudbytte (UFM, 2020). De studerende skal i praktikken afprøve den viden, de har tilegnet sig i undervisningen, og opøve deres færdigheder og kompetencer i den praksis, som de senere skal udøve deres profession i.

I tillæg her ser Danmark ind i en fremtid med faldende ungdomsårgange og udækkede behov for kvalificeret arbejdskraft, ikke mindst i den offentlige sektor. På de store professionsbacheloruddannelser ses år efter år en vigende tendens i antallet af ansøgere, ligesom frafaldet på både uddannelse og i erhverv er stort. I arbejdet med at øge rekrutteringen til professionerne er kvalitet i uddannelserne en vigtig faktor. Der er undersøgelser, som peger på, at det såkaldte praksischok i praktikken kan være blandt de væsentlige årsager til frafald. Kvaliteten af praktikforløb er derfor væsentlig for at understøtte, at færdiguddannede er rustede til at udøve deres profession og for at modvirke frafald i løbet af praktikperioden (se fx Rambøll, 2018; Finansministeriet, 2020). Derfor vil Danmarks Evalueringsinstitut (EVA) med denne undersøgelse rette blikket mod praktikforløbene ved at belyse de studerendes oplevelser og erfaringer i praktikken.

2.1 Tidligere undersøgelser på området

En række tidligere undersøgelser har beskæftiget sig med praktik på en eller flere af de fire uddannelser. Vi har brugt de tidligere undersøgelser til at identificere væsentlige temaer til såvel interviews som spørgeskema. Følgende afsnit sammenfatter kort de væsentligste pointer fra litteraturen, som har dannet udgangspunkt for vores undersøgelser.

En grundlæggende pointe i litteraturen om praktikken er, at den studerende i praktikken indtager en dobbeltrolle som dels studerende, dels kollega. Forstået på den måde, at den studerende stadig er under uddannelse og i færd med at lære sin profession, samtidig med at den studerende i praktikken netop skal prøve sig selv af side om side med de færdiguddannede kolleger. Den studerende skal således lære at indgå på arbejdspladsen og forstå, hvordan man udøver praksis der, men samtidig skal den studerende have lov at stille spørgsmål til praktikstedets praksis og eventuelt udfordre denne i lyset af den teoretiske forståelse, den studerende har med fra sin undervisning. Denne grundlæggende spænding mellem teori og praksis, mellem rollen som studerende og professionel og mellem at *tilegne sig* praksis og *udfordre* praksis er uomgængelig i praktikken og skal

håndteres for at understøtte et vellykket praktikforløb. En beslægtet pointe, som også er gennemgående i litteraturen, er, at et tæt samarbejde mellem praktiksted og uddannelsessted er en nødvendig forudsætning for at kunne håndtere disse udfordringer. Disse grundlæggende spændinger gør sig gældende i alle aspekter af praktikken.

Litteraturen peger konkret på følgende centrale aspekter af et vellykket praktikforløb:

- Forberedelse og information før praktikken
- Arbejdsopgaver i praktikken
- Praktikvejledning
- Det kollegiale fællesskab og det psykiske arbejdsmiljø
- Samspil mellem teori og praksis, både under praktikken og i den efterfølgende undervisning.

I det følgende sammenfattes kort litteraturens pointer for hvert tema.

2.1.1 Forberedelse og information før praktikken

Når de studerende skal i praktik i deres uddannelsesforløb, kan dette ansues som en overgang, der som andre overgange kan være forbundet med risici, herunder øget risiko for, at den studerende falder fra uddannelsen, hvis overgangen ikke er vellykket (Louw & Hansen, 2018). Forud for praktikken kan god kommunikation og forventningsafstemning mellem praktiksted, studerende og uddannelsessted understøtte en god overgang til praktikken og hjælpe den studerende med at se sammenhænge mellem teori og praksis (Haastrup et al., 2013). Forberedelse og forventningsafstemning kan både omhandle de formelle rammer som fx læringsmål for praktikken og også mere lavpraktiske forhold som fx mødetidspunkt, forventet påklædning eller særlige forhold på praktikstedet. På socialrådgiveruddannelsen har man fx set, at en forventningssamtale mellem vejleder, lærer og studerende forinden praktikken kan sikre, at det første møde mellem studerende og praktikplads forløber positivt og ikke fremstår uorganiseret og utrygt for den studerende (Kofod & Krøjer, 2004). Det er en pointe, at forventningsafstemningen ikke kun handler om praktikstedets forventninger til den studerende, men også om de forventninger, den studerende med rimelighed kan have til praktikstedet, fx om kendskab til de læringsmål, som uddannelsen sætter op for praktikken (Finansministeriet, 2020; Haastrup et al., 2013; EVA, 2020).

2.1.2 Arbejdsopgaver i praktikken

Som nævnt overfor skal den studerende på den ene side have mulighed for at være studerende i praktikken, men skal samtidig indgå som et ligeværdigt medlem af arbejdsfællesskabet og have lov at opleve den ansvarsfølelse, der skal til, for at den studerende reelt kan afprøve sin faglighed i praksis.

At få lov til at være studerende indebærer bl.a., at man kan have brug for at være mere søgende og stille flere spørgsmål end en færdiguddannet kollega; brug for tid til at sætte ord på sine refleksioner over forholdet mellem uddannelsens teori og den erfarede praksis på praktikstedet; tid og lejlighed til at drøfte disse refleksioner med kolleger eller praktikvejleder; og tid til at arbejde med de opgaver, som uddannelsen forventer, at den studerende udfører under praktikken, som fx praktikportfolio. Det skal også være acceptabelt at stille undrende spørgsmål til praksis på praktikstedet uden at blive set skævt til af kollegerne (Louw & Hansen, 2018). Det indebærer også, at man ikke som studerende sættes i situationer, hvor man oplever at få mere ansvar end forsvarligt, ved fx at

skulle træffe væsentlige beslutninger for borgere, børn eller patienter alene og under tidspres uden at kunne rådføre sig med mere erfarne kolleger (Louw & Hansen, 2018; Aarkrog, 2004).

På den anden side skal den studerende også indgå som en reel del af arbejdsfællesskabet. Det indebærer, at den studerende i praktik skal have opgaver, der er tilpas udfordrende til, at man får reel erfaring med at udføre sin profession i praksis og ikke blot med at observere, mens andre gør det. På de fleste arbejdspladser er rutinearbejde en fast del af de daglige opgaver, og det kan være både lærerigt og gavnligt for den studerendes fagprofessionelle identitetsfølelse at udføre rutinearbejde. Det er væsentligt, at rutinearbejdet rammesættes som en del af den meningsfulde læring, så det faglige indhold bliver synligt for den studerende (Louw & Hansen, 2018). Den studerende skal også have lov at arbejde selvstændigt med opgaverne i takt med, at man opnår større faglig sikkerhed (Louw & Hansen, 2018).

2.1.3 Praktikvejledning

Kontakten med praktikvejleder er noget af det vigtigste for trivsel og læring under praktikken (Studerenterforum UC, 2020). Vejlederen er både fagligt forbillede og faglig sparringspartner og er central for både trivsel og fastholdelse (Louw & Hansen, 2018). Praktikvejlederen spiller også en stor rolle i at sikre, at der bygges bro mellem teori og praksis. Ved at stille spørgsmål og give feedback kan praktikvejlederen hjælpe med at bringe teori med ind i praktikken (Haastrup et al., 2013).

Netop fordi vejlederen spiller så vigtig en rolle, kan det være en barriere for læring, hvis relationen til praktikvejlederen ikke er tryk, fordi de studerende holder deres indsigter tilbage, hvis de ikke føler sig trygge ved at være uenig eller udtrykke selvstændige holdninger (Nielsen & Dau, 2011). Det er en fordel, hvis praktikvejlederen ikke har alt for mange studerende på samme tid, så de har tid til at fokusere på den enkelte (Studerenterforum UC, 2020; Finansministeriet, 2020). På arbejdspladser med forskudte vagter kan det være en udfordring, hvis praktikvejlederen ikke er på arbejde samtidig med den studerende (EVA, 2020).

2.1.4 Det kollegiale fællesskab og det psykiske arbejdsmiljø

Læring på en professionsuddannelse handler om mere end blot faglig viden. I praktikken handler læring i høj grad om at indgå i det faglige fællesskab, som giver adgang til en identifikation med faget og en socialisering ind i hverdagens diskussioner og rutiner (Louw & Hansen, 2018; Jørgensen & Smistrup, 2007). Læring i praktikken på en professionsuddannelse foregår i relationer mellem den studerende og andre mennesker, hvorfor det at have en synlig rolle i fællesskabet er vigtigt (Ørndrup et al., 2006). Elevernes læringsmuligheder handler altså i høj grad om inklusion og at blive mødt med respekt, således at eleven kan være med i de uformelle sociale situationer, hvor fagligheden diskuteres internt. Det kan virke hæmmende for den studerendes faglige identifikation, hvis praktikstedet ekskluderer den studerende fra fælles møder, frokostpauser etc.

Inklusion på praktikpladsen er lettere nogle steder end andre. Tidligere undersøgelser finder, at der på sygeplejestudiet opleves en udfordring, ved at hospitalet er en kompleks arbejdsplads med mange faggrupper, samtidig med at studiet har flere, kortere praktikperioder (syv praktikperioder på i alt 1,5 år) end fx pædagogstudiet, som har fire praktikperioder, der i alt varer ét år og tre måneder (Danske Professionshøjskoler, 2019). De mange skift i praktiksteder kan modvirke en følelse af inklusion, samtidig med at korte praktikperioder gør, at man i mindre grad får tid til at falde på plads på arbejdspladsen (Rasmussen, 2010; Louw & Hansen, 2018).

Ud over de generelle pointer vedrørende inklusion i det kollegiale fællesskab peger litteraturen på, at der gør sig særlige problematikker gældende for studerende, der tilhører en minoritet på praktikstedet. Det gælder fx mandlige studerende i kvindedominerede fag, studerende med dårligt helbred, studerende med lavt karaktergennemsnit fra gymnasiet eller studerende, som ikke valgte uddannelsen som førsteprioritet (Jensen og Haselmann, 2010). Den danske praktiklitteratur rummer især eksempler på problemer for kønsminoriteter, hvor især sygeplejerskestudiet og pædagogstudiet ifølge litteraturen er præget af en kønnet orden. Warming (2013) finder, at mændene i disse brancher oplever decideret mobning og eksklusion på praktikpladserne. Mænd er altså dobbelt udsatte, i og med at de både er en minoritet og samtidig ikke får lov at udtrykke sig kritisk eller undrende på nogle af disse arbejdspladser (Louw & Hansen, 2018). Minoritetsstatussen mærkes især som en social eksklusion, hvor mændene skal indgå i det sociale fællesskab på kvindernes betingelser (Warming, 2013).

2.1.5 Samspil mellem teori og praksis

Litteraturen peger på forskellige greb, som kan understøtte de studerendes forståelse af sammenhængen mellem den teori, de lærer på uddannelsen, og den praksis, de møder i praktikken. Forskellige uddannelser anvender disse greb i form af diverse understøttende aktiviteter under praktikken, som er sat i verden for at understøtte koblingen af teori og praksis. Det kan fx være skriftlige produkter, som de studerende skal udarbejde, mens de er i praktik; studiedage, hvor de studerende er tilbage på uddannelsesstedet et par dage under praktikken; besøg fra underviser på praktikstedet eller midtvejsevalueringer med deltagelse af såvel underviser fra uddannelsesstedet som studerende og praktikvejleder (Louw & Hansen, 2018; Aarkrog, 2004).

Litteraturen peger på, at den studerendes læringsudbytte understøttes, hvis de efter endt praktik får mulighed for at arbejde videre med de erfaringer, de har gjort i praktikken, når de er tilbage på uddannelsesstedet. Det kan fx ske i forbindelse med bedømmelse af de skriftlige produkter, som er udarbejdet i praktikken, eller ved at underviserne skaber rum for, at erfaringer fra praktikken kan blive inddraget i undervisningen (Haastруп et al., 2013; EVA, 2006, 2020; Aarkrog, 2004).

2.2 Rammer og organisering af praktikken på de fire uddannelser

Der er ganske store forskelle på uddannelserne til pædagog, sygeplejerske, lærer og socialrådgiver med hensyn til tilrettelæggelsen af praktikken (se EVA, 2022). Tabel 2.1 viser optaget på uddannelserne og de overordnede rammer for praktikken på de fire uddannelser.

TABEL 2.1

Studerende og praktik på de fire største professionsuddannelser

	Optag 2022	Uddannelsens længde	Praktikkens omfang	Antal praktikperioder
Pædagog	4.155	3,5 år 210 ECTS	1 år og 3 måneder 75 ECTS	4
Sygeplejerske	3.323	3,5 år 210 ECTS	1 år og 6 måneder 90 ECTS	5-7
Lærer	2.277	4 år 240 ECTS	4,5 måned 30 ECTS	3
Socialrådgiver	2.057	3,5 år 210 ECTS	6 måneder 30 ECTS	1

Kilde: <https://ufm.dk/uddannelse/statistik-og-analyser/sogning-og-optag-pa-videregaende-uddannelser/2022/notat-3-velfaerdsuddannelser.pdf>.

Note: På sygeplejerskeuddannelsen er der syv praktikperioder på alle institutioner med undtagelse af UC Syd, hvor praktikken er fordelt på fem perioder.

Tabel 2.1 viser, at der er markante forskelle i, hvor meget praktikken fylder på tværs af de fire uddannelser. På pædagog- og sygeplejerskeuddannelserne fylder den henholdsvis 75 og 90 ECTS, hvilket svarer til henholdsvis 36 % og 43 % af hele uddannelsens varighed, mens praktikken på lærer- og socialrådgiveruddannelserne fylder 30 ECTS, hvilket svarer til henholdsvis 13 % og 14 % af uddannelseslængden. Derudover er der forskel på, hvor mange praktikforløb de studerende er ude i på tværs af de fire uddannelser. Færrest drejer det sig om på socialrådgiveruddannelsen, hvor de studerende er ude i én praktik á 30 ECTS, mens de på sygeplejerskeuddannelsen er ude i op til syv praktikforløb, som har et omfang af mellem 1 og 30 ECTS.

Markante forskelle i formelle krav og rammer

Ud over forskelle i de overordnede rammer for praktikken på de fire store velfærdsuddannelser er der også markante forskelle, når vi dykker længere ned i praktikforløbene. Som det fremgår af Tabel 2.2, er to ud af fire praktikperioder på pædagoguddannelsen lønnede, hvilket ikke er tilfældet på nogen af de andre uddannelser, hvor de studerende modtager SU gennem hele uddannelsen. Desuden er det kun gældende for sygeplejerskeuddannelsen, at det er et krav, at de studerendes kliniske vejledere (praktikvejledere) har pædagogiske kvalifikationer svarende til en sjettedel diplomuddannelse.

TABEL 2.2

Praktikkens rammer på de fire uddannelser

	Løn under praktik	Krav om uddannet praktikvejleder	Antal prøver ifm. praktik	Forskelle i praktikkens placering på tværs af udbud
Pædagog	Ja, 2. og 3. praktik er lønnede	Nej	3	Nej*
Sygeplejerske	Nej	Ja	**	Ja***
Lærer	Nej	Nej†	3	Ja
Socialrådgiver	Nej	Nej	1	Nej

Kilde: Danmarks Evalueringsinstitut.

Note:

* På pædagoguddannelsen ligger første praktik på alle UC'er på andet semester, men kan påbegyndes både i starten eller midten af semesteret.

** På sygeplejerskeuddannelsen bliver de studerende i de fleste tilfælde udprøvet i hele semestrets aktivitet, dvs. også praktikken, derfor er det ikke alle uddannelsessteder, der kræver selvstændig udprøvelse af praktikken. For de fleste uddannelsesinstitutioner er der to semesterprøver, som har et større fokus på praktik end de øvrige.

*** Forskelle i praktikkens placering på tværs af udbud er størst på sygeplejerskeuddannelsen, hvor der også er variation i omfanget af praktik på de enkelte semestre, mens der på læreruddannelsen kun er forskel på selve tidspunktet for praktikken på uddannelsen.

† På praktikskolen skal der være mindst én uddannet praktikvejleder.

2.3 Undersøgelsens formål

Denne undersøgelse har til formål at belyse de studerendes oplevelser med praktikken på de fire største professionsbacheloruddannelser. Det overordnede undersøgelsesspørgsmål er:

- *Hvordan oplever studerende på de fire store professionsbacheloruddannelser deres praktikforløb, og hvordan sætter de dem i forhold til deres kommende arbejdsliv?*

Med udgangspunkt i det overordnede undersøgelsesspørgsmål og med baggrund i de eksisterende undersøgelser på områder vil vi undersøge, hvad der hhv. bidrager til og hæmmer et lærerigt praktikforløb, ved at besvare følgende undersøgelsesspørgsmål:

- Hvordan oplever de studerende deres *udbytte* af og *læring* i praktikken?
- Hvordan oplever de studerende at *blive forberedt* på praktikken?
- Hvordan oplever de studerende deres *arbejdsopgaver* i praktikken?
- Hvordan oplever de studerende *relation til deres praktikvejleder(e)*?
- Hvordan oplever de studerende *det kollegiale fællesskab* på deres praktiksted?
- Hvordan oplever de studerende *det psykiske arbejdsmiljø* på deres praktiksted?
- Hvordan oplever de studerende *uddannelsesstedets rolle* under praktikken?
- Hvilke overvejelser gør de studerende sig om deres *fremtidige arbejdsliv* på baggrund af deres erfaringer fra praktikken?

EVA har i efteråret 2022 udgivet en kortlægning af praktikken på de fire største professionsbacheloruddannelser: pædagog-, sygeplejerske-, lærer- og socialrådgiveruddannelsen. Kortlægningen sammenligner praktikken på de fire uddannelser i forhold til omfang, organisering, rammer og mål. Denne undersøgelse bygger oven på kortlægningen.

2.3.1 Afgrænsninger

Undersøgelsen har fokus på de studerendes oplevelser og erfaringer med deres praktikforløb. Undersøgelsen omfatter til gengæld ikke erfaringer og perspektiver fra uddannelsesstederne og praktiksteder (ledere, vejledere og kollegaer). Derfor er der også temaer vedr. praktikken, som vi ikke forholder sig direkte til i denne rapport, fx hvordan samspillet mellem professionshøjskolerne kommuner/regioner fungerer, ligesom det ikke kan udelukkes, at uddannelsessteder eller praktiksteder kan have andre relevante perspektiver på de undersøgte temaer end de studerendes erfaringer og oplevelser, som afrapporteres her.

Herudover skal det fremhæves, at de studerende, der indgår i denne undersøgelsen, er ved afslutningen af deres uddannelse og dermed ikke er faldet fra undervejs i uddannelsen. Studerende, der har valgt at afbryde uddannelsen som følge af negative oplevelser i praktikken, er således ikke en del af datagrundlaget.

2.4 Undersøgelsens metode

Undersøgelse er baseret på dels en interviewundersøgelse og dels en spørgeskemaundersøgelse blandt studerende på de fire uddannelser. Vi har anvendt et sekventielt design, således at indsigter fra interviewundersøgelsen har bidraget med relevante temaer og spørgsmål, som vi har undersøgt udbredelsen af i spørgeskemaundersøgelsen.

2.4.1 Interviewundersøgelse blandt studerende

EVA har gennemført semistrukturerede telefoninterviews af ca. en times varighed med i alt 16 studerende på næstsidste eller sidste semester af de fire største professionsbacheloruddannelser: pædagog-, lærer-, sygeplejerske- og socialrådgiveruddannelsen, dvs. fire studerende fra hver uddannelse. Informanterne er udvalgt, så de går på forskellige professionshøjskoler. Derudover er der tilstræbt spredning på store og små uddannelsesudbud samt køn og etnicitet.

2.4.2 Spørgeskemaundersøgelse blandt studerende

Spørgeskemaundersøgelsen er gennemført som en populationsundersøgelse blandt alle landets studerende på de to sidste semestre på lærer-, pædagog-, socialrådgiver- og sygeplejerskeuddannelsen, i alt 11.351 studerende. Studerende på de sidste semestre er valgt, fordi de forventes at have gennemført al obligatorisk praktik på uddannelsen.

Data er indsamlet i perioden fra den 27. oktober til og med d. 29. november 2022 ved hjælp af web-survey via eboks, e-mail og telefoniske påmindelser. Der er gennemført 3.798 komplette besvarelser og dermed opnået en samlet svarprocent på 35 %¹ blandt de studerende. Tabellen nedenfor viser det opnåede antal besvarelser og svarprocenter fordelt på de fire uddannelser.

TABEL 2.3

Samlede svarprocenter for uddannelserne

Uddannelse	Udsendelsesgrundlag	Svar	Svarprocent
Lærer, prof. bach.	2.213	652	29 %
Pædagog, prof. bach.	4.099	1.428	35 %
Socialrådgiver, prof. bach.	1.642	656	40 %
Sygeplejerske, prof. bach.	2.900	1.062	37 %
Total	10.854	3.798	35 %

I spørgeskemaet er de studerende, som har mere end ét praktikforløb (dvs. lærer-, pædagog- og sygeplejerskestuderende), blevet bedt om at tænke på deres seneste lange praktikforløb. For de lærerstuderende gælder det, at ca. halvdelen (46 %) var i praktik på undersøgelsestidspunktet, mens andre 33 % havde afsluttet praktikken inden for de seneste 12 måneder. For de pædagogstuderende gælder det, at 82 % havde afsluttet praktikken inden for de seneste 12 måneder, og for de sygeplejerskestuderende gælder det for 87 %. De socialrådgiverstuderende skiller sig ud, fordi de kun har ét praktikforløb, som ligger på fjerde semester af uddannelsen (se EVA, 2022). Derfor ligger praktikken for de socialrådgiverstuderende typisk mere end et år tilbage i tiden i forhold til undersøgelsestidspunktet. Se appendiks B for nærmere redegørelse.

2.4.3 Vægtning

For at kunne drage konklusioner om alle nyoptagne studerende i (population) på baggrund af den surveydata, EVA har indsamlet blandt de nyoptagne studerende (stikprøve), er det vigtigt, at individer i stikprøven ikke er systematisk forskellige fra individer i population. Derfor er data vægtet med propensity score-vægtning. Detaljeret redegørelse for vægtningsstrategien kan ses i appendiks B.

2.4.4 Uddannelsesafhængigt sprogbrug i spørgeskemaet

De fire uddannelser har hver deres faglighed og benytter derfor lidt forskellige begreber. Således bruges betegnelsen "klinisk undervisning" på sygeplejerskeuddannelsen, hvor der på de andre tre uddannelser bruges betegnelsen "praktik". Således har vi i spørgeskemaet til de sygeplejerskestuderende brugt betegnelserne "klinisk undervisningssted" og "klinisk vejleder", mens vi til de øvrige studerende har brugt "praktiksted" og "praktikvejleder". I rapporten bruges betegnelserne "praktik", "praktiksted" og "praktikvejleder" som fællesbetegnelser.

¹ I opgørelsen er fraregnet 406 studerende, der i spørgeskemaet har angivet, at de er uden for målgruppen, fx hvis de aktuelt går på første-femte semester. 62 studerende, som oplyser, at de har været i praktik i udlandet, er efterfølgende slettet fra datasættet.

Hvordan skal ”borger” forstås?

De fire uddannelser har alle til fælles, at de arbejder med mennesker, men de arbejder med forskellige grupper. I rapporten bruges betegnelsen ”borger” som fællesbetegnelse for de mennesker, som de studerende møder i deres praktikforløb.

I spørgeskemaet er der dog brugt forskellige ord alt efter den studerendes uddannelse.

- For **lærerstuderende** er der spurgt til *elever eller forældre*.
- For **pædagogstuderende** er der spurgt til *børn eller borgere*.
- For **socialrådgiverstuderende** er der spurgt til *borgere*.
- For **sygeplejerskestuderende** er der spurgt til *patienter eller borgere*.

Se appendiks B for uddybende beskrivelse af metode, empirisk grundlag og analysetilgang.

2.5 Rapportens opbygning

Resultaterne af både interviewundersøgelsen præsenteres tematisk, og for hvert tema præsenteres først resultaterne fra interviewundersøgelsen og dernæst resultaterne fra spørgeskemaundersøgelsen. Temaerne er oplevet udbytte og læring i praktikken, forberedelse af praktikken, arbejdsopgaver i praktikken, praktikvejlederen, det kollegiale fællesskab, psykisk arbejdsmiljø, uddannelsesstedets rolle under praktik samt overvejelser om fremtidigt arbejdsliv. For temaerne forberedelse af praktikken samt psykisk arbejdsmiljø indgår kun resultater fra spørgeskemaundersøgelsen.

2.6 Projektets organisering

Projektet er gennemført af seniorkonsulent Fie Reeder (projektleder), chefkonsulent Bella Marckmann og konsulent Luna Hurlig Møller. Herudover har praktikant Laura Kristine Kruckenberg og juniorkonsulent Christina Wæhrens bidraget til undersøgelsen.

3 Oplevet udbytte og læring i praktikken

I dette kapitel beskriver vi de studerendes oplevelse af udbytte og læring i deres praktikforløb.

En central pointe fra eksisterende undersøgelser er, at læring i praktikken sker ved, at den studerende prøver sig selv af side om side med de færdiguddannede kolleger. Litteraturen peger også på, at de studerendes læringsudbytte understøttes, når de studerende får mulighed for at arbejde videre med deres erfaringer fra praktikken i den videre undervisning på uddannelsesstedet (Haastrup et al., 2013; EVA, 2006, 2020; Aarkrog, 2004).

3.1 Kapitlets hovedresultater

3.1.1 Hovedresultater fra interviewundersøgelsen

Resultaterne fra interviewundersøgelsen viser, at:

- Praktikken giver de studerende forskellige typer af læring, men særligt beskriver de, at det er læring, som giver dem erfaring med praksis, dvs. læring, som de ikke kan læse sig til, men som de skal erfare på egen krop. Det er fx læring om og erfaring med konkrete metoder, der kan anvendes i praksis, arbejdsgange samt kommunikation og relationer. Herudover oplever de studerende også at få udvidet deres viden om borgerne samt at blive mere bevidste om deres fagprofessionelle identitet.
- Der er tre læringsmetoder, som de studerende oplever understøtter deres læring. Det er hhv. observation, der giver de studerende perspektiver på, hvordan de kan agere i praksis, afprøvning, som giver de studerende egne erfaringer med at agere i praksis samt refleksion over praksis, der kan udfordre og udvikle deres viden om praksis.
- De studerende oplever forskellige forhold, der kan udfordre optimale betingelser for deres læring. Det er, når de oplever travlhed på deres praktiksteder og forhold vedr. praktikkens rammer og organisering, som udfordrer deres læring. Det er mængden af praktik samt sammenhængen og progression mellem de steder, hvor de studerende er i praktik.
- Der er stor forskel på, om de studerende oplever sammenhæng mellem undervisning og praktik, og hvorvidt dette bidrager til deres faglige udbytte. Det er særligt oplevelsen af, at undervisningen er virkelighedsfjern, der hindrer de studerende i at trække på viden fra undervisning under deres praktik. Det er en ekstra udfordring, når også kollegaer og vejledere på praktiksteder giver udtryk for, at undervisningen ikke er relevant. Til gengæld oplever flere studerende at kunne trække på praktikerfaringer i forbindelse med undervisningssituationer og eksaminer.

3.1.2 Hovedresultater fra spørgeskemaundersøgelsen

Resultaterne fra spørgeskemaundersøgelsen viser, at:

- Der på tværs af de forskellige uddannelser er forskelle i, hvor meget de studerende oplever at have lært eller have fået ud af praktikforløbet. Eksempelvis har flere socialrådgiver- og sygeplejerskestuderende (i alt ca. 70 %) svaret, at de i høj eller meget høj grad har lært *konkrete værktøjer eller greb, som de kan bruge i professionen*, end lærer- og pædagogstuderende har (i alt ca. 60 %). Ligeledes har langt flere socialrådgiverstuderende (60 %) end lærerstuderende (21 %) svaret, at de i meget høj grad har lært mere om den *gruppe af borgere, børn eller patienter*, som de har arbejdet med i praktikken.
- De lærerstuderende generelt svarer mindre positivt på spørgsmålene om læringsudbytte af praktikken, end studerende på de andre uddannelser gør. Dette gør sig også gældende ved spørgsmål omkring, hvorvidt de har fået indblik i, hvordan *uddannelsens teori kan bruges i praksis*, hvorvidt de oplever, at de er blevet *mere rummelige*, samt hvorvidt praktikforløbet har givet *indblik i andre professioner og fagligheder*. Omvendt er det blandt de sygeplejerskestuderende, at flest svarer, at de har fået indblik i andre professioner og fagligheder (i alt 66 %).
- Størstedelen af de studerende på tværs af de fire uddannelser (samlet set mellem 74-86 %) har angivet, at de i meget høj grad eller høj grad har fået et *bedre billede af, hvilken slags fagprofessionel de gerne vil være*. Samtidig svarer mellem 69-81 % af de studerende, at de i høj eller i meget høj grad har fået et bedre billede af, *hvilken type arbejdsplads de gerne vil arbejde på i fremtiden* efter endt uddannelse.
- Mellem 41 og 57 % af de studerende oplever i høj eller meget høj grad, at de har fået mulighed for at anvende deres erfaringer fra praktikforløbet i efterfølgende undervisning eller opgaver. Der er dog også en betydelig andel af studerende, der i mindre grad eller slet ikke har den oplevelse (13-18 %). Mellem 41 og 57 % af de studerende oplever, at erfaringer fra praktikforløb i meget høj grad eller i høj grad har forøget deres udbytte af undervisningen, mens 11-15 % har svaret at det i mindre grad eller slet ikke er tilfældet.
- Mellem 52 og 76 % af de studerende har i meget høj grad eller i høj grad oplevet, at underviserne på deres uddannelse så det som værende værdifuldt, at de studerende kunne byde ind med erfaringer fra praktikforløbet, mens 5-12 % studerende i mindre grad eller slet ikke har oplevet det. Generelt er det på socialrådgiveruddannelsen, at den højeste andel oplever, at de kan bruge erfaringerne fra praktikken i undervisningen efterfølgende.

3.2 Resultater fra interviewundersøgelsen

Følgende afsnit belyser de studerendes oplevelser af deres læring i praktikken, hvilke læringsmetoder der understøtter deres faglige udbytte, forhold, der kan fungere som barrierer for deres læring, samt den faglige sammenhæng mellem undervisningen på uddannelsesstedet og praktikken.

3.2.1 Læring i praktikken

De studerende fortæller om forskellige typer af læring i praktikken. Det er særligt læring, som kræver erfaring med praksis, dvs. læring, de ikke kan læse sig til, men som skal mærkes og prøves på egen krop. Det følgende uddyber, hvad de studerende oplever at lære.

Erfaring med konkrete metoder hjælper til at gribe opgaver an i praksis

Det er generelt, at de studerende oplever at lære og få erfaring med konkrete praktiske metoder, som kan hjælpe dem i deres praksis. Det er bl.a. lærerstuderende, der har lært konkrete metoder til at starte undervisningen, fx at det er en god ide at møde ind før undervisningen, hvilke elever der skal sættes i gang først, hvordan man konkret underviser foran en klasse, samt et konkret værktøj, en såkaldt "ugeskema-revolution", som giver et overblik eleverne og deres opgaver, som den pågældende studerende har lært af sin praktiklærer. Det kan også være som en socialrådgiverstuderende, der har lært, hvordan hun kan starte et møde op med en borger, så borgeren føler sig set og inddraget:

Det er de der små greb, hvor man starter med at spørge borgeren. Jeg vil faktisk gerne høre dig. Du er faktisk lige så vigtig som de ting, jeg har på den her blok her.

Mette, socialrådgiverstuderende

For sygeplejerskestuderende kan det være at få det instrumentelle i hænderne og fx få lagt en sonde. Dvs. det er metoder, der helt konkret hjælper de studerende til at vide, hvordan de skal gribe opgaver an i praksis for i højere grad at lykkes med dem.

Viden om arbejdsgange og lovgivning

Videre er der studerende, der fortæller, at praktikken har givet dem indblik i de konkrete arbejdsgange og lovgivning, der hører deres profession til, men som er svære at læse sig til på forhånd. Fx fortæller en sygeplejerskestuderende, at det er udbytterigt at være med til morgenmøder på afdelingen og fornemme arbejdsgangene. En lærerstuderende har fået indblik i lovgivningen om, hvordan udadreagerende elever skal håndteres, hvilket blev relevant i et af hans praktikforløb. Den socialrådgiverstuderende, Manja, fortæller, hvordan hun i sin praktik er blevet klogere på selve sagsbehandlingen og de mange små skridt, der ligger i den:

Jeg synes jo ikke, det er noget, man kan lære på studiet. Man kan godt se, at man skal lave en børnefaglig undersøgelse, og så skal man anbringe efter en bestemt paragraf og så videre. Men der er bare så mange små steps ind imellem. Og snakke med forældre og Børne- og Ungeudvalget, hvis det er med tvang. Der er bare så mange små skridt, som man ikke får et indblik i på studiet, som man bliver meget klogere på, når man kommer derud.

Manja, socialrådgiverstuderende

For Manja har praktikken hjulpet med at sammensætte de enkelte elementer og give et samlet billede af det arbejde, hun vil møde som færdiguddannet socialrådgiver.

Erfaring med kommunikation og relationer

Der er også studerende, som beskriver, at praktikken har nuanceret og udvidet de studerendes viden om og erfaring med kommunikation og relationsarbejde i deres møde med borgeren eller patienten, som de oplever kan understøtte kvaliteten af deres arbejde.

Der er bemærkelsesværdigt, at de fire interviewede sygeplejerskestuderende alle fremhæver, at deres praktikker har lært dem om relationsarbejde og kommunikation. Fx beskriver Meriam, hvordan hun i praktikken har lært om at kommunikere med sårbare patienter og er blevet bevidst om, at det kræver særlige kompetencer, som hun har kunne afprøve i sin praktik:

Til refleksionsundervisning fik vi meget undervisning om, hvordan man skal kommunikere med de sårbare patienter, man arbejder med. [...] Det var en kæmpestor hjælp, at jeg vidste, hvordan jeg skulle snakke med at kommunikere med de sårbare mennesker. Det var ikke bare sådan en almindelig kommunikation.

Meriam, sygeplejerskestuderende

Hvad angår læring om det relationelle, fortæller Mette, der er socialrådgiverstuderende, at hun har lært, hvordan hun skal agere til møder med borgere, så hun skaber en tryk relation i mødet og gør det mindre anspændt:

Jeg kunne se, hvad mine vejledere gjorde. Det med at skrive ned. Jeg har aldrig computer med. Jeg har altid en blok og en blyant og lader det altid være meget åbent. Sådan at de [borgerne] føler denne her gennemsigtighed. Det med at sige noget, og at nogen skriver det ned, kan skabe en nervøs stemning [...] Hvis man kan se, at borgeren bliver nervøs, kan man sige, at man skriver det her ned. Eller sige, at det her, det er vigtigt, eller forklare, hvad det er, der foregår. Det er også med til at gøre det mindre anspændt og give en tro på, at jeg faktisk sidder her og lytter, fordi jeg gerne vil dig.

Mette, socialrådgiverstuderende

Nogle af de studerende beretter altså om, at praktikken har givet dem læring om, hvordan man kan kommunikere hensigtsmæssigt og skabe gode relationer til patienterne og borgerne, som kan understøtte deres faglige virke i professionen.

Indsigt i borgerne understøtter mulighed for at møde dem i deres behov og øger rummelighed

Foruden den læring og erfaring, som man ikke kan læse sig til, oplever de studerende at få udvidet deres viden om specifikke borgergrupper. De oplever, at det giver dem bedre forudsætninger for at møde borgerne i deres behov og herved udføre arbejde af højere kvalitet. Blandt de interviewede er det pædagogstuderende og socialrådgiverstuderende, som fremhæver dette, men det synes at være særligt udtalt hos nogle af de pædagogstuderende.

Fx fortæller pædagogstuderende, Aisha, hvordan hun fra konkrete situationer i sin praktik har erfaret, at det er vigtigt at være i øjenhøjde med børn, lytte og udvise tålmodighed. En anden pædagogstuderende mødte i en daginstitution en dreng med ”meget energi, som andre havde stemplet med ADHD”, og hvor hun i sin praktik oplevede at få imødekommet hans energibehov, og hvor forældrene fortalte, at de følte, at deres dreng var blevet set. Peter, der læser til pædagog på specialiseringen social- og specialpædagogik, har i sin anden praktik arbejdet med borgere med funktionsnedsættelser, som har udvidet hans perspektiv på, hvad der giver denne giver denne borgergruppe livskvalitet.

Lignende er der socialrådgiverstuderende, der fortæller, hvordan de på baggrund af deres praktik-erfaringer har fået et større indblik de forskellige borgeres livssituationer, som har gjort dem mere rummelige. Fx fortæller Amina, hvordan hun blev frustreret over en borger, som under et forløb blev gravid med sit femte barn og tidligere havde fået fjernet sine fire andre børn. Amina forklarer, at en kollega hjalp Amina med at forstå borgerens baggrund og dermed årsagen til, at borgeren endte i denne situation. Dette udvidede Aminas perspektiv på borgerens situation:

Det giver ikke mening i min verden, men det giver mening i deres verden, fordi det er de eneste kompetencer, de har lært qua deres baggrund. Så man bliver nødt til at prøve at se det i det lys. Det er ikke, fordi hun gør det ikke for at være ond. Hun elsker sine børn. Men jeg kunne bare ikke forstå, at hun ikke kunne forstå, at hun skulle have en abort.

Amina, socialrådgiverstuderende

Der er således studerende, som har oplevet at få øget viden om borgerne, som dels kan understøtte, at de i højere grad kan imødekomme borgernes behov, og dels oplever at blive mere rummelige over for borgernes livssituationer.

Øget bevidsthed om den fagprofessionelle identitet

Sidst er der studerende, som fortæller, at de er blevet mere bevidste om deres egen fagprofessionelle identitet, og hvordan de vil anvende deres viden og kompetencer i deres faglige virke. Det kan dels være ved, at de har observeret kollegaers praksis, eller dels ved at de har reflekteret over deres egen rolle i praksis.

For det første fortæller nogle af de interviewede socialrådgiverstuderende, at de i deres praktik har observeret, at der er forskellige måder at udøve deres profession på, og at de herved også kan have deres egen måde at udøve praksis på. Det har både været ved at observere, hvordan de forskellige kollegaer har arbejdet, men det kan også være synligt for dem i de tilfælde, hvor de har haft to vejledere i deres praktikforløb, som hver har haft sin egen praksis. Det fortæller Mette her:

At have to vejledere, som var så forskellige, gjorde, at når vi havde sparringer om torsdagen, så hvis jeg havde et spørgsmål, så var det den her klassiske med, at de så verden på to forskellige måder. Derfor var det meget sjældent, at der var et entydigt svar, men jeg har jo så fundet ud af, at det er en del af vores profession. Det er en del af det at være socialrådgiver. Det er sjældent, at man er 100 % enig med alle sine kollegaer. Der er så stor forskel på, hvordan vi gør.

Mette, socialrådgiverstuderende

Mette fortæller videre, hvordan hun med sine vejledere har reflekteret meget over, hvordan hun vil være professionel, og at udgangspunktet for denne snak har været, at der ikke har været "nogen opskrift på at være professionel", men at det er vigtigt at være autentisk.

For det andet kan de studerende på baggrund af oplevelserne i deres praktik have reflekteret over, hvilken rolle de vil have i professionen og over for borgerne. Fx har den pædagogstuderende Peter, der, som før nævnt, har fået mere indsigt i borgernes livskvalitet, på baggrund af sine oplevelser i sit praktikforløb besluttet sig for, hvad han vil have i fokus i sit virke som pædagog:

I den sidste praktik har jeg virkelig lært noget. Det har handlet om, hvem det er, jeg vil være som pædagog, hvis interesser jeg forsvaret osv. Ja, [jeg har] decideret set overgreb på borgere, psykisk terror vil jeg næsten kalde det, som ikke kommer af ond vilje, men af systemet, der er gået i stå, og hvor der mangler værdier, og hvor der mangler ledelse. [...] Hvad for en pædagog vil jeg være? Det er nok det mest markante at sikre sig, at det er deres livskvalitet og deres meningsskabelse, der er i centrum for hjælpen, og ikke hvad vi synes, de har behov for.

Peter, pædagogstuderende

Som citatet viser, har Peter observeret, hvad han vurderer er uhensigtsmæssig adfærd over for borgerne, hvilket gør, at han i sit virke som pædagog vil have fokus på at sikre borgernes deres rettigheder og sikre deres livskvalitet.

3.2.2 Læringsmetoder, der understøtter et fagligt udbytte

I ovenstående afsnit er beskrevet forskellige typer af læring, som de studerende oplever at få ud af deres praktik. De studerende fremhæver forskellige læringsmetoder, som de mener er vigtige for deres faglige udbytte. De forskellige metoder, der fremhæves af de studerende, er hhv. observation, afprøvning og refleksion, som hhv. kan understøtte udviklingen af deres viden, færdigheder og kompetencer om praksis. Det skal påpeges, at det er forskelligt, hvad de studerende hver især fremhæver.

Observation giver viden om, hvordan man kan agere i praksis

For det første er der studerende, som oplever, at det er udbytterigt at observere deres praktikvejleder eller kollegaer i praksis. Det er bl.a. lærerstuderende, som oplever det som læreligt at observere andre lærere undervise og få viden om, hvordan de kan agere i praksis, fx hvilket miljø de skaber, hvordan de står i klassen og bruger deres stemmeleje. Mia, der er pædagogstuderende, fortæller, hvordan hun har lært allermest af at se på sine kollegaer og se, hvordan de skaber relationer til borgerne:

Jeg tror, at det, jeg har lært allermest af, er at se mine kollegaer. Mange har jo været der i mange år, så de har relationer til borgerne. Det med at tage sig tiden til at lytte til dem og høre, hvad det egentlig er, de siger, de kan lide. [...] Jeg har lært fra både den første, anden, tredje og fjerde praktik at lytte til personalet om, hvordan danner de relationer.

Mia, pædagogstuderende

Det kan dermed være udbytterigt for nogle studerende observere og få viden fra deres kollegaer, der har flere års erfaring, om, hvad der fungerer i praksis.

Afprøvning giver egne erfaringer med at agere i praksis

Foruden at observere praksissen på praktikstedet er der også studerende, som beskriver, at det er vigtigt for deres læring, at de selv får lov til at prøve kræfter med de forskellige opgaver og ”få det i hænderne selv”. For Susanne, der læser til socialrådgiver, er det vigtigt for hendes læring, at hun selv får lov til at prøve kræfter med opgaver og de konkrete udfordringer, der kan være med dem:

En ting er at sidde ved siden af sin vejleder, så kan man jo føle sig nok så smart. Men når man får lov til at prøve at få det i hænderne selv og prøve udfordringerne selv – som fx en borger, der virkelig godt kan lide at snakke om sin familie, og hvad de laver i deres fritid – og så prøve at dreje samtalen ind på, hvad det konkret handler om, der er det meget rart at få lov til at prøve selv i stedet for bare at sidde på sidelinjen.

Susanne, socialrådgiverstuderende

De studerende beskriver her, at det er vigtigt, at opgaverne opleves relevante og tilpas udfordrende. Ligeledes er det vigtigt, at de studerende får lov at prøve mange forskellige typer af opgaver for også at understøtte bredden af deres faglige udbytte.

Refleksion over praksis udfordrer og udvikler viden om praksis

Sidst er der studerende, der understreger, at det bidrager til deres læring og faglige udbytte, når de reflekterer over deres egen og andres praksis for at udfordre og udvikle deres faglige viden. Det kan fx være ved, at deres vejleder eller kollegaer stiller dem spørgsmål om praksis. Fx fortæller den sygeplejerskestuderende Miguel om et spørgsmål, han fik, da han var i praktik på et hospice. Spørgsmålet udfordrende hans eksisterende viden om, hvordan man agerer i praksis i forhold til at give patienter medicin:

Eksempelvis fik jeg spørgsmålet: ”Hvad gør man med en patient, som skal have medicin om morgenen, og de måske stadig sover?”. Der var jeg vant til fra sygehuset, at de skal have deres medicin om morgenen, så der vækker man dem, hvor man på et hospice lader dem sove.

Miguel, sygeplejerskestuderende

Det kan også være mere organiseret og foregå i supervisionsgrupper, som den pædagogstuderende Julie oplevede, da hun var i praktik et sted med ”krævende og hårde” borgere. Julie beskriver, at det har været givende for hendes læringsproces, at hun ”har haft mulighederne for at være refleksiv og være mere end bare arbejdskraft”.

For at denne læringsmetode kan lykkes, er det vigtigt, at de studerende har vejledere og kollegaer tilgængelige, som har de faglige forudsætninger og nødvendige indsigt for at stille de refleksive spørgsmål til de studerende.

3.2.3 Barrierer for læring

Foruden forskellige læringsmetoder, der understøtter de studerendes læring, fortæller de studerende også om forhold, som de oplever giver svære vilkår for de nævnte læringsmetoder.

Studerende oplever, at travlhed giver svære vilkår for læring

Der er studerende, som har oplevet, at travlhed kan udfordre optimale vilkår for læring, og særligt at der er tid til refleksion. Det kan først og fremmest komme til udtryk ved, at der ikke er tilgængelige vejledere eller kollegaer, som har overskud til fx at give feedback ved afprøvning, eller som de kan stille refleksive spørgsmål til om praktikstedets praksis. Fx fortæller Kasper, der er sygeplejerskestuderende, at han har haft behov for at få evalueret sin egen praksis og indsats over for en patient, men pga. travlhed måtte han selv opsøge det:

Jeg har behov for, at vi evaluerer på forløbet. Er der noget, der skal rettes til, og jeg skal sørge for, for at tingene bliver gjort ordentligt? [...] Men man kan hurtigt blive tabt i systemet, fordi der så travlt, hvis man ikke siger noget selv.

Kasper, sygeplejerskestuderende

Derudover kan det komme til udtryk ved, at studerende kan opleve ikke at have tid til at ”være studerende”, reflektere over deres oplevelser og koble teorien til praksis. Som Julie, der læser til pædagog, fortæller, har hun savnet at have tid til at trække sig tilbage og bearbejde sine oplevelser:

Jeg har savnet at kunne være studerende. [...] Jeg har savnet det her med, at man lige har kunnet trække sig tilbage og bearbejde den oplevelse, man har været igennem og måske lige skrive lidt ned i en bog. Som sagt, så har vi en masse dokumenter, som vi skulle skrive i. [...] Der er rigtig meget, der kommer til at gå tabt, fordi du ikke lige kan få en halv time eller en time eller et kvarter til at sætte dig ned og gøre dig nogle overvejelser og skrive lidt ned.

Julie, pædagogstuderende

Travlheden kan dermed udfordre gode vilkår for de studerendes læring, dels ved at det kan være svært at opsøge kollegaer, som kan hjælpe med de faglige refleksioner, og dels ved at det kan være svært som studerende at få tid til at trække sig og reflektere over sine oplevelser.

Praktikkens organisering og rammer kan spænde ben for læring

Herudover er der studerende, der oplever, at forhold ved praktikkens rammer og organisering kan være en hindring for deres læringsudbytte.

Indledningsvist skal det her påpeges, at praktikkens rammer og organisering er forskellig på de fire uddannelser. Fx har socialrådgiveruddannelsen kun ét praktikforløb på i alt seks måneders varighed, mens de tre andre uddannelser har flere forløb af forskellig varighed. EVA har udarbejdet en kortlægning, der beskriver praktikkens rammer og organisering på de fire uddannelser.²

Mængden af praktik kan være for lille

Blandt de interviewede er der studerende fra hhv. læreruddannelsen og socialrådgiveruddannelsen, som problematiserer mængden af praktik, herunder både længden af de enkelte praktikforløb og antallet af praktikforløb.

For det første oplever Fatima, der er lærerstuderende, at praktikperioderne på læreruddannelsen, som højst varer seks uger, er for korte. Hun oplever, at det er for kort tid til at kunne lære eleverne at kende, arbejde med relationer, didaktik og differentiering og kunne se et udbytte af det, man igangsætter:

I min tredje praktik var der den her 4. klasse, som aldrig havde haft en fast lærer. De havde en mistillid til alle nye, og så skulle [jeg] på fem uger nå at danne en relation til dem, som gjorde, at de var modtagelige for undervisning. Da relationen starter med at blomstre, er praktikperioden overstået. Man forventer, at vi som studerende arbejder didaktisk og med relationer og differentiering, ikke? Det er det forudgående arbejde, som faktisk tager mest tid og gør, at alt det andet får lov at fungere. Det er jo det her relationsarbejde, og desværre er der ikke tid nok til, at man får lov at se det helt store udbytte af det, man har igangsat.

Fatima, lærerstuderende

At kunne se udbyttet af sin praksis kan være en vigtig del af læringsprocessen, som Fatima her haft oplevet, at hun er blevet afskåret fra.

En socialrådgiverstuderende, Manja, påpeger, at det er problematisk for udbyttet, at der er ikke er flere end ét praktikforløb i løbet af uddannelsen:

Jeg synes virkelig, at der skal være mere praktik på socialrådgiveruddannelsen, hvor man får mulighed for at prøve nogle forskellige ting, så man kan danne sig et indblik i, hvad det er, man gerne vil, når man er færdig, og man kan få prøvet nogle forskellige ting af, så man er mere rustet til faktisk til at træffe det valg.

Manja, socialrådgiverstuderende

Manja savner muligheden for gennem sin praktik at kunne få indsigt i og erfaring med forskellige typer af arbejdspladser for at blive mere bevidst om, hvor hun gerne vil arbejde, når hun er færdiguddannet. Andre socialrådgiverstuderende udtrykker en generel utilfredshed med mængden af praktik, som de mener er for lidt for at kunne nå at udvikle de nødvendige færdigheder.

Sammenhæng og progression i praktiksteder er vigtig

Foruden forhold, der vedrører mængden af praktik, er det vigtigt, at der er en sammenhæng og progression mellem de steder, hvor de studerende kommer i praktik. Dvs. at de studerende kommer i praktik på steder, som samlet kan understøtte det læringsudbytte, de skal have i løbet af praktikken.

2 EVA (2022): Praktik på de fire største professionsbacheloruddannelser. En kortlægning af rammer og organisering på pædagog-, lærer-, sygeplejerske- og socialrådgiveruddannelsen, der beskriver praktikkens rammer og organisering for de fire uddannelser.

Som eksempel bliver det påpeget af den sygeplejerskestuderende, Karin, at det er vigtigt, at der er variation og udvikling i de steder, hvor de studerende kommer i praktik. Karin har oplevet, at mange af hendes praktikker har været i primærsektoren og ikke på sygehuse:

Jeg synes, at jeg har manglet en forståelse for, at når man er blevet sendt ud i praktik i primærsektoren i stort set i alle praktikker, så mangler man hele oplevelsen af at være sygeplejerske på et hospital. Det kan være fatalt for, hvordan du går til opgaven og bliver sygeplejerske, når du er færdig. Jeg fik konstant praktiksteder ude på plejecentre, hvor jeg meget konsekvent fra starten af sagde: ”Det her kommer jeg ikke til at lære noget af, fordi jeg lærer ikke noget af at sidde og drikke kaffe og spise småkager med demente borgere”. Altså, det er ikke derfor, jeg skal være sygeplejerske. Det er noget, man kan tilvælge senere. Når du har al basis på plads, så kan du gøre op med dig selv og sige: ”Jeg skal ikke ud i det der hospitalsvæsen, så nu rykker jeg ud mod kommunen”. Deres argumentation er selvfølgelig: ”Vi mangler praktiksteder, så nogle skal derud”. Jeg kan bare ikke se, at de skal sende de samme mennesker afsted, og så er det de samme mennesker, der også kører på hospitalet. Det spiller jo ikke.

Karin, sygeplejerskestuderende

Karin har oplevet, at der ikke har været rammer, som sikrer, at hun har fået tilstrækkelig praktikerfaring fra sygehuset, og at det har haft konsekvens for hendes læringsudbytte.

3.2.4 Sammenhæng mellem undervisning og praktik

Vi vil nu se nærmere på, hvordan de studerende oplever at kunne gøre brug af viden fra undervisningen i deres praktik og omvendt, hvordan de oplever at inddrage erfaringer fra deres praktik i den efterfølgende undervisning.

Brug af viden fra undervisning i praktikken

Det varierer blandt de studerende, hvor god sammenhæng de oplever mellem undervisning i praktik. Et eksempel på en studerende, der oplever god sammenhæng, er den lærerstuderende Peter, der oplever at undervisning og praktik ”spiller rigtig fint sammen”. Peter beskriver undervisningen som meget relevant for praktikken. Når de studerende oplever, at undervisningen er relevant og brugbar i deres praktik, bidrager det blandt andet til større forståelse for deres borgere, og for hvordan de kan praktisere deres faglighed. Dette har fx socialrådgiverstuderende Susanne oplevet. Hun gjorde brug af teorier om relationsdannelse i forbindelse med borgerkontakt og oplevede, at det gav hende en vigtig forståelse af borgeren, som hun ellers ikke ville have været opmærksom på. Dette var god erfaring, som hun oplevede at lære meget af. Dog er det ikke alle de studerende, der oplever en god sammenhæng mellem undervisning og praktik.

Undervisning opleves som virkelighedsfjern

Der er studerende, som oplever, at det er en udfordring for læringsudbyttet, når de dels selv oplever undervisningen som virkelighedsfjern og dels oplever at ansatte på praktikstedet ikke synes undervisningen giver mening at arbejde med i praksis.

Et perspektiv blandt de studerende er, at undervisningen ikke afspejler praksis. Flere studerende fortæller, at undervisningen ikke forholder sig til de vilkår og rammer, de skal arbejde indenfor, når de er i praktik. Det resulterer i en stor kontrast mellem undervisning og praktik. Eksempelvis fortæller socialrådgiverstuderende Mette, at hun ville have ønsket sig en tættere kobling til praksis:

Jeg synes ikke, at det er virkelighedsnært nok. Det er for meget bundet op på, at hvis bare du kan den her metode, så kommer det hele til at gå, og så bliver det godt. [...] Det er sådan en lyserød boble, som de står og bilder os ind, at vi skal ud til. Virkeligheden er bare en anden. Borgerne møder os på en anden måde. [...] Jeg kan ikke bare komme og tro, at hvis jeg kan den motiverende samtale fire greb, så kører det bare. Det kræver meget mere.

Mette, socialrådgiverstuderende

For studerende som Mette er det frustrerende, at undervisningen ikke tager højde for de faktiske forhold, idet den viden, de bliver præsenteret for, ikke opleves som anvendelig og relevant.

Herudover er der eksempler på, at de studerende kan være udfordret i at anvende teorien i praksis, hvis praktikstedet ikke vurderer den relevant. Lærerstuderende Sebastian har oplevet, at hans viden fra undervisningen om didaktik, som han oplevede som både spændende og brugbar i forbindelse med sin praktik, på alle sine praktiksteder er blevet mødt af kollegaer og vejledere, der har fortalt ham, at de didaktiske teorier og metoder ikke var relevante:

Jeg har oplevet, på alle de folkeskoler, hvor jeg har været, at der er mange lærere, som siger: ”Det her med didaktikken, glem det. [...] Kast det ud af vinduet, det er noget værre pjat”. Det synes jeg er foruroligende. Det overrasker mig helt vildt, når vi bruger så meget energi på det inde på [uddannelsesstedet].

Sebastian, lærerstuderende

Sebastians fortælling viser, at det ikke kun er de studerendes egen opfattelse af undervisningens relevans, der har betydning for, hvordan den kan inddrages i praktikken. Også kollegaer og vejlederes holdninger til undervisningen spiller ind. Når de ikke oplever undervisningen som brugbar, understøtter de ikke den studerende i at omsætte teori til praksis.

Forskellige måder at inddrage praktikerfaringer

Når de studerende er tilbage på deres uddannelsessted efter at have været i praktik, er der overordnet to måder, hvorpå de studerende oplever at kunne trække på deres praktikerfaringer.

For det første oplever de studerende at kunne trække på deres erfaringer i undervisningssituationer. Eksempelvis fortæller lærerstuderende Peter, at underviserne er gode til at sammenholde teori med deres oplevelser i praksis, og han oplever, at det ”fylder kød” på deres teori- og metodeundervisning. Også socialrådgiverstuderende Julie har oplevet at kunne nuancere en teori omkring kommunikation ved at inddrage sine erfaringer med en borger med funktionsnedsættelser. I disse tilfælde har praktikerfaringer været gavnlige i undervisningssituationer.

For det andet oplever de studerende at kunne inddrage deres praktikerfaringer i forbindelse med studieopgaver og eksaminer. Lærerstuderende Morten valgte fx at skrive opgave om matematikangst efter at have mødt en elev med denne diagnose på sit praktiksted. Pædagogstuderende Mia valgte ligeledes at tage udgangspunkt i en konkret oplevelse fra sin praktik i forbindelse med en studieopgave. Hun skulle skrive om livskvalitet og skrev om en borger, der ikke opfyldte de kriterier for god livskvalitet, som en teori opsatte. På baggrund af sine erfaringer med borgeren skrev hun en teoretisk diskussion om, hvad livskvalitet er, og påpegede, at det skal forstås anderledes, hvis borgeren har en funktionsnedsættelse, som det var tilfældet i hendes praktik.

3.3 Resultater fra spørgeskemaundersøgelsen

Følgende afsnit afrapporterer de studerendes besvarelser af de dele af spørgeskemaundersøgelsen, der handler om deres oplevede udbytte af praktikken samt deres oplevelse af, hvorvidt de har fået mulighed for at trække på deres praktikerfaringer i de efterfølgende undervisningsforløb på uddannelsen.

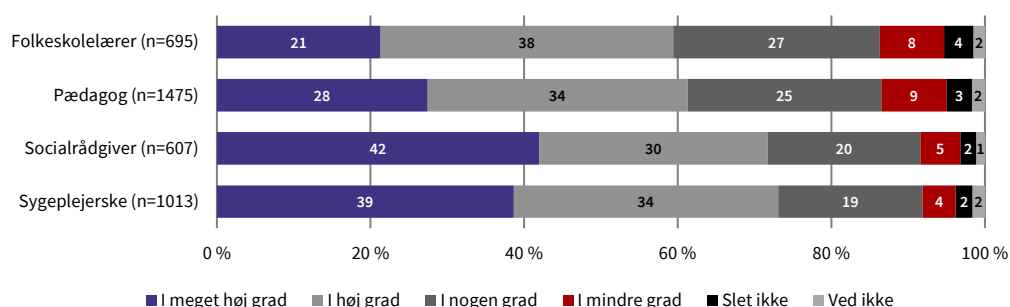
3.3.1 Oplevet udbytte af praktikken

Flest socialrådgiver- og sygeplejerskestuderende har lært konkrete værktøjer

Figur 3.1 viser, hvorvidt de studerende oplever at have lært konkrete værktøjer eller greb, som de kan bruge i professionen fremadrettet.

FIGUR 3.1

Læring af konkrete værktøjer eller greb

Kilde: Spørgeskemaundersøgelse fra Danmarks Evalueringsinstitut, 2022.

Note: n = 3790. Spørgsmål: "I hvilken grad oplevede du følgende i dit praktikforløb: Jeg lærte konkrete værktøjer eller greb, som jeg kan bruge i professionen, fx [: Klasseledelse; Håndtering af børn eller borgere med forskellige udfordringer; Borgerinddragelse; Kommunikation med patienter]."

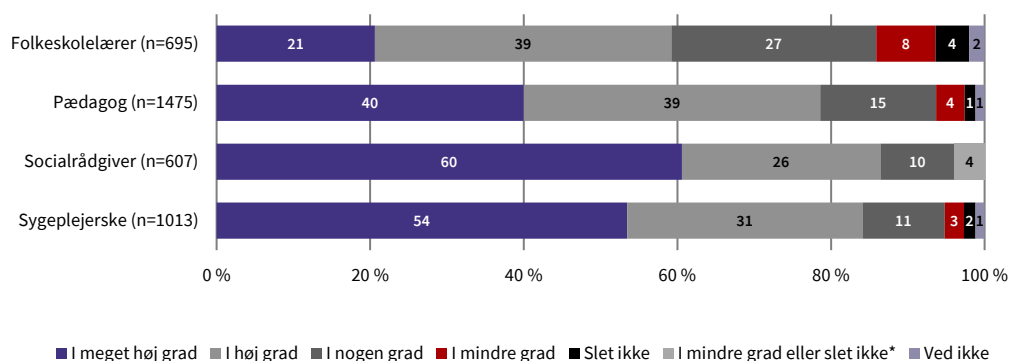
Af figuren fremgår det, at størstedelen af de studerende oplever at have lært konkrete værktøjer, som de kan bruge videre. I alt ca. 70 % af de socialrådgiver- og sygeplejerskestuderende oplever i meget høj grad eller i høj grad at have lært konkrete værktøjer, mens det er ca. 60 % af de lærer- og pædagogstuderende. Tilsvarende er der en håndfuld studerende, der i mindre grad eller slet ikke oplever at have lært konkrete værktøjer, som de kan bruge i professionen (i alt 12 % af lærer- og pædagogstuderende samt mellem 6 og 7 % af socialrådgiver- og sygeplejerskestuderende).

Færrest lærerstuderende oplever, at de har lært mere om deres elevgruppe

Figur 3.2 viser, hvorvidt de studerende oplevede, at de lærte mere om den målgruppe, som de arbejdede med undervejs i praktikforløbet.

FIGUR 3.2

Læring om den målgruppe, som de studerende arbejdede med i praktikken

Kilde: Spørgeskemaundersøgelse fra Danmarks Evalueringsinstitut, 2022.

Note: n = 3790. Procenterne summer ikke helt til 100, idet "Ved ikke" er udeladt ved for få besvarelser.

*For socialrådgiverstuderende er svarkategorierne *I mindre grad* og *Slet ikke* slået sammen til én kategori grundet for få besvarelser. Spørgsmål: "I hvilken grad oplevede du følgende i dit praktikforløb: Jeg lærte mere om den gruppe af [elever/forældre; børn/borgere; borgere; patienter/borgere], jeg arbejdede med i praktikken."

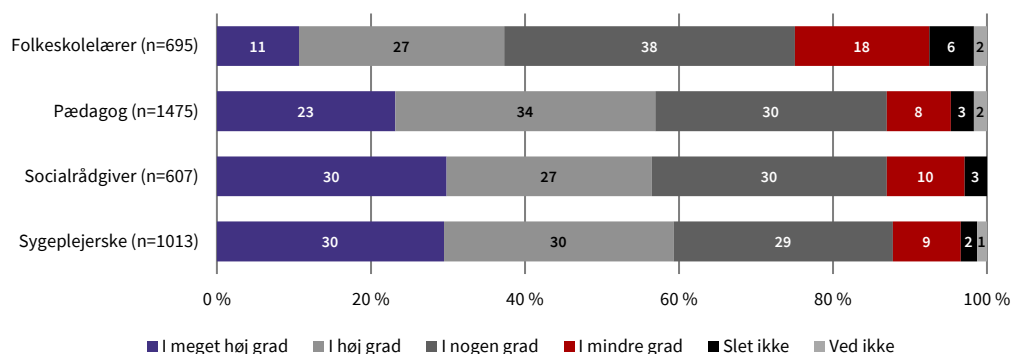
Af figuren fremgår det, at ca. otte ud af ti pædagog-, socialrådgiver- og sygeplejerskestuderende svarer, at de i meget høj grad eller i høj grad har lært mere om deres målgruppe i praktikforløbet, mens det tilsvarende tal blandt lærerstuderende er ca. 60 %. Hvor eksempelvis 60 % af de socialrådgiverstuderende har svaret, at de i meget høj grad har lært mere om den målgruppe, de arbejder med i praktikken, så er det blot 21 % af de lærerstuderende, der har svaret "I meget høj grad".

Færrest lærerstuderende oplever at få indblik i brugen af teori i praksis

Figur 3.3 viser, hvorvidt de studerende oplevede at få indblik i, hvordan uddannelsens teori kan bruges i praksis.

FIGUR 3.3

Indblik i, hvordan uddannelsens teori kan bruges i praksis

Kilde: Spørgeskemaundersøgelse fra Danmarks Evalueringsinstitut, 2022.

Note: n = 3790. Procenterne summer ikke helt til 100, idet "Ved ikke" er udeladt ved for få besvarelser. Spørgsmål: "I hvilken grad oplevede du følgende i dit praktikforløb: Jeg fik indblik i, hvordan uddannelsens teori kan bruges i praksis."

Af figuren fremgår, at i alt ca. 60 % af pædagog-, socialrådgiver- og sygeplejerskestuderende i meget høj grad eller høj grad mener, at praktikforløbet gav dem indblik i, hvordan uddannelsens teori bruges i praksis. Til sammenligning har 38 % af de lærerstuderende svaret dette.

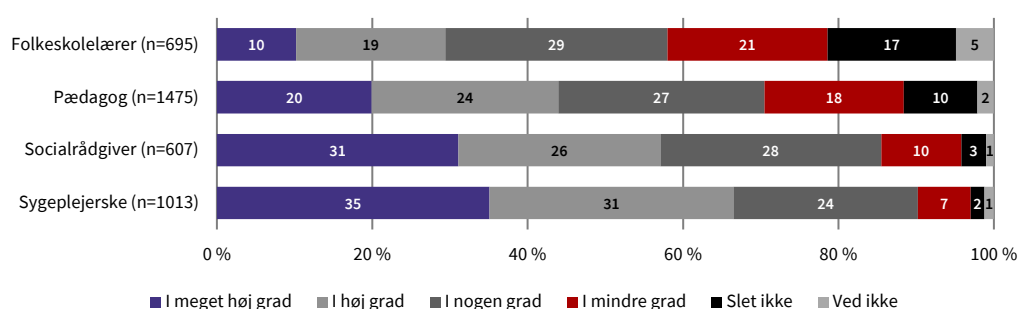
Blandt lærerstuderende er der samlet set 24 % af de studerende, der i mindre grad eller slet ikke føler, at praktikforløbet har givet dem indblik i, hvordan uddannelsens teori kan bruges i praksis, mens det tilsvarende er mellem 11 og 13 % af de studerende på de tre andre uddannelser.

Færrest lærerstuderende har fået indblik i andre professioner og fagligheder

Figur 3.4 viser, hvorvidt de studerende oplever at praktikforløbet har givet dem indblik i andre professioner og fagligheder.

FIGUR 3.4

Indblik i andre professioner og fagligheder

Kilde: Spørgeskemaundersøgelse fra Danmarks Evalueringsinstitut, 2022.

Note: n = 3790. Spørgsmål: "I hvilken grad oplevede du følgende i dit praktikforløb: Jeg fik indblik i andres professioner og fagligheder."

Af figuren fremgår det, at studerende på sygeplejerskeuddannelsen i højere grad end de resterende studerende oplever at få indblik i andre professioner og fagligheder. Blandt sygeplejerskestuderende mener i alt 66 %, at de i meget høj grad eller i høj grad har fået indblik i andre professioner og fagligheder, mens det tilsvarende tal i alt er 29 % af de lærerstuderende, 44 % af pædagogstuderende og 57 % af socialrådgiverstuderende.

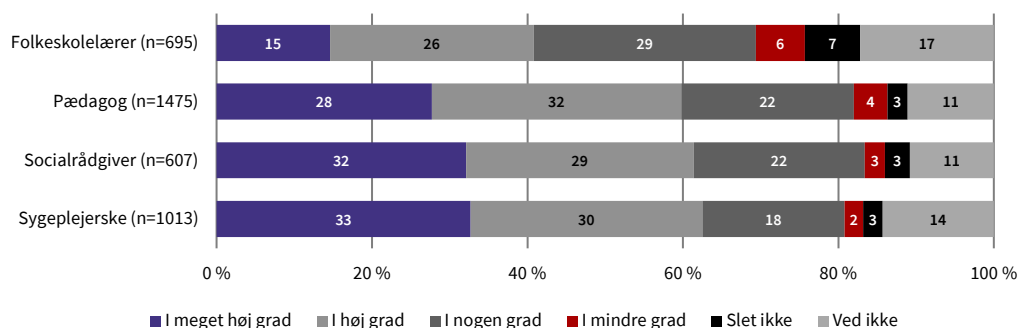
Samtidig med at lærerstuderende er den studentergruppe, hvor færrest i meget høj grad og høj grad er enige, så er det ligeledes blandt lærerstuderende, at man finder den største andel, der har svaret "I mindre grad" og "Slet ikke" (i alt 38 %). Dog er der også en væsentlig andel af pædagogstuderende, der har svaret "I mindre grad" og "Slet ikke" (i alt 28 %), mens det tilsvarende er 13 % af de socialrådgiverstuderende og 9 % af de sygeplejerskestuderende.

Færrest lærerstuderende oplever at være blevet mere rummelige over for andre

Figur 3.5 viser, hvorvidt de studerende oplever at være blevet mere rummelige over for andre mennesker gennem deres praktikforløb.

FIGUR 3.5

Øget rummelighed over for andre mennesker

Kilde: Spørgeskemaundersøgelse fra Danmarks Evalueringsinstitut, 2022.

Note: n = 3790. Spørgsmål: "I hvilken grad oplevede du følgende i dit praktikforløb: Jeg blev mere rummelig over for andre mennesker."

Figuren viser, at i alt ca. 60 % af pædagog-, socialrådgiver- og sygeplejerske har svaret, at de i meget høj grad eller i høj grad er blevet mere rummelige over for andre mennesker. Blandt lærerstuderende er andelen lavere, idet i alt 41 % har svaret "I meget høj grad" eller "I høj grad".

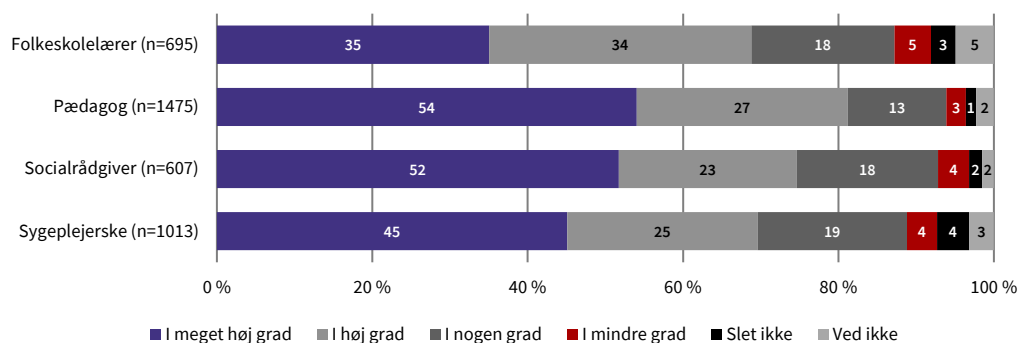
Derudover er der en håndfuld studerende på tværs af de fire uddannelser, der i mindre grad eller slet ikke oplever at være blevet mere rummelige over for andre mennesker (i alt mellem 5-13 %).

Flest pædagogstuderende har fået bedre billede af fremtidig arbejdsplads

Figur 3.6 viser, hvorvidt de studerende oplever at have fået et bedre billede af, hvilken arbejdsplads de gerne vil arbejde på i fremtiden.

FIGUR 3.6

Bedre billede af, hvilken arbejdsplads man gerne vil arbejde på i fremtiden

Kilde: Spørgeskemaundersøgelse fra Danmarks Evalueringsinstitut, 2022.

Note: n = 3790. Spørgsmål: "I hvilken grad oplevede du følgende i dit praktikforløb: Jeg fik bedre billede af, hvilken arbejdsplads jeg gerne vil arbejde på i fremtiden."

Figuren viser, at over halvdelen af de studerende (i alt mellem 69-81 %) i meget høj grad eller i høj grad har fået et bedre billede af, hvilken arbejdsplads de gerne vil arbejde på i fremtiden. Af figuren fremgår det, at det er de pædagogstuderende, der gennem praktikforløbet er blevet mest afklaret med, hvilken arbejdsplads de gerne vil arbejde på i fremtiden (i alt 81 %), mens det ikke er tilfældet i lige så høj grad blandt de lærerstuderende (i alt 69 %).

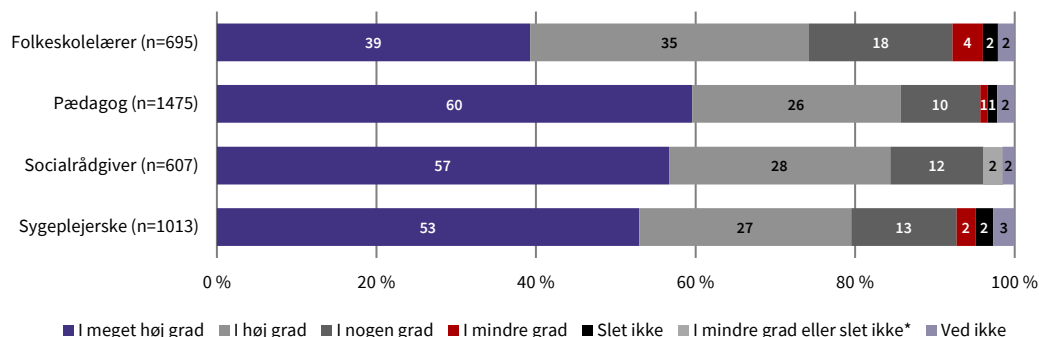
Samtidig fremgår det, at der er en lille gruppe af studerende, der i mindre grad eller slet ikke oplever at have fået et bedre billede af, hvilken arbejdsplads de gerne vil arbejde på i fremtiden. På tværs af de fire uddannelser er dette samlet set mellem 4-8 %.

Flest pædagogstuderende har fået bedre billede af fremtidig professionsidentitet

Figur 3.7 viser, hvorvidt de studerende oplever at have fået et bedre billede af, hvilken slags fagprofessionel, dvs. folkeskolelærer, pædagog, socialrådgiver eller sygeplejerske, de gerne vil være.

FIGUR 3.7

Bedre billede af, hvilken slags fagprofessionel man gerne vil være

Kilde: Spørgeskemaundersøgelse fra Danmarks Evalueringsinstitut, 2022.

Note: n = 3790. Spørgsmål: "I hvilken grad oplevede du følgende i dit praktikforløb: Jeg fik et bedre billede af, hvilken slags sygeplejerske/lærer/pædagog/socialrådgiver, jeg gerne vil være."

*For socialrådgiverstuderende er svarkategorierne *I mindre grad* og *Slet ikke* slået sammen til én kategori grundet for få besvarelser.

Af figuren fremgår det, at de studerende på tværs af uddannelserne i meget høj grad eller i høj grad (samlet set mellem 74 – 86 %) i løbet af praktikforløbet har fået et bedre billede af, hvilken slags fagprofessionel de gerne vil være. Det er en overvejende lille andel af de studerende, der i mindre grad eller slet ikke har fået et bedre billede af, hvilken slags fagprofessionel de gerne vil være (samlet set mellem 2-6 % på tværs af de fire uddannelser).

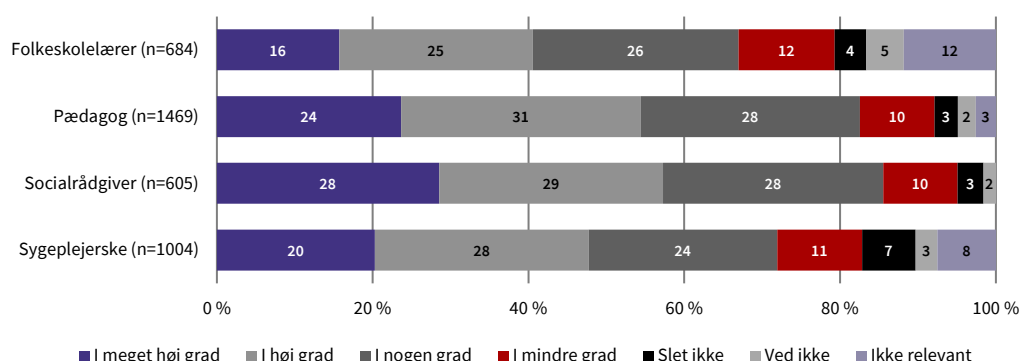
3.3.2 Undervisernes brug af læring fra praktikken

Flest socialrådgiverstuderende oplever at kunne bruge praktikerfaringer i undervisningen

Figur 3.8 viser, hvorvidt de studerende oplever, at de fik mulighed for at anvende deres erfaringer fra praktikken i undervisning eller i opgaver og dermed gøre brug af deres læring fra praktikken, når de er tilbage på uddannelsesstedet til undervisning.

FIGUR 3.8

Mulighed for at anvende erfaringer fra praktikken i undervisningen eller i opgaver

Kilde: Spørgeskemaundersøgelse fra Danmarks Evalueringsinstitut, 2022.

Note: n = 3762. Procenterne summer ikke helt til 100, idet "Ikke relevant" er udeladt ved for få besvarelser. Spørgsmål: "I hvilken grad har du oplevet, at: Du fik mulighed for at anvende dine erfaringer fra praktikken i undervisningen eller i opgaver." Kategorien "Ikke relevant" dækker over studerende, der ikke har nået at have undervisning efter afslutning af det praktikforløb, der spørges til.

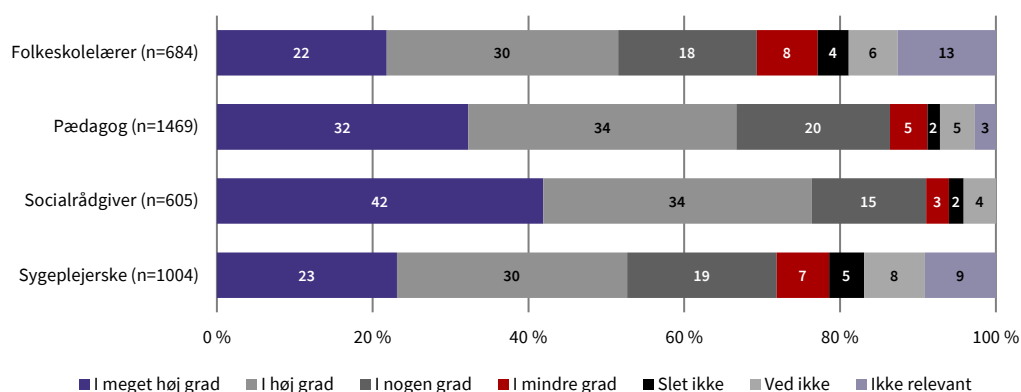
Af figuren fremgår, at der både er studerende, der i høj grad oplever at kunne bruge erfaringer fra praktikforløbet i videre undervisning og opgaver, men at der samtidig også er studerende, der i mindre grad oplever, at dette er tilfældet. Samlet set har 41 % af de lærerstuderende svaret, at de i meget høj grad eller i høj grad har kunne anvende deres erfaringer fra praktikken. Blandt sygeplejerskestuderende er dette tal 48 %, mens det samlet set er lidt over halvdelen af de pædagog- og socialrådgiverstuderende. Samtidig er der en andel, der i mindre grad eller slet ikke oplever, at de har kunne bruge deres erfaringer fra praktikforløbet i efterfølgende undervisning eller opgaver. Dette er tilfældet for i alt 13-18 % af de studerende på tværs af de fire uddannelser.

Flest socialrådgiverstuderende oplever, at undervisere værdsætter praktikerfaringer

Figur 3.9 viser, hvorvidt de studerende oplever, at underviserne på deres uddannelse har set det som værende værdifuldt, at de studerende har kunne byde ind med erfaringer fra deres praktikforløb.

FIGUR 3.9

Underviserne på uddannelsen så det som værdifuldt, at studerende kunne byde ind med erfaringer fra praktikken

Kilde: Spørgeskemaundersøgelse fra Danmarks Evalueringsinstitut, 2022.

Note: n = 3762. Procenterne summer ikke helt til 100, idet "Ikke relevant" er udeladt ved for få besvarelser. Spørgsmål: "I hvilken grad har du oplevet, at: Underviserne på din uddannelse så det som værdifuldt, at studerende kunne byde ind med erfaringer fra praktikken."

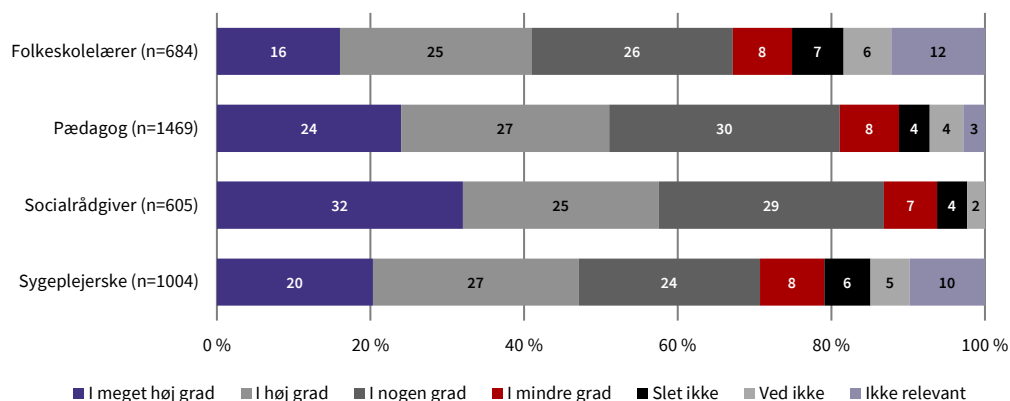
Figuren viser, at der på tværs af uddannelserne er blandede opfattelser. Eksempelvis svarer i alt 76 % af de socialrådgiverstuderende og 66 % af de pædagogstuderende, at de i meget høj grad eller høj grad mener, at de studerendes erfaringer var værdifulde for underviserne, mens det omvendt er omkring halvdelen af de lærer- og sygeplejerskestuderende. Derudover er der studerende på tværs af uddannelserne, der i mindre grad eller slet ikke har oplevet, at deres undervisere har værdsat deres erfaringer fra praktikforløbet. Dette er tilfældet blandt 5-12 % af de studerende på tværs af de fire uddannelser.

Flest socialrådgiverstuderende oplever, at praktikerfaringer forøger udbytte af undervisningen

Figur 3.10 viser, hvorvidt de studerende oplever at deres erfaringer fra praktikforløbet har forøget deres udbytte af undervisningen.

FIGUR 3.10

Erfaringer fra praktikken forøgede udbytte af undervisningen

Kilde: Spørgeskemaundersøgelse fra Danmarks Evalueringsinstitut, 2022.

Note: n = 3762. Procenterne summer ikke helt til 100, idet "Ikke relevant" er udeladt ved for få besvarelser. Spørgsmål: "I hvilken grad har du oplevet, at: Dine erfaringer fra praktikken forøgede dit udbytte af undervisningen."

Af figuren fremgår det, at i alt 57 % af de socialrådgiverstuderende har svaret, at erfaringer fra praktikforløbet i meget høj grad eller høj grad har forøget deres udbytte af undervisningen, mens dette er tilfældet for i alt 51 % af de pædagogstuderende, 47 % af de sygeplejerskestuderende og 41 % af de lærerstuderende. Tilsvarende er der også en gruppe af studerende på tværs af de fire uddannelser, der i mindre grad eller slet ikke oplever, at erfaringer fra praktikforløbet har forøget deres udbytte af undervisningen. Dette er tilfældet for i alt mellem 11-15 % af de studerende på tværs af de fire uddannelser.

4 Forberedelse af praktikken

Dette kapitel beskriver de studerendes oplevelse af forberedelsen af praktikken. Dette tema er kun belyst i spørgeskemaundersøgelsen blandt studerende.

4.1 Kapitlets hovedresultater

Resultaterne fra spørgeskemaundersøgelsen viser, at:

- De fleste studerende har haft en eller anden form for dialog med deres praktiksted forud for praktikforløbet. På tværs af uddannelserne er der stor forskel på den anvendte dialogform: Blandt lærer-, pædagog- og socialrådgiverstuderende har henholdsvis 87, 92 og 72 % af de studerende været til et fysisk møde med praktikstedet. De sygeplejerskestuderende skiller sig ud ved, at en tredjedel ikke indgår i dialog med praktikstedet forud for praktikforløbet, og for dem, der har været i dialog med praktikstedet, er dialogen overvejende skriftlig. Kun 11 % af de sygeplejerskestuderende har været til et fysisk møde med praktikstedet.
- De studerende på tværs af de fire uddannelser generelt oplever, at de har fået tilstrækkelig information forud for praktikforløbet. På tværs af de fire uddannelser er der dog også en gruppe studerende, der er delvist eller helt uenige i, at de har fået tilstrækkelig information forud for praktikforløbet. Således er 24 % af de socialrådgiverstuderende, 23 % af de lærer- og pædagogstuderende samt 16 % af de sygeplejerskestuderende helt eller delvist uenige i, at de har fået tilstrækkelig information om praktikstedets faglige forventninger til dem. Mellem 9-21 % af de studerende er helt eller delvist uenige i, at de har fået tilstrækkelig information om fx mødetider, praktiske forhold, læringsmål og prøver eller den gruppe af borgere/elever, de skal arbejde med i praktikken.
- Sammenligner man svarmønstret på tværs af de fire uddannelser fremgår det, at lærerstuderende i mindre grad er enige i at have fået tilstrækkelig med information forud for praktikforløbet, og dette til trods for at lærerstuderende er blandt de studerende, der forud for praktikforløbet har haft mest kontakt til praktikstedet. Til trods for at de sygeplejerskestuderende er mindst i dialog med deres praktiksted, er de den gruppe, der overordnet udtrykker mest enighed i, at de har modtaget den tilstrækkelige mængde information forud for praktikforløbet.

4.2 Resultater fra spørgeskemaundersøgelsen

Følgende afsnit afrapporterer de studerendes besvarelser af de dele af spørgeskemaundersøgelsen, der handler om forberedelsen af praktikken, dvs. hvorvidt og hvordan de studerende har været i dialog med praktikstedet forud for praktikken, og om de studerende har oplevet at have fået nok information om en række relevante forhold i praktikken.

4.2.1 Dialog med praktiksted

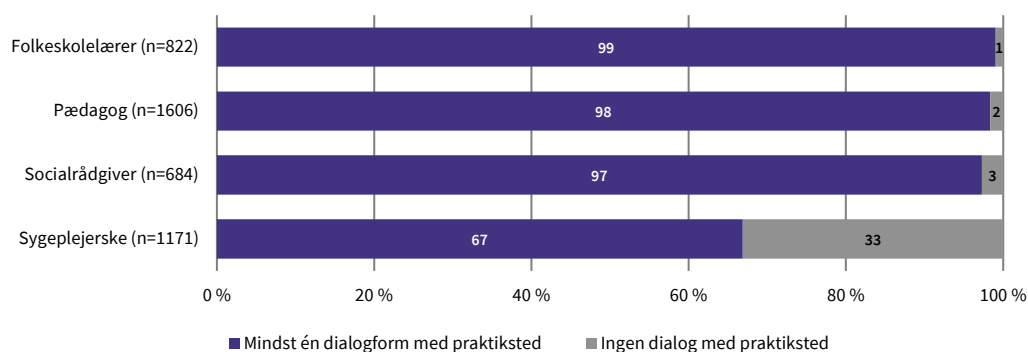
Flertallet har været i dialog med praktiksted forud for praktikforløb

Figur 4.1 viser andelen af studerende, der har indgået i dialog med deres praktiksted forud for selve praktikforløbet.

FIGUR 4.1

Dialog forud for praktik

Deltog du forud for forløbet i nogen af følgende typer af dialog eller forventningsafstemning med praktikstedet?

Kilde: Spørgeskemaundersøgelse fra Danmarks Evalueringsinstitut, 2022.

Note: n = 4283.

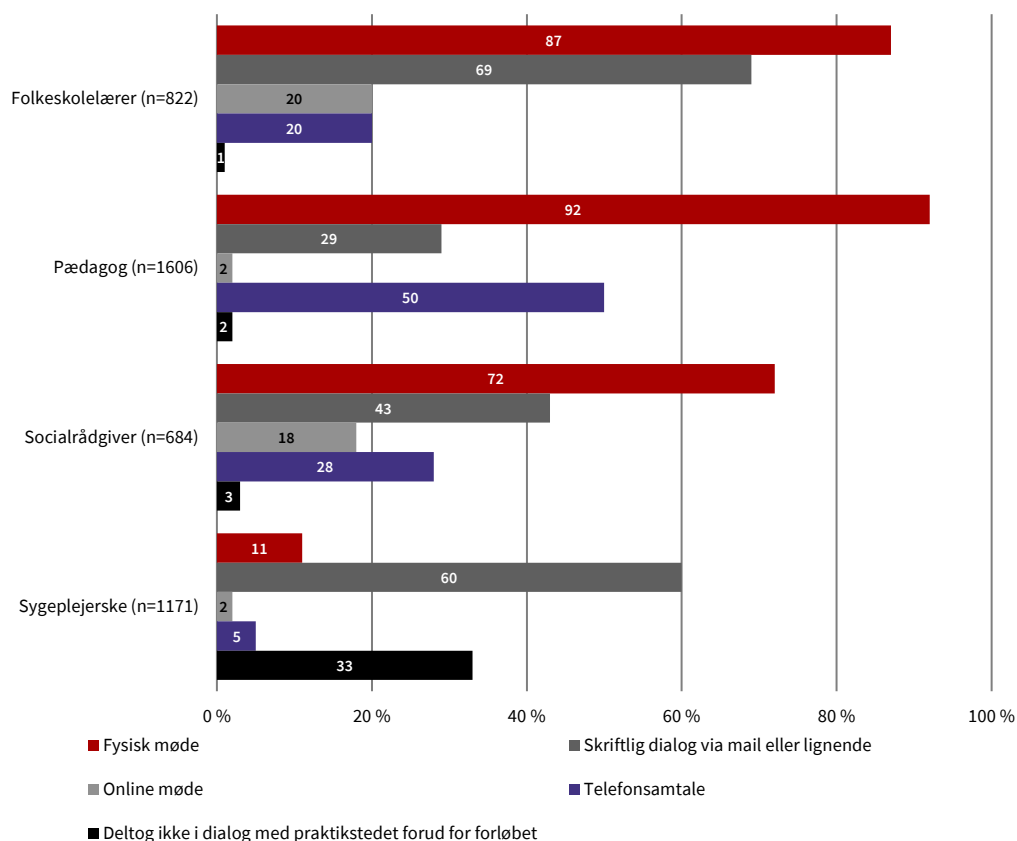
Figuren viser, at langt de fleste af de studerende på lærer-, pædagog og socialrådgiveruddannelserne har deltaget i en eller anden form for dialog med praktikstedet forud for selve praktikforløbet. De studerende på sygeplejerskeuddannelsen adskiller sig fra de andre ved, at kun 67 % angiver, at de har deltaget i en dialog forud for praktikforløbet.

Fysisk møde er den mest udbredte dialogform, undtagen for sygeplejerskestuderende

Figur 4.2 viser, hvilke former for dialog de studerende har indgået i forud for praktikforløbet.

FIGUR 4.2

Former for dialog med praktiksted forud for praktikforløbet

Kilde: Spørgeskemaundersøgelse fra Danmarks Evalueringsinstitut, 2022.

Note: n = 4283. De studerende har haft mulighed for at angive flere dialogformer. Spørgsmål: "Deltog du forud for forløbet i nogen af følgende typer af dialog med dit praktiksted? (Sæt gerne flere krydser)."

Figuren viser, at et fysisk møde er den mest udbredte dialogform for lærer-, pædagog- og socialrådgiverstuderende, hvor hhv. 87 %, 92 % og 72 % har deltaget i et fysisk møde med praktikstedet. For de sygeplejerskestuderende er den tilsvarende andel 11 %, mens 60 % af disse har deltaget i en skriftlig dialog via mail eller lignende.

4.2.2 Oplevet informationsniveau

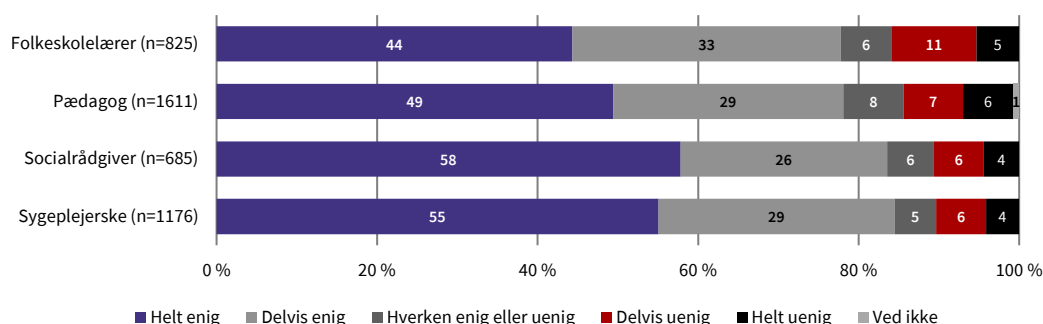
De studerende på de fire uddannelser har besvaret spørgsmål om, hvorvidt de har fået tilstrækkelig information forud for praktikforløbet om mødetider; andre praktiske forhold; den gruppe borgere, som praktikstedet arbejder med; læringsmål og prøver knyttet til praktikken; og praktikstedets faglige forventninger.

Fire ud af fem får tilstrækkelig information om mødetider

Figur 4.3 viser, hvorvidt de studerende oplever, at de fik tilstrækkelig information om mødetider forud for praktikforløbet.

FIGUR 4.3

Tilstrækkelig information om mødetider

Kilde: Spørgeskemaundersøgelse fra Danmarks Evalueringsinstitut, 2022.

Note: n = 4296. Procenterne summer ikke helt til 100, idet "Ved ikke" er udeladt ved for få besvarelser. Spørgsmål: "Hvor enig eller uenig er du i følgende udsagn: Jeg fik tilstrækkelig information forud for forløbet om: Mødetider i praktikken."

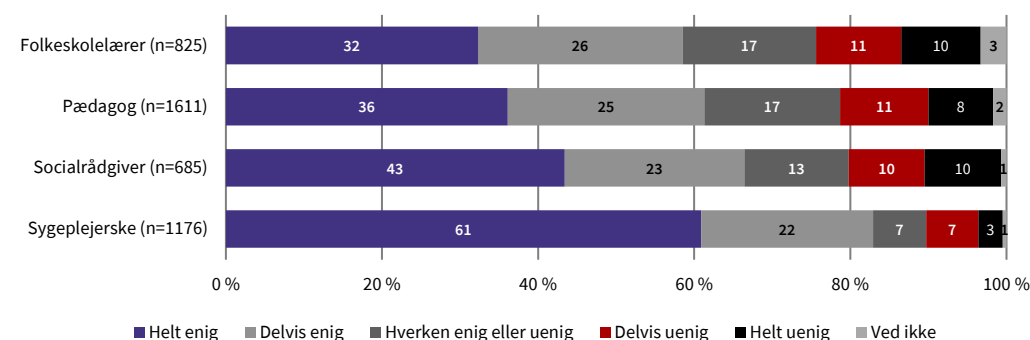
Figuren viser, at de fleste studerende – mellem 77 og 84 % – på alle fire uddannelser er helt eller delvis enige i, at de har fået tilstrækkelig information om mødetider forud for forløbet. Dog er der også en gruppe af studerende på alle fire uddannelser, som ikke oplever, at de har fået tilstrækkelig information. For de lærerstuderendes vedkommende er 16 % således helt eller delvis uenige. For de pædagogstuderende er det 13 %, og for de socialrådgiver- og sygeplejerskestuderende er det 10 %.

Sygeplejerskestuderende bedst informeret om påklædning og praktiske forhold

Figur 4.4 viser, hvorvidt de studerende oplever at have modtaget tilstrækkelig information om praktiske forhold såsom påklædning og ordensregler.

FIGUR 4.4

Tilstrækkelig information om øvrige praktiske forhold

Kilde: Spørgeskemaundersøgelse fra Danmarks Evalueringsinstitut, 2022.

Note: n = 4296. Spørgsmål: "Hvor enig eller uenig er du i følgende udsagn: Jeg fik tilstrækkelig information forud for forløbet om: Praktiske forhold som f.eks. påklædning, ordensregler osv."

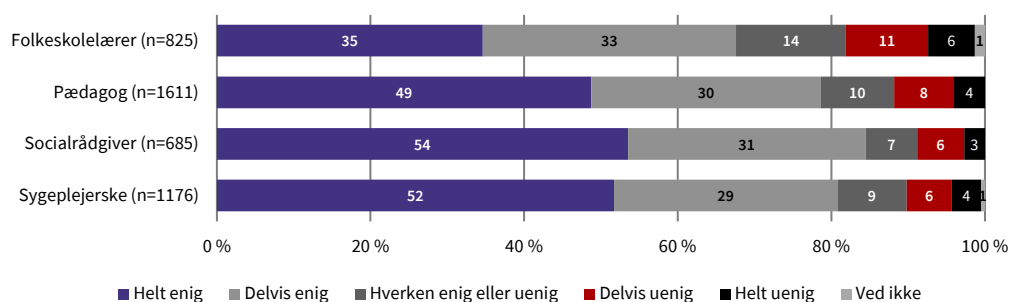
Det fremgår af figuren, at de fleste studerende – mellem 58 og 83 % – er helt eller delvist enige i, at de har modtaget tilstrækkelig information om praktiske forhold forud for praktikforløbet. Det er især tilfældet blandt de sygeplejerskestuderende, hvor 83 % er helt eller delvist enige. Samtidig er der blandt lærer-, pædagog- og socialrådgiverstuderende ca. 20 %, der er delvist eller helt uenige i at have modtaget tilstrækkelig information om praktiske forhold. Blandt de sygeplejerskestuderende er 10 % delvist eller helt uenige. Som de eneste bærer de sygeplejerskestuderende typisk uniform på arbejde, hvilket kan være årsag til den tydelige forskel.

Færrest lærerstuderende informeret om praktikstedets elevgruppe

Figur 4.5 viser, hvorvidt de studerende oplever at have modtaget tilstrækkelig information om den gruppe, de skal arbejde med undervejs i deres praktikforløb.

FIGUR 4.5

Tilstrækkelig information om den gruppe, praktikstedet arbejder med

Kilde: Spørgeskemaundersøgelse fra Danmarks Evalueringsinstitut, 2022.

Note: n = 4296. Procenterne summer ikke helt til 100, idet "Ved ikke" er udeladt ved for få besvarelser. Spørgsmål: "Hvor enig eller uenig er du i følgende udsagn: Jeg fik tilstrækkelig information forud for forløbet om: Den gruppe [Elever; Børn/borgere; Borgere; Borgere/patienter], som praktikstedet arbejder med."

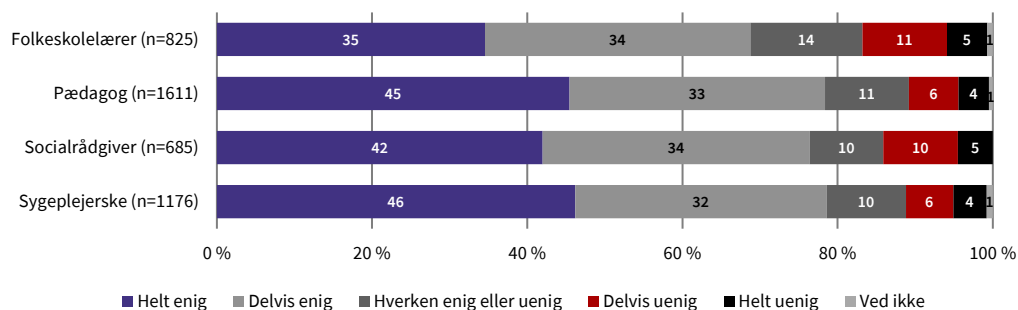
Figuren viser, at mellem 68 og 85 % er helt eller delvist enige i at have modtaget tilstrækkelig information om den gruppe, de skal arbejde med i løbet af deres praktikforløb. Dog er der også en gruppe studerende, der er delvist eller helt uenige i dette. For de lærerstuderendes vedkommende er 17 % helt eller delvist uenige. For de resterende studerende er det 9-12 %, der er helt eller delvist uenige.

Mere end hver tiende utilstrækkeligt informeret om læringsmål og prøver

Figur 4.6 viser, hvorvidt de studerende oplever at have modtaget tilstrækkelig information om læringsmålene knyttet til praktikforløbet.

FIGUR 4.6

Tilstrækkelig information om læringsmål og prøver knyttet til forløbet

Kilde: Spørgeskemaundersøgelse fra Danmarks Evalueringsinstitut, 2022.

Note: n = 4296. Procenterne summer ikke helt til 100, idet "Ved ikke" er udeladt ved for få besvarelser. Spørgsmål: "Hvor enig eller uenig er du i følgende udsagn: Jeg fik tilstrækkelig information forud for forløbet om: Læringsmål og prøver knyttet til praktikforløbet."

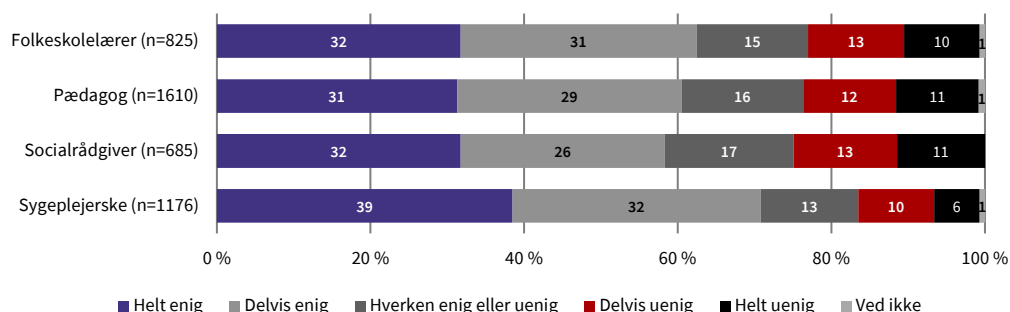
Figuren viser, at de studerende generelt oplever at modtage den tilstrækkelige information om læringsmål og prøver. På tværs af de fire uddannelser svarer over to tredjedele af de studerende, at de er helt eller delvist enige i at have modtaget tilstrækkelig information om læringsmålene. Der er dog også en andel af de studerende, der oplever ikke at modtage tilstrækkelig information om læringsmål og prøver i forbindelse med praktikforløbet – blandt andet er 16 % af de lærerstuderende og 15 % af de socialrådgiverstuderende delvist eller helt uenige i at have modtaget tilstrækkelig information, mens dette tal er 10 % for pædagog- og sygeplejerskestuderende.

Hver fjerde utilstrækkeligt informeret om faglige forventninger

Figur 4.7 viser, hvorvidt de studerende oplever at blive tilstrækkeligt informeret om de faglige forventninger til dem.

FIGUR 4.7

Tilstrækkelig information om faglige forventninger

Kilde: Spørgeskemaundersøgelse fra Danmarks Evalueringsinstitut, 2022.

Note: n = 4296. Spørgsmål: Hvor enig eller uenig er du i følgende udsagn: ”Jeg fik tilstrækkelig information forud for forløbet om: Praktikstedets/det kliniske undervisningssteds faglige forventninger til mig.”

Der er en betydelig andel af studerende, der oplever, at de ikke er blevet informeret tilstrækkeligt om de faglige forventninger til dem. Det gælder især for de lærer-, pædagog- og socialrådgiverstuderende, hvor hhv. 23 og 24 % er delvist eller helt uenige i, at de fik tilstrækkelig med information om faglige forventninger til dem forud for praktikken, mens det tilsvarende er 16 % af de sygeplejerskestuderende.

5 Arbejdsopgaver i praktikken

I dette kapitel beskriver vi de studerendes oplevelser af de arbejdsopgaver, de udfører i deres praktikforløb.

Vi ved fra eksisterende undersøgelser, at det er en balancegang, at de studerende dels skal være studerende i praktikken og dels skal behandles som en ligeværdig arbejdskraft. Dette skal afspejle sig i arbejdsopgaverne, så de både kan få lov til at afprøve forskellige opgaver, der er tilpas udfordrende, og reflektere over dem, men samtidig ikke opleve at få mere ansvar end forsvarligt eller udelukkende udføre rutineopgaver, uden at det er på lige fod med de andre medarbejdere (Louw & Hansen, 2018).

5.1 Kapitlets hovedresultater

5.1.1 Hovedresultater fra interviewundersøgelsen

Resultaterne fra interviewundersøgelsen viser, at:

- Opgavernes faglige indhold kan variere fra praktiksted til praktiksted, og at de interviewede studerende også har forskellige erfaringer med, om de i deres praktik er blevet udfordret i passende grad, for lidt eller for meget.
- De studerende oplever at blive udfordret i passende grad, når de oplever en god progression i opgaverne. Det sikres dels, ved at de studerende løbende får lov til at udføre opgaverne mere selvstændigt, og dels ved at opgaverne tager højde for udviklingen i de studerendes faglige grundlag.
- De studerende ikke oplever at blive tilstrækkeligt udfordret, når opgaverne ikke har et synligt fagligt relevant indhold, og at der desuden er en risiko for, at de studerende kan føle sig udnyttet, når de oplever at skulle varetage disse typer af opgaver i højere grad end deres kollegaer.
- De studerende oplever at få for udfordrende opgaver, når opgaverne ligger uden for deres kompetenceområde. Det kan enten være ved, at de ikke føler sig fagligt kompetente til at udføre dem, eller ved at de føler, at opgaverne giver dem mere ansvar, end hvad der er forsvarligt.

5.1.2 Hovedresultater fra spørgeskemaundersøgelsen

Resultaterne fra spørgeskemaundersøgelsen viser, at:

- De studerende generelt har en positiv oplevelse af deres arbejdsopgaver i deres praktikforløb. De fleste studerende på tværs af de fire uddannelser oplever en fornuftig balance i opgavernes sværhedsgrad. Således er mellem 73-82 % af de studerende samlet set helt eller delvist enige i,

at de fik opgaver, som de var *fagligt klædt på til at løse*. 87-90 % af de studerende på tværs af uddannelserne har oplevet, at de *fik lov til at arbejde selvstændigt med deres opgaver*, og 77-91 % på tværs af uddannelserne har oplevet, at de *fik lov til at sætte deres eget præg på opgaveløsningen*.

- Der dog også er en ikke ubetydelig andel af studerende, som har oplevet, at de har fået opgaver, som de *ikke var fagligt klædt på til at løse* (17 % af de socialrådgiverstuderende og 15 % af de pædagogstuderende er helt eller delvist uenige i, at de var fagligt klædt på til deres opgaver); at de har *fået mere ansvar end forsvarligt* (32 % af de pædagogstuderende, 34 % af de socialrådgiverstuderende og 23 % af de sygeplejerskestuderende er helt eller delvist enige); og at de har *fået opgaver, der har gjort dem utrygge* (25 % af de pædagogstuderende og 15-21 % af de studerende på de resterende 3 uddannelser er helt eller delvist enige).
- Blandt pædagog-, socialrådgiver- og sygeplejerskestuderende har godt og vel hver fjerde oplevet at få *opgaver, som de faste medarbejdere ikke vil have* (27-28 % er helt eller delvist enige). Blandt de lærerstuderende er 12 % helt eller delvist enige i dette. En gruppe af studerende oplever ikke, at deres *opgaver stemmer overens med læringsmålene for deres uddannelse* – således er 18 % af de pædagogstuderende samt 15 % af de socialrådgiverstuderende delvist eller helt uenige i, at deres opgaver svarede til læringsmålene. Tilsvarende er 13 % af de sygeplejerskestuderende og 12 % af de lærerstuderende uenige.
- De pædagog- og sygeplejerskestuderende er dem, som i højest grad oplever, at *deres arbejde i praktikken har gjort en forskel*. Især blandt de lærerstuderende er der relativt set en manglende oplevelse af at have gjort en forskel, hvor blot 24 % af de lærerstuderende er helt enige i, at de i deres arbejde har gjort en forskel for de elever, de mødte i praktikforløbet. I modsætning er mellem 43-60 % af de pædagog-, socialrådgiver- og sygeplejerskestuderende helt enige.
- Blandt de studerende, der i løbet af deres uddannelse har haft flere praktikforløb (dvs. lærer-, pædagog- og sygeplejerskestuderende), har mellem 54 og 80 % i meget høj eller høj grad oplevet en udvikling i opgaver og ansvar, i takt med at de er kommet længere frem i deres uddannelse og har gennemgået flere praktikforløb. Det er især de sygeplejerskestuderende, der oplever en faglig progression i deres kliniske undervisningsforløb (80 %), mens lærerstuderende ikke i lige så høj grad oplever dette i deres praktikforløb (54 %). 18 % af de lærerstuderende har angivet, at de i mindre grad eller slet ikke har oplevet en faglig progression mellem praktikforløbene. Dette er 8 % af de pædagogstuderende og blot 5 % af de sygeplejerskestuderende.

5.2 Resultater fra interviewundersøgelsen

Følgende afsnit belyser de studerendes erfaringer med opgavernes karakter og variation samt den faglige udfordring i arbejdsopgaverne, herunder hvad der kendetegner opgaverne, når den faglige udfordring i dem er hhv. passende grad, for lidt eller for meget.

5.2.1 Opgavernes karakter og variation

De studerende oplever generelt i deres praktikforløb at varetage et bredt spektrum af forskellige opgaver, som de vurderer er relevante og afspejler de opgaver, som de færdiguddannede inden for deres fag varetager. Fatima, der læser til lærer, fortæller fx:

Fra planlægning til undervisning. Jeg har været ude i skolegården og med til forældremøder. Så jeg har været igennem hele paletten.

Fatima, lærerstuderende

Fatima oplever at have haft både opgaver, der vedrører selve undervisningsopgaven, men også de opgaver, der herudover hører til lærerjobbet.

Opgavernes faglige indhold kan variere

Opgavernes faglige indhold kan variere både fra praktiksted til praktiksted og mellem de forskellige praktikvejledere. Fx fortæller Aisha, der læser til pædagog, hvordan hun oplevede store forskelle i arbejdsopgaverne mellem sin anden og tredje praktik (begge med en varighed på 26 uger):

På min anden praktik var min vejleder rigtig god til at tage hånd om mig. Så jeg har lavet sprogtest, sprogvurderinger og kom med til forældresamtaler. Jeg blev virkelig inkluderet så meget som muligt til diverse med hende og med forældrene. Det var virkelig fedt, og jeg fik virkelig meget ud af det. [...] I min tredje praktik kom jeg ikke med. Min vejleder havde diverse møder med forældre, men jeg kom ikke med til noget af det overhovedet. Det var sådan lidt øv. I det mindste har jeg erfaringer fra min anden praktik, så jeg ikke går helt tomhændet fra praktikken.

Aisha, pædagogstuderende

Aisha vurderer, at det har afspejlet sig i det faglige udbytte af de to praktikforløb. Lignende har Kasper, der er sygeplejerskestuderende, oplevet, at der var forskel på, hvad han fik lov til at gøre i sine praktikforløb:

Det afhænger meget af det praktiksted, du kommer hen, hvor meget du må og får lov til at gøre, og hvor åbne de er omkring det.

Kasper, sygeplejerskestuderende

En socialrådgiverstuderende, som i sit praktikforløb har haft to praktikvejledere, har oplevet, at de to praktikvejledere gav forskellige typer af opgaver. Den ene vejleder gav den studerende lov til at få sine egne sager, hvorimod den anden vejleder primært gav den studerende til opgave at skrive journalnotater på vejlederens sager.

De studerende får således forskellige muligheder for at afprøve deres viden i praksis og få praksiserfaringer, og de oplever, at deres faglige udbytte i høj grad afhænger af, hvilke typer opgaver de får.

Denne variation afspejler sig også i, at de studerende i varierende grad oplever at blive udfordret. Nogle studerende oplever at blive tilpas udfordret, nogle for lidt, mens andre oplever at blive udfordret for meget. I det følgende uddybes, hvad der ligger i denne forskel.

5.2.2 Den faglige udfordring i arbejdsopgaverne

Passende faglig udfordring sikres ved god progression

For at de studerende oplever at blive fagligt udfordret i passende grad, oplever de studerende, at det er vigtigt, at der er en god progression i opgavernes sværhedsgrad. Det oplever de for det første, når de får mulighed for at udføre opgaverne med øget selvstændighed, og for det andet, når opgaverne tilpasses de studerendes faglige grundlag, som løbende udvikler sig gennem uddannelsen.

God progression er øget selvstændig opgaveudførelse med støtte

De studerende oplever først og fremmest, at der er en god progression i deres opgaver, når de får lov til at udføre dem mere selvstændigt. Herved kan de prøve sig selv af og i højere grad arbejde side om side med det uddannede personale på deres praktiksted, jo længere i deres praktikforløb eller uddannelsesforløb de kommer. Det kan fx være en socialrådgiver, som får lov til at have sine egne sager senere i sit praktikforløb. Det kan også være som en pædagogstuderende fortæller, at

vedkommende i sin første praktik oplevede mere at hjælpe til og være en ”ekstra hånd”, og i sin anden praktik oplevede hurtigere at blive en del af teamet. Dette kan desuden have en sammenhæng med, at de pædagogstuderende i deres anden og tredje praktik indgår i normeringen på praktikstedet.

For at kunne lykkes med, at den øgede selvstændighed understøtter en god progression, kan det være en understøttende faktor, at de studerende bliver hjulpet ind i opgaverne af en kollega fra praktikstedet, fx vejlederen. Så bliver de ikke kastet ud i nye opgaver fra første dag, men kan få en mere tryk landing i dem. Det kan være som den førnævnte socialrådgiverstuderende, Mette, som fik lov til at få sine egne sager, men i starten fulgte sine vejledere til samtaler med borgere:

Så fik jeg lov til at skrive journalnotater, så lavede jeg nogle bevillinger. Efterhånden kunne de se, at jeg havde menneske-tække og en god social forståelse, og så fik jeg så lov til selv at have nogle samtaler og få egen sagsstamme for nogle borgere. Jeg ender faktisk med at have en borger, som jeg har både ressourceforløb med og IPS [Individuelt planlagt job med støtte under behandling i psykiatrien].

Mette, socialrådgiverstuderende

En sygeplejerskestuderende, Meriam, fortæller lignende, at hun i starten har fulgt en mere erfaren sygeplejerskerne, og at det har givet hende tryghed ikke at blive kastet ud i at skulle udføre opgaver på egen hånd i første praktik:

På første og andet semester var vi helt nye, så der måtte vi ikke være inde hos patienterne alene. Så vi skulle med gå vores vejledere, hvilket jeg synes var en kæmpe stor fordel, fordi man så føler sig ekstra tryk i starten.

Meriam, sygeplejerskestuderende

Når de studerende får lov til at arbejde selvstændigt med opgaverne og samtidig modtager støtte til dem, oplever de at kunne blive passende fagligt udfordret på en tryk måde.

God progression er, når opgaverne tager hensyn til fagligt grundlag

Foruden at god progression understøttes ved, at de studerende kan arbejde selvstændigt med opgaverne, viser analysen, at det også er vigtigt for, at de studerende bliver passende fagligt udfordret, at opgavernes indhold tager hensyn til de studerendes faglige udgangspunkt, i forhold til hvor langt de er på uddannelsen.

Oplevelsen af god progression i opgaverne italesættes af de studerende, og særligt af de interviewede sygeplejerskestuderende, der i høj grad har oplevet en udvikling i opgaverne mellem de forskellige praktikforløb. Fx fortæller Miguel:

Det har udviklet sig meget jo længere, vi er kommet ind i uddannelsen og har fået flere kompetencer. [...] I starten var det mest grundlæggende som almen pleje, og længere henne blev det mere opgaver, hvor man var alene, men også plejen til patienter. Senere hen fik vi også lov til at give dem medicin og sådan noget.

Miguel, sygeplejerskestuderende

Citatet illustrerer, at Miguel har oplevet, at opgaverne er fulgt med de kompetencer, som er blevet udviklet undervejs i uddannelsen. Ligeledes understreger citatet, at han har oplevet at kunne udføre dem mere selvstændigt.

Lignende fortæller Sebastian, der læser til lærer, at han i et af de senere praktikforløb kom i gang med at undervise allerede fra første dag, hvilket ikke var tilfældet i første praktik. Han følte sig der mere fagligt rustet til opgaven med mere viden om didaktik, pædagogik og demokratisk dannelse:

På anden praktik vidste jeg meget mere om demokratisk og almen dannelse. Vi har haft en masse grundfaglighed, [og jeg] havde lært om didaktik. Jeg havde også læst noget pædagogik. Så i forhold til hvordan man strikker en undervisning [sammen], som man kan gøre på mange forskellige måder, var jeg personligt meget mere rustet til at komme ud.

Sebastian, lærerstuderende

Modsat, hvis opgaverne ikke følger med de studerendes faglige udgangspunkt, kan de opleve ikke at blive udfordret tilstrækkeligt og kede sig. Det har Karin, der er sygeplejerskestuderende og har et relevant fagligt studiejob ved siden af studiet, oplevet, da hun i sin praktik fik mindre ansvar end i hendes studiejob:

Jeg har været ude for i nogle praktikker, at jeg er blevet nødt til at sige, at der bliver nødt til at ske noget mere nu, for ellers kommer jeg til simpelthen at kede mig.

Karin, sygeplejerskestuderende

Karin fortæller, at det er vigtigt at blive udfordret for hendes arbejdsglæde: ”Jo mere de poster af på mig, jo gladere bliver jeg”. Karin fortæller videre, at dette ønske i nogle praktikkerne er blevet mødt og omfavnet på en positiv måde, mens det andre steder ikke er blevet imødekommet.

De studerende oplever dermed, at de bliver udfordret i passende omfang, når der er god progression i deres opgaver, hvilket – foruden øget selvstændighed – sikres ved, at opgaverne udvikler sig i takt med deres faglige grundlag.

Utilstrækkelig faglig udfordring opleves, når det faglige indhold ikke er synligt

Der er flere studerende, som fortæller, at de ikke oplever at blive tilstrækkeligt fagligt udfordret, når de udfører opgaver, hvor de faglige elementer i opgaverne ikke er synligt for dem. Dvs. at de studerende oplever, at det er vigtigt, at det faglige indhold i opgaverne skal være synligt for dem for at fremme deres faglige udvikling. Hvis det ikke er synligt for de studerende, kan opgaverne opleves som så generelle, at de kan udføres mere eller mindre uafhængigt af faglighed eller som primært tilhørende andre fagligheder.

Det opleves fx af en socialrådgiverstuderende, der typisk fik til opgave af en af sine vejledere at skrive journalnotater, som er en del af socialrådgiverarbejdet, men som den studerende beskriver som ”sekretæragtige” opgaver. Lignende oplevede den pædagogstuderende Peter i sit tredje praktikforløb på et bosted mest at skulle udføre plejeopgaver, som han oplevede primært blev anskuet ud fra et ”omsorgsperspektiv” og ikke fra andre relevante pædagogiske perspektiver såsom et ”borgerperspektiv” eller et ”ligestillingsperspektiv”, som kunne synliggøre den pædagogiske faglighed i opgaverne. Peter sammenligner opgaverne med opgaver, som social- og sundhedshjælpere udfører:

Der kan man sige, at min opgave har været meget hjemmehjælperagtig og på ingen måder udfordrende som sådan.

Peter, pædagogstuderende

Peter oplevede ikke, at denne praksis var med til at udfordre ham fagligt i praktikken. Han forsøgte derfor selv at løfte niveauet i opgaverne og inkorporere en pædagogisk faglighed i arbejdet. Peter refererer til kompetencemålet for denne praktik, som tilsiger, at den studerende skal udvikle den

pædagogiske praksis, hvilket han her har forsøgt at gøre ved at bringe et borger- og ligestillingsperspektiv med ind i den eksisterende praksis.

Opgaver uden synligt fagligt indhold kan resultere i følelsen af at blive udnyttet

Interviewmaterialet viser, at de studerende kan føle sig udnyttet i nogle tilfælde, når det faglige indhold i opgaverne ikke er synligt for dem. Det kan ske, når de ikke oplever at udføre dem på lige fod med det øvrige personale.

Den pædagogstuderende Aisha oplevede i sin tredje praktik at få opgaver, hvor det faglige element ikke blev synligt for hende. Ligeledes blev disse opgaver ikke udført på lige fod med det øvrige personale, hvilket gjorde, at hun følte sig udnyttet. For det første oplevede Aisha særligt få rutineopgaver, som også har et praktisk element i sig såsom at rydde op efter maden eller skifte ble:

Så fik man bare den der lortetjans, hvis de ikke lige havde en god dag: ”Ej Aisha, kan du ikke lige tage den der lorteble”, fordi det orkede de i hvert fald ikke.

Aisha, pædagogstuderende

Aisha oplevede ikke, at opgaverne var udgangspunkt for en faglig dialog og refleksion, hvorved det faglige indhold blev udvandet. Samtidig oplevede hun at få opgaverne, fordi det øvrige personale ikke ønskede at udføre dem. Hun fortæller, at hun skulle gøre det, hun blev bedt om, og hun følte sig ”udnyttet på et virkelig groft plan” og hverken følte sig ”set eller hørt”.

Aisha oplevede også at føle sig udnyttet i et andet tilfælde, hvor hun jævnligt skulle håndtere en gruppe særligt udfordrede børn og skabe ro blandt dem. Hun oplevede at være alene om denne opgave, mens det øvrige personale, ifølge Aisha, ”lavede andre ting”. Det blev dermed ikke en opgave, som blev delt mellem personalet, ligesom den ikke blev anskuet ud fra et fagligt perspektiv, der kunne understøtte hendes læring:

Jeg har savnet, at man bliver set som en studerende, der kommer for at lære noget, og ikke bare som en studerende, der kommer for at tage skraldet.

Aisha, pædagogstuderende

Aishas oplevelser fra dette praktikforløb står i modsætning til hendes oplevelse omkring arbejdsopgaverne i en anden praktik, hvor der netop var god kommunikation mellem kollegaerne om opgavefordelingen, og hvor hun var med i beslutningen om fordelingen af opgaver, som herved foregik mere ligeværdigt. Aisha blev i dette praktikforløb i højere grad behandlet som en ligeværdig kollega og oplever det som positivt at blive inkluderet både i opgaverne og fordelingen af disse.

For fagligt udfordrende opgaver ligger uden for de studerendes kompetenceområde

I den anden ende rummer materialet eksempler på studerende, der føler sig *for* udfordret i deres praktikforløb. Det kan ske, når de studerende får opgaver, som ligger uden for deres kompetenceområde. Det kan forstås dels som opgaver, de ikke føler, de har opnået faglige kompetencer til at udføre, og dels som opgaver, hvor de studerende får mere ansvar end forsvarligt.

Opgaver bliver for udfordrende, når de studerende ikke føler sig kompetente nok

Først og fremmest er der studerende, der beskriver, at de oplever de studerende at blive for udfordret, når de skal udføre opgaver, som de ikke føler sig fagligt kompetente til.

Fx fortæller Morten om en situation, hvor han med sin medstuderende skulle varetage undervisning i en klasse med elever, der kommer for sent, og elever, der har daglige slåskampe, og hvordan de skulle håndtere udfordringer i klassen, der ikke vedrørte den konkrete undervisningsopgave.

Morten oplevede ikke at have kompetencerne til at håndtere disse situationer. En anden lærerstuderende, Sebastian, oplevede ikke at føle sig fagligt klædt på til at undervise i første praktik, som ligger seks uger efter opstarten på læreruddannelsen:

Det var for voldsomt. Det er så hurtigt, at man kommer ud og skal man stå foran en klasse. [...] Man vil gerne føle sig sikker i sin sag, når man står og underviser andre. Det var rigtig ubehageligt at komme ud seks uger efter, og man vidste ingenting.

Sebastian, lærerstuderende

I dette eksempel oplevede Sebastian, at praktiklæreren, som de fulgte, havde en uhensigtsmæssig adfærd med at råbe af eleverne, hvilket påvirkede dynamikken i klassen og gjorde det svært for de studerende at indgå i. Foruden at tydeliggøre pointen om, at det er vigtigt, at de studerende føler sig fagligt kompetente til at udføre opgaven, understreger dette også pointen med, at de studerende skal støttes i deres selvstændige opgaveudførelse for at føle sig tryk ved det. Dette følte Sebastian sig ikke.

Opgaver med mere ansvar end forsvarligt opleves forskelligt alt efter situation og kontekst

Der er også enkelte studerende, som fortæller at have oplevet at blive for fagligt udfordret, fordi de har udført opgaver, som de mener, at de ikke forsvarligt bør varetage som studerende. Eksemplerne nedenfor viser, at det kan være forskelligt afhængig af situation og kontekst, hvorvidt de studerende ser positivt eller negativt på situationen og læringen.

Den første situation har Morten, der er lærerstuderende, oplevet, da han i sit første praktikforløb sammen med sine medstuderende var alene med en klasse. Selvom han fortæller, at det ikke er tilladt, mener han, at oplevelsen har givet indblik i og erfaring med "den rigtige verden", dvs. hvordan det er at stå som lærer i en klasse alene:

Vi blev overladt til os selv i nogle af undervisningstimerne, hvilket man ikke må, hvis man skal følge de nye praktikretningslinjer. Men det gjorde vi, så vi fik lov... eller fik lov, vi blev i hvert fald overladt til en klasse selv, så vi fik indtryk af, hvordan det er at være alene. [...] Det gav jo et bedre indtryk af, hvordan det er ude i den rigtige verden, når du ikke normalt er klasselærer.

Morten, lærerstuderende

Den anden situation er fra den pædagogstuderende Mia, som har oplevet at stå med en opgave, som hun ikke følte, hun havde kompetencer til:

Jeg har været til lægebesøg med en borger, som var rigtig, rigtig syg, og lægen vurderede, at han nok ikke ville have lang tid tilbage at leve i. Fordi han er så handicappet og ikke havde pårørende, blev jeg bedt om at tage stilling til, hvorvidt han skulle genoplives eller ej, hvis han ville få et hjertestop. Det synes jeg er uden for mine kompetencer på alle måder. Jeg havde nogle rigtig, rigtig dygtige kollegaer, og jeg stod heldigvis ikke alene i det, men da jeg sad inde ved lægen helt alene med den her borger og skulle fortælle lægen, hvad jeg tager stilling til, så synes jeg, det er en stor opgave for en pædagogstuderende.

Mia, pædagogstuderende

Eksemplet viser, hvordan Mia i sin praktik er blevet kastet ud i en opgave, som hun ikke bare vurderede lå uden over hendes kompetencer, men også vedrørte stillingtagen til liv og død på vegne af en borger.

Som det fremgår af eksemplerne, kan situationerne og konteksterne, hvor de studerende oplever at varetage opgaver, de ikke bør varetage, være væsensforskellige, og det varierer også, hvordan de studerende anskuer situationerne. Den lærerstuderende, Morten, kan se et læringsperspektiv i det, mens Mia lægger vægt på, at det i situationen oplevedes som en stor opgave, der lå uden for hendes kompetencer.

5.3 Resultater fra spørgeskemaundersøgelsen

Dette afsnit præsenterer de studerendes svar på spørgsmål om, hvorvidt opgaverne havde en passende sværhedsgrad, om balancen mellem at få lov til at arbejde selvstændigt og samtidig have adgang til støtte, og om opgaverne blev oplevet som meningsfulde.

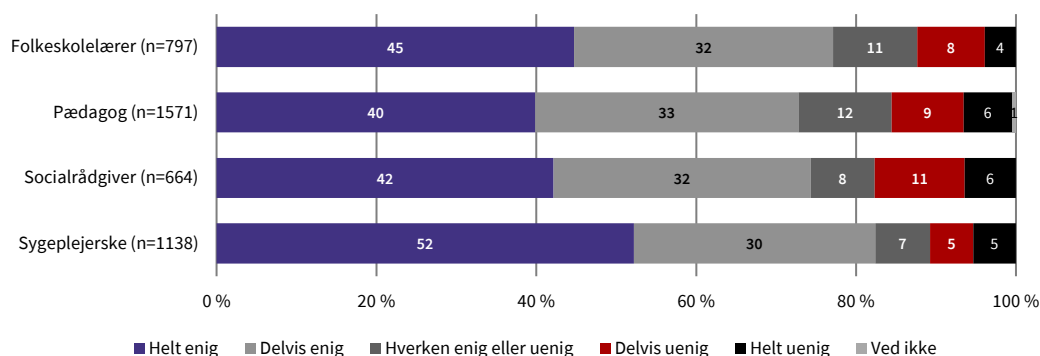
5.3.1 Sværhedsgrad i arbejdsopgaver

Tre ud af fire får opgaver, de er fagligt klædt på til at løse

Figur 5.1 viser, hvorvidt de studerende er enige eller uenige i, at de har fået opgaver, som de fagligt var klædt på til at løse i deres praktikforløb.

FIGUR 5.1

Opgaver, som de studerende følte sig fagligt klædt på til at løse

Kilde: Spørgeskemaundersøgelse fra Danmarks Evalueringsinstitut, 2022.

Note: n = 4170. Procenterne summer ikke helt til 100, idet "Ved ikke" og "Ikke relevant" er udeladt ved for få besvarelser. Spørgsmål: "Hvor enig eller uenig er du i følgende udsagn: Jeg fik opgaver, som jeg var fagligt klædt på til at løse."

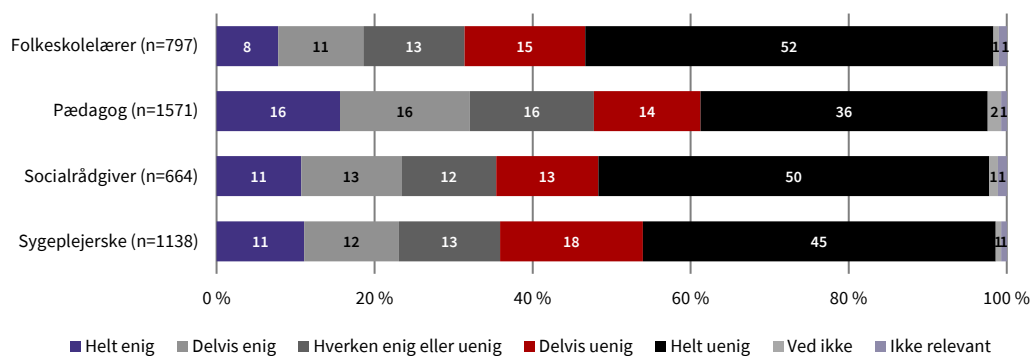
Figuren viser, at omkring 72-82 % af de studerende er helt eller delvist enige i, at de fik opgaver, som de var fagligt klædt på til at løse. Dog er der også en gruppe af studerende, som er delvist eller helt uenige i dette, og eksempelvis er 17 % af de socialrådgiverstuderende og 15 % af de pædagogstuderende delvist eller helt uenige i at være fagligt klædt på til deres opgaver. Til sammenligning er 10 % af de sygeplejerskestuderende og 12 % af de lærerstuderende delvist eller helt uenige og har således oplevet, at de fik opgaver, som de ikke rigtig var klædt fagligt på til at løse.

Hver tredje pædagogstuderende har oplevet at få mere ansvar end forsvarligt

Figur 5.2 viser de studerendes oplevelse af at få mere ansvar end forsvarligt i forhold til deres erfaring og faglige niveau.

FIGUR 5.2

Mere ansvar end forsvarligt i forhold til erfaring og fagligt niveau

Kilde: Spørgeskemaundersøgelse fra Danmarks Evalueringsinstitut, 2022.

Note: n = 4170. Spørgsmål: "Hvor enig eller uenig er du i følgende udsagn: Jeg fik mere ansvar end forsvarligt i forhold til min erfaring og mit faglige niveau."

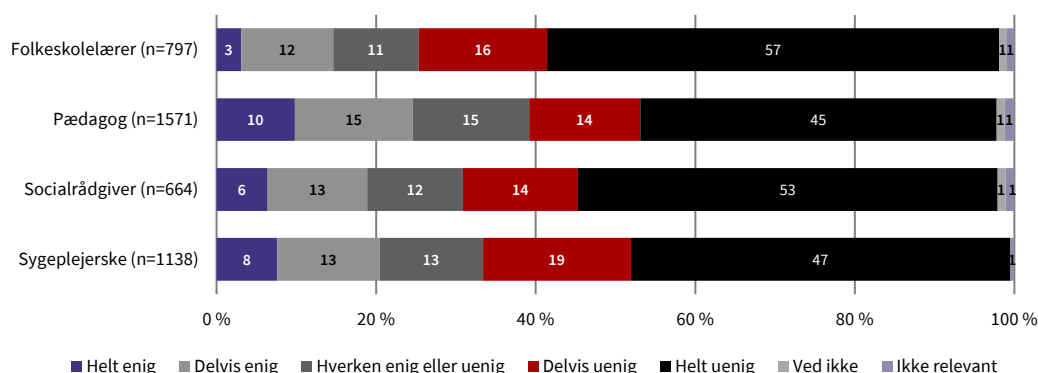
Figuren viser, at en ikke ubetydelig andel af de studerende har oplevet at få mere ansvar end forsvarligt i forhold til deres erfaring og faglige niveau. 32 % af de pædagogstuderende er helt eller delvist enige i, at de har fået mere ansvar end forsvarligt. For socialrådgiverstuderende er andelen 24 %, og for sygeplejerskestuderende er den 23 %. For de lærerstuderende er andelen 19 %. For alle fire uddannelser er flertallet af de studerende dog helt eller delvist uenige og har således ikke oplevet, at de fik uforsvarligt stort ansvar tildelt i praktikken.

Hver fjerde pædagogstuderende har fået opgaver, som gjorde dem utrygge

Figur 5.3 viser, hvorvidt de studerende oplever at have fået opgaver, som har gjort dem utrygge.

FIGUR 5.3

Opgaver, som gjorde den studerende utryg

Kilde: Spørgeskemaundersøgelse fra Danmarks Evalueringsinstitut, 2022.

Note: n = 4170. Procenterne summer ikke helt til 100, idet "Ved ikke" og "Ikke relevant" er udeladt ved for få besvarelser. Spørgsmål: "Hvor enig eller uenig er du i følgende udsagn: Jeg fik opgaver, som gjorde mig utryg."

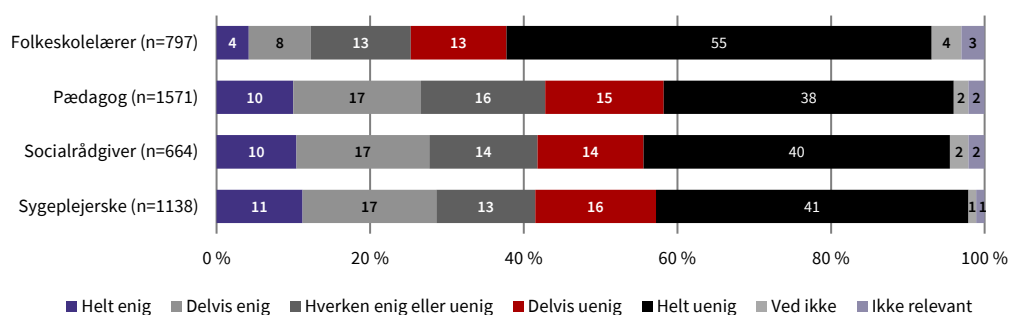
Af figuren fremgår det, at en betydelig andel af studerende på hver af de fire uddannelser oplever at have fået opgaver, som har gjort dem utrygge. Blandt disse er der flest pædagogstuderende, idet 25 % er helt eller delvist enige i at have fået opgaver, der har gjort dem utrygge. Til sammenligning er dette tal mellem ca. 15-21 % for de studerende på de resterende tre uddannelser.

Hver fjerde studerende har oplevet at få opgaver, som de faste medarbejdere ikke ville have

Figur 5.4 viser, hvorvidt de studerende har oplevet at få de arbejdsopgaver, som de faste medarbejdere ikke ville have.

FIGUR 5.4

Jeg fik de opgaver, som de faste medarbejdere ikke ville have

Kilde: Spørgeskemaundersøgelse fra Danmarks Evalueringsinstitut, 2022.

Note: n = 4170. Spørgsmål: "Hvor enig eller uenig er du i følgende udsagn: Jeg fik de opgaver, som de faste medarbejdere ikke ville have."

Blandt pædagog-, socialrådgiver- og sygeplejerskestuderende er omkring hver fjerde studerende helt eller delvist enige i, at de har fået opgaver, som de faste medarbejdere ikke ville have (27 % for pædagog- og socialrådgiverstuderende og 28 % for sygeplejerskestuderende). I kontrast hertil er det kun 12 % af de lærerstuderende, som er helt enige eller delvist enige i udsagnet.

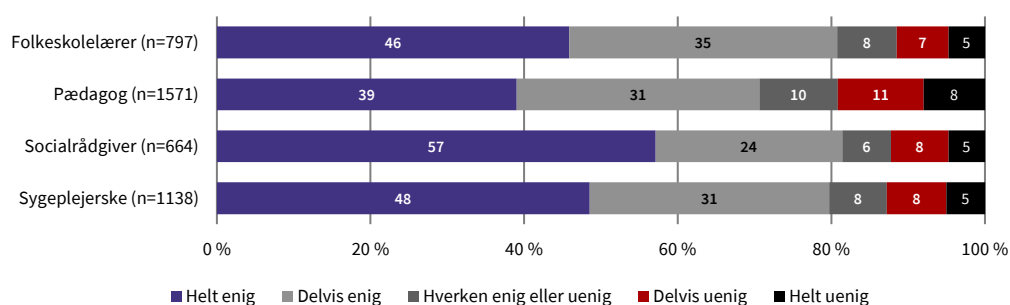
5.3.2 Balance mellem selvstændighed og støtte i opgaveløsningen

Hver femte pædagogstuderende har ikke været i dialog om arbejdsopgaver

Figur 5.5 viser, hvorvidt de studerende har oplevet, at deres leder og/eller kollegaer indgik i dialog med dem omkring deres arbejdsopgaver.

FIGUR 5.5

Dialog med leder eller kolleger omkring arbejdsopgaver

Kilde: Spørgeskemaundersøgelse fra Danmarks Evalueringsinstitut, 2022.

Note: n = 4170. Procenterne summer ikke helt til 100, idet "Ved ikke" og "Ikke relevant" er udeladt ved for få besvarelser. Spørgsmål: "Hvor enig eller uenig er du i følgende udsagn: Min leder og/eller mine kolleger indgik i en dialog med mig om, hvilke opgaver jeg skulle have."

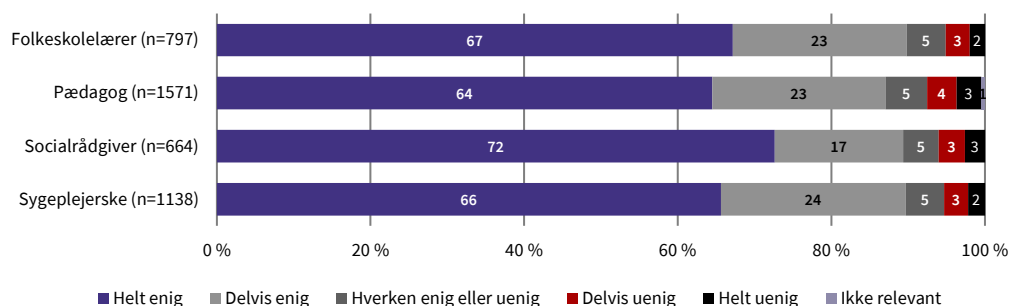
Figuren viser, at størstedelen af de studerende – ca. 70 – 80 % – er helt eller delvist enige i, at leder/kolleger har indgået i dialog med dem om deres arbejdsopgaver. Der er dog også en gruppe studerende, som ikke har oplevet dette. Det er således en femtedel af de pædagogstuderende, der er helt eller delvist uenige i, at deres leder og kollegaer er indgået i dialog med dem omkring deres arbejdsopgaver undervejs i praktikforløbet, mens det for de øvrige studerende er 12 – 13 %.

Ni ud af ti har fået lov at arbejde selvstændigt

Figur 5.6 viser de studerendes oplevelse af, om de har fået lov til at arbejde selvstændigt med egne opgaver.

FIGUR 5.6

Selvstændigt arbejde med opgaver

Kilde: Spørgeskemaundersøgelse fra Danmarks Evalueringsinstitut, 2022.

Note: n = 4170. Procenterne summer ikke helt til 100, idet "Ved ikke" og "Ikke relevant" er udeladt ved for få besvarelser. Spørgsmål: "Hvor enig eller uenig er du i følgende udsagn: Jeg fik lov til at arbejde selvstændigt med mine opgaver."

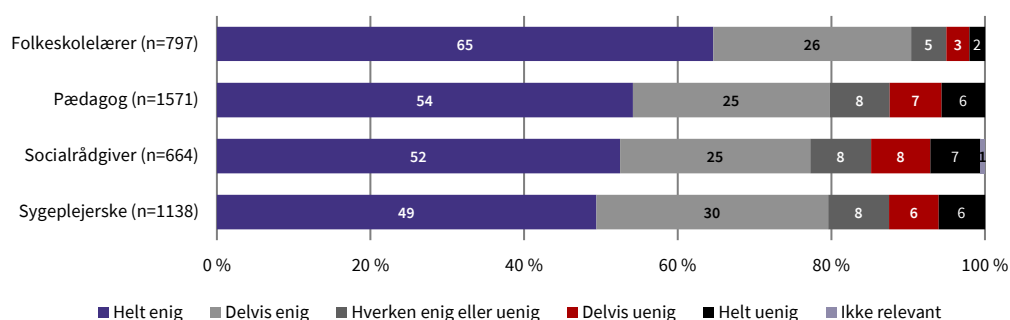
Figuren viser, at størstedelen af de studerende har oplevet at arbejde selvstændigt med deres opgaver. 87-90 % af de studerende på tværs af uddannelserne er således helt eller delvist enige i, at de fik lov til at arbejde selvstændigt med deres opgaver. Andelen af studerende, der er delvist eller helt uenige i dette, ligger på omkring 5-7 % på tværs af de fire uddannelser.

Flest lærerstuderende får lov at sætte eget præg på opgaveløsningen

Figur 5.7 viser, hvorvidt de studerende oplever at få lov til at sætte deres eget præg på opgaveløsning under praktikforløbet.

FIGUR 5.7

Lov til at sætte eget præg på opgaveløsningen

Kilde: Spørgeskemaundersøgelse fra Danmarks Evalueringsinstitut, 2022.

Note: n = 4170. Procenterne summer ikke helt til 100, idet "Ved ikke" og "Ikke relevant" er udeladt ved for få besvarelser. Spørgsmål: "Hvor enig eller uenig er du i følgende udsagn: Jeg fik lov at sætte mit eget præg på opgaveløsningen."

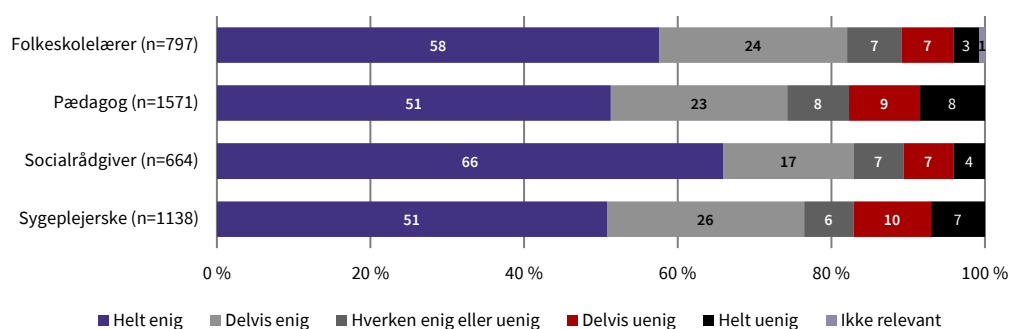
Figuren viser, at størstedelen af de studerende – ca. 77-91 % på tværs af uddannelserne – er helt eller delvist enige i, at de fik lov til at sætte deres eget præg på opgaveløsningen. Dette er især udtalt blandt lærerstuderende, hvor 65 % er helt enige, og hvor blot 5 % samlet set er delvist eller helt uenige.

Flest socialrådgiverstuderende oplever, at der er tid til spørgsmål

Figur 5.8 viser, om de studerende er enige eller uenige i, at der var tid til, at de kunne spørge ind til tvivl i forbindelse med deres opgaver.

FIGUR 5.8

Tid til at spørge ind, hvis man er i tvivl om noget i forbindelse med opgaver

Kilde: Spørgeskemaundersøgelse fra Danmarks Evalueringsinstitut, 2022.

Note: n = 4170. Procenterne summer ikke helt til 100, idet "Ved ikke" og "Ikke relevant" er udeladt ved for få besvarelser. Spørgsmål: "Hvor enig eller uenig er du i følgende udsagn: Der var tid til at spørge ind, hvis jeg blev i tvivl om noget i forbindelse med mine opgaver."

Figuren viser, at de socialrådgiverstuderende er den gruppe af studerende, der er mest enige i, at der var tid til, at de kunne spørge ind til opgaver, de var i tvivl om. Således svarer 83 % af de socialrådgiverstuderende, at de er helt eller delvist enige i, at der var tid til spørgsmål, hvis de var i tvivl om noget i forbindelse med deres opgaver, og 66 % er helt enige. Derudover er 82 % af de lærerstuderende helt eller delvist enige i, at der er tid til at stille spørgsmål, hvis man er i tvivl. Til sammenligning er der blandt pædagog- og sygeplejerskestuderende ca. tre fjerdedele, der er helt eller delvist enige. Der er dermed også studerende, der er uenige og ikke oplever, at der har været tid til at spørge ind, hvis de var i tvivl om noget i forbindelse med deres opgaver. Eksempelvis er 17 % af både pædagog- og sygeplejerskestuderende delvist eller helt uenige, mens det tilsvarende er ca. 10 % af de lærer- og socialrådgiverstuderende.

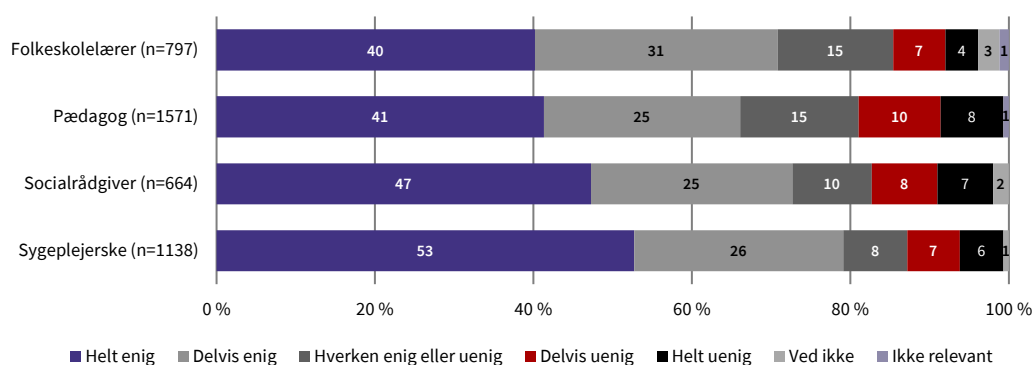
5.3.3 Meningsfulde arbejdsopgaver og progression

Flest sygeplejersker oplever, at opgaver svarer til læringsmål

Figur 5.9 viser, hvorvidt de studerende oplevede at få opgaver, der svarede til de læringsmål, der var fastsat for deres uddannelse.

FIGUR 5.9

Opgaver svarende til de læringsmål, der var fastsat for uddannelsen

Kilde: Spørgeskemaundersøgelse fra Danmarks Evalueringsinstitut, 2022.

Note: n = 4170. Procenterne summer ikke helt til 100, idet "Ved ikke" og "Ikke relevant" er udeladt ved for få besvarelser. Spørgsmål: "Hvor enig eller uenig er du i følgende udsagn: Jeg fik opgaver, som svarede til de læringsmål, der var fastsat for praktikforløbet."

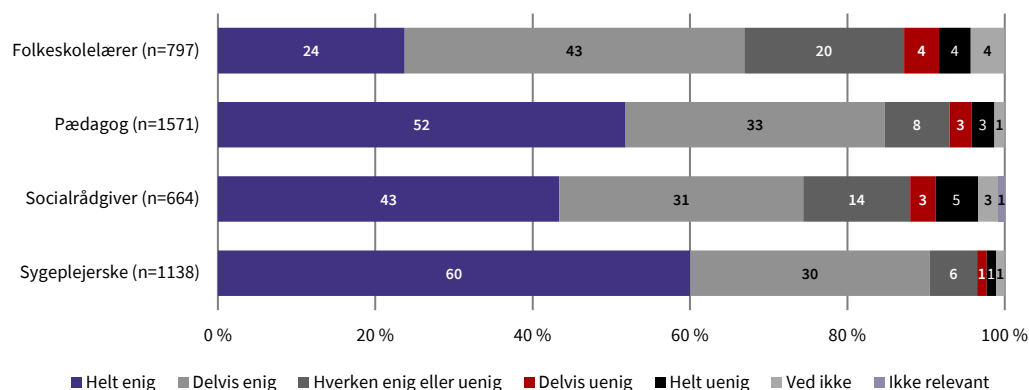
Figuren viser, at 66-79 % af de studerende samlet set oplevede, at opgaverne svarede til deres uddannelses læringsmål. Der er dog også en gruppe af studerende, der ikke oplever, at deres opgaver svarede til læringsmålene for deres uddannelse – eksempelvis er 18 % af de pædagogstuderende samt 15 % af de socialrådgiverstuderende delvist eller helt uenige i, at deres opgaver svarede til læringsmålene. Tilsvarende er 13 % af de sygeplejerskestuderende og 12 % af de lærerstuderende uenige.

Færrest lærerstuderende oplever, at deres arbejde har gjort en forskel

Figur 5.10 viser, hvorvidt de studerende oplever, at deres arbejde har gjort en forskel for de mennesker, de har mødt i løbet af praktikforløbet.

FIGUR 5.10

Oplevelse af, at arbejdet gjorde en forskel

Kilde: Spørgeskemaundersøgelse fra Danmarks Evalueringsinstitut, 2022.

Note: n = 4170. Procenterne summer ikke helt til 100, idet "Ikke relevant" er udeladt ved for få besvarelser. Spørgsmål: "Hvor enig eller uenig er du i følgende udsagn: Jeg oplevede, at mit arbejde gjorde en forskel for de [elever; børn/borgere; borgere; patienter/borgere], jeg mødte i praktikforløbet."

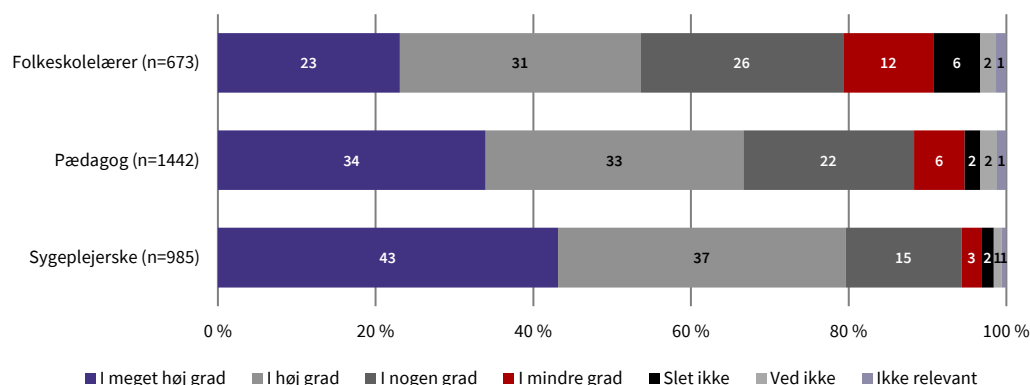
Figuren viser et blandet svarmønster på tværs af de fire uddannelser. Hvor de pædagog- og sygeplejerskestuderende i høj grad er helt eller delvist enige i, at de har gjort en forskel (henholdsvis 85 og 90 %), er dette tal lavere for lærer- og socialrådgiverstuderende (henholdsvis 67 og 74 %). Især blandt de lærerstuderende er der en oplevelse af ikke at have gjort en forskel, hvor blot 24 % af de lærerstuderende er helt enige i, at de i deres arbejde har gjort en forskel for de elever, de mødte i praktikforløbet. I modsætning er 43-60 % af de pædagog-, socialrådgiver- og sygeplejerskestuderende helt enige.

Flest sygeplejerskestuderende oplever udvikling i opgaver og ansvar

Figur 5.11 viser, hvorvidt de studerende, der i løbet af deres uddannelse har haft flere praktikforløb, har oplevet en udvikling i opgaver og ansvar, i takt med at de er kommet længere frem i deres uddannelse og har gennemgået flere praktikforløb.

FIGUR 5.11

Udvikling i opgaver og ansvar

Kilde: Spørgeskemaundersøgelse fra Danmarks Evalueringsinstitut, 2022.

Note: n = 3100. Da socialrådgiverstuderende kun har ét praktikforløb i løbet af deres uddannelse, er de ikke blevet stillet dette spørgsmål. Spørgsmål: "I hvilken grad oplever du, der har været en udvikling i de opgaver og det ansvar, du fik, progression i det faglige indhold fra det første til det sidste praktikforløb?"

Figuren viser, at de studerende i overvejende grad har oplevet en faglig progression mellem første og sidste praktikforløb, idet 54-80 % af de studerende samlet set har angivet, at dette i meget høj grad eller i høj grad er tilfældet. Det fremgår, at det især er sygeplejerskestuderende, der samlet set oplever en faglig progression i deres kliniske undervisningsforløb (80 %), mens lærerstuderende ikke i lige så høj grad oplever dette i deres praktikforløb (54 %). Det tilsvarende tal er 67 % af de pædagogstuderende.

Der er ligeledes i alt 18 % af de lærerstuderende, der har angivet, at de i mindre grad eller slet ikke har oplevet en faglig progression mellem praktikforløbene. Dette er tilfældet for i alt 8 % af de pædagogstuderende og blot 5 % af de sygeplejerskestuderende.

6 Praktikvejlederen

I det kapitel beskriver vi de studerendes oplevelse af deres praktikvejledere og den vejledning, de har fået.

Fra eksisterende undersøgelser ved vi, at vejlederen er vigtig for læring og trivsel i praktikken. Ved at stille spørgsmål og give feedback kan vejlederen bidrage til det faglige udbytte ved at forbinde teori og praksis. Dette forudsætter, at vejlederen er tilgængelig, hvilket kan være en udfordring på praktiksteder, hvor de studerende arbejder forskudt af deres vejledere. Vi ved desuden, at muligheden for at udtrykke selvstændige holdninger og stille spørgsmål kan føre til faglige refleksioner af højt niveau, og at det kan både kan være en barriere for læring samt føre til utryghed, hvis denne mulighed ikke findes (Studerterforum UC, 2020; Haastrup et al., 2013; EVA, 2020; Nielsen & Dau, 2011).

Forskellige betegnelser for vejledere

På tværs af uddannelserne er der forskel på, hvordan praktikvejleder omtales, og hvorvidt man har en eller flere vejledere. For pædagog- og socialrådgiverstuderende har de en praktikvejleder, mens lærerstuderende kan have både en praktikvejleder og en praktiklærer på deres praktiksted. Sygeplejerskestuderende har en klinisk vejleder som praktikvejleder.

Når de studerende i spørgeskemaet bliver spurgt ind til deres vejleder tilknyttet praktikforløbet, bliver der brugt følgende betegnelser:

- For studerende på læreruddannelsen bruges betegnelserne *praktiklærer* og *praktikvejleder*.
- For studerende på pædagog- og socialrådgiveruddannelsen bruges betegnelsen *praktikvejleder*.
- For studerende på sygeplejerskeuddannelsen bruges betegnelsen *klinisk vejleder*.

6.1 Kapitlets hovedresultater

6.1.1 Hovedresultater fra interviewundersøgelsen

Resultaterne fra interviewundersøgelsen viser, at:

- De studerende oplever, at det understøtter deres faglige udbytte, når praktikvejlederen har indsigt i læringsmålene. De studerende, der oplever, at deres vejleder har den fornødne indsigt og faglighed, oplever at blive understøttet i deres læring i praktikken. De studerende, der oplever, at vejlederen ikke har kendskab til praktikkens læringsmål, tolker det som udtryk for lav faglighed og som et øget ansvar for egen læring.
- De studerende oplever, at det skaber mulighed for faglige drøftelser og refleksion, når vejleder er tilgængelig for faglig sparring. Ved at arbejde side om side skabes der rum for spontane spørgsmål og til fastlagte møder skabes der rum for fordybelse. Studerende oplever det som henholdsvis motiverende og demotiverende, når fastlagte møder prioriteres eller jævnlige aflyses. I de tilfælde, hvor den studerendes øvrige kollegaer på praktiksted ikke deler den samme uddannelsesbaggrund, bliver vejlederen en særligt vigtig sparringspartner. I de tilfælde, hvor den studerende har to vejledere, er det afgørende, at de har et godt indbyrdes samarbejde, for at sikre et godt læringsrum med fagligt udbytte.
- De studerende oplever, at praktikvejlederen kan styrke deres trivsel ved at styrke deres faglige selvtilid. Dette kan særligt gøres på overordnet tre måder, gennem eksplicit anderkendelse, opbakning til den studerendes initiativer og gennem nuanceret og konstruktiv feedback. I de tilfælde, hvor dette ikke er til stede, fører det til usikkerhed, faglige tvivl og mistrivsel.
- De studerende oplever, at det er vigtigt, at der er plads til at stille kritiske spørgsmål. I de tilfælde, hvor vejlederen lader det påvirke det efterfølgende samarbejde, fører det til alvorlig mistrivsel, og vejlederen bliver kilde til stor utryghed for den studerende.

6.1.2 Hovedresultater fra spørgeskemaundersøgelsen

Resultaterne fra spørgeskemaundersøgelsen viser, at:

- Det er forskelligt, hvor tit de studerende mødes med deres vejleder, men størstedelen har ugentlige vejledningsmøder. På lærer-, pædagog- og socialrådgiveruddannelserne angiver ca. syv ud af ti, at de har mødet med deres vejleder ugentligt. På sygeplejerskeuddannelsen er andelen imidlertid noget lavere, nemlig 43 %, mens 36 % har haft månedlige, og 15 % har møder sjældnere end månedligt.
- Der ligeledes er forskel mellem de fire uddannelser, i forhold til hvor almindeligt det er at arbejde i tæt daglig kontakt med sin vejleder. Det er ikke overraskende blandt sygeplejerske- og pædagogstuderende, at man finder den studentergruppe, der hyppigst har arbejdet på forskudte tidspunkter af deres vejleder, idet henholdsvis 42 % og 46 % af disse har angivet, at de på daglig og ugentlig basis arbejder forskudt af deres vejleder. Blandt lærer- og socialrådgiver studerende er dette tal henholdsvis 24 % og 15 %.
- På trods af at sygeplejerskestuderende mødes sjældnere med deres vejleder og sjældnere arbejder sammen med dem, så er der blandt sygeplejerskestuderende bred enighed om, at deres vejleder er opdateret på uddannelsens faglige indhold og praktikkens læringsmål, og at vejleder har indbudt til dialog. Derudover har størstedelen af de sygeplejerskestuderende oplevet, at vejleder har talt med dem om koblingen mellem teori og praksis. På de øvrige uddannelser er der en lidt

lavere andel, der er enige i dette, med de lærerstuderende som den gruppe, hvor den største andel har en mindre positiv oplevelse af vejledningen på tværs af de stillede spørgsmål. Således er en tredjedel af de lærerstuderende delvist eller helt uenige i, at deres vejleder har talt med dem om koblingen mellem teori og praksis.

- Der generelt enighed er om, at de studerende kan få hjælp fra vejleder, hvis de oplever konflikter med enten borgere eller kollegaer. Dog er der blandt de studerende større enighed om, at de kan gå til vejleder i tilfælde af konflikter med borgere (ca. 80 % af de studerende), end det er tilfældet med kollegaer (ca. 70 % af de studerende).
- De studerende generelt oplever deres vejleder(e) som professionelle forbilleder. Således er tre ud af fire helt eller delvist enige i, at deres vejleder har været et professionelt forbillede. Andelen, der er enige, er generelt lidt højere blandt socialrådgiver- og sygeplejerskestuderende end blandt lærer- og pædagogstuderende. Der er dog også studerende, som ikke har oplevet deres vejleder som et forbillede, således er 16 % af de pædagogstuderende, 13 % af de socialrådgiverstuderende og 12 % af lærer- og sygeplejerskestuderende helt eller delvist uenige i, at vejleder har været et professionelt forbillede.

6.2 Resultater fra interviewundersøgelsen

Følgende belyser, hvordan de studerende oplever, at deres vejlederen bidrager til deres faglige udbytte og trivsel under praktikken, herunder de studerendes oplevelse af vejlederens indsigt i uddannelsens læringsmål, vejlederens tilgængelighed i praktikken, hvordan de oplever at vejlederen bidrager til deres faglige selvtillid, samt hvordan de oplever, at vejlederen i nogle tilfælde kan blive kilde til mistrivsel.

6.2.1 Vejlederens betydning for fagligt udbytte

Vores analyse viser, at praktikvejlederen har stor betydning for den studerendes oplevelse af det faglige udbytte af sit praktikforløb. De interviewede studerende har meget forskellige oplevelser af deres vejlederes evner til at understøtte deres læring. På baggrund af de studerendes oplevelser i praktikken kan vi identificere to overordnede forhold, der er medvirkende til, i hvor høj grad vejlederen bidrager til det faglige udbytte. Det er hhv. vejlederens indsigt i uddannelsen og vejlederens tilgængelighed. Disse vil blive uddybet i det følgende.

Indsigt i uddannelsens læringsmål understøtter det faglige udbytte

De studerende oplever det som særligt givtigt for vejlederens faglige bidrag, når vejlederen har kendskab til uddannelsens indhold og praktikforløbets læringsmål. Når dette er tilfældet, oplever de studerende, at vejlederen fungerer som tovholder og garant for, at de opnår den fornødne faglige viden.

Eksempelvis fortæller Kasper, der læser til sygeplejerske, at hans vejledere har fulgt op på, om han opfyldte læringsmålene, eller om der var behov for, at han fokuserede yderligere på nogle områder. Han oplevede, at vejlederne havde "fingeren på pulsen" og sikrede kvaliteten af det faglige udbytte.

Karin, der ligeledes læser til sygeplejerske, har også haft en god oplevelse med en af sine praktikvejledere. Hun fremhæver, hvordan denne vejleder var "superopdateret" og havde "helt styr" på både læringsmål og tilrettelæggelse af opgaver og vejledning under praktikken:

Hun vidste, hvad opgaven handlede om, og der var styr på tilrettelæggelsen: ”Vi holder møde dén dag, vi holder vejledning dén dag, og du afleverer noget dén dag”. Det er lige efter min bog!

Karin, sygeplejerskestuderende

Vejlederens indsigt i læringsmålene og strukturerede tilgang passede således godt til Karins temperament. Dette medvirkede til, at Karin oplevede et stort fagligt udbytte af denne praktik, men som vi viser nedenfor, oplevede hun svingende kvalitet af vejledning fra praktik til praktik. Herunder vil vi se nærmere på konsekvenserne ved manglende indsigt i læringsmålene.

Manglende indsigt i læringsmål pådrager de studerende større ansvar for egen læring

Sygeplejerskestuderende Karin oplevede i et af sine praktikforløb konsekvensen af en vejleder med manglende indsigt i uddannelsens læringsmål. Ifølge Karin havde denne vejleder ikke kendskab til de opgaver, hun skulle skrive i forbindelse med sin praktik, og hun beskriver vejlederen således:

Hun kunne ikke stå på mål for mine spørgsmål og havde ikke styr på læringsmålene. Så fik jeg det bare sådan: ’Fint, så gør jeg det selv’. Så jeg kan love dig for, at vejlederne er så svingende i kvalitet, at det næsten ikke kan beskrives.

Karin, sygeplejerskestuderende

Karin oplevede det som en stor ulempe, at denne vejleder ikke havde kendskab til læringsmålene, da hun selv har brugt dem aktivt gennem studiet for at forankre sin viden og forstå, hvorfor hun lærte om et givent emne. Som hun beskriver i citatet ovenfor, affødte vejlederens manglende kendskab til læringsmålene, at hun selv måtte finde en måde at bruge dem på. Hun udarbejdede derfor mindmaps, som hun kunne orientere sig i, og hvor hun kunne placere den viden, hun tilegnede sig gennem praktikken. Karin beskriver således at få tildelt et langt større ansvar for egen læring end ønsket, da hun ikke oplevede at have mulighed for faglig sparring med sin vejleder.

Flere studerende udtrykker ærgrelse over deres vejlederes manglende indsigt i uddannelsens læringsmål og tolker det som udtryk for lav faglighed. Eksempelvis fortæller Peter, der læser til pædagog, at mange af hans vejledere ikke har kunnet agere faglige sparringspartnere grundet manglende indsigt i uddannelsen. Ifølge Peter har vejlederne ikke kunnet hjælpe ham med at opnå læringsmålene, og han har i stedet haft følelsen af at være den, der skulle uddanne sine vejledere og få tildelt et større ansvar for egen læring. Som eksempel fortæller han, at hvis han havde fulgt sin vejleders råd om opgaveskrivning, så havde han skrevet en ”helt forkert” opgave, der ikke havde levet op til læringsmålene. Peter udtrykker sin utilfredshed med vejledernes faglighed og kendskab til læringsmål på følgende måde:

De har relativt lidt faglighed at byde ind med og decideret begrænset viden om, hvad det er vi skal lære. [...] Det må forventes, at de har et minimum af kendskab til det materiale, som jeg faktisk skal anvende i praktikken. Og det har de ikke i dag. [...] Det er jo vejlederen, der skal støtte os i det teoretiske og faglige indhold, men der er en total *disconnecting*. De hjælper os med noget, de ikke har kendskab til.

Peter, pædagogstuderende

Som Peter udtrykker det i citatet, så anser han sine vejledere for at have et for lavt fagligt niveau og ringe kendskab til praktikkens læringsmål.

Vejleders særinteresser kan stå i vejen for praktikkens faglige fokus

Et sidste perspektiv, vi vil fremhæve i forbindelse med vejledernes indsigt i uddannelsen, kommer fra den pædagogstuderende Mia. Hun har ligeledes oplevet, at hendes vejledere ikke har haft for-

ståelse for og kendskab til læringsmålene, men modsat Peter og Karin tolker hun det ikke som udtryk for lav faglighed. Hun ser det derimod som resultat af vejledernes fokus på egne faglige særinteresser. Fx har Mia oplevet vejledere, som var særligt interesserede i neuropædagogik eller magtformer, der ikke var en del af praktikkernes foki. Hun fortæller, at dette var på godt og ondt. Hun har i begge tilfælde lært meget og fandt det spændende. Det var dog også frustrerende, da det var på bekostning af indsigt og læring i praktikkens læringsmål. Selvom Mia lærte meget, kunne hun for eksempel ikke bruge vejlederens viden om magtformer i sin praktikopgave, der skulle handle om organisationsstruktur:

Det var vildt irrelevant. Noget af den vejledningstid, hun brugte på at snakke om magtformer, kunne vi måske godt have brugt på at snakke organisationsstruktur i stedet.

Mia, pædagogstuderende

For Mia har det således ikke handlet om lav faglighed, men derimod manglende forståelse for og hensyn til, hvilke krav og emnevalg hun skulle leve op til for at bestå sin eksamen. Mias eksempel viser, at den studerende kan komme i klemme mellem vejlederen og uddannelsens læringsmål, hvis der ikke er overensstemmelse mellem læringsmål og vejleders faglighed.

Når vejlederne har kendskab til uddannelsen og semestrets læringsmål, bidrager det således positivt til de studerendes faglige udbytte. Dog er der studerende, der oplever, at dette ikke er tilfældet, og at de derfor står alene med ansvaret for egen læring og mangler faglig sparring.

Vejleders tilgængelighed er nødvendig for faglig sparring og refleksion

Det er en forudsætning, at vejlederen er tilgængelig under praktikforløbet for at kunne bidrage til den studerendes faglige udbytte. I interviewmaterialet kan vi se to overordnede måder, hvorpå de studerende oplever deres vejledere som tilgængelige. Disse uddybes i det følgende.

Ved at arbejde side om side er der plads til løbende refleksion og spontane spørgsmål

En måde, hvorpå vejlederen kan være tilgængelig, er i de tilfælde, hvor den studerende arbejder side om side med sin vejleder. Det kan eksempelvis være en pædagogstuderende, der arbejder på samme stue som sin vejleder, eller i de tilfælde, hvor en sygeplejerskestuderende er på vagt samtidigt med deres vejleder og følger dennes arbejde med forskellige patienter eller borgere.

Når vejleder er tilgængelig på denne måde, opstår der mulighed for spontane spørgsmål og løbende faglig sparring. Et eksempel herpå er Manja, der læser til socialrådgiver. Hun fortæller her om fordelene ved at dele kontor med en af sine vejledere:

Jeg delte kontor med en af mine vejledere. Så hvis jeg havde spørgsmål i løbet af ugen, så havde hun næsten altid tid til at svare. Lige meget hvor tussede mine spørgsmål var. Det var supergodt.

Manja, socialrådgiverstuderende

Et andet eksempel er Kasper, der læser til sygeplejerske. Kasper fortæller, hvordan han og vejlederen fulgte i deres arbejde på en afdeling. Dette muliggjorde en løbende dialog om opgaverne, og Kasper oplevede at få en kvalificeret faglig sparring i forbindelse med komplekse patientforløb. Dette kom eksempelvis til udtryk som små spontane møder forud for Kaspers møde med patienterne, hvor vejlederen klædte Kasper på til at udføre sin opgave. Efterfølgende samlede vejlederen op på, hvordan det var gået, og skabte et godt refleksionsrum. Kasper fremhæver desuden, at det gjorde ham tryk at have vejlederen ved sin side, således at "det ikke gik ud over patienten", hvis han gjorde noget galt.

I de tilfælde, hvor vejleder ikke er tilgængelig i det daglige arbejde, kan det have faglige konsekvenser for den studerende. Sygeplejerskestuderende Miguel giver et eksempel på dette:

Jeg har prøvet at have en vejleder, som jeg kun så én gang hver anden uge. Det blev meget ensformigt. Det var i starten af min uddannelse, og jeg havde ikke så mange kompetencer, så jeg gik bare og lavede personlig pleje og lavede madpakker til patienterne. Det var det eneste, jeg kunne. Så tiden føltes lang.

Miguel, sygeplejerskestuderende

Miguel beskriver det som en oplevelse af at stå meget alene og ikke at blive støttet fagligt. Han påpeger desuden, at en fraværende vejleder ikke har indblik i, om den studerende keder sig eller trænger til faglige udfordringer.

Fastlagte møder sikrer et rum for fordybelse og kontinuerlige refleksioner

En anden måde, hvorpå vejleder kan være tilgængelig, er i forbindelse med fastlagte møder. Sådanne møder muliggør et fokuseret sparringsrum og at sammensætte et længerevarende forløb.

Et eksempel på fordelene ved planlagte møder finder vi hos ovennævnte Miguel. Som flere andre studerende har han oplevet stor variation i vejledernes tilgængelighed og derfor også niveauet for det faglige udbytte. I modsætning til hans mindre gode oplevelse med ovennævnte vejleder fortæller han også om en anden praktik, hvor vejlederen hver uge afsatte en time til vejledning. Her gennemgik de den forgangne uge, og hvad den havde budt på af arbejdsopgaver og eventuelle udfordringer. Miguel satte stor pris på denne vejleder:

Det var dejligt med en vejleder, der faktisk havde så meget tid, og som faktisk var der, når jeg selv var der. Det er nemlig ikke altid sådan, det er ude i praktikken.

Miguel, sygeplejerskestuderende

Miguel beskriver deres møder som et fagligt refleksionsrum, hvor han kunne dele sine tanker og spørge ind til ting, der havde undret ham. På mødet aftalte de desuden, hvad han skulle fokusere på og arbejde videre med i den kommende uge. Miguel oplevede således at få et stort fagligt udbytte af disse møder.

Vores analyse viser, at de fastlagte vejledermøder synes vigtige for, hvordan den studerende oplever det faglige udbytte af praktikken. Vi ser samtidigt, at et vigtigt aspekt ved denne type af møder er, i hvor høj grad de bliver prioriteret. Dette varierer meget, og vi ser, at hyppige aflysninger eller mangel på planlagte møder bliver tolket af de studerende som udtryk for vejlederes lave engagement. Omvendt kan det bidrage positivt for den studerendes motivation og faglige udvikling, når han eller hun oplever, at møderne bliver prioriteret af sine vejledere. For at uddybe dette vil vi herunder fremhæve Mette og Susanne, to socialrådgiverstuderende, der begge havde skemalagt et ugentligt møde med deres to vejledere, men med stor forskel på, i hvor høj grad de blev prioriteret.

Prioritering af fastlagte møder understøtter den studerendes motivation og læring

Socialrådgiverstuderende Mette udtrykker stor begejstring omkring sine skemalagte møder. Hun fortæller, at hun hver torsdag sad sammen med sine to vejledere og indgik i faglige diskussioner:

Møderne sikrede, at jeg kom igennem alle de ting, jeg skulle lære. Det var også her, vi havde nogle dybere snakke, hvis jeg havde oplevet eller læst noget, jeg undrede mig over.

Mette, socialrådgiverstuderende

Mette fortæller, at de faglige samtaler ofte var med udgangspunkt i hendes oplevelser i praktikken eller teoretiske oplæg, som hun selv havde forberedt til møderne. Hun fortæller, at der blev fulgt op på hendes faglige udvikling, og understreger vigtigheden af, at møderne blev prioriteret højt:

Det var meget tydeligt, at [vejlederne] holdt konsekvent fast i [torsdagsmøderne]. Det blev aldrig aflyst. Det blev aldrig bagatelliseret. Det var meget sådan, at ”det her, det skal vi gøre. Det er lige så vigtig en del af praktikforløbet”. Det viser jo, at dit praktiksted er meget engageret i dig.

Mette, socialrådgiverstuderende

Som det ses i citatet, oplevede Mette, at vejledernes tydelige prioritering af møderne bidrog til hendes eget engagement. Vejledernes måde at italesætte møderne som et vigtigt aspekt ved praktikken bidrog endvidere til hendes egen lyst til at lære og gav hende en forståelse for møderne som et særligt vigtigt læringsrum. Mette forberedte sig derfor grundigt og fik således et stort fagligt udbytte af møderne.

Aflyste møder og dårlig kommunikation fører til utryghed og mindsker fagligt udbytte

I socialrådgiverstuderende Susannes tilfælde blev vejledningsmøderne ikke prioriteret i samme grad som i Mettes. Hun oplevede derimod, at møderne blev aflyst gentagne gange og til sidst ebbede ud hen mod slutningen af praktikken. Da hun startede praktikforløbet, lagde vejlederne op til, at hun hver fredag skulle have en ”hjemmedag”, hvor hun kunne fordybe sig i teoretiske perspektiver og forberede oplæg til møderne. Disse dage blev dog også hurtigt inddraget til fordel for det daglige arbejde på praktikstedet:

Jeg tror faktisk kun, det var 2-3 fredage, jeg fik lov til det, og [...] når jeg så gjorde dem opmærksom på det, så fik de det næsten bare til at lyde, som om at jeg ville have en fridag derhjemme. Jeg prøvede at minde dem lidt om, at det jo altså var dem selv, der havde sagt, at det var dét, fredagen skulle gå med.

Susanne, socialrådgiverstuderende

Susanne ærgrer sig over, at både møder og hjemmedage blev nedprioriteret. Hun fortæller, at hun ellers brugte møderne til at fortælle om, hvad hun havde lært, hvad hun manglede, og hvad hun godt kunne tænke sig at arbejde mere med. Hendes oplevelse af vejledernes manglende kommunikation og indirekte anklager i forbindelse med de inddragede hjemmedage gjorde hende både utryk og mindskede det faglige udbytte, hun ellers havde forventet at få ud af hjemmedagene. Vejledernes aflysninger og dårlige kommunikation havde derfor betydning for det samlede faglige udbytte af praktikken.

For studerende med to vejledere er deres indbyrdes samarbejde vigtigt

Nogle studerende oplever at have to vejledere på deres praktiksted. Analysen viser, at samarbejdet mellem de to vejledere enten kan føre til gode læringsrum eller til forvirring og usikkerhed for den studerende. Udfaldet afhænger af vejledernes samarbejde og indstilling til eventuelle forskelle i faglige tilgange. Vi vil illustrere dette ved igen at fremhæve Mette og Susanne, hvis forskellige erfaringer med fastlagte vejledningsmøder er præsenteret ovenfor. Deres henholdsvis gode og dårlige erfaringer med møderne afspejler sig ligeledes i deres refleksioner over samarbejdet mellem de to vejledere.

Mette fortæller, at hendes to vejledere havde meget forskellige tilgange til deres faglighed og måde at udføre deres arbejde som socialrådgivere. Hun fortæller, at der var stor aldersforskel imellem vejlederne, og at de derfor var af henholdsvis ”den gamle og den nye socialrådgivertankegang”. Mette uddyber på følgende måde:

Den ene talte meget om, at vi skal se ressourcer, ressourcer, ressourcer. Og den anden sagde mere: ”Vi har en borger som er træt, og nu skal jeg passe på hende i forhold til systemet”.

Mette, socialrådgiverstuderende

Mette oplevede det som en stor fordel at have to vejledere med så forskellige tilgange, idet hun lærte meget af deres forskellige perspektiver. Hun oplevede det især som lærerigt til vejledermøderne, da de to vejledere var gode til sammen at reflektere over deres forskellige perspektiver:

Det var tit, at jeg havde et spørgsmål til organisationen eller spurgte: ”Hvorfor gør vi sådan her?”, og så var de tit uenige, og havde en god diskussion mellem dem. [...] De sagde til mig: ”Der er ikke nogen opskrift på at være professionel. Der er ikke en skabelon, og du skal ikke tale anderledes. Du skal være autentisk, du skal være dig selv”.

Mette, socialrådgiverstuderende

I Mettes tilfælde førte hendes vejlederes forskellige tilgange og gode samarbejde til et godt læringsrum. Det gav hende en nuanceret forståelse af professionen og understregede for hende, at hun skulle finde sin egen måde at være professionel og arbejde med fagligheden på, hvilket de også italesatte over for hende. Mette tog dette til sig og oplevede at få et stort fagligt udbytte og indsigt i måder at praktisere faget på gennem hendes to vejledere.

Susanne oplevede også at have to vejledere med hver deres tilgang til socialrådgiverarbejdet. I hendes tilfælde blev dette kilde til stor usikkerhed og frustration, da vejlederne ikke formåede at samarbejde og bruge deres forskelligheder konstruktivt i deres vejledning. Som tidligere beskrevet nedprioriterede vejlederne de planlagte møder, så Susanne oplevede ofte at snakke med dem forskudt at hinanden. Det blev tydeligt for Susanne, at de to vejledere ikke havde koordineret deres feedback til hende:

Det, som spændte mest ben for mig, var, at jeg havde to vejledere. De rettede mig meget forskelligt, så den ene dag kunne jeg sidde og få en masse ros, og den næste dag fik jeg så en masse kritik fra den anden vejleder. [...] det betød, at lige meget hvad jeg gjorde, så kunne jeg ikke gøre dem tilfredse eller gøre noget rigtigt.

Susanne, socialrådgiverstuderende

Susanne havde et svært praktikforløb og oplevede ikke at blive understøttet fagligt af sine vejledere. Tværtimod blev hun i højere grad usikker på sig selv og havde en følelse af altid at gøre det forkert.

Mette og Susannes oplevelser viser, hvor forskelligt det kan opleves at have to vejledere. I begge tilfælde havde vejlederne indbyrdes forskellige tilgange til deres faglighed, men mens dette førte til fælles faglige refleksioner for Mette, blev det til et utrygt og fagligt forvirrende forløb for Susanne. For de studerende, der har to vejledere, er det således vigtigt, at vejlederne formår at samarbejde for at skabe et godt læringsrum for den studerende. Når det lykkedes, er potentialet for det faglige udbytte stort.

På praktiksteder, hvor den studerende ikke deler faglighed med størstedelen af sine kollegaer, bliver vejlederen særligt vigtig

Vejlederen får en særligt afgørende rolle i de tilfælde, hvor de andre kollegaer på et praktiksted ikke deler faglighed med den studerende. I vores materiale ses dette særligt komme til udtryk i de sygeplejerskestuderendes fortællinger om praktikforløb på plejehjem. Til forskel fra på hospitaler er deres kollegaer på plejehjemmene ikke altid sygeplejersker, men derimod social- og sundheds-

assistenter. Derfor oplever de studerende, at det i endnu højere grad end på hospitaler bliver vejlederens rolle at bidrage til det faglige udbytte, da social- og sundhedsassistenter ikke har samme faglige baggrund eller indsigt i uddannelsen. Som følge heraf har de studerende i højere grad brug for vejlederens faglighed og tilgængelighed i praktikforløb på plejehjem, da de ikke kan få den nødvendige sparring fra øvrige kollegaer og derfor oplever at stå alene med ansvaret for deres faglige udbytte.

Et eksempel herpå er Karin. Karin fortæller, at hun manglede sin vejleder i et praktikforløb på et plejehjem, da de ofte havde vagter forskudt af hinanden. Hun arbejdede i stedet tæt sammen med social- og sundhedsassistenter, og selvom hun var imponeret over deres professionalisme, savnede hun teoretisk og sygeplejefaglig sparring:

Social- og sundhedsassistenter kan være så praktisk dygtige, at man tror det er løgn. Men jeg kan blive nervøs for ikke at have en teoretisk perspektivering, når jeg skal til eksamen. Hun [social- og sundhedsassistenten] gør bare, som hun gør, fordi hun er skide dygtig. Men der er ikke sparring i forhold til retningslinjer og det teoretiske grundlag. Den sparring manglede.

Karin, sygeplejerskestuderende

Som Karin udtrykker i citatet, er det vejlederens faglighed og indsigt i uddannelsen, der mangler, når hendes nærmeste sparringspartnere har anden uddannelsesbaggrund end hende selv. Hun fortæller videre, at det var mindre problematisk i praktikforløb på hospitaler, når hendes vejleder ikke altid var tilgængelig, da hun så i stedet kunne følge andre sygeplejersker.

Ud fra disse betragtninger vil det for studerende på alle fire uddannelser være en stor fordel, hvis de deler faglighed med deres kollegaer i de tilfælde, hvor vejlederen ikke er tilgængelig eller af andre grunde ikke lykkedes med at give den fornødne faglige sparring.

6.2.2 Vejleders betydning for faglig selvtilid og trivsel

Analysen viser en sammenhæng mellem den studerendes trivsel og udvikling af faglig selvtilid under praktikforløbene. Dette kommer til udtryk ved en udbredt oplevelse blandt de studerende af, at deres trivsel øges, når deres faglige selvtilid styrkes. I den sammenhæng er den gennemgående erfaring blandt de studerende, at vejlederen spiller en vigtig rolle ved at have stor indflydelse på deres faglige selvtilid.

Den faglige selvtilid kan styrkes på tre måder

De studerende oplever, at vejlederen kan styrke deres faglige selvtilid og dermed deres trivsel på flere måder. På baggrund af de studerendes fortællinger ser vi dog overordnet tre måder blive fremhævet som særligt vigtige. De er: eksplicit anerkendelse, opbakning til den studerendes initiativer og nuanceret og konstruktiv feedback. De tre måder uddybes nedenfor.

Eksplicit anerkendelse

Én måde, hvorpå vejlederen kan styrke sin studerendes faglige selvtilid, er ved at udtrykke sin anerkendelse helt eksplicit. Eksempelvis fortæller Karin, der læser til sygeplejerske og var i praktik på en hospitalsafdeling, begejstret om sin vejleder. Ifølge Karin italesatte vejlederen sin taknemmelighed og stolthed over sine praktikstuderende over for kollegaerne:

Hun sagde: ”Prøv lige at se, hvad vores dejlige studerende har gjort!” Hun talte højt og bredt til både læger og til den menige mand: ”Det er vores studerende, og de gør et kæmpe stykke arbejde!” Og hun fortalte flere gange, at hun så et stort udviklingspotentiale i mig, og at hun meget gerne ville have mig på afdelingen.

Karin, sygeplejerskestuderende

Vejlederen lykkedes med at give Karin en følelse af at blive anerkendt, hvilket for hende handler om at ”føle sig set”, både for sin faglige indsats og for den energi hun bragte til afdelingen:

Det er det her med at blive set. At få at vide: ”Fedt du er her, det er dejligt med nogle hænder og et glad væsen på gangene.”

Karin, sygeplejerskestuderende

Vejlederens eksplicitte ros styrkede Karins faglige selvtillid, og Karin fortæller, hvordan hun ”blomstrede” op på en anden måde, end hun havde gjort i tidligere praktikforløb. Karin er således ét eksempel på, hvordan anerkendelse kan føre til styrket faglig selvtillid og høj grad af trivsel.

Opbakning til den studerendes initiativer

En anden måde, hvorpå vejlederen kan styrke den studerendes faglige selvtillid, er gennem støtte og opbakning til den studerendes initiativer. Vi ser i interviewmaterialet både eksempler på situationer, hvor dette lykkedes, og hvor det ikke gør. Det sidste var tilfældet for ovennævnte sygeplejerskestuderende Karin, der i en anden praktik havde et mindre godt samarbejde med sin vejleder. Dette praktikforløb fandt sted på et plejecenter, og Karin oplevede ikke, at hendes initiativer blev værdsat eller støttet af vejlederen.

Karin beskriver sig selv som en person med højt energiniveau, der trives med mange opgaver. Hun bliver motiveret af at få noget fra hånden og føler derved, at hun gør en forskel. Dette blev dog ikke set af vejlederen, der forsøgte at passe på Karin ved at holde fast i et roligt tempo og opmuntre til at tage pauser i løbet af arbejdsdagen. Dette udviklede sig til en frustrerende oplevelse, hvilket Karin fortæller om på følgende måde:

Jeg blev enormt demotiveret af, at min vejleder hele tiden tog det for givet, at jeg var stresset. [...] Jeg vil megagerne hjælpe til og finde ud af, hvad der skal ske. I stedet for at hun sagde: ”Fedt med noget proaktivitet”, så blev det vendt om til: ”Ej, nu skal du passe på dig selv”. Det tog jeg slet ikke som omsorg, det tog jeg som en irritation.

Karin, sygeplejerskestuderende

For Karin blev vejlederens kommentarer oplevet som misforstået omsorg og som manglende anerkendelse. I stedet for at vejlederen bidrog til Karins faglige udvikling ved at bakke op om hendes initiativer, følte Karin, at hendes initiativrighed blev anset for forkert. Hun manglede både at blive fagligt udfordret og at ’blive set’ af sin vejleder, der misforstod hendes arbejdstempo som et udtryk for stress. Dette resulterede i en demotiverende oplevelse, og at Karin mistrivedes i sin praktik. Et anderledes godt forløb ser vi hos Manja, der oplevede at blive styrket i sin faglige selvtillid gennem sin vejleders opbakning. Manja, der læser til pædagog, fortæller, at hun i et af sine praktikforløb foreslog at tage på ugentlige ture med en borger i kørestol for at få frisk luft. Manja fortæller her, hvordan hendes vejleder bifaldt hendes initiativer:

Min vejleder havde altid ja-hatten på. Jeg har ikke oplevet nogen modvillighed. [...] Når jeg har sagt: ”Synes du ikke, at vi skal ud og gå tur med den her kørestolsbruger en gang om ugen?”, så siger hun: ”Jamen det er en god idé. Jeg aner ikke, hvordan du får tid til det, men prøv du at facilitere det!” Fedt altså!

Manja, pædagogstuderende

Denne type af opbakning styrkede Manja i sin faglige selvtillid, idet hun oplevede, at hendes ideer blev anset for brugbare og gode. Hun fik endvidere en succesoplevelse ved selv at kunne præge sin praktik og skabe gode oplevelser for borgerne. Vi ser således, at det kan gavne de studerendes trivsel, når vejledere bakker op om deres initiativer og sikrer en faglig udvikling.

Nuanceret og konstruktiv feedback

En tredje måde, hvorpå vejledere kan styrke den studerendes faglige selvtillid, er gennem nuanceret og konstruktiv feedback. Det er forskelligt, hvordan studerende oplever at blive bedst støttet i deres faglige udvikling. Vi ser i interviewmaterialet eksempler på praktikforløb, hvor vejlederen ikke er lykkedes med dette, hvilket resulterede i, at de studerende mistrivedes i disse praktikforløb. Vi vil illustrere, hvorfor nuanceret og konstruktiv feedback er vigtigt, ved at fremhæve to eksempler, der viser, hvad der kan ske, når denne feedbackform ikke er til stede:

Det første eksempel kommer fra Fatimas praktikforløb. Fatima er lærerstuderende og oplevede, at hendes vejleders ellers velmenende feedback ramte helt skævt. Vejlederne gav hende udelukkende rosende kommentarer uden at inkludere opmærksomhedspunkter eller forslag til forbedring. Dette oplevede Fatima som mangelfuld feedback. Hun fortæller her, at det gjorde hende usikker, når vejlederne blot sagde, at hun gjorde det godt:

Det, jeg synes, der var mangelfuldt, var deres feedback af mig og min undervisning og deres observation af mig og min praksis. Det savnede jeg rigtig meget under alle praktikker. [Mine vejledere sagde:] ”Det er godt, det, du har gang i”, men der må være noget, jeg kan gøre bedre. [...] jeg havde brug for feedback, og jeg følte mig lidt lost.

Fatima, lærerstuderende

Fatima giver her udtryk for en følelse af at famle lidt i blinde. Hun oplevede ikke, at vejlederens ros gav anledning til at gå i dybden med hendes undervisning eller til sammen at undersøge, hvordan hun kunne forbedre den. På trods af at hendes undervisning tilsyneladende var af høj kvalitet, lykkedes vejlederen ikke med at aflæse hendes behov og efterlod hende derved med en følelse af usikkerhed og tvivl. For nogle studerende er ros og eksplicit anerkendelse alene således ikke nok til at styrke den faglige selvtillid. Fatimas eksempel illustrerer, hvor vigtigt det er, at vejlederen lykkes med at aflæse sin studerende rigtigt for at kunne tilbyde en feedback, der opleves som brugbar for faglig udvikling og derved understøtter den faglige selvtillid.

Når feedback bliver til kritik

Det andet eksempel på vigtigheden af nuanceret og konstruktiv feedback kommer fra Susannes praktikforløb. Susanne er socialrådgiverstuderende og oplevede ikke at modtage konstruktiv feedback fra sin vejleder. Tværtimod oplevede hun at blive udsat for en hård tone og vedvarende kritik fra en af sine to vejledere. Hun fortæller om det på følgende måde:

Min vejleder var meget, meget kritisk over for mig hele tiden. Hun havde åbenbart en idé om, at man kun bliver bedre, hvis man får kritik. Så hvis jeg havde lavet en opgave, så slog hun hele tiden ned på, hvad jeg havde gjort forkert, og ikke hvad jeg havde gjort rigtigt.

Susanne, socialrådgiverstuderende

Susanne oplevede ikke vejlederens feedback som konstruktiv, og den vedvarende kritik blev ubehagelig og ødelæggende for hendes faglige selvtillid. Hun fortæller her, hvordan det gik ud over hendes trivsel i praktikken:

Det gjorde, at jeg blev lidt tilbageholdende og ikke rigtigt turde prøve noget til sidst. Man gider jo ikke, når man får kritik for stort set alt, hvad man laver. Jeg var faktisk rigtig ked af det. Jeg følte mig ikke rigtigt hørt eller set eller anerkendt på nogen måde overhovedet. Det gjorde mig ked af det, for så følte jeg, at det var lidt ligegyldigt, det, jeg havde lavet.

Susanne, socialrådgiverstuderende

Susanne endte med at ”bryde grædende sammen” på grund af den vedvarende kritik til et vejleder-møde og oplevede ikke, at situationen blev håndteret på ordentlig vis af hverken vejledere eller uddannelsessted. Hun oplevede dog at blive mødt med anerkendelse af andre kollegaer og borgere, hvilket blev afgørende for hendes fortsatte tro på egne evner og hjalp hende gennem praktikforløbet.

I tilfælde som Susannes ser vi vigtigheden af, at vejlederen formår at have en anerkendende tilgang og har redskaberne til at formidle sin feedback på en nuanceret og konstruktiv måde. Hvis den studerende oplever at få svækket sin faglige selvtilid, fører det til usikkerhed og mistrivsel i praktikforløbet.

Disse eksempler viser, at vejledere kan styrke de studerendes faglige selvtilid og trivsel gennem anerkendelse, opbakning til deres initiativer samt nuanceret og konstruktiv feedback, og at det er vigtigt, at de aflæser deres studerendes behov korrekt.

Vejleder kan være kilde til utryghed og mistrivsel

Et vigtigt element i praktikvejledningen er den studerendes mulighed for at stille spørgsmål til den praksis, de møder på praktikstedet, og de opgaver, de får tildelt i forbindelse med praktikken. Som tidligere vist kan spørgsmål afføde faglige refleksioner og bidrage til et godt læringsmiljø. Vi ser dog også eksempler på studerende, der har oplevet, at deres spørgsmål har haft negative konsekvenser for deres samarbejde med deres vejledere.

Nedenfor vil vi præsentere to studerende, der har oplevet stærk mistrivsel i deres praktikforløb efter at have stillet kritiske spørgsmål til deres vejledere. De to eksempler er beskrevet med udgangspunkt i de to studerendes oplevelser og beskrivelser af forløbene, hvilket afspejles i teksten.

Studerende oplevede at blive udsat for hetz af vejleder på grund af kritiske spørgsmål

Julie, der læser til pædagog, havde forud for sin praktik haft et møde med sin kommende vejleder. På mødet havde Julie indviet vejlederen i et ønske om faglig støtte i forbindelse med en personfølsom rutineopgave, som Julie fandt særligt udfordrende. Julie forlod dette møde med indtrykket af, at vejlederen havde været imødekommende og ville hjælpe hende med lige så langsomt at blive tryk ved opgaven gennem praktikken. Det kom derfor meget bag på Julie, da hun allerede på sin første dag i praktik blev sat til at udføre denne rutineopgave uden assistance. Julie udførte opgaven, men tog derefter fat i sin vejleder og stillede frustreret en række kritiske spørgsmål:

Jeg spurgte min vejleder: ”Den her praktik har fokus på etik, men hvor er etikken, når jeg lige er startet i dag og efter halvanden time skal lave [så personfølsomme opgaver?]” [...] Og der fik jeg bare at vide, at ”Sådan har vi altid gjort, så det er dét vi gør, og det skal man ikke stille spørgsmålstegn ved”. Og så fik min vejleder bare et horn i siden på mig.

Julie, pædagogstuderende

Julie fortæller, at samarbejdet med den ene vejleder kørte skævt derfra. Undervejs i praktikken skulle Julie udfylde en række dokumenter til brug i den afsluttende eksamen. Julie brugte dokumenterne som arbejdsredskaber og udfyldte dem løbende, men hendes vejleder ville have dem udfyldt på en anden måde. Da Julie ikke efterkom dette, blev vejlederen sur:

Hun blev sur og fortalte, at hun ikke kunne lade sådan en som mig komme ud og arbejde som pædagog. Hun kunne ikke forsvare at sige, at jeg var god nok til at komme videre på uddannelsen.

Julie, pædagogstuderende

Julies anden vejleder var uenig i denne kritik, og de endte med at "hive skolen ind over". Fra skolen fik Julie at vide, at hun havde udfyldt alle sine dokumenter korrekt, og at hun selvfølgelig var klar til eksamen. De sagde endvidere, at hun ikke skulle lave så meget dokumentationsarbejde, som vejlederen ellers havde bedt hende om at lave. Julie tolker vejlederens urimelige krav som en måde at udsætte hende for en "hetz" gennem hele praktikken.

Studerende oplever at blive mobbet og blive udsat for magtovergreb på grund af kritiske spørgsmål

Socialrådgiverstuderende Amina skulle i praktik i en organisation, der arbejdede med de emner, hun havde størst interesse og kendskab til. Efter få uger observerede hun den ene af to vejledere udføre et job i strid med den aktuelle lovgivning. Da Amina påpegede nylige lovændringer over for sin vejleder, blev hun indkaldt til et møde med sin vejleder og afdelingslederen, hvor hun blev præsenteret for et tre-fire sider langt dokument med beskrivelser af, hvad de opfattede som doven adfærd hos Amina. Amina fortæller, at det kom bag på hende og "knækkede" hende. Derfra eskalerede konflikten:

Det endte ret grimt, og jeg følte, at jeg blev overvåget. Det var ubehageligt. Jeg følte det lidt som et magtovergreb, for jeg er jo kun en elev.

Amina, socialrådgiverstuderende

Herefter oplevede Amina, at både vejlederen og afdelingslederen begyndte at opføre sig anderledes over for hende. Vejlederen holdt op med at kigge på Amina og tog hendes borgere fra hende. Amina er tosproget, og i andre kollegaers påhør oplevede Amina, at de gjorde grin med hendes sprog.

Amina oplevede, at det gik voldsomt ud over hendes selvtillid og trivsel, og hun beskriver, hvordan hun blev mere og mere ulykkelig i sin praktik. Da hun forsøgte at række ud efter hjælp på sit studie, oplevede hun, at hun kun fik det i begrænset omfang og blev rådet til at holde "lav profil". I enkelte sammenhænge bakkede Aminas anden praktikvejleder hende op og roste hende fagligt. Dog havde Amina en oplevelse af, at denne vejleder ikke for alvor involverede sig i konflikten ud fra loyalitetshensyn til sin kollega, og at Amina derfor i høj grad var overladt til at håndtere situationen på egen hånd.

Efter halvanden måned afbrød vejlederen og afdelingslederen Aminas praktik med en skriftlig påtale om, at hun havde en uhensigtsmæssigt adfærd. Amina fortæller, hvordan hun "aldrig nogensinde kan komme over det. Det er sådan noget man husker *for life*".

Efterfølgende startede Amina i praktik et andet sted, hvor hun oplevede en god relation til sin nye vejleder, et godt sammenhold på arbejdspladsen og fik en lang række af succesoplevelser i kontakten med sine borgere, og genvandt derved en del af sin faglige selvtillid. Tilbage på studiet oplevede hun at blive grebet af sine undervisere og gennem dem få bearbejdet sine oplevelser i sin første praktik og tage brugbar læring med fra forløbet.

Amina og Julies oplevelser viser, hvor vigtigt det er, at vejlederen håndterer kritiske spørgsmål på en konstruktiv måde og ikke efterfølgende lader det gå ud over samarbejdet. I ovenstående tilfælde blev vejlederen en stor kilde til utryghed og mistrivsel.

6.3 Resultater fra spørgeskemaundersøgelsen

Dette afsnit omhandler de studerendes oplevelse af den vejledning, de har modtaget under praktikken, vejledningens organisering og indholdet af vejledningen.

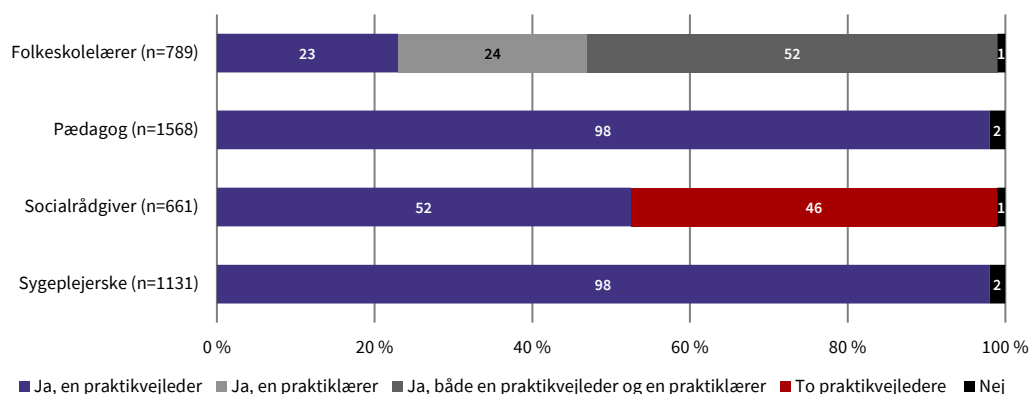
6.3.1 Vejledningens organisering

Tæt på hver anden socialrådgiverstuderende har to vejledere

Figur 6.1 viser, hvorvidt de studerende var tilknyttet en praktikvejleder i deres praktikforløb.

FIGUR 6.1

Havde du en vejleder tilknyttet dit praktikforløb?

Kilde: Spørgeskemaundersøgelse fra Danmarks Evalueringsinstitut, 2022.
Note: n = 4150.

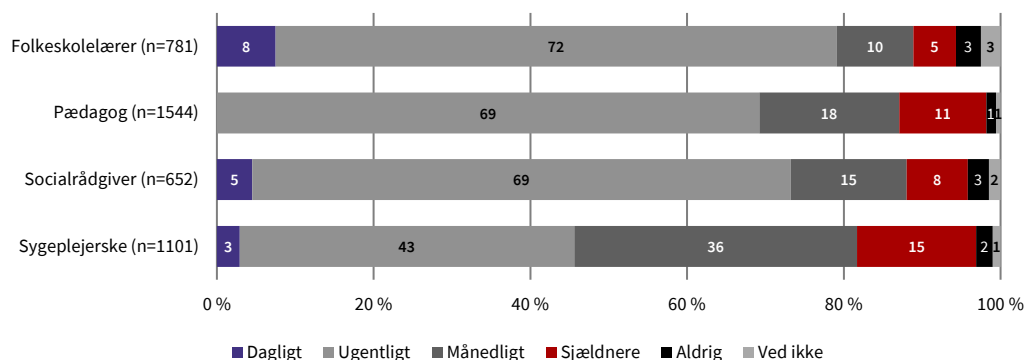
Langt størstedelen af de studerende har en praktikvejleder tilknyttet, og på tværs af de fire uddannelser er det kun ca. 1-2 %, der ikke er tilknyttet en vejleder. Mens 53 % af de lærerstuderende både har en praktikvejleder og en praktiklærer, har 46 % af de socialrådgiverstuderende to praktikvejledere tilknyttet.

Færre sygeplejerskestuderende mødes ugentligt med vejleder

Figur 6.2 viser, hvor tit de studerende på tværs af de fire forskellige uddannelser var til vejledningsmøde med deres vejleder(e) i løbet af praktikken.

FIGUR 6.2

Hvor tit havde du møder med en vejleder i løbet af praktikken?

Kilde: Spørgeskemaundersøgelse fra Danmarks Evalueringsinstitut, 2022.

Note: n = 4078. Svarkategorien *Dagligt* er udeladt for pædagogstuderende af diskretioneringshensyn. Spørgsmål: "Hvor tit havde du vejledningsskøder med en vejleder i løbet af din praktikperiode? Her tænkes på planlagte møder, der er sat i kalenderen, snarere end uformel sparring i hverdagen."

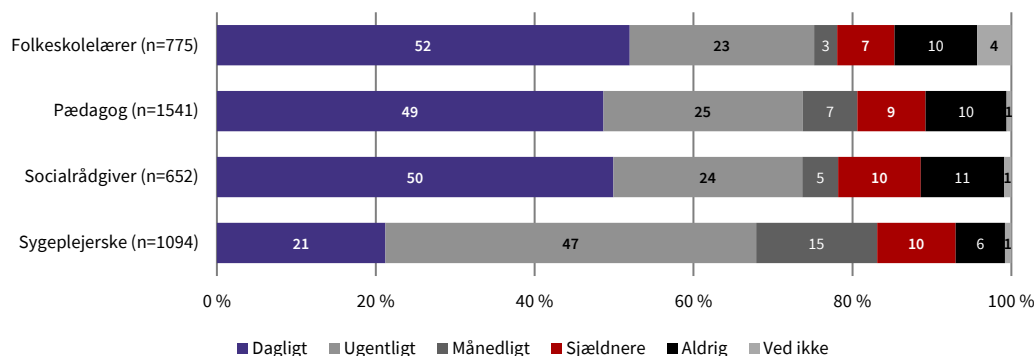
Af figuren fremgår det, at ca. 70 % af de lærer-, pædagog- og socialrådgiverstuderende deltog i ugentlige vejledningsskøder. Her skiller sygeplejerskestuderende sig ud ved, at blot 43 % har ugentlige vejledningsskøder, og 36 % har mødtes månedligt med deres vejleder. Sygeplejerskestuderende fremgår således som den studentergruppe, der sjældnest møder deres kliniske vejleder. Til sammenligning er lærerstuderende den studentergruppe, der har angivet hyppigst at deltage i planlagte vejledningsskøder, idet 8 % har angivet, at de har haft dagligt vejledningsskøder.

Omfang af dagligt kontakt med vejleder varierer mellem uddannelserne

Figur 6.3 viser, hvorvidt de studerende oplever at arbejde i samme lokale som deres praktikvejleder, hvilket muliggør, at de kan observere hinandens arbejde.

FIGUR 6.3

Min vejleder og jeg arbejdede i samme lokale, så vi kunne observere hinandens arbejde

Kilde: Spørgeskemaundersøgelse fra Danmarks Evalueringsinstitut, 2022.

Note: n = 4061. Spørgsmål "Hvor tit skete følgende under dit seneste praktikforløb: Jeg arbejdede i samme lokale som min vejleder, så vi kunne observere hinandens arbejde."

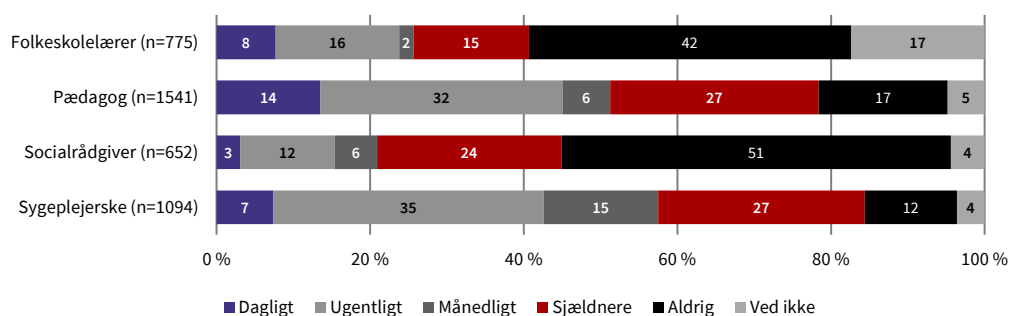
Her skiller svarmønstret blandt sygeplejerskestuderende sig ud fra de resterende tre uddannelser, idet sygeplejerskestuderende er den studentergruppe, hvor færrest har angivet, at de dagligt arbejder i samme lokale med deres praktikvejleder. For sygeplejerskestuderende har 21 % angivet, at de dagligt arbejder i samme lokale med deres praktikvejleder, mens dette tal er ca. 50 % for studerende på de tre andre uddannelser.

Flest pædagog- og sygeplejerskestuderende arbejder på forskudte tidspunkter af vejleder

Figur 6.4 viser, hvorvidt de studerende oplevede at arbejde på forskudte tidspunkter af deres vejleder.

FIGUR 6.4

Min vejleder og jeg arbejdede på forskudte tidspunkter

Kilde: Spørgeskemaundersøgelse fra Danmarks Evalueringsinstitut, 2022.

Note: n = 4061. Spørgsmål "Hvor tit skete følgende under dit seneste praktikforløb: Min vejleder og jeg var på arbejde på forskudte tidspunkter."

Af figuren fremgår der to umiddelbare mønstre: Mens størstedelen af lærer- og socialrådgiverstuderende har angivet, at de aldrig arbejder forskudt af deres vejleder, er det omvendte tilfældet for pædagog- og sygeplejerskestuderende, hvor arbejdspladser med døgndækning er hyppigere forekommende. Blandt disse har 42-46 % angivet, at de enten dagligt eller ugentligt arbejder forskudt af deres vejleder. Til sammenligning er dette tal mellem 15-24 % for lærer- og socialrådgiverstuderende.

6.3.2 Indhold i vejledningen

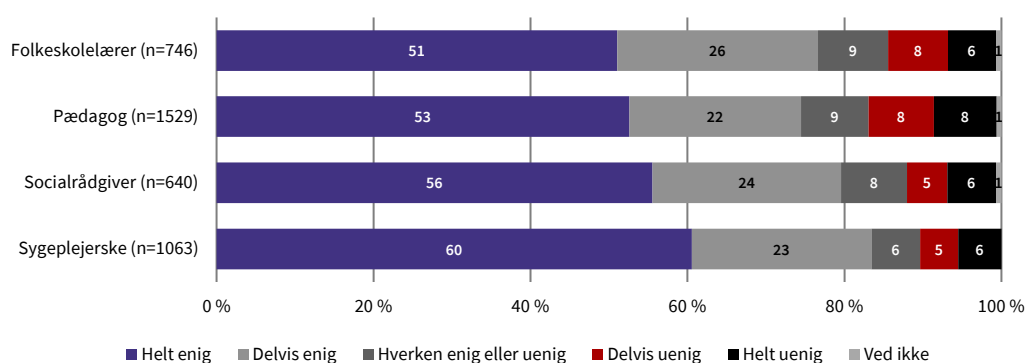
I det følgende afrapporteres de studerendes svar på en række spørgsmål om indholdet i den vejledning, de har modtaget.

Flertallet har oplevet, at vejleder indbød til dialog om forventninger

Figur 6.5 viser, hvorvidt de studerende er enige eller uenige i, at deres vejleder indbød til dialog omkring forventninger til praktikken.

FIGUR 6.5

Vejleder indbød til dialog om mine forventninger til praktikken

Kilde: Spørgeskemaundersøgelse fra Danmarks Evalueringsinstitut, 2022.

Note: n = 3979. Procenterne summer ikke helt til 100, idet "Ved ikke" og "Ikke relevant" er udeladt ved for få besvarelser. Spørgsmål: "Hvor enig eller uenig er du i følgende udsagn om din(e) vejleder(e) ... // Min(e) vejleder(e) indbød til dialog om mine forventninger til praktikstedet."

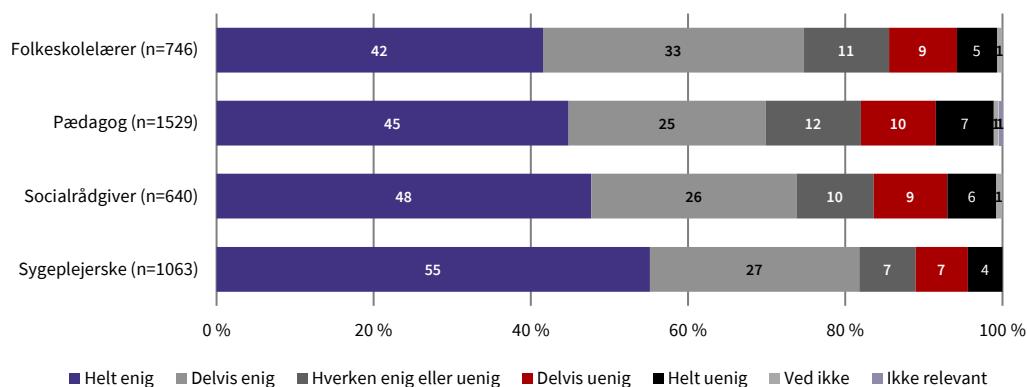
Her er der på tværs af alle uddannelser generel enighed om, at dette har været tilfældet, og ca. otte ud af ti studerende på tværs af de fire uddannelser er helt eller delvist enige i, at deres vejleder indbød til dialog omkring de studerendes forventninger til praktikken. Samtidig er mellem 11-16 % af de studerende delvist eller helt uenige i, at deres vejleder indbød dem til dialog omkring deres forventninger til praktikken.

Færrest pædagogstuderende oplever, at vejleder er tydelig om forventninger

Figur 6.6 viser, hvorvidt de studerende er enige eller uenige i, at deres praktikvejleder var tydelig omkring praktikstedets forventninger til dem.

FIGUR 6.6

Min vejleder var tydelig om praktikstedets forventninger til mig

Kilde: Spørgeskemaundersøgelse fra Danmarks Evalueringsinstitut, 2022.

Note: n = 3979. Procenterne summer ikke helt til 100, idet "Ved ikke" og "Ikke relevant" er udeladt ved for få besvarelser. Spørgsmål: "Hvor enig eller uenig er du i følgende udsagn om din(e) vejleder(e): Min(e) vejleder(e) var tydelig om praktikstedets forventninger til mig."

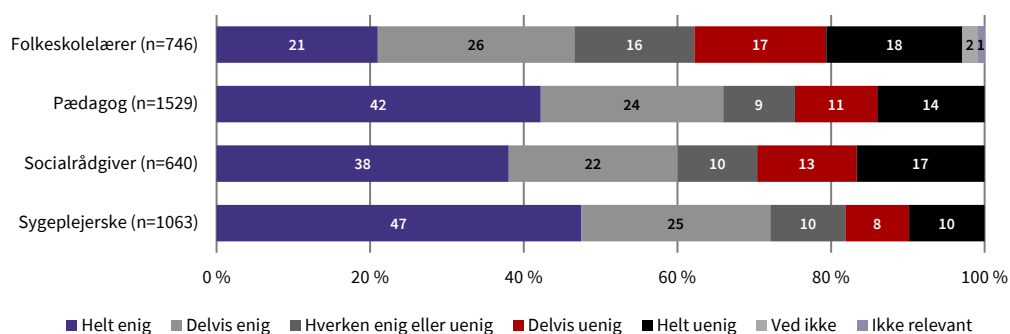
Af figuren fremgår det, at der blandt sygeplejerskestuderende findes den største andel af studerende, der er helt enige i, at vejleder var tydelig omkring praktikstedets forventninger, med 82 % helt eller delvist enige. Andelen er lidt lavere på de øvrige uddannelser, med 75 % lærerstuderende, 74 % socialrådgiverstuderende og 70 % pædagogstuderende. Der er således også en gruppe af studerende, der er uenige i udsagnet om, at deres vejleder har været tydelig omkring forventninger til dem. Uenigheden er størst blandt pædagogstuderende, hvor ca. 17 % er delvist eller helt uenige.

Hver tredje lærerstuderende har ikke drøftet kobling mellem teori og praksis med vejleder

Figur 6.7 viser, hvorvidt de studerende er enige eller uenige i, at deres vejleder talte med dem omkring koblingen mellem teori og praksis i forbindelse med praktikken.

FIGUR 6.7

Vejleder talte med mig om koblingen mellem den teori, jeg havde lært på uddannelsen, og den praksis, jeg oplevede på praktikstedet

Kilde: Spørgeskemaundersøgelse fra Danmarks Evalueringsinstitut, 2022.

Note: n = 3979. Procenterne summer ikke helt til 100, idet "Ved ikke" og "Ikke relevant" er udeladt ved for få besvarelser. Spørgsmål: "Hvor enig eller uenig er du i følgende udsagn om din(e) vejleder(e): Min(e) vejleder(e) talte med mig om koblingen mellem den teori, jeg havde lært på uddannelsen, og den praksis, jeg oplevede på praktikstedet."

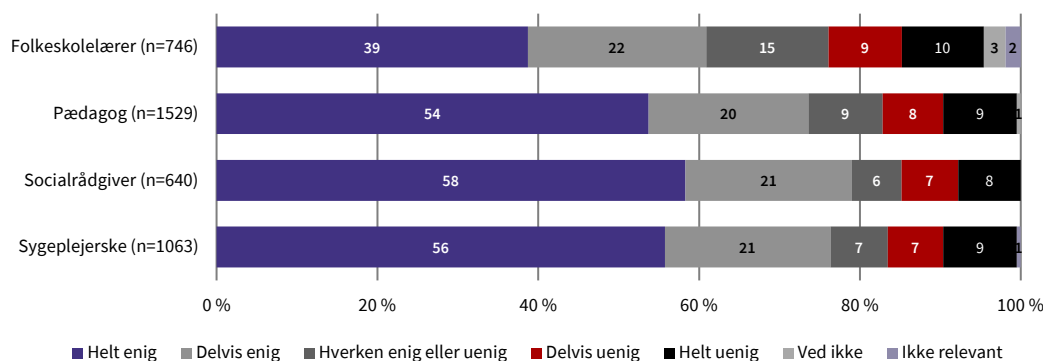
Af figuren fremgår det, at mens der blandt sygeplejerskestuderende er 72 %, der er helt eller delvist enige i udsagnet, så er andelen blot 47 % for lærerstuderende, hvor 35 % er delvist eller helt uenige i, at deres vejleder har talt med dem omkring koblingen mellem teori og praksis på praktikstedet. Der er derfor en betydelig andel af de lærerstuderende, der oplever, at koblingen mellem teori og praksis på praktikstedet ikke er blevet italesat af deres vejleder. Blandt sygeplejerskestuderende er denne andel 18 %.

Færrest lærerstuderende oplever, at vejleder opmuntrer til spørgsmål

Figur 6.8 viser, hvorvidt de studerende er enige eller uenige i, at deres vejleder(e) opmuntrede dem til at stille spørgsmål til den måde, tingene blev gjort på praktikstedet.

FIGUR 6.8

Vejleder opmuntrede mig til at stille spørgsmål til den måde, tingene blev gjort på praktikstedet

Kilde: Spørgeskemaundersøgelse fra Danmarks Evalueringsinstitut, 2022.

Note: n = 3979. Procenterne summer ikke helt til 100, idet "Ved ikke" og "Ikke relevant" er udeladt ved for få besvarelser. Spørgsmål: "Hvor enig eller uenig er du i følgende udsagn om din(e) vejleder(e): Min(e) vejleder(e) opmuntrede mig til at stille spørgsmål til den måde, tingene blev gjort på praktikstedet."

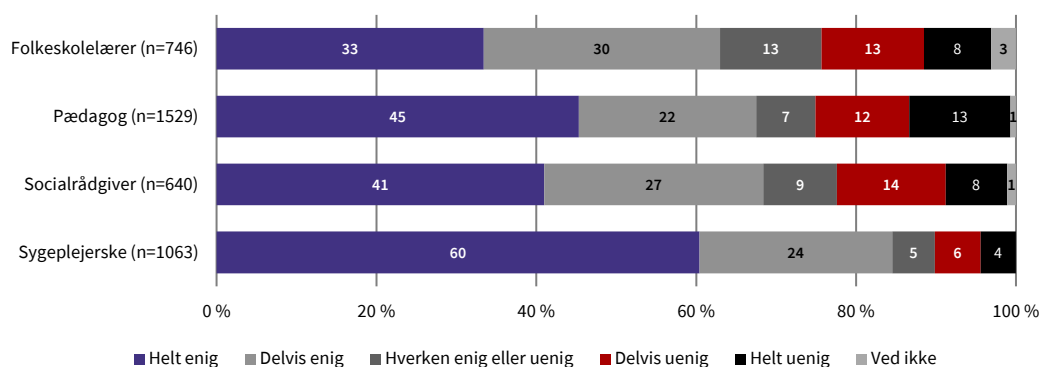
Af figuren fremgår det, at 61 % af lærerstuderende og 74-79 % af de øvrige studerende er helt eller delvist enige. Blandt lærerstuderende er der derudover 19 % af de studerende, der er delvist eller helt uenige i, at deres vejleder opmuntrede dem til at stille spørgsmål, mens det for de resterende tre uddannelser er ca. 16 %, der er delvist eller helt uenige.

Flest sygeplejerskestuderende oplever, at vejleder er opdateret på uddannelsens krav

Figur 6.9 viser, hvorvidt de studerende er enige eller uenige i, at deres vejleder(e) var opdateret på uddannelsens krav samt de læringsmål, den studerende skulle leve op til for at bestå praktikken.

FIGUR 6.9

Vejleder var opdateret på uddannelsens krav og læringsmål

Kilde: Spørgeskemaundersøgelse fra Danmarks Evalueringsinstitut, 2022.

Note: n = 3979. Procenterne summer ikke helt til 100, idet "Ved ikke" og "Ikke relevant" er udeladt ved for få besvarelser. Spørgsmål: "Hvor enig eller uenig er du i følgende udsagn om din(e) vejleder(e): Min(e) vejleder(e) var opdateret på uddannelsens krav og de læringsmål, jeg skulle leve op til for at bestå praktikken."

Af figuren fremgår det, at der især blandt de sygeplejerskestuderende er en oplevelse af, at deres vejleder var opdateret på uddannelsens krav og læringsmål, idet 84 % er helt eller delvist enige i udsagnet, og alene 60 % er helt enige. Til sammenligning er det blandt de resterende tre uddannelser ca. 63-68 %, der er helt eller delvist enige i udsagnet. Det er blandt de lærerstudende, at man finder den laveste andel af helt enige studerende, idet blot 33 % er helt enige i, at deres vejleder var opdateret på uddannelsens krav og læringsmål, der var relevante for, at den studerende kunne bestå praktikken.

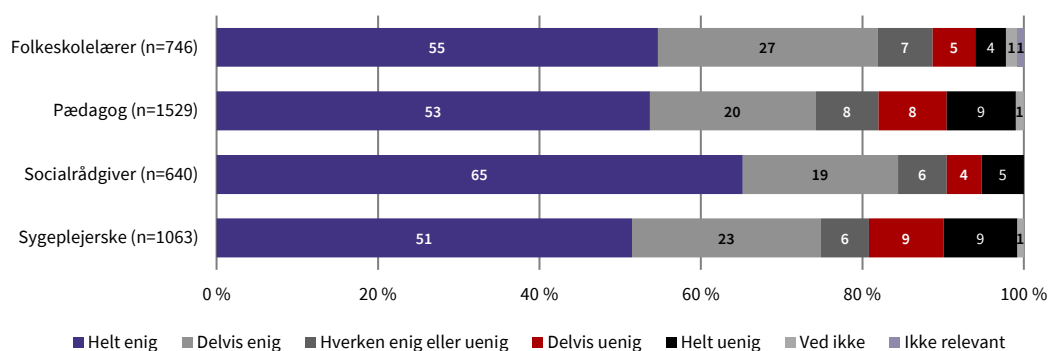
6.3.3 Hjælp fra vejleder

Flest socialrådgiverstuderende oplever, at vejleder er tilgængelig for sparring

Figur 6.10 viser, hvorvidt de studerende er enige eller uenige i, at deres vejleder var tilgængelig for sparring uden for planlagte møder, hvis de studerende havde brug for det.

FIGUR 6.10

Vejleder var tilgængelig for sparring uden for de planlagte møder, hvis jeg havde brug for det

Kilde: Spørgeskemaundersøgelse fra Danmarks Evalueringsinstitut, 2022.

Note: n = 3979. Procenterne summer ikke helt til 100, idet "Ved ikke" og "Ikke relevant" er udeladt ved for få besvarelser. Spørgsmål: "Hvor enig eller uenig er du i følgende udsagn om din(e) vejleder(e): Min(e) vejleder(e) var tilgængelig for sparring uden for de planlagte møder, hvis jeg havde brug for det."

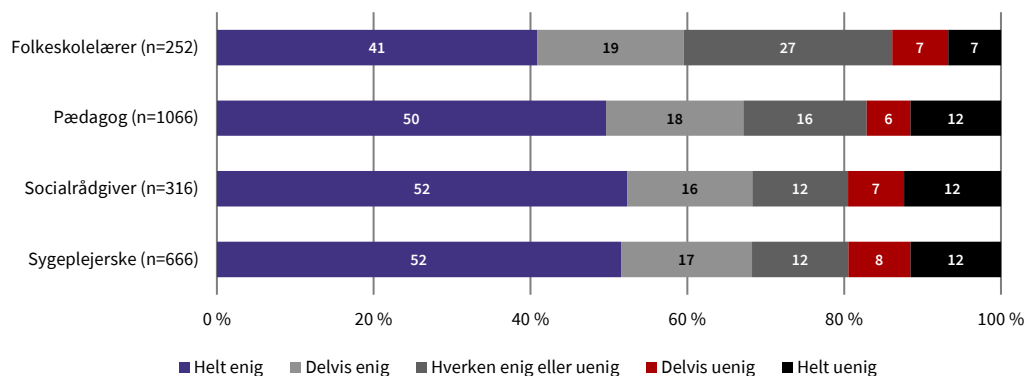
Figuren viser, at 17-18 % af de pædagog- og sygeplejerskestuderende er helt eller delvist uenige i, at deres vejleder har været tilgængelig for sparring uden for planlagte møder, hvis de studerende havde brug for det. For socialrådgiver- og lærerstuderende er denne andel 9 %.

Cirka halvdelen får hjælp af vejleder ved konflikt med kollega

Figur 6.11 viser, hvorvidt de studerende er enige eller uenige i, at deres vejleder hjalp dem, hvis de oplevede konflikt med en kollega på praktikstedet, såfremt de har oplevet konflikter på praktikstedet.

FIGUR 6.11

Vejleder hjalp mig, hvis jeg oplevede en konflikt med en kollega

Kilde: Spørgeskemaundersøgelse fra Danmarks Evalueringsinstitut, 2022.

Note: n = 2300. Spørgsmål: "Hvor enig eller uenig er du i følgende udsagn om din(e) vejleder(e): Min(e) vejleder(e) hjalp mig, hvis jeg oplevede en konflikt med en kollega." Besvarelser i kategorierne "Ved ikke" og "Ikke relevant" er udeladt.

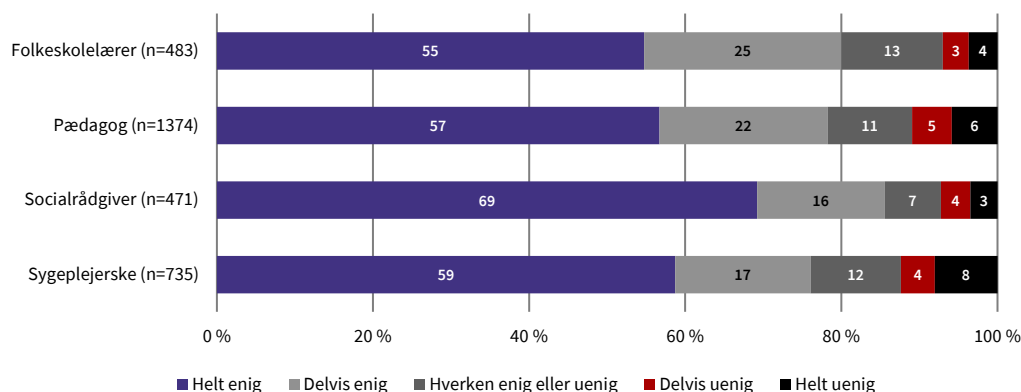
Af figuren fremgår det, at færrest af de lærerstuderende (60 %) er helt eller delvist enige i, at deres vejleder hjalp dem i tilfælde af konflikt, mens dette tal er ca. 68 % for de resterende tre uddannelser. Dog er det også blandt de lærerstuderende, at færrest samlet set er helt eller delvist uenige, nemlig 14 % mod 18-20 % for de andre uddannelser.

Flest socialrådgiverstuderende får hjælp af vejleder ved konflikt med borger

Figur 6.12 viser, hvorvidt de studerende er enige eller uenige i, at deres vejleder hjalp dem, hvis de oplevede konflikt med en borger på praktikstedet.

FIGUR 6.12

Vejleder hjalp mig, hvis jeg oplevede konflikt med en borger*

Kilde: Spørgeskemaundersøgelse fra Danmarks Evalueringsinstitut, 2022.

Note: n = 3063. *Spørgsmål: "Hvor enig eller uenig er du i følgende udsagn om din(e) vejleder(e): Min(e) vejleder(e) hjalp mig, hvis jeg oplevede konflikt med en [Elev/forælder; Barn/borger; Borger; Borger/patient]." Besvarelser i kategorierne "Ved ikke" og "Ikke relevant" er udeladt.

Af figuren fremgår det, at der blandt de studerende er generel enighed om, at der var hjælp at hente fra vejleder i tilfælde af konflikt med en borger. På tværs af uddannelserne er samlet set ca. 80 % af de studerende enige i, at deres vejleder kunne hjælpe dem i tilfælde af konflikt, og blandt socialrådgiverstuderende er i alt 85 % helt eller delvist enige. En mindre gruppe studerende er dog uenige i, at de kunne få hjælp af vejleder i tilfælde af konflikt. Blandt pædagogstuderende er 11 % helt eller delvist uenige, mens dette er 12 % af sygeplejerskestuderende og 7 % af lærer- og socialrådgiverstuderende.

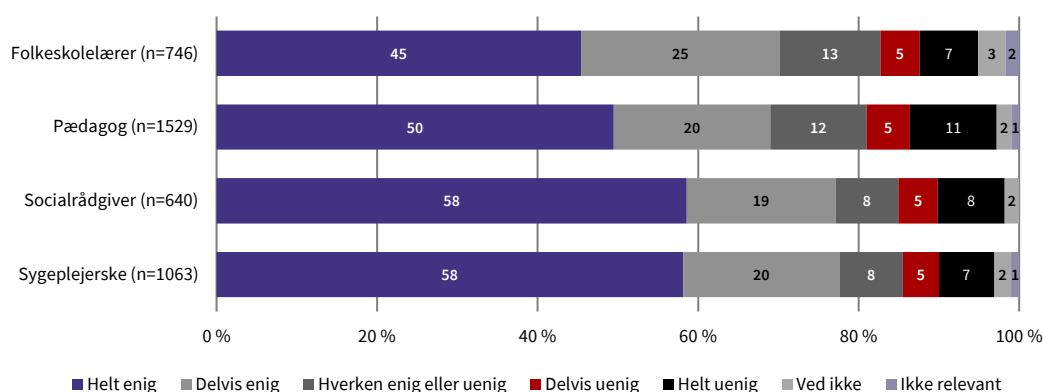
6.3.4 Vejleder som forbillede

Tre ud af fire ser vejleder som professionelt forbillede

Figur 6.13 viser, hvorvidt de studerende er enige eller uenige i, at deres vejleder(e) var et forbillede i sin professionelle praksis.

FIGUR 6.13

Vejleder var forbillede i sin professionelle praksis

Kilde: Spørgeskemaundersøgelse fra Danmarks Evalueringsinstitut, 2022.

Note: n = 3979. Procenterne summer ikke helt til 100, idet "Ikke relevant" er udeladt ved for få besvarelser. Spørgsmål: "Hvor enig eller uenig er du i følgende udsagn om din(e) vejleder(e): Min(e) vejleder(e) var et forbillede i sin professionelle praksis."

Af figuren fremgår det, at mellem 70 og 78 % af de studerende er helt eller delvist enige i, at deres vejleder har været et professionelt forbillede. Andelen, der er enige, er generelt lidt højere blandt socialrådgiver- og sygeplejerskestuderende end blandt lærer- og pædagogstuderende. Der er dog også studerende, som ikke har oplevet deres vejleder som et forbillede; således er 16 % af de pædagogstuderende, 13 % af de socialrådgiverstuderende og 12 % af lærer- og sygeplejerskestuderende helt eller delvist uenige i, at vejleder har været et professionelt forbillede.

7 Det kollegiale fællesskab

I dette kapitel beskriver vi de studerendes oplevelser af det kollegiale fællesskab på deres praktiksteder.

Lige så vel som at vejlederen kan have stor betydning, kan kollegaer have stor betydning for både læring og trivsel. Vi ved fra eksisterende undersøgelser, at læringen i praktikken også kan handle om at indgå i et fagligt fællesskab, som kan give adgang til en identifikation med faget og en socialisering ind i hverdagens rutiner og faglige diskussioner. Det handler for den studerende om at have en rolle i fællesskabet og blive mødt med respekt i fællesskabet (Louw & Hansen, 2018; Jørgensen & Smistrup, 2007; Ørndrup et al., 2006).

7.1 Kapitlets hovedresultater

7.1.1 Hovedresultater fra interviewundersøgelsen

Resultaterne fra interviewundersøgelsen viser, at:

- De studerende oplever at få faglig anerkendelse og selvtillid, når de inkluderes i det faglige fællesskab.
- Inklusion i det faglige fællesskab særligt kan ske gennem forskellige former for deltagelse i faglige drøftelser. De faglige drøftelser kan være faglige refleksioner over konkrete opgaver, faglige snakke om teori og fagbegreber samt have udgangspunkt i de studerendes spørgsmål til praksis. Herudover kan møder være et mere formaliseret forum til de faglige drøftelser.
- Nogle studerende kan have svært ved selv at tage initiativ til at deltage i de faglige drøftelser, og de oplever det som fordrende for deres deltagelse, når kollegaerne inviterer dem ind og opfordrer dem til at deltage i de faglige snakke.
- Der er forskellige barrierer, der kan forhindre, at de studerende kan indgå i et fagligt fællesskab. Det er, når der på praktikstedet er fravær af faglig kultur og fora for faglige drøftelser, og når der er mangel på uddannede kollegaer, der har forudsætningerne til at indgå i de faglige drøftelser. Herudover kan klikedannelse og bagtalelse fjerne fokus fra et fagligt fællesskab blandt kollegaerne, som de studerende ellers ville kunne indgå i.
- Inklusion i det sociale fællesskab understøttes dels af sociale elementer, som fx at de studerende inviteres med til frokost og sociale arrangementer, og dels ved at de studerende oplever at blive støttet af deres kollegaer, når de har været i svære situationer i deres praktik.

7.1.2 Hovedresultater fra spørgeskemaundersøgelsen

Resultaterne fra spørgeskemaundersøgelsen viser, at:

- Blandt de studerende på tværs af de fire uddannelser er der bred enighed omkring, at de har haft *imødekommende og venlige* kolleger på deres praktiksted. Det er ca. 90 % af de studerende, der er helt eller overvejende enige i, at deres kolleger har været imødekommende og venlige. Størstedelen af de studerende er endvidere enige i, at deres kolleger har *anerkendt deres arbejdsindsats*, har været *tilgængelige for faglig sparring* og været *åbne for at svare på spørgsmål* omkring deres egen praksis. Andelen, der svarer positivt, er lidt mindre for lærerstuderende end for studerende på de øvrige tre uddannelser.
- En gruppe studerende alligevel oplever i mindre grad at blive inkluderet i det kollegiale fællesskab på praktikpladsen. Mellem 12-18 % af de studerende er uenige i, at de er blevet behandlet som en *ligeværdig del af fællesskabet*. Lærerstuderende er den studentergruppe, hvor færrest er enige i, at de bliver behandlet som en ligeværdig del af det kollegiale fællesskab. Det samme mønster gør sig gældende, når de studerende bliver spurgt ind til, hvorvidt de føler sig *opmuntret til at komme med faglige input*. Eksempelvis er blot 47 % lærerstuderende enige, mens dette tal er mellem 65-72 % for studerende på de tre andre uddannelser.
- De fleste studerende har oplevet deres kolleger som *professionelle forbilleder* (64-79 %). Der er dog også en mindre gruppe, som er uenige, flest blandt pædagogstuderende, hvor 14 % er helt eller overvejende uenige i, at deres kolleger er professionelle forbilleder. Blandt lærer- og sygeplejerskestuderende er 9 % helt eller overvejende uenige.

7.2 Resultater fra interviewundersøgelsen

Følgende afsnit belyser de studerendes oplevelser med det kollegiale fællesskab. Vi anskuer det kollegiale fællesskab ud fra to dimensioner, nemlig det *faglige* og det *sociale* fællesskab. Vi laver her en analytisk skelnen mellem de to dimensioner, velvidende at de i praksis vil være vævet sammen og gensidigt påvirke hinanden. For begge dimensioner beskriver vi, hvad der understøtter, at de studerende oplever at blive inkluderet i det, samt hvad der kan modvirke dette.

7.2.1 Det faglige fællesskab

Vi belyser de studerendes oplevelser med det faglige fællesskab ved at beskrive, hvad de oplever at få ud af at inkluderes i det, hvad der fordrer, at de inkluderes, samt hvad der modvirker, at de kan blive inkluderet.

Inklusion i det faglige fællesskab bidrager med faglig anerkendelse og selvtillid

Når de studerendes oplever at blive inkluderet i det faglige fællesskab, oplever de en anerkendelse af deres faglighed, som synes at kunne bidrage til deres faglige selvtillid.

Fx fortæller Sebastian, der læser til lærer, at det i et af hans praktikforløb blev krævet, at han var med til teammøder, hvor han kunne indgå i faglige drøftelser. For Sebastian giver det, at kollegerne gerne vil have de studerende med til møder, en følelse af, at de kan bidrage, hvori der ligger en anerkendelse af deres faglighed:

Altså min oplevelse var, at i tredje praktik ude på [skole] havde vi meget større mulighed for at deltage, også fordi det krævede de faktisk. Det blev krævet af os, at vi var med til møderne, der blev holdt i de forskellige fagteams. Det var megafedt at føle sig anerkendt og føle, at de faktisk rigtig gerne vil have os med, fordi: ”Ved at I er med til sådan et møde, så kan I se, hvad der foregår i den virkelige verden”. Dette var supergodt. Vi var med til flere forskellige møder også, hvor der blev stillet spørgsmål, og der kunne jeg fx få lov til at snakke med. Der var nogle af dem, der ikke vidste det [jeg bidrog med], og det var megafedt at få lov til at bidrage.

Sebastian, lærerstuderende

Som ovenstående citat antyder, har Sebastian oplevet at blive anerkendt i både sin faglighed ved at kunne bidrage med viden, men også af det faktum, at han er studerende og skal have et læringsbytte, hvilket ses ved, at kollegaerne støtter op om hans deltagelse i møder, så han kan lære om ”den virkelige verden”.

Mia, der er pædagogstuderende, har i et af sine praktikforløb fået lov til at deltage i visitationsmøder, som hun fortæller normalt er forbeholdt det faste personale. Hun har desuden fået tildelt opgaver i forbindelse med møderne. Mia beskriver følelsen, som det giver, sådan her:

Det er jo megagivende. Jeg jo bliver anerkendt i min faglighed ved, at det her er faktisk noget, jeg godt kan, og det er jeg dygtig nok til.

Mia, pædagogstuderende

Citatet viser, at Mia oplever, at det at blive inviteret med til møderne og inkluderet i opgaverne i forbindelse hermed er en anerkendelse af hendes faglighed, fordi kollegaerne vurderer, at hun kan bidrage til møderne og opgaveløsningen.

De studerende oplever inklusion i det faglige fællesskab gennem faglige drøftelser

De studerende oplever dermed, at inklusion i det faglige fællesskab kan bidrage med faglig anerkendelse og selvtillid. Vi har identificeret fire situationer, hvor de studerende oplever at blive inkluderet i det faglige fællesskab. De kan på forskellig vis understøtte de studerendes inklusion ind i de faglige drøftelser på praktikstedet og hermed understøtte deres læringsudbytte.

Refleksion over konkrete opgaver

For det første kan de studerende opleve at blive inkluderet i det faglige fællesskab, når de har faglige drøftelser om de konkrete opgaver, de udfører. Her kan de sammen med deres kollegaer reflektere over udførelsen af dem. Dette citat fra den sygeplejerskestuderende Kasper illustrerer, hvordan drøftelserne har taget udgangspunkt i patienterne:

Man er blevet mødt som en, der har et vist grundlag og viden om de forskellige ting, og man har fået lov til at snakke om de forskellige patienter, man har haft. [...] Jeg har reflekteret med dem og på nogle punkter stået på lige fod med dem, ikke? [...] Man er jo sygeplejerske, og der følger meget ansvar. Man er blevet draget ind i de forskellige diskussioner og overvejelser omkring patienten, og hvordan ting skal gøres, og hvad der kan hjælpe.

Kasper, sygeplejerskestuderende

Citatet viser, at Kasper kan indgå i de faglige drøftelser på praktikstedet, og at der i denne sker en vidensudveksling, hvor han både kan få viden, men også kan dele ud af sin viden og det faglige grundlag, som han står på. Foruden at bidrage til læring kan denne type refleksioner også bidrage til de studerendes socialisering ind i den faglige kultur i professionen.

Faglige snakke om teori og fagbegreber

For det andet kan de studerende opleve at blive inkluderet i det faglige fællesskab, ved at kollegaerne på praktikstedet forklarer dem teori og fagbegreber. Fx fortæller Meriam, der læser til sygeplejerske, hvordan de øvrige kollegaer forklarede fagbegreber og begrundede deres praksis:

De [kollegaerne] fortalte mig fagbegreberne, og hvorfor man gjorde det her, og de forklarede det så godt. Altså jeg kunne virkelig forstå det, og til sidst fik jeg faktisk også selv lov til at prøve det. Når de fx havde tværfaglige møder, hvor man skulle præsentere en patient, og man skulle fortælle, hvad planen er for patienten, og hvad der har været gjort inde hos patienten indtil nu, der spurgte de, om jeg havde mod på at gøre det, og det var en rigtig god ting for mig.

Meriam, sygeplejerskestuderende

For Meriam har det givet hende en dybere forståelse for teorien, som er blevet sat i relation til det praktiske. Det synes at have haft en særlig god synergi med, at hun også selv har fået lov til at prøve kræfter med den konkrete opgave, de har talt om.

Åbenhed for spørgsmål til praksis

For det tredje kan de studerende opleve at blive inkluderet i det faglige fællesskab, når de oplever, at der er en åbenhed for, at de kan stille spørgsmål til praksis på praktikstedet, som kan være en indgang til faglige drøftelser og refleksioner. Blandt de interviewede er der sygeplejerskestuderende, som fortæller, at de har oplevet en åbenhed i forhold til at kunne spørge ind til praksis på stedet. Fx fortæller Kasper:

Det [at stille spørgsmål til kollegaer] synes jeg, der er relativ god mulighed for de steder, jeg har været. Lige nu skriver vi fx bachelor om nogle overvejelser, jeg har haft om praktikken. Jeg synes, der har været noget mangel på struktur i vurderingen af nogle sygeplejeinterventioner. De [kollegaerne] har været åbne over for det, vi har diskuteret det og spurgt: ”Jamen, hvorfor er det der ikke sådan, at der kører den systematik i det her?” Det er forskelligt, hvad folk skriver, hvad de kigger på og vurderer, der ikke er en generel retningslinje for det. Det har de godt kunnet se hos de ansatte, så der har været en åbenhed om det.

Kasper, sygeplejerskestuderende

Kasper har altså observeret en praksis på sit praktiksted, som han har oplevet som uhensigtsmæssig og derfor spurgt ind til. Fordi praktikstedet har været åbent over for det, i dette tilfælde, kritiske blik, har det kunnet danne udgangspunkt for en faglig drøftelse af såvel nuværende praksis som praksisudvikling.

Møder som rum for faglige drøftelser

For det fjerde kan de studerende opleve at blive inkluderet i det faglige fællesskab, når de inviteres med til møder. Her inkluderes de i et formaliseret rum for faglige drøftelser. Mia, der læser til pædagog, har i sine praktikker oplevet at blive inviteret med til møder og ind i de diskussioner, der er foregået på møderne:

Altså jeg har været megaheldig. Fordi det har virkelig været godt alle steder faktisk. Det har været helt fantastisk. [...] Jeg har været med til alle møder, og jeg har været med til det hele. Jeg er blevet spurgt om ting og: ”Har du teori på det her? Hvad tænker du om det her?”

Mia, pædagogstuderende

Mia fortæller videre, at det får hende til at føle sig set og som en del af arbejdspladsen. Som tidligere nævnt fortæller den lærerstuderende Sebastian, at det blev krævet, at han var med til teammøderne, og at han oplevede en reel interesse i, at de studerende bidrog med viden.

Tilbageholdende studerende skal inviteres ind i det faglige fællesskab

Inklusion i det faglige fællesskab kan understøtte de studerendes læringsudbytte samt faglige selv-tillid, hvilket understreger betydningen af, at de studerende inkluderes. De interviewede studerende fortæller dog om, at de har forskelligt mod, hvad angår at invitere sig selv til at deltage i det faglige fællesskab. Nogle studerende er meget udadvendte og opsøgende, mens andre er mere tilbageholdende.

Der er studerende, som fortæller, hvordan de har været opsøgende i forhold til at deltage i forskellige møder, opgaver og aktiviteter i deres praktik og generelt har oplevet, at de er blevet imødekommet blandt kollegaerne på praktikstederne. Den sygeplejerskestuderende Karin, der som tidligere nævnt har været opsøgende mht. at få flere udfordrende opgaver i sin praktik, har erfaret, at det er vigtigt at være opsøgende som studerende:

Der hviler et meget, meget stort ansvar hos den enkelte studerende [...] Man skal være proaktiv som studerende i det her fag, fordi praktikken skal jo gå begge veje nu. Nu er jeg også ekstremt udadvendt, og derfor er det let for mig at sige.

Karin, sygeplejerskestuderende

Det er dog ikke alle studerende, som fortæller, at de har været lige så proaktive som Karin. Mette, der er socialrådgiverstuderende, fortæller, hvordan hun til teammøder blev opfordret til at byde ind, og at dette efter nogle måneder gav hende mod til at tale med på møderne og præsentere en sag. Dette gjorde det også nemmere for hende også at få en relation med de øvrige kollegaer.

Når vi havde teammøder, var jeg også med – i begge teams. Til teammøder sagde de altid, at jeg måtte gerne byde ind og sige noget. Så efter et par måneder, så turde man også godt at række hånden op eller sige et eller andet. Jeg kan huske, at mig og min vejleder havde en sag med til sparring. Der var det mig, der fik lov til at præsentere sagen. På den måde så bliver jeg jo også introduceret for de andre teammedlemmer, der hører mig. Så bliver det også nemmere for mig, når jeg møder dem på gangen, lige at tale med dem og få det sociale med.

Mette, socialrådgiverstuderende

Lignende fortæller Meriam, der er sygeplejerskestuderende, hvordan hun i et praktikforløb blev inviteret ind til at overvære forskellige situationer på afdelingen. Det har Meriam, der beskriver sig selv som genert, været glad for:

Da jeg var på ambulatorium/spædbørnsafdelingen, var det virkelig søde kollegaer, hvor jeg blev kaldt ind hver gang, hvis der var noget nyt, jeg skulle se: ”Er du interesseret i det her?”, ”Se det her”, ”Vil du lige se det her også?”. Jeg kan godt lide, at man behøver ikke selv at spørge, men at der er nogen, der selv kommer og tilbyder dig [det]. Fordi nogle gange så kan man godt være genert også. [...] Så kan jeg lige forestille mig, at hvis man lige får et nej, så bliver man sådan lidt flov. Derfor er det virkelig dejligt, at man selv bliver kaldt ind.

Meriam, sygeplejerskestuderende

At Meriam er blevet inviteret ind så ofte, har gjort, at hun har overværet mange forskellige situationer, som hun ikke havde gjort, hvis hun selv skulle tage initiativ til det og selv spørge.

Inklusion i den faglige fællesskab kan udfordres af barrierer

De studerende fortæller om en række barrierer, som de oplever udfordrer, at de studerende kan inkluderes i det faglige fællesskab. Det er barrierer, der særligt modvirker, at de studerende kan indgå i faglige drøftelser med deres kollegaer, der, som tidligere beskrevet, er de situationer, hvor de oplever at blive inkluderet i det faglige fællesskab.

Fravær af faglig kultur og fora for faglige drøftelser

Den første barriere handler om, at der kan være et fravær af faglig kultur og fora for faglige drøftelser, der modvirker, at de studerende har mulighed for at indgå i et fagligt fællesskab.

Peter, der er pædagogstuderende, har oplevet, at der har manglet et fagligt miljø på flere praktiksteder, ved at der ikke har været fora for faglige drøftelser. Særligt fremhæver Peter, hvordan personalemøder har været uden faglig refleksion:

Et fagligt fællesskab, det kan der jo kun være, hvis der er et fagligt fællesskab. Det synes jeg faktisk har manglet mange steder. Altså man er ikke kommet ind og diskuteret faglighed særlig ofte. Personalemøder går ofte med ”bla” og ikke en faglig refleksion. [...] Jeg vil sige, at man skal selv sørge for, at pausen ikke går op i strikkeopskrifter og så bruge dem til netop at stille spørgsmål og diskutere: ”Hvorfor er det den beboer gør, som den gør”, ”Hvorfor er det, du gør, som du gør der” og ”Hvad er det for en reaktion, jeg så der?” Ellers så bliver der ikke så meget. Så bliver man bare en almindelig arbejdskraft.

Peter, pædagogstuderende

Peter fortæller, at for at undgå, at praktikforløbene skulle reduceres til, at han blot blev arbejdskraft uden synligt fagligt indhold i opgaverne, har han selv opsøgt den faglige sparring og taget pauserne i brug til dette.

Et andet eksempel er fra den pædagogstuderende Julie, der i en af sine praktikker oplevede et fravær af faglig kultur på praktikstedet, som Julie oplevede havde voldsomme negative konsekvenser for borgerne:

Hele min praktik nede på [praktiksted] var faktisk lort og lagkage. Den var virkelig træls, fordi de manglede så meget personale. [...] De havde en meget fasttømret personalegruppe, der ikke så, hvad der var bedst for borgerne, så det endte med, at jeg måtte indgive en klage over en kollega, fordi han simpelthen talte så grimt til borgerne, bad dem om at holde kæft, og hvis de havde brug for at blive skiftet, så ville han hellere drikke kaffe, og lige pludselig så forsvandt han bare i timer ad gangen. Så jeg måtte indgive en klage over ham også.

Julie, pædagogstuderende

Citatet viser, at Julie har oplevet, at der ikke har været en faglig kultur på praktikstedet, og hun mener, på trods af at hun er studerende, i højere grad end det ansatte personale at kunne vurdere, hvad den fagligt korrekte adfærd over for borgerne bør være, hvilket har resulteret i, at hun har indgivet en klage.

Mangel på uddannede kollegaer er en barriere for faglige drøftelser

Den anden barriere handler om, at der mangler den rette faglighed blandt kollegaerne, som kan sikre fundamentet for faglige drøftelser.

I denne forbindelse er det relevant at påpege, at det er forskelligt for de fire uddannelser, hvorvidt der på praktikstederne kan være kollegaer, som har en anden uddannelse eller slet ingen uddannelse inden for fagområdet. Fx kan der på praktiksteder på sygeplejerskeuddannelsen være social- og sundhedsassistenter og -medhjælpere, fx på plejehjem, hvor de kan udgøre flertallet af kollegaerne. På praktiksteder på pædagoguddannelsen kan der være pædagogmedhjælpere ansat uden pædagogisk uddannelse eller pædagogiske assistenter, der har en erhvervsuddannelse.

Blandt de interviewede er der studerende, der beskriver, at faglige drøftelser med kollegaerne kan være udfordret af, at der ikke er kollegaer til stede med samme uddannelse. Det gælder fx den sygeplejerskestuderende Meriam. I en af sine praktikker var hun på et plejehjem, hvor der kun var én sygeplejerske ansat. Da det var under coronaepidemien, skulle sygeplejersken både beboere netop de dage, hvor de havde fælles refleksionsdage, hvorfor Meriam primært var overladt til de øvrige kollegaer, som var social- og sundhedsassistenter. Meriam fortæller, at det var svært at lære, hvad hendes kompetencer og rolle var, når hun var sammen med social- og sundhedsassistenter, fordi det ikke var muligt at indgå i relevante faglige drøftelser med de øvrige kollegaer:

Jeg kan jo ikke snakke med en SOSU-assistent om, hvad klinisk lederskab og klinisk beslutningstagen er. Det kan hun ikke vejlede mig i. Det er jo nogle helt andre fag og kompetencer. Det var meget svært, når hun var den eneste sygeplejerske på hele plejehjemmet, og hun så ikke var der, da jeg havde brug for det. De [øvrige kollegaer] hjalp mig med de forskellige ting med, hvordan der skulle startes en sonde, [...] men jeg havde brug for lidt mere faglighed, altså en, der kunne fortælle mig lidt flere fagbegreber og nogle teorier.

Meriam, sygeplejerskestuderende

Meriam fortæller videre, at hun ikke var særlig glad under praktikforløbet, ikke oplevede at få ”den store viden” ud af det og også overvejede at droppe ud pga. sine oplevelser:

Jeg kan tydeligt huske, jeg kom en dag hjem og sagde til min mor, ved du hvad, jeg dropper ud, fordi jeg føler mig faktisk dum.

Meriam, sygeplejerskestuderende

Meriam, der har været udfordret af vejledernes tilgængelighed, har stået i en sårbar position i forhold til fagligt udbytte, trivsel og frafaldsrisiko, fordi hun heller ikke har kunne få faglig støtte og sparring fra de øvrige kollegaer, som har haft en anden faglig baggrund og dermed forudsætninger for at kunne give hende faglig støtte i praktikforløbet. Dette eksempel tydeliggør, at vejlederens faglighed og tilgængelighed er særlig vigtig, når de studerende er i praktik på steder, hvor de øvrige kollegaer har andre uddannelsesmæssige baggrunde.

Klikedannelse og bagtalelse fjerner fokus fra et fagligt fællesskab

Den tredje barriere handler om, at der er studerende, som har oplevet klikdannelse og bagtalelse på nogle praktiksteder, som synes at fjerne fokus fra en faglig kultur med faglige drøftelser.

Aisha, der er pædagogstuderende, var i sin tredje praktik i en daginstitution, som blev lagt sammen med en anden daginstitution. Hun oplevede modstand fra hendes kollegaer fra den oprindelige institution, når hun talte med pædagogerne fra den institution, de var blevet lagt sammen med. Aisha beskriver et fagligt miljø, hvor de vendte hinandens praksis mod hinanden, og ikke en samarbejdende, refleksiv og udviklende praksis:

Hvis jeg i min tredje praktik snakkede med nogle af de andre pædagoger, så var de meget hurtige til at spørge: ”Hvorfor snakkede du med dem, og hvad sagde de?” Det var meget sådan gossip-agtigt. [...] I den institution, jeg var tilknyttet først, kunne de [det pædagogiske personale] jo ikke sammen, fordi vi arbejdede så forskelligt, og de ville heller ikke tage imod hinandens råd. Dem på min stue var sådan: ”Vi gør det bedst, det er os med de bedste redskaber, det er os, der arbejder bedst med børnene, deres børn kan ikke finde ud af noget, bla bla.”

Aisha, pædagogstuderende

Aisha fortæller videre, at hun i samme praktik havde følelsen af at blive bagtalt, hvis hun havde været syg:

Hvis man havde været syg i et par dage, var det, som om at der var en akavet stemning, og som om de havde bagtalt en. Det var bare så akavet. Særligt i tredje praktik var det, som om de ikke troede på, at man havde været syg.

Aisha, pædagogstuderende

Susanne, der er socialrådgiverstuderende, har lignende i sin praktik oplevet, at kollegaerne i de forskellige teams i hendes afdeling bagtalte hinanden:

Det var en afdeling med små afdelinger. Der var rigtig bagtaleri. Jeg lagde jo mærke til det som praktikant, fordi jeg hørte lidt alle vegne, og det synes jeg var yderst ubehageligt [...] Jeg tænkte meget på, hvordan jeg ville reagere, hvis det var et rigtigt arbejde, og der er jeg da helt sikker på, at der havde jeg nok enten taget fat i personer og sagt, at jeg synes, det var en dårlig stemning, det gav. Ellers havde jeg gået til ledelsen, fordi det er absolut ikke noget, jeg har lyst til at arbejde under. Men jeg tænkte, at det er en praktik, så måtte jeg ligesom bide tænderne sammen og få det bedste ud af den.

Susanne, socialrådgiverstuderende

Susanne fortæller videre i interviewet, at det mindre team, som hun var tilknyttet, havde et godt sammenhold, hvilket gav hende et håb for, at hun i sit fremtidige arbejdsliv kan trække sig fra ”tumulsten”, hvis hun skulle møde et lignende miljø igen.

Det fysiske rum kan udfordre kontakt til kollegaer for lærerstuderende

Blandt de interviewede studerende er der studerende, der har erfaret, at de fysiske lokaler kan udfordre deres mulighed for at indgå i det faglige fællesskab. Betydningen af de fysiske rum for inklusionen i det faglige – og desuden sociale fællesskab – synes på baggrund af dette interviewdata at være en pointe, der gør sig særligt gældende for de lærerstuderende, som har forberedelsestid, hvor de ellers ville have mulighed for at sidde med deres kollegaer.

Konkret har en lærerstuderende oplevet, at de fastansatte lærere og praktikanterne sidder hver for sig på lærerværelset med den konsekvens, at hun oplevede at mangle kontakt til de øvrige lærere på praktikstedet, som hun ikke arbejdede sammen med. En anden lærerstuderende, Morten, oplevede, at der i en af hans praktikker ikke var plads til de studerende på skolen, hvorfor de måtte forberede sig i personalerummet og dermed var afskåret fra kollegaerne, når de skulle forberede deres undervisning:

På tredje praktik fik vi en plads, hvor vi sad sammen med nogle af de andre lærere og nogle andre praktikanter, hvor i første praktik var der ikke plads på skolen på det tidspunkt, så der havde vi kun personalerummet, hvor vi kunne sidde. Så der var vi lidt afskåret fra de andre i pauserne og i forberedelsestiden.

Morten, lærerstuderende

For disse lærerstuderende har de fysiske forudsætninger været en barriere for de uformelle faglige drøftelser, der kan opstå mellem kollegaer.

7.2.2 Det sociale fællesskab

Vi belyser de studerendes oplevelser med det sociale fællesskab ved at beskrive forskellige forhold, som har betydning for, hvorvidt de føler sig inkluderet i det.

Sociale elementer bidrager til inklusion i det sociale fællesskab

Et dominerende perspektiv blandt de interviewede studerende er, at en række forskellige sociale elementer i deres praktik kan give en dem en følelse af at blive inkluderet i det sociale fællesskab. Det handler om at blive inddraget i samtaler i pauserne og ”hyggesnakke”, blive inviteret med til frokost, deltage i sociale arrangementer og fester, eller som en studerende mere abstrakt beskriver, kan det være en følelse af at blive ”taget imod med åbne arme og føle sig velkommen”. Fx oplevede Mette, der er sygeplejerskestuderende, at kunne tale med sine kollegaer om det, der ikke vedrører det faglige, hvormed hun følte sig som en del af fællesskabet:

Jeg kan huske på sjette semester, der var jeg i seks måneder, og jeg var så glad for at være der, og de kollegaer, jeg havde på afdelingen, de betragtede mig virkelig som en del af sig selv, og jeg blev taget virkelig godt imod. Og der var også plads til hyggesnak, og vi snakkede om alle mulige ting ved siden af, og det var virkelig det fedeste for mig, at jeg blev betragtet som en del af kollegaerne, og jeg blev ikke set som en studerende. [...] Det fællesskab betyder rigtig meget.

Mette, sygeplejerskestuderende

For Mette gjorde det, at hun følte sig som en del af fællesskabet. Lignende fortæller Morten, der er lærerstuderende, at han ligeledes oplevede at blive inkluderet i det sociale fællesskab og de samtaler, der på lærerværelset. For Morten gjorde det, at han også fik talt med de lærere, som han ikke samarbejdede med.

Inklusion i arbejdspladsen kan øges, jo længere de studerende er i uddannelsen

For tre af uddannelserne (pædagog-, sygeplejerske- og læreruddannelsen) gennemfører de studerende i løbet af uddannelsen flere praktikforløb, hvorimod der kun er ét forløb på socialrådgiveruddannelsen. Der er studerende fra de tre uddannelser med flere forløb, som har oplevelsen af i højere grad at blive inkluderet i fællesskabet, jo længere de er på uddannelsen. Det synes at hænge sammen med, at de studerende har et større fagligt fundament senere i uddannelsen, som skaber nogle forventninger og en tillid til de studerende, som understøtter deres inklusion.

Fx fortæller en pædagogstuderende, at han i anden praktik hurtigere følte sig som en del af teamet sammenlignet med første praktik. Den studerende følte, at der var en forventning til, at han i højere grad i anden praktik skulle ”slå til i praktikken” og indgå på lige fod med de øvrige kollegaer. En anden studerende, Sebastian, der læser til lærer, oplevede at blive taget bedre imod og inkluderet mere i det kollegiale fællesskab på tredje praktik sammenlignet med sin første:

I den tredje praktik [...] kunne man virkelig mærke, at der blev vist en tillid. En tillid til, at nu kommer der nogle lærerstuderende, de er på knap og nap fjerde år, ikke? De kommer her i et undervisningsforløb, og der blev der blev bare taget imod os på en helt anden måde, og smilet var større, og man følte sig meget mere tryk og meget mere glad i det.

Sebastian, lærerstuderende

Sebastian forklarer, at den gode måde, han blev taget imod på i tredje praktik, øgede hans tryghed i og glæde ved praktikken.

Støttende kollegaer kan hjælpe med at håndtere svære situationer

De studerende kan også føle sig som en del af de sociale fællesskab, når deres kollegaer støtter dem eller udviser omsorg i forbindelse med skrøbelige eller udfordrende situationer i praktikken. Det kan bidrage til deres motivation for at være i praktikken.

Fx fortæller Meriam, der er sygeplejerskestuderende, at hun oplevede omsorg fra afdelingen en dag, hun blev syg og måtte tage hjem. Hendes kollegaer ville have, at hun skulle ringe, når hun var

kommet hjem. Meriam fortæller, at omsorgen gjorde, at hun følte sig som mere end en studerende og som en del af teamet og det sociale fællesskab. Herudover oplever hun, at det har bidraget positivt til hendes motivation til at være på afdelingen.

Den pædagogstuderende Mia fortæller om en situation i en af sine praktikker, hvor hun blev overfaldet af en udadreagerende borger, men oplevede, at både kollegaerne og lederen støttede hende efterfølgende ved at tale med hende om situationen, give hende mulighed for at trække sig og tilbyde hende psykologsamtaler:

På den arbejdsplads, jeg er blevet på, har vi udadreagerende borgere, og jeg stod i en situation, hvor hun overfaldt mig, og det er, hvad der kan ske, fordi det er jo sådan, hun er, og det kan hun ikke gøre for. Men det var rigtig rart bagefter at have nogle fantastiske kollegaer, som alle sammen sikrer sig, jeg var okay, og sagde, at det var okay, at hvis jeg ikke har lyst til at have hende de næste par morgener. Jeg måtte godt trække mig, og så skulle de nok selv gå ind og overtage, hvis det blev for meget. Det var sindssygt dejligt, fordi man skal jo helst ikke stå i en situation, hvor man bliver bange for at gå på arbejde. Og det var rigtig fedt at have tryghed i, at jeg kunne sige fra, hvis jeg syntes, det bliver for meget. [...] Der er rigtig rart, at der kommer kollegaer og siger: ”Ved du hvad? Du er ikke den eneste, hun har været skidesur på mig den sidste halvanden måned. Nu laver vi lige en arbejdsskadeanmeldelse eller en ’nær ved-ulykke’”. Og lederen spørger, om du er okay, og: ”Har du brug for psykologsamtaler?”.

Mia, pædagogstuderende

Mia beskriver situationen med overgreb mod hende, men hvor hun oplevede at blive ”grebet” af kollegaerne. Mia vurderer, at støtten fra kollegaerne i høj grad også var betinget af et godt arbejdsmiljø. I denne situation har det været vigtigt, at Mia er blevet støttet af sine kollegaer og sin leder for ikke at blive afskrækket fra arbejdet.

Manglende støtte opleves som at blive set ned på

Omvendt er der eksempler blandt de studerende, hvor manglende støtte kan opleves som at blive set ned på. Aisha, der læser til pædagog, har en praktikoplevelse, hvor hun ikke oplevede at blive støttet af sine kollegaer. Vi har tidligere fortalt om Aisha, der i et af sine praktikforløb oplevede at føle sig udnyttet ved en ulige fordeling af opgaver, hvor det faglige indhold ikke var synligt for hende. Ligeledes har vi tidligere i dette kapitel beskrevet, at hun har haft et følelse af at blive bagtalt. I samme praktikforløb oplevede Aisha ikke at kunne give udtryk for oplevelser i praktikken, som havde påvirket hende. Hvis hun gjorde, blev hun ikke mødt med anerkendelse, men derimod oplevede hun, at situationens betydning blev negligeret af kollegaerne:

I min anden praktik, både lederen, vejlederen, pædagogen og medhjælperen fra den stue af, der havde jeg en rigtig god connection med alle tre. Jeg kunne ytre mig, og jeg blev anerkendt for det. Frem for i min tredje praktik, altså hvis jeg gjorde det, ville jeg nærmest blive set ned på: ”Ja ja, det går nok, op på hesten igen”, men så snart det var dem selv, der var noget galt med, så kunne de finde på at holde en fridag, fordi det var for hårdt for dem.

Aisha, pædagogstuderende

Manglende støtte fra kollegaerne kan dermed opleves, som at man ikke kan give udtryk for udfordrende oplevelser i praktikken og modtage forståelse fra kollegaerne. Tværtimod synes de at negligere situationen. Aisha fortæller, at hun følte sig ”set ned på”, hvis hun oplevede en svær situation.

7.3 Resultater fra spørgeskemaundersøgelsen

Dette afsnit omhandler de studerendes svar på spørgsmål om deres oplevelse af det kollegiale og faglige fællesskab på praktikstedet.

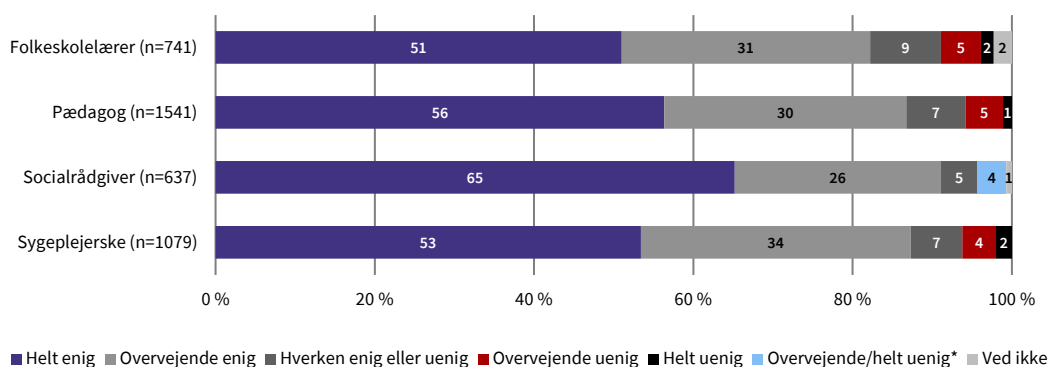
7.3.1 Det kollegiale fællesskab

Otte ud af ti oplever imødekommende og venlige kolleger

Figur 7.1 viser, hvorvidt de studerende er enige eller uenige i, at deres kolleger på praktikstedet var imødekommende og venlige.

FIGUR 7.1

Mine kolleger var imødekommende og venlige

Kilde: Spørgeskemaundersøgelse fra Danmarks Evalueringsinstitut, 2022.

Note: n = 3997. Procenterne summer ikke helt til 100, idet "Ved ikke" er udeladt ved for få besvarelser.

*For socialrådgiverstuderende er *overvejende uenig* og *helt uenig* lagt sammen til én kategori grundet for få besvarelser.
Spørgsmål: "Hvor enig eller uenig er du i følgende udsagn: Mine kolleger var imødekommende og venlige."

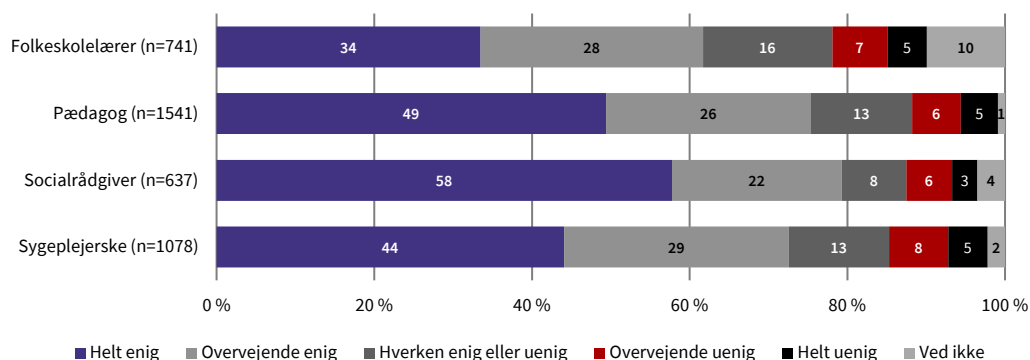
Af figuren fremgår det, at størstedelen af de studerende, samlet set ca. 85 % på tværs af de fire uddannelser, er helt eller overvejende enige i, at deres kolleger var imødekommende og venlige. 5-7 % af studerende på tværs af de fire uddannelser er overvejende eller helt uenige i udsagnet.

Flest socialrådgiverstuderende oplever, at kolleger tager sig tid til en snak

Figur 7.2 viser, hvorvidt de studerende er enige eller uenige i, at deres kolleger på praktikstedet tog sig tid til at snakke med dem, hvis de havde brug for det.

FIGUR 7.2

Mine kolleger tog sig tid til en snak, hvis jeg havde brug for det

Kilde: Spørgeskemaundersøgelse fra Danmarks Evalueringsinstitut, 2022.

Note: n = 3996. Spørgsmål: "Hvor enig eller uenig er du i følgende udsagn: Mine kolleger tog sig tid til en snak, hvis jeg havde brug for det."

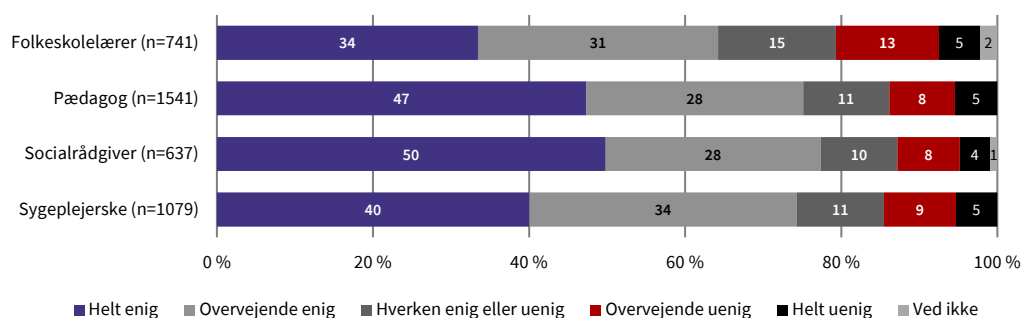
Figuren viser, at socialrådgiverstuderende med samlet set 80 % helt eller overvejende enige er den studentergruppe, der er mest enige, mens lærerstuderende med samlet set 62 % helt eller overvejende enige er den studentergruppe med færrest enige. 10 % af de lærerstuderende har desuden svaret "Ved ikke".

Færrest lærerstuderende oplever at blive behandlet som en ligeværdig del af fællesskabet

Figur 7.3 viser, hvorvidt de studerende er enige eller uenige i, at deres kolleger behandlede dem som en ligeværdig del af det kollegiale fællesskab.

FIGUR 7.3

Mine kolleger behandlede mig som en ligeværdig del af det kollegiale fællesskab

Kilde: Spørgeskemaundersøgelse fra Danmarks Evalueringsinstitut, 2022.

Note: n = 3997. Procenterne summer ikke helt til 100, idet "Ved ikke" er udeladt ved for få besvarelser. Spørgsmål: "Hvor enig eller uenig er du i følgende udsagn: Mine kolleger behandlede mig som en ligeværdig del af det kollegiale fællesskab."

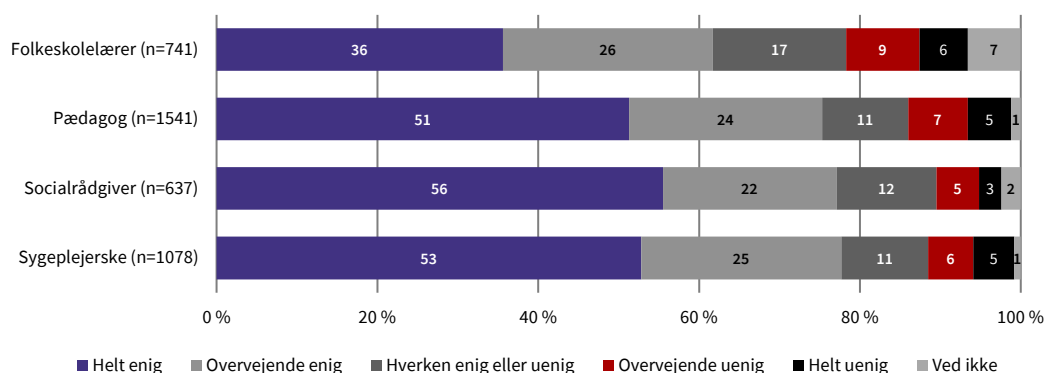
Figuren viser, at der på tværs af de fire uddannelser generelt er enighed om, at de studerende har følt sig behandlet som en ligeværdig del af det kollegiale fællesskab, idet syv ud af ti samlet set er helt eller overvejende enige. Omvendt er der 18 % af de lærerstuderende overvejende eller helt uenige i udsagnet, mens andelen på de øvrige tre uddannelser er mellem 12 og 14 %.

Færrest lærerstuderende oplever, at kolleger anerkender deres arbejdsindsats

Figur 7.4 viser, hvorvidt de studerende har oplevet, at kolleger anerkendte deres arbejdsindsats.

FIGUR 7.4

Mine kolleger anerkendte min arbejdsindsats

Kilde: Spørgeskemaundersøgelse fra Danmarks Evalueringsinstitut, 2022.

Note: n = 3996. Spørgsmål: "Hvor enig eller uenig er du i følgende udsagn: Mine kolleger anerkendte min arbejdsindsats."

Ca. 62 % af de lærerstuderende er samlet set helt eller overvejende enige i udsagnet om, at deres kolleger anerkendte deres arbejdsindsats. For de resterende tre uddannelser er lidt flere enige, idet mellem 76 og 78 % samlet set er helt eller overvejende enige i, at deres arbejdsindsats blev anerkendt af deres kolleger på praktikstedet.

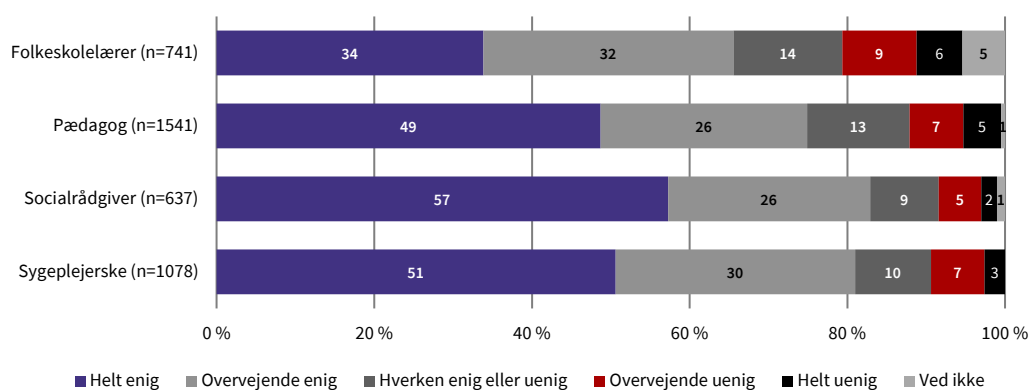
7.3.2 Det faglige fællesskab

Færrest lærerstuderende oplever, at kolleger er tilgængelige for faglig sparring

Figur 7.5 viser, hvorvidt de studerende er enige eller uenige i, at deres kolleger var tilgængelige for faglig sparring i hverdagen.

FIGUR 7.5

Mine kolleger var tilgængelige for faglig sparring i hverdagen

Kilde: Spørgeskemaundersøgelse fra Danmarks Evalueringsinstitut, 2022.

Note: n = 3996. Procenterne summer ikke helt til 100, idet "Ved ikke" er udeladt ved for få besvarelser. Spørgsmål: "Hvor enig eller uenig er du i følgende udsagn: Mine kolleger var tilgængelig for faglig sparring i hverdagen."

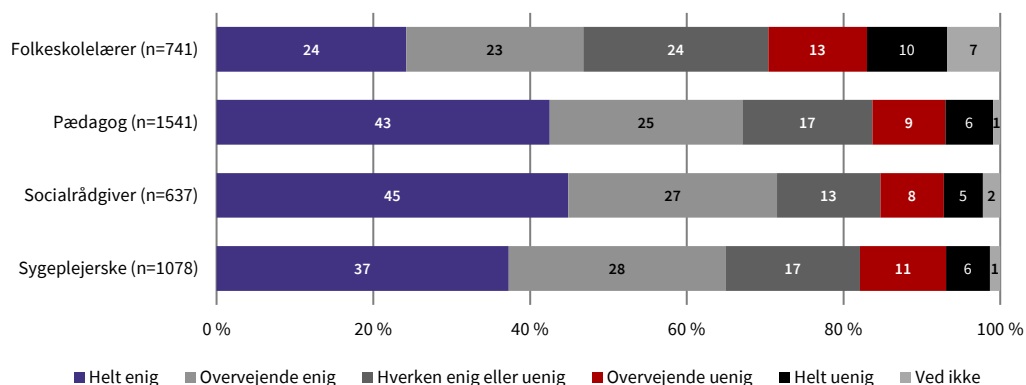
Det fremgår af figuren, at størstedelen af de studerende oplevede, at deres kolleger på praktikstedet var tilgængelige for faglig sparring. De lærerstuderende er mindst enige, idet i alt 15 % er helt eller overvejende uenige, og 5 % svarer "Ved ikke". Andelen er 12 % for pædagogstuderende, 10 % for sygeplejerskestuderende og 7 % for socialrådgiverstuderende.

Færrest lærerstuderende bliver opmuntret til at komme med input i faglige drøftelser

Figur 7.6 viser, hvorvidt de studerende er enige eller uenige i, at deres kolleger på praktikstedet opmuntrede dem til at komme med inputs i faglige drøftelser.

FIGUR 7.6

Mine kolleger opmuntrede mig til at komme med input i faglige drøftelser

Kilde: Spørgeskemaundersøgelse fra Danmarks Evalueringsinstitut, 2022.

Note: n = 3996. Spørgsmål: "Hvor enig eller uenig er du i følgende udsagn: Mine kolleger opmuntrede mig til at komme med input i faglige drøftelser."

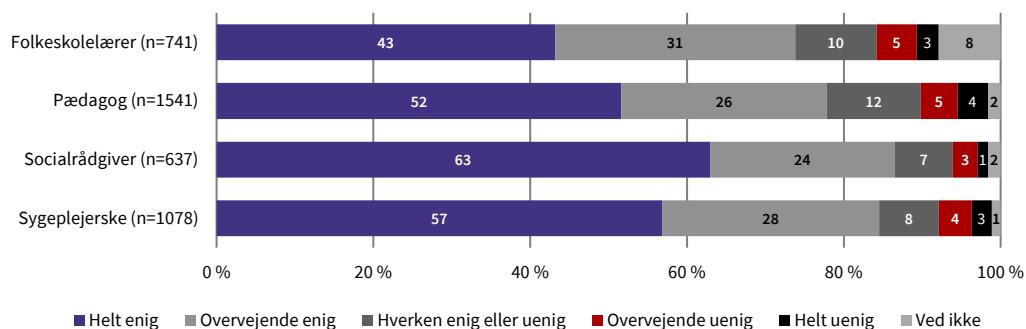
Blandt pædagog-, socialrådgiver- og sygeplejerskestuderende svarer i alt ca. syv ud af ti af de studerende, at de er helt eller overvejende enige i, at deres kolleger på praktikstedet opmuntrede dem til at komme med input i faglige drøftelser. Anderledes står det til blandt lærerstuderende, hvor blot 47 % af de studerende er enige. Der er således også en andel af de studerende på tværs af de fire uddannelser, der er uenige i, at de er blevet opmuntret til at komme med fagligt input. Blandt lærerstuderende er 23 % uenige, mens det er 17 % af de sygeplejerskestuderende, 15 % af de pædagogstuderende og 13 % af de socialrådgiverstuderende, der er uenige.

Flest socialrådgiverstuderende oplever, at kolleger er åbne for at svare på spørgsmål om egen praksis

Figur 7.7 viser, hvorvidt de studerende er enige eller uenige i, at deres kolleger på praktikstedet var åbne for at svare på spørgsmål omkring deres egen praksis.

FIGUR 7.7

Mine kolleger var åbne for at svare på spørgsmål om deres egen praksis

Kilde: Spørgeskemaundersøgelse fra Danmarks Evalueringsinstitut, 2022.

Note: n = 3996. Spørgsmål: "Hvor enig eller uenig er du i følgende udsagn: Mine kolleger var åbne for at svare på spørgsmål om deres egen praksis."

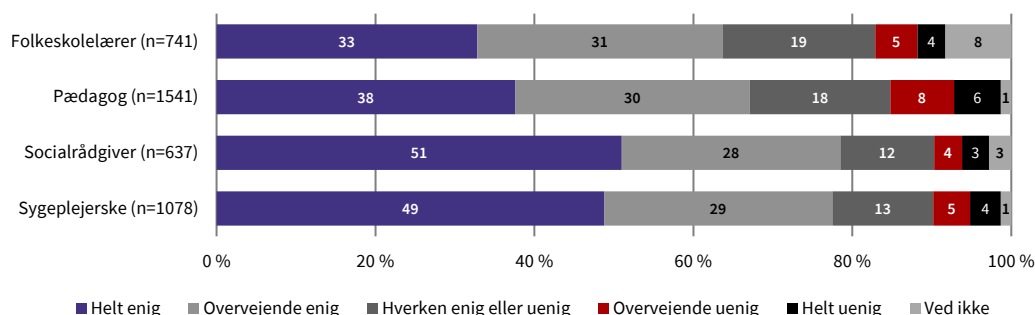
Af figuren fremgår det, at størstedelen er helt eller overvejende enige i udsagnet. Blandt de socialrådgiverstuderende er 87 % helt eller overvejende enige. Det er derfor et fåtal af de studerende, der er uenige. Her er tale om i alt mellem 4 og 9 % af de studerende, der er overvejende eller helt uenige. Andelen er højest blandt de pædagogstuderende (9 %) og de lærerstuderende (8 %). Blandt de lærerstuderende er der endvidere 8 %, der svarer "Ved ikke".

Flest socialrådgivere ser kolleger som professionelle forbilleder

Figur 7.8 viser, hvorvidt de studerende er enige eller uenige i, at deres kolleger var professionelle forbilleder.

FIGUR 7.8

Mine kolleger var professionelle forbilleder

Kilde: Spørgeskemaundersøgelse fra Danmarks Evalueringsinstitut, 2022.

Note: n = 3996. Spørgsmål: "Hvor enig eller uenig er du i følgende udsagn: Mine kolleger var professionelle forbilleder."

Af figuren fremgår det, at over halvdelen af de studerende er enige i udsagnet. Blandt lærer- og pædagogstuderende er henholdsvis 64 og 68 % helt eller overvejende enige, mens dette tal blandt socialrådgiver- og sygeplejerskestuderende er henholdsvis 79 og 78 %. Der er dog også en mindre gruppe, som er uenige, flest blandt pædagogstuderende, hvor 14 % er helt eller overvejende uenige i, at deres kolleger er professionelle forbilleder. Blandt lærer- og sygeplejerskestuderende er andelen 9 %, og blandt socialrådgiverstuderende 7 %. Blandt lærerstuderende er der derudover 8 %, som svarer "Ved ikke".

8 Psykisk arbejdsmiljø

I dette kapitel beskriver vi de studerendes oplevelse af det psykiske arbejdsmiljø på praktikstedet, nærmere bestemt hvorvidt de har været udsat for grænseoverskridende eller ubehagelige oplevelser.

Det skal påpeges, at afrapporteringen i dette kapitel kun er baseret på resultaterne fra spørgeskemaundersøgelsen blandt studerende. Indsigter i det psykiske arbejdsmiljø fra interviewundersøgelsen er beskrevet undervejs i rapporten i relation til det øvrige tema, det vedrører, fx praktikvejlederen eller det kollegiale fællesskab.

8.1 Kapitlets hovedresultater

Resultaterne fra spørgeskemaundersøgelsen viser, at:

- En bekymrende andel af de studerende på tværs af de fire uddannelser har oplevet ubehagelig og/eller grænseoverskridende adfærd under deres praktikforløb, enten på egen krop eller som vidne til, at det er gået ud over kolleger eller borgere. Det er således under halvdelen af de studerende, som *ikke* har oplevet ubehagelig adfærd i deres praktikforløb, og for de pædagog- og sygeplejerskestuderende er det under en fjerdedel. Pædagog- og sygeplejerskestuderende synes således at være mest udsat, mens de lærerstuderende er den gruppe, hvor færrest har oplevet ubehagelig adfærd på praktikstedet. Den ubehagelige adfærd kommer dels fra kolleger, dels fra borgere/patienter. Inden for hver uddannelse er der lidt flere kvinder end mænd, der rapporterer om ubehagelige oplevelser i praktikken.
- En væsentlig andel har oplevet at blive *ignoreret eller udelukket fra kollegafællesskabet* mindst én gang i løbet af praktikforløbet. Dette gør sig især gældende blandt sygeplejerskestuderende, hvor ca. 40 % har oplevet at blive udelukket eller ignoreret mindst én gang. Den primære kilde til udelukkelse er de andre kollegaer på praktikstedet, men også i mindre omfang vejledere og ledere på praktikstedet.
- Især pædagog- og sygeplejerskestuderende har været ude for at få *stødende, grove eller nedladende kommentarer* undervejs i deres praktikforløb. 30 % af de pædagogstuderende og 31 % af de sygeplejerskestuderende har oplevet dette mindst én gang. De stødende kommentarer kommer fra såvel borgere/patienter som kolleger og vejledere. Dog skiller sygeplejerskestuderende sig ud ved, at hele 69 % af dem, der har fået stødende kommentarer, angiver, at disse er kommet fra kolleger. 14 % af pædagogstuderende, 13 % af sygeplejerskestuderende og 11 % af socialrådgiverstuderende har fået deres *udseende eller køn kommenteret på en ubehagelig eller stødende måde*.
- 7 % af både pædagog- og sygeplejerskestuderende har oplevet at blive udsat for *uønsket seksuel opmærksomhed*. 12 % af pædagogstuderende og 7 % af både socialrådgiver- og sygeplejerskestuderende har oplevet at blive *forskelsbehandlet på grund af eksempelvis seksuel orientering, religion, køn, etnicitet eller handicap*.

- 13 % af de pædagogstuderende har oplevet at blive *truet med vold eller oplevet truende adfærd* mindst én gang i løbet af deres praktikforløb, og 12 % har ligeledes oplevet at blive *skubbet, slået eller sparket*. Det er primært borgere, der udsætter de pædagogstuderende for voldelig og truende adfærd. Det er nærliggende at formode, at det primært rammer studerende, der er i praktik på social- eller specialpædagogiske institutioner, men det er ikke muligt at opdele på praktikstedets type i undersøgelsen.
- En væsentlig del af de studerende har været vidne til en *ubehagelig tone over for kolleger og borgere*. Dette er især tilfældet blandt pædagog- og sygeplejerskestuderende, hvor ca. halvdelen har været vidne til en ubehagelig tone mindst én gang i løbet af deres praktikforløb. Det er primært kolleger, der har brugt en ubehagelig tone over for såvel kolleger som borgere, men for lærer- og socialrådgiver gælder det, at flere har oplevet, at også vejledere har brugt en ubehagelig tone over for borgere eller elever.
- Ca. 40 % af pædagog-, socialrådgiver- og sygeplejerskestuderende mindst én gang i løbet af praktikforløbet har oplevet praksis, de opfattede som værende fagligt uforsvarligt eller etisk problematisk. Blandt lærerstuderende er dette ca. 20 %. De studerende oplever, at det i altovervejende grad er kollegaer, der står bag den fagligt uforsvarlige eller etisk problematiske praksis. Dog har især lærer- og socialrådgiverstuderende også observeret fagligt uforsvarlig eller etisk problematisk praksis fra deres vejleder.
- Ca. en fjerdedel af pædagog-, socialrådgiver og sygeplejerskestuderende har oplevet praksis, de opfattede som værende i strid med gældende regler eller lovgivning. Dette er tilfældet hos 8 % af de lærerstuderende, som igen ligger betydeligt lavere end de tre andre uddannelser. Det er primært kolleger, herunder vejledere, som har udført den regelstridige praksis. Dog skal det bemærkes, at ud af de socialrådgiverstuderende, som har oplevet regelstridig praksis, har hver tredje oplevet, at den problematiske praksis hidrørte fra en leder.
- Hver fjerde studerende på tværs af uddannelserne har oplevet, at praktikstedet i mindre grad eller slet ikke tog hånd om de udfordringer, de har oplevet. Blandt pædagogstuderende er dette tal op mod hver tredje. Adspurgte om, hvorvidt de studerende har oplevet at kunne hente hjælp fra deres uddannelsessted, fremgår et lignende svarmønster. Dog fremgår det også i dette tilfælde, at en betydelig andel af de studerende ikke ved, om de kan hente hjælp fra deres uddannelsessted i forbindelse med problemer undervejs i praktikforløbet.

8.2 Resultater fra spørgeskemaundersøgelsen

Følgende afsnit er delt op i tre dele. Første del handler om, hvorvidt de studerende selv har oplevet ubehagelig adfærd på praktikstedet. Anden del handler om, hvorvidt de studerende har oplevet, at andre, fx kolleger eller borgere, blev udsat for ubehagelig adfærd, og tredje del handler om, hvorvidt de studerende har oplevet at kunne få hjælp, hvis de enten selv blev udsat for noget ubehageligt eller oplevede, at andre blev det.

8.2.1 Studerendes oplevelser af ubehagelig adfærd over for den studerende selv

Mellem fire og seks ud af ti har været udsat for ubehagelig adfærd

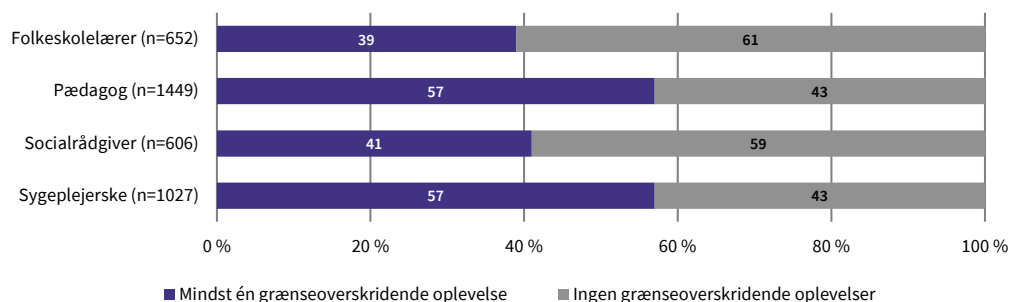
Figur 8.1 viser en samlet opgørelse af, hvor mange studerende der har oplevet mindst ét tilfælde af ubehagelig adfærd under praktikken. Ubahagelig adfærd dækker over én eller flere af de følgende former for adfærd:

- De er blevet ignoreret eller udelukket fra kollegafællesskabet.
- De har fået stødende, grove eller nedladende kommentarer.
- Deres udseende eller køn er blevet kommenteret på en måde, de fandt ubehagelig eller stødende.
- De er blevet udsat for uønsket seksuel opmærksomhed (f.eks. kommentarer, uønskede fysiske berøringer eller kys).
- De er blevet forskelsbehandlet (f.eks. på grund af seksuel orientering, religion, køn, etnicitet, handicap).
- De er blevet truet med vold eller har oplevet truende adfærd.
- De er blevet slået, skubbet, sparket etc.

FIGUR 8.1

Ubahagelig adfærd over for den studerende selv

Har oplevet mindst ét tilfælde af ubahagelig adfærd under praktikken

Kilde: Spørgeskemaundersøgelse, Danmarks Evalueringsinstitut 2022.

Note: n = 3733. "Ved ikke" og "Ønsker ikke at svare" er udeladt.

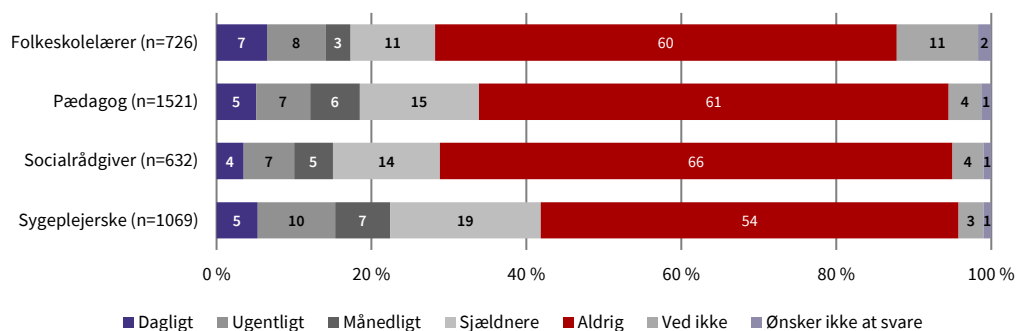
Figuren viser, at ca. 40 % af lærer- og socialrådgiverstuderende og ca. 60 % af sygeplejerske- og pædagogstuderende har været ude for mindst ét tilfælde af ubehagelig adfærd i praktikforløbet. I det følgende gennemgås de forskellige typer af ubehagelig adfærd, herunder hvor ofte de studerende har været udsat for dem, og hvem der har udført den ubehagelige adfærd.

Fire ud af ti sygeplejerskestuderende har oplevet at blive ignoreret eller udelukket fra kollegafællesskabet

Figur 8.2 viser, hvorvidt de studerende oplever at blive ignoreret eller udelukket fra kollegafællesskabet i løbet af deres praktikforløb.

FIGUR 8.2

Oplevet at blive ignoreret eller udelukket fra kollegafællesskabet

Kilde: Spørgeskemaundersøgelse fra Danmarks Evalueringsinstitut, 2022.

Note: n = 3948. Spørgsmål: "I hvilket omfang har du oplevet følgende i dit seneste praktikforløb: Ignoreret eller udelukket fra kollegafællesskabet."

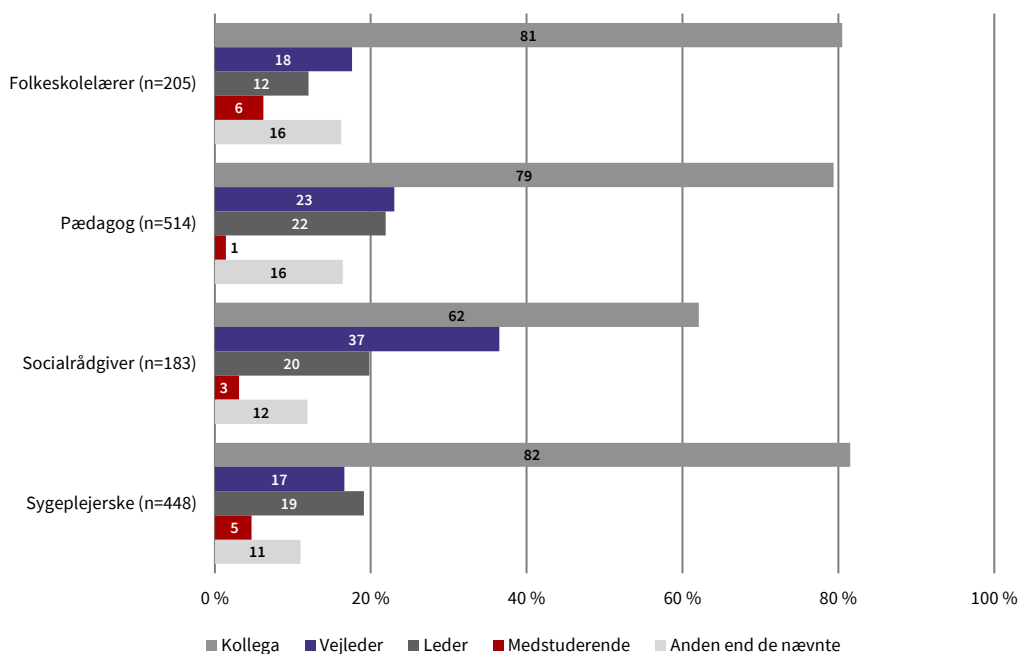
Af figuren fremgår det, at mellem 29 og 41 % af de studerende har oplevet at blive ignoreret eller udelukket fra kollegafællesskabet. I alt 41 % af de sygeplejerskestuderende har angivet, at de på et tidspunkt har oplevet at blive ignoreret eller udelukket fra kollegafællesskabet. For studerende på de tre andre uddannelser er dette samlet set ca. en tredjedel. Det er derudover værd at bemærke, at ca. 4-7 % af de studerende på tværs af de fire uddannelser har oplevet på daglig basis at blive ignoreret eller udelukket fra kollegafællesskabet.

Kolleger og vejledere ignorerer og udelukker fra fællesskabet

Figur 8.3 viser en oversigt over, hvem der har ignoreret eller udelukket den studerende fra kollegafællesskabet.

FIGUR 8.3

Hvem har ignoreret eller udelukket fra kollegafællesskabet?

Kilde: Spørgeskemaundersøgelse fra Danmarks Evalueringsinstitut, 2022.

Note: n = 1350. Kun studerende, der har oplevet at blive udelukket fra kollegafællesskabet, har svaret på dette spørgsmål. De studerende har haft mulighed for at sætte flere X'er. Spørgsmål: "Hvem udsatte dig for følgende: Ignoreret eller udelukket fra kollegafællesskabet."

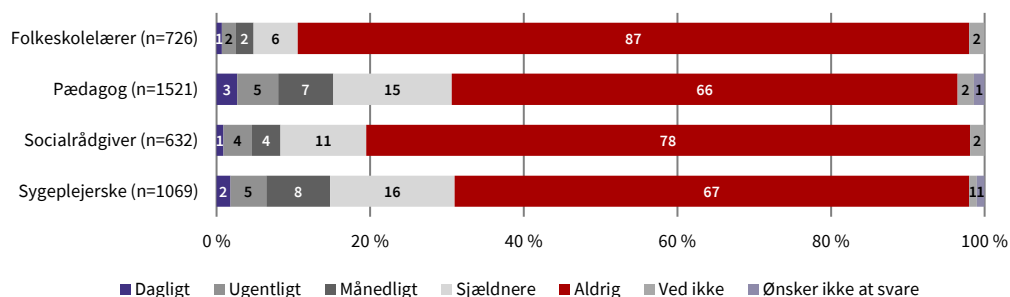
Blandt dem, der har oplevet at blive ignoreret eller udelukket, angiver 62-82 % ikke overraskende, at det er kolleger, der har udelukket de studerende fra kollegafællesskabet. Det er dog værd at bemærke, at mellem 17 og 37 % af de studerende har oplevet, at deres vejleder har udelukket dem fra kollegafællesskabet, og mellem 12 og 22 %, at en leder har gjort det. Mest påfaldende er det for de socialrådgiverstuderende, hvor 37 % har angivet, at det er deres vejleder, der har ignoreret eller udelukket dem.

Tre ud af ti pædagog- og sygeplejerskestuderende har fået stødende og grove kommentarer

Figur 8.4 viser, hvorvidt de studerende har oplevet at få stødende, grove eller nedladende kommentarer undervejs i deres praktikforløb.

FIGUR 8.4

Oplevet at få stødende, grove eller nedladende kommentarer

Kilde: Spørgeskemaundersøgelse fra Danmarks Evalueringsinstitut, 2022.

Note: n = 3948. Procenterne summer ikke helt til 100, idet "Ønsker ikke at svare" er udelagt ved for få besvarelser.

Spørgsmål: "I hvilket omfang har du oplevet følgende i dit seneste praktikforløb: Fået stødende, grove eller nedladende kommentarer."

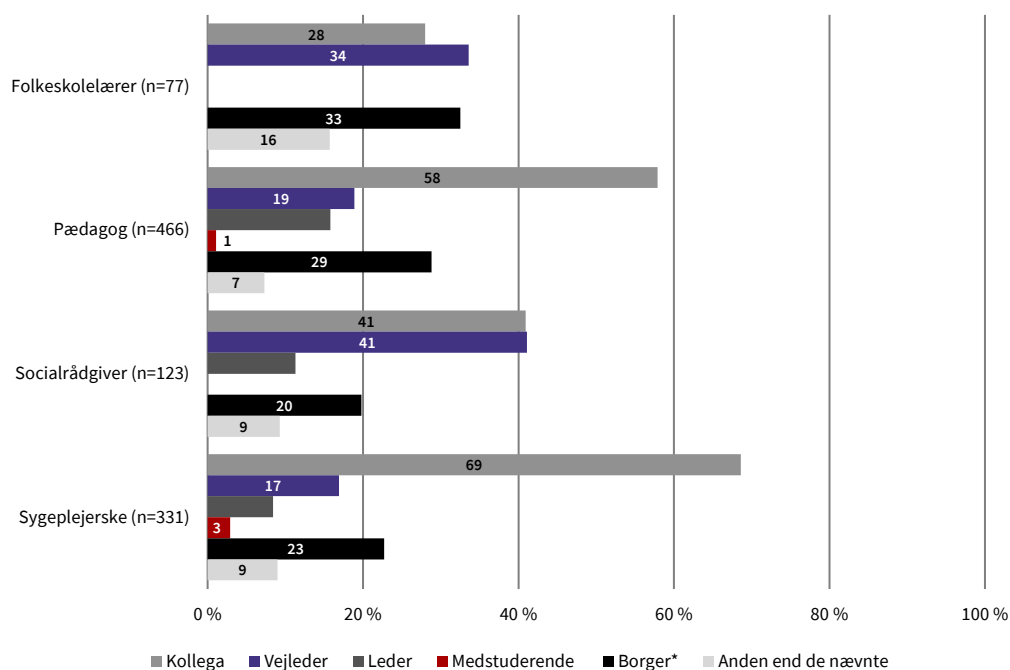
Af figuren fremgår det, at 11-31 % af de studerende har oplevet kommentarer af stødende, grov eller nedladende karakter. Andelen er lavest blandt de lærerstuderende, hvor 11 % har oplevet dette mindst én gang i løbet af deres praktikforløb, mens andelen blandt socialrådgiverstuderende er 20 %, blandt pædagogstuderende 30 % og blandt sygeplejerskestuderende 31 %.

Vejledere og kolleger ansvarlige for grove kommentarer

Figur 8.5 viser, hvem der er kommet med stødende, grove eller nedladende kommentarer.

FIGUR 8.5

Hvem er kommet med stødende, grove eller nedladende kommentarer

Kilde: Spørgeskemaundersøgelse fra Danmarks Evalueringsinstitut, 2022.

Note: n = 996. Kun studerende, der har oplevet at få stødende, grove eller nedladende kommentarer, har svaret på dette spørgsmål. De studerende har haft mulighed for at sætte flere X'er.

*Borger/patient for sygeplejerskestuderende, børn/borger for pædagogstuderende, elev/forælder for lærerstuderende samt borgere for socialrådgiverstuderende.

**For lærerstuderende er kategorierne *Medstuderende* og *Leder* lagt ind under kategorien *Anden end de nævnte* af diskretioneringshensyn. For socialrådgiverstuderende er kategorien *Medstuderende* lagt ind under kategorien *Anden end de nævnte*. Spørgsmål: "Hvem udsatte dig for følgende: Stødende, grove eller nedladende kommentarer."

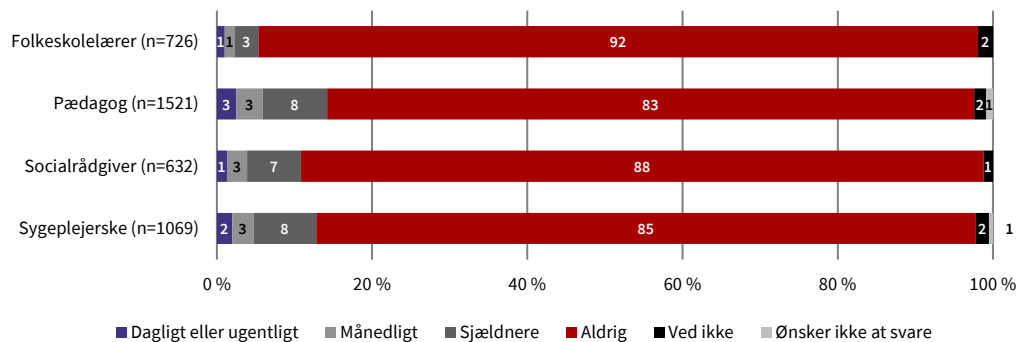
For gruppen af studerende, der har fået stødende, grove eller nedladende kommentarer, varierer det, hvem der er kommet med de pågældende kommentarer. Blandt lærerstuderende er den største kilde til grove kommentarer deres vejleder (34 %), mens det blandt pædagog- og sygeplejerskestuderende er kolleger på praktikstedet (henholdsvis 58 og 69 %). Socialrådgiverstuderende modtager lige dele grove kommentarer fra deres vejleder og kolleger (41 %). Mellem 20 og 33 % af de studerende har angivet, at de har fået grove kommentarer fra de borgere, børn eller patienter, de er i kontakt med qua deres arbejdsopgaver i praktikforløbet.

Hver tiende har fået ubehagelige kommentarer om udseende eller køn

Figur 8.6 viser, hvorvidt de studerende har oplevet at få ubehagelige eller stødende kommentarer om eksempelvis deres udseende eller køn.

FIGUR 8.6

Dit udseende eller køn er blevet kommenteret på en måde, du fandt ubehagelig eller stødende

Kilde: Spørgeskemaundersøgelse fra Danmarks Evalueringsinstitut, 2022.

Note: n = 3948. Procenterne summer ikke helt til 100, idet "Ved ikke" og "Ønsker ikke at svare" er udeladt ved for få besvarelser. Spørgsmål: "I hvilket omfang har du oplevet følgende i dit seneste praktikforløb: Dit udseende eller køn er blevet kommenteret på en måde, du fandt ubehagelig eller stødende."

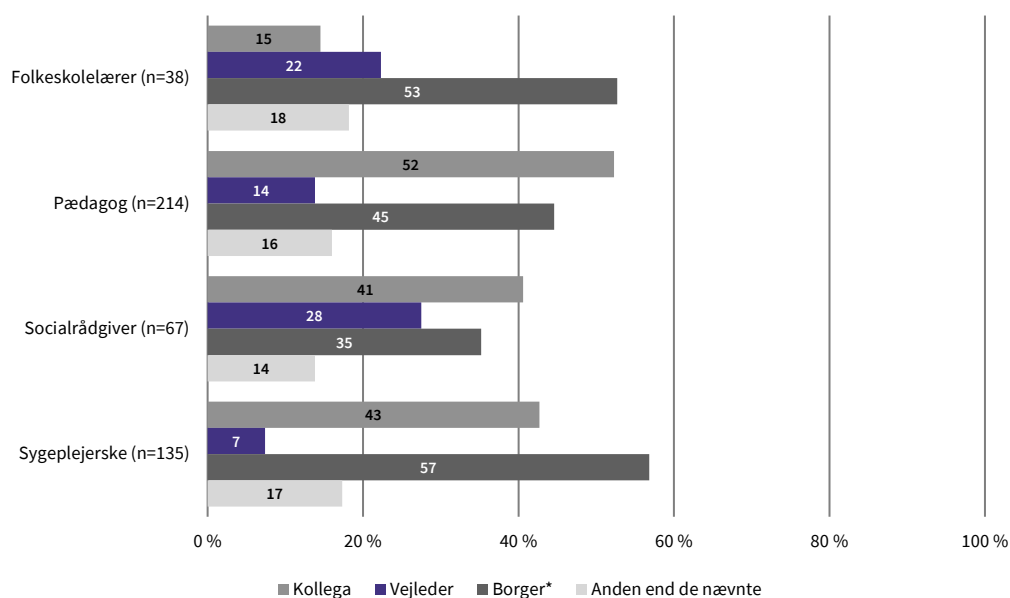
Figuren viser, at mellem 5 og 14 % af alle studerende har oplevet dette på et tidspunkt i løbet af deres praktik. Lærerstuderende er den studentergruppe, hvor færrest (5 %) har oplevet ubehagelige eller stødende kommentarer, mens 14 % af pædagogstuderende, 13 % af sygeplejerskestuderende og 11 % af socialrådgiverstuderende har oplevet dette en eller flere gange.

Borgere og kolleger kommer med ubehagelige kommentarer om udseende eller køn

Figur 8.7 viser, hvem der har kommenteret på den studerendes udseende eller køn på stødende eller ubehagelig vis.

FIGUR 8.7

Hvem har kommenteret dit udseende eller køn?

Kilde: Spørgeskemaundersøgelse fra Danmarks Evalueringsinstitut, 2022.

Note: n = 455. Kun studerende, der har oplevet at få kommentarer om deres udseende eller køn, har svaret på dette spørgsmål. De studerende har haft mulighed for at sætte flere X'er.

*Borger/patient for sygeplejerskestuderende, børn/borger for pædagogstuderende, elev/forælder for lærerstuderende samt borgere for socialrådgiverstuderende. Spørgsmål: "Hvem udsatte dig for følgende: Dit udseende eller køn er blevet kommenteret på en måde, du fandt ubehagelig eller stødende." Kategorierne *Medstuderende* og *Leder* lagt ind under kategorien *Anden end de nævnte* af diskretioneringshensyn.

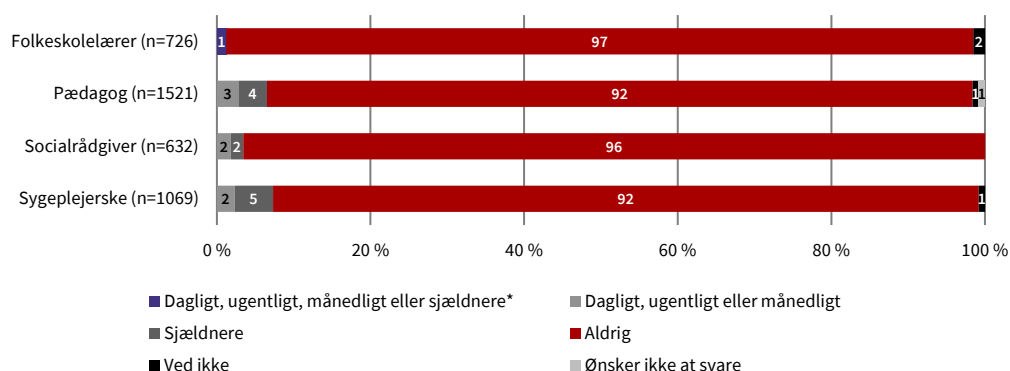
De studerende, der har oplevet ubehagelige eller stødende kommentarer, oplyser, at det på tværs af uddannelser i overvejende grad er borgere, der står bag disse stødende eller ubehagelige kommentarer, idet mellem 35 og 57 % af de studerende, der har oplevet stødende eller ubehagelige kommentarer om deres udseende eller køn, har oplevet disse fra borgere. Dog er det værd at bemærke, at en væsentlig andel af disse kommentarer for pædagog-, socialrådgiver- og sygeplejerskestuderende ligeledes kommer fra deres kolleger, idet mellem 41 og 52 % på disse tre uddannelser har angivet at have fået stødende kommentarer fra deres kolleger. Blandt de socialrådgiverstuderende har 28 % ligeledes oplevet at få stødende kommentarer fra deres vejleder.

7 % af sygeplejerske- og pædagogstuderende har oplevet uønsket seksuel opmærksomhed

Figur 8.8 viser, hvorvidt de studerende er blevet udsat for uønsket seksuel opmærksomhed i praktikforløbet.

FIGUR 8.8

Udsat for uønsket seksuel opmærksomhed

Kilde: Spørgeskemaundersøgelse fra Danmarks Evalueringsinstitut, 2022.

Note: n = 3948. Procenterne summer ikke helt til 100, idet "Ved ikke" og "Ønsker ikke at svare" er udeladt ved for få besvarelser. Spørgsmål: "I hvilket omfang har du oplevet følgende i dit seneste praktikforløb: Udsat for uønsket seksuel opmærksomhed (f.eks. kommentarer, uønskede fysiske berøringer eller kys)." Kategorierne *Dagligt, ugentligt* og *månedligt* er lagt sammen af diskretioneringshensyn for pædagog-, socialrådgiver- og sygeplejerskestuderende.

*For lærerstuderende er *dagligt/ugentligt/månedligt* eller *sjældnere* lagt sammen til én kategori grundet for få besvarelser.

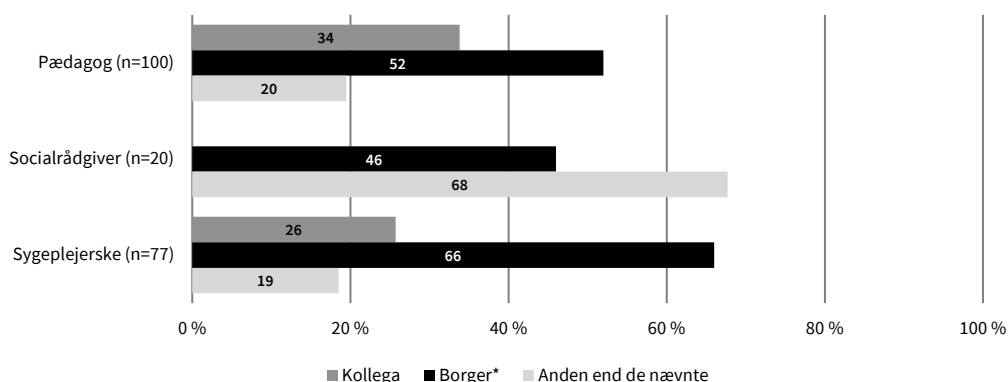
Det er primært pædagog- og sygeplejerskestuderende, der har angivet at blive udsat for uønsket seksuel opmærksomhed, idet 7 % af begge disse grupper angiver at have oplevet det mindst én gang i løbet af deres praktikforløb. For socialrådgiverstuderende er andelen 4 % og for lærere 1 %.

Borgere og patienter har udsat studerende for uønsket seksuel opmærksomhed

Figur 8.9 viser, hvem der har udsat den studerende for uønsket seksuel opmærksomhed.

FIGUR 8.9

Hvem har udsat dig for uønsket seksuel opmærksomhed?

Kilde: Spørgeskemaundersøgelse fra Danmarks Evalueringsinstitut, 2022.

Note: n = 192. Kun studerende, der har oplevet at blive udsat for uønsket seksuel opmærksomhed, har svaret på dette spørgsmål. De studerende har haft mulighed for at sætte flere X'er.

*Borger/patient for sygeplejerskestuderende, børn/borger for pædagogstuderende, elev/forælder for lærerstuderende samt borgere for socialrådgiverstuderende.

**Nogle kategorier er af diskretioneringshensyn lagt sammen. Kategorierne *Vejleder*, *Leder* og *Medstuderende* og for socialrådgiverstuderende endvidere kategorien *Kollega* er lagt ind under kategorien *Anden end de nævnte* af diskretioneringshensyn. Lærerstuderende er udeladt fra figuren af diskretioneringshensyn.

Spørgsmål: "Hvem udsatte dig for følgende: Udsat for uønsket seksuel opmærksomhed (f.eks. kommentarer, uønskede fysiske berøringer eller kys)."

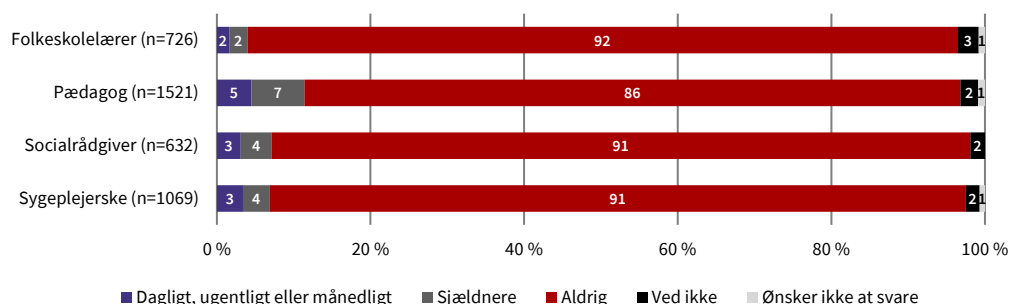
De studerende, som har været udsat for uønskede seksuel opmærksomhed, angiver i over halvdel af tilfældene, at det er borgere/patienter, der har udsat dem for den uønskede opmærksomhed. Dog forekommer det også fra kolleger og andre.

Mere end hver tiende pædagogstuderende har oplevet forskelsbehandling

Figur 8.10 viser, hvorvidt de studerende har oplevet at blive forskelsbehandlet på grund af eksempelvis seksuel orientering, religion, køn, etnicitet eller handicap.

FIGUR 8.10

Forskelsbehandlet (f.eks. på grund af seksuel orientering, religion, køn, etnicitet, handicap)

Kilde: Spørgeskemaundersøgelse fra Danmarks Evalueringsinstitut, 2022.

Note: n = 3948. Procenterne summer ikke helt til 100, idet "Ønsker ikke at svare" er udeladt ved for få besvarelser af diskretioneringshensyn. Spørgsmål: "I hvilket omfang har du oplevet følgende i dit seneste praktikforløb: Forskelsbehandlet (f.eks. på grund af seksuel orientering, religion, køn, etnicitet, handicap)." Kategorierne *Dagligt, ugentligt* og *månedligt* er lagt sammen af diskretioneringshensyn.

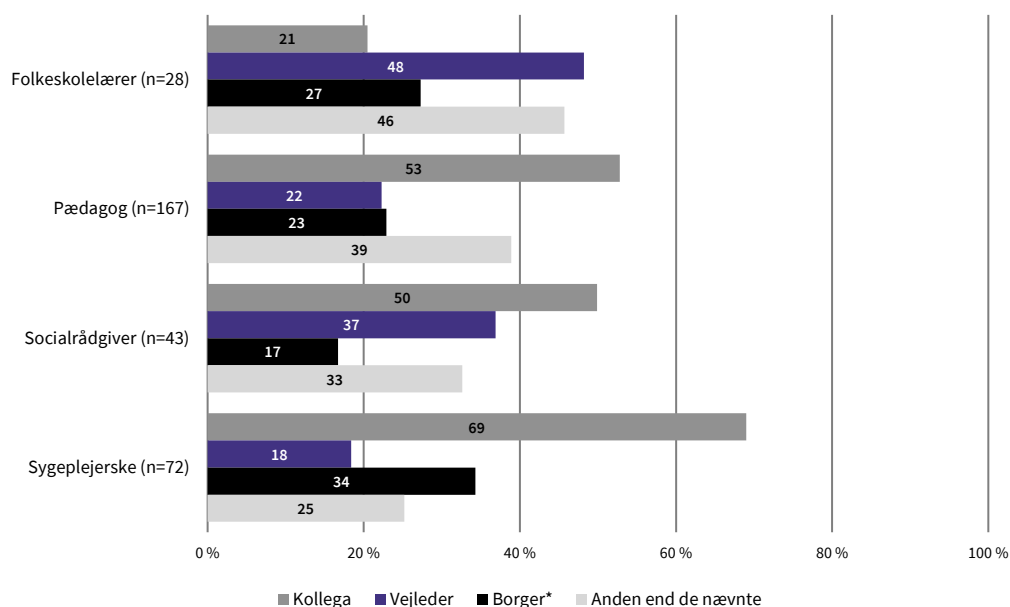
Mellem 4 og 12 % af studerende har oplevet forskelsbehandling på grund af seksuel orientering, religion, køn, etnicitet, handicap eller andet. Andelen, der har oplevet en eller anden grad af forskelsbehandling, er højest blandt de pædagogstuderende (i alt 12 %).

Både vejledere og andre kolleger forskelsbehandler

Figur 8.11 viser, hvem der har udsat den studerende for forskelsbehandling.

FIGUR 8.11

Hvem har forskelsbehandlet?

Kilde: Spørgeskemaundersøgelse fra Danmarks Evalueringsinstitut, 2022.

Note: n = 310. Kun studerende, der har oplevet at blive forskelsbehandlet, har svaret på dette spørgsmål. De studerende har haft mulighed for at sætte flere X'er. Spørgsmål: Hvem udsatte dig for følgende: Forskelsbehandlet (f.eks. på grund af seksuel orientering, religion, køn, etnicitet, handicap)."

*Borger/patient for sygeplejerskestuderende, børn/borger for pædagogstuderende, elev/forælder for lærerstuderende samt borgere for socialrådgiverstuderende.

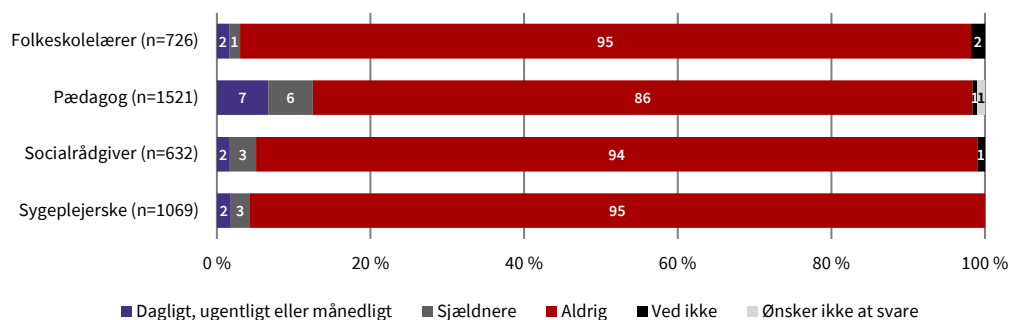
Blandt de studerende, som har oplevet forskelsbehandling, er der forskel på tværs af uddannelser er forskel på, hvem der er den største kilde til forskelsbehandling. Blandt lærerstuderende er der en oplevelse af, at vejleder og til dels elever/forældre samt kolleger er den største kilde til forskelsbehandling, idet 48 % af de lærerstuderende har angivet vejleder som kilde til forskelsbehandling, mens 27 % af lærerstuderende har angivet, at forskelsbehandlingen kommer fra elever/forældre og 21 % fra kolleger. Til sammenligning er den primære kilde til forskelsbehandling på de tre andre uddannelser kollegerne. Her svarer 69 % af de sygeplejerskestuderende, der har oplevet forskelsbehandling, at denne kommer fra deres kolleger på praktikstedet, mens 34 % svarer patienter/borgere, og 18 % har svaret deres vejleder.

Mere end hver tiende pædagogstuderende har oplevet trusler eller truende adfærd

Figur 8.12 viser, hvorvidt de studerende oplever at være blevet truet med vold eller har oplevet truende adfærd.

FIGUR 8.12

Truet med vold eller oplevet truende adfærd

Kilde: Spørgeskemaundersøgelse fra Danmarks Evalueringsinstitut, 2022.

Note: n = 3948. Procenterne summer ikke helt til 100, idet "Ønsker ikke at svare" er udeladt ved for få besvarelser.

Spørgsmål: "I hvilket omfang har du oplevet følgende i dit seneste praktikforløb: Truet med vold eller oplevet truende adfærd." Kategorierne *Dagligt, ugentligt og månedligt* er lagt sammen af diskretioneringshensyn.

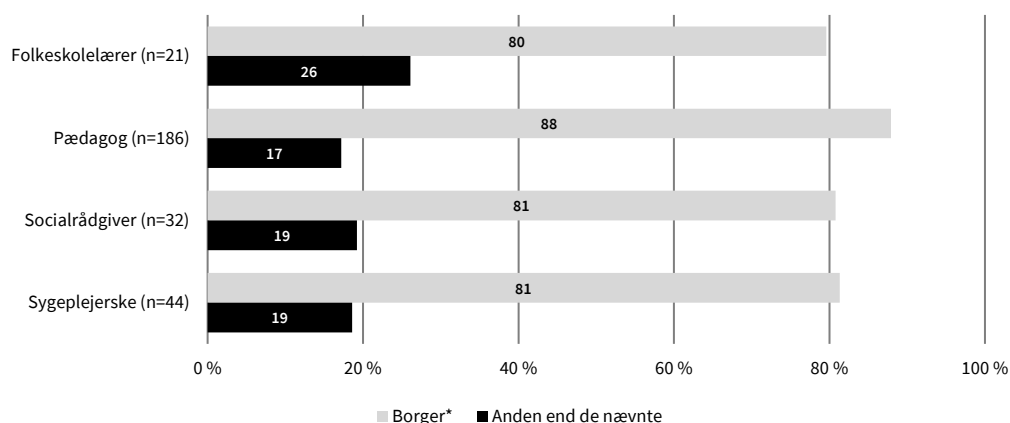
Som det fremgår af figuren, er pædagogstuderende den gruppe af studerende, der i højest grad har oplevet at blive truet med vold eller har oplevet anden truende adfærd. 13 % af de pædagogstuderende har angivet, at de har oplevet det i hvert fald én gang i løbet af deres praktikforløb. Til sammenligning er dette tilfældet for i alt mellem 3-5 % af de studerende på de tre andre uddannelser.

Truende adfærd kommer i altovervejende grad fra borgere

Figur 8.13 viser, hvem der er kilden til den truende adfærd.

FIGUR 8.13

Hvem har truet med vold?

Kilde: Spørgeskemaundersøgelse fra Danmarks Evalueringsinstitut, 2022.

Note: n = 282. Kun studerende, der har oplevet at blive truet med vold, har svaret på dette spørgsmål. De studerende har haft mulighed for at sætte flere X'er. Spørgsmål: "Hvem udsatte dig for følgende: Truet med vold eller oplevet truende adfærd." Kategorierne *Kollega, Vejleder, Leder og Medstuderende* er lagt ind under kategorien *Anden end de nævnte* af diskretioneringshensyn.

*Borger/patient for sygeplejerskestuderende, børn/borger for pædagogstuderende, elev/forælder for lærerstuderende samt borgere for socialrådgiverstuderende.

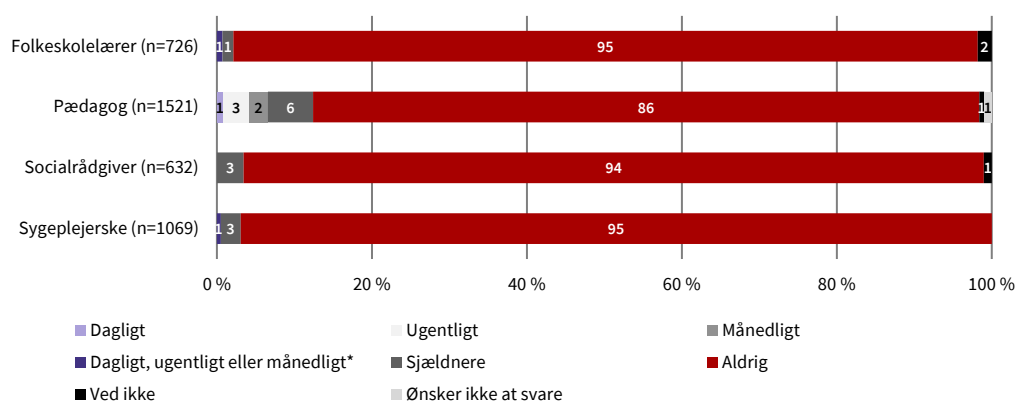
Af figuren fremgår det, at det på tværs af alle uddannelser næsten udelukkende er borgere, der har truet med vold (80-88 %). Derudover har ca. en femtedel (17-26 %) på tværs af uddannelserne oplevet at blive truet med vold af andre end borgere.

Mere end hver tiende pædagogstuderende er blevet slået, skubbet eller sparket

Figur 8.14 viser, hvorvidt studerende har oplevet at være blevet slået, skubbet eller sparket.

FIGUR 8.14

Slået, skubbet, sparket etc.

Kilde: Spørgeskemaundersøgelse fra Danmarks Evalueringsinstitut, 2022.

Note: n = 3948. Procenterne summer ikke helt til 100, idet svarkategorier er udeladt ved få besvarelser. Spørgsmål: "I hvilket omfang har du oplevet følgende i dit seneste praktikforløb: Slået, skubbet, sparket etc."

*For lærer- og sygeplejerskestuderende er *dagligt/ugentligt/månedligt* slået sammen til én kategori af diskretionerings-hensyn.

Igen skiller pædagogstuderende sig dog ud ved at være den gruppe studerende, hvor flest studerende har oplevet det blive slået, skubbet, sparket og lignende, idet i alt 12 % af de pædagogstuderende har angivet, at de har oplevet det mindst én gang i løbet af praktikforløbet. Til sammenligning er dette 2-4 % af studerende på de tre andre uddannelser.

En kvantitativ oversigt over, hvem der har slået, skubbet eller sparket, kan ikke fremstilles grundet få besvarelser. Dog fremgår det af besvarelserne, at det i alt overvejende grad er borgere, der har gjort dette.

8.2.2 Studerendes oplevelser af ubehagelig adfærd, som går ud over andre

Mellem fire og syv ud af ti har været vidne til ubehagelig adfærd mod kolleger eller borgere

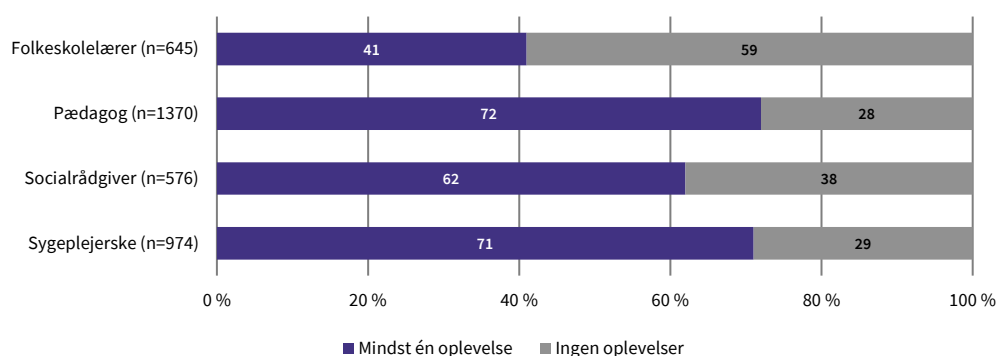
Figur 8.15 viser en samlet opgørelse af, hvor mange studerende der har oplevet mindst ét tilfælde af ubehagelig adfærd over for kolleger og/eller borgere under praktikken. Ubehagelig adfærd dækker over én eller flere af de følgende former for adfærd:

- Ubehagelig tone over for kolleger
- Ubehagelig tone over for borgere (eller børn, elever, patienter)
- Kolleger blev udsat for krænkende handlinger
- Borgere mv. blev udsat for krænkende handlinger
- Praksis, som du opfattede som fagligt uforsvarligt eller etisk problematisk
- Praksis, som du opfattede som værende i strid med gældende regler eller lovgivning.

FIGUR 8.15

Ubehagelig adfærd over for kolleger og/eller borgere

Har oplevet mindst ét tilfælde af ubehagelig adfærd under praktikken

Kilde: Spørgeskemaundersøgelse, Danmarks Evalueringsinstitut, 2022.

Note: n = 3565. "Ved ikke" og "Ønsker ikke at svare" er ikke inkluderet.

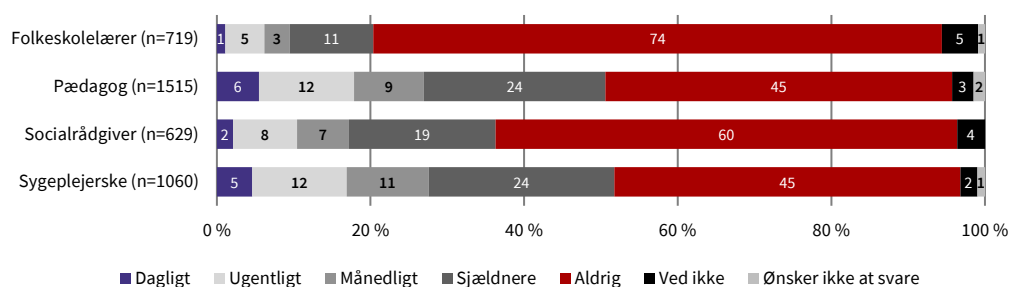
Figuren viser, at 41 % af lærerstuderende, 62 % af socialrådgiverstuderende, 71 % af sygeplejerske-studerende og 72 % af pædagogstuderende har været vidne til mindst ét tilfælde af ubehagelig adfærd over for andre i praktikforløbet. I det følgende gennemgås de forskellige typer af ubehagelig adfærd, herunder hvor ofte de studerende har oplevet dem, og hvem der har udført den ubehagelige adfærd.

Halvdelen af pædagog- og sygeplejerskestuderende har oplevet ubehagelig tone over for kolleger

Figur 8.16 viser, i hvilket omfang de studerende oplevede, at der blev brugt en ubehagelig tone over for deres kolleger på praktikstedet.

FIGUR 8.16

I hvilket omfang de studerende har oplevet ubehagelig tone over for kolleger

Kilde: Spørgeskemaundersøgelse fra Danmarks Evalueringsinstitut, 2022.

Note: n = 3924. Procenterne summer ikke helt til 100, idet "Ønsker ikke at svare" er udeladt ved for få besvarelser.

Spørgsmål: "I hvilket omfang oplevede du følgende i dit praktikforløb: Ubehagelig tone over for kolleger."

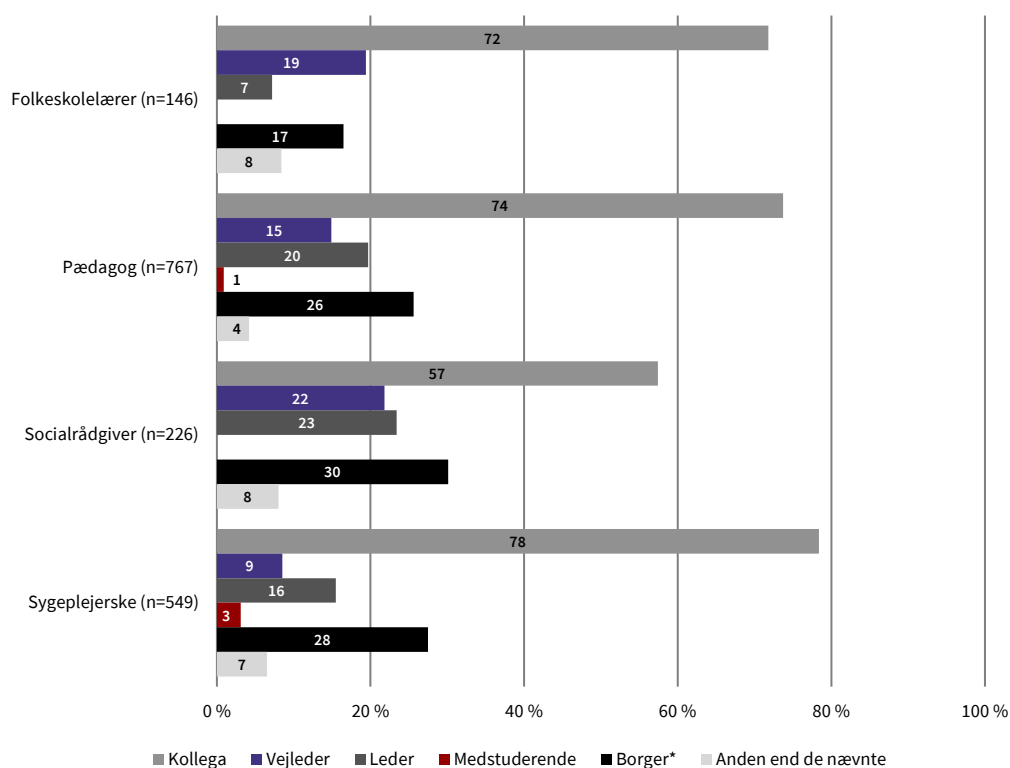
Af figuren fremgår det, at der blandt pædagog- og sygeplejerskestuderende er en højere andel af studerende, der har oplevet en ubehagelig tone over for deres kolleger, end der er blandt lærer- og socialrådgiverstuderende. I alt ca. halvdelen af pædagog- og sygeplejerskestuderende har oplevet en ubehagelig tone over for kolleger på et tidspunkt i løbet af praktikforløbet. Pædagog- og sygeplejerskestuderende er også den gruppe, der hyppigst har oplevet det, hvor i alt ca. 17 % har oplevet det på mindst ugentlig basis. Til sammenligning har samlet set 20 % af lærerstuderende og 36 % af socialrådgiverstuderende oplevet det på et tidspunkt i løbet af deres praktikforløb, hvor i alt 6 % af de lærerstuderende og 10 % af de socialrådgiverstuderende har oplevet det på mindst ugentlig basis.

Kolleger, vejledere og ledere bruger ubehagelig tone over for kolleger

Figur 8.17 viser, hvem de studerende oplevede havde en ubehagelig tone over for deres kolleger i praktikforløbet.

FIGUR 8.17

Hvem der havde en ubehagelig tone over for kolleger

Kilde: Spørgeskemaundersøgelse fra Danmarks Evalueringsinstitut, 2022.

Note: n = 1688. Kun studerende, der har oplevet en ubehagelig tone over for kolleger, har svaret på dette spørgsmål. De studerende har haft mulighed for at sætte flere X'er. Spørgsmål: "Hvem gjorde dette: Ubehagelig tone over for kolleger."

*Borger/patient for sygeplejerskestuderende, børn/borger for pædagogstuderende, elev/forælder for lærerstuderende samt borgere for socialrådgiverstuderende.

**For lærer- og socialrådgiverstuderende er svarkategorierne *Medstuderende* og *Anden end de nævnte* slået sammen grundet få besvarelser.

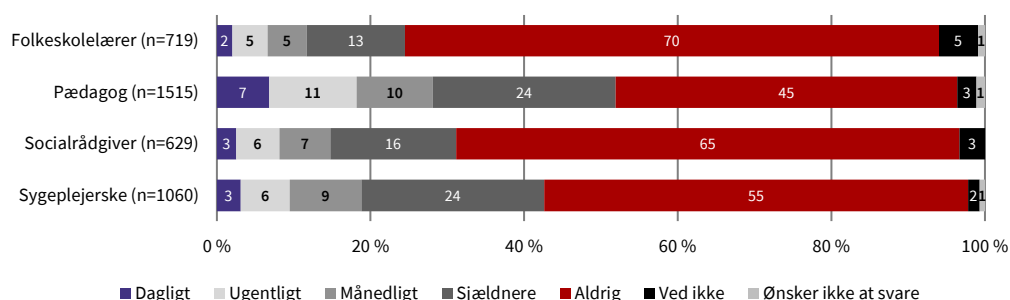
Blandt de studerende, som har oplevet, at der blev brugt en ubehagelig tone over for kolleger, angiver flest tværs af de fire uddannelser, at det er andre kolleger, der har en ubehagelig tone over for deres kolleger (i 57-78 % af tilfældene). Dog er der også mellem 17-30 % af de studerende, hvor den ubehagelige tone over for deres kolleger er kommet fra borgere, mens mellem 9-22 % oplever den ubehagelige tone komme fra deres vejleder. Samtidig oplever op mod hver fjerde socialrådgiver, at deres leder havde en ubehagelig tone over for kollegerne.

Hver femte pædagogstuderende har oplevet ubehagelig tone over for børn eller borgere på ugentlig basis

Figur 8.18 viser, hvorvidt de studerende oplevede, at der blev brugt en ubehagelig tone over for elever, borgere eller patienter undervejs i praktikforløbet.

FIGUR 8.18

I hvilket omfang den studerende har oplevet en ubehagelig tone over for borgere*

Kilde: Spørgeskemaundersøgelse fra Danmarks Evalueringsinstitut, 2022.

Note: n = 3924. Procenterne summer ikke helt til 100, idet "Ønsker ikke at svare" er udeladt ved for få besvarelser.

*Borger/patient for sygeplejerskestuderende, børn/borger for pædagogstuderende, elev/forælder for lærerstuderende samt borgere for socialrådgiverstuderende. Spørgsmål: "I hvilket omfang oplevede du følgende i dit praktikforløb: Ubehagelig tone over for borgere."

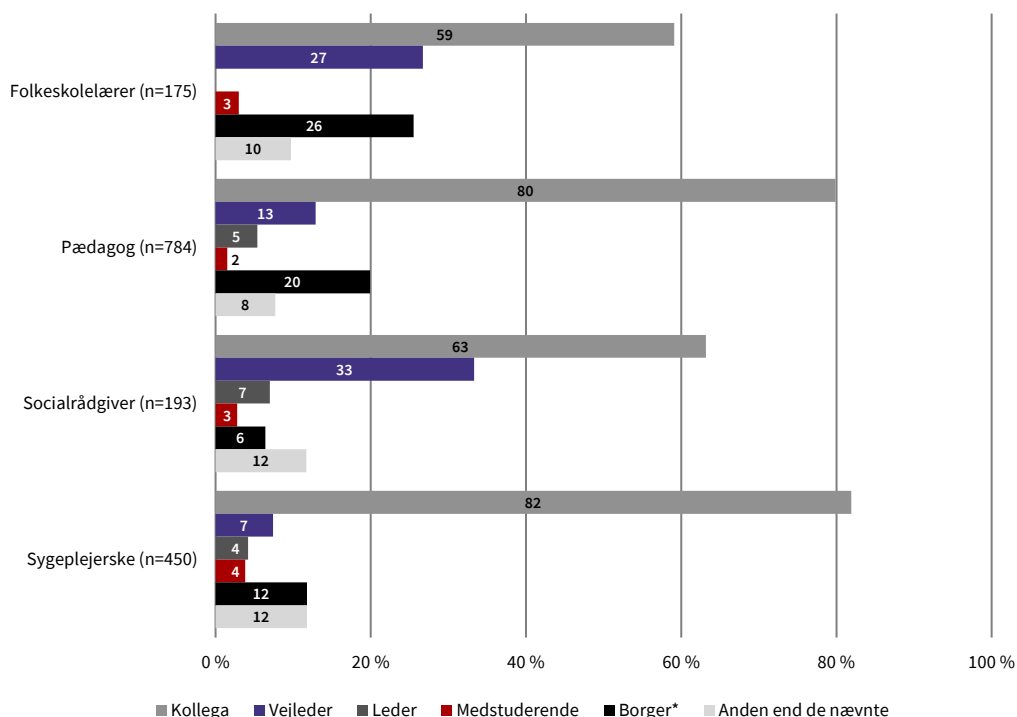
Af figuren fremgår det, at der især blandt pædagog- og sygeplejerskestuderende har været oplevelser af ubehagelig tone over for børn, borgere eller patienter, og de har oplevet det hyppigere end lærer- og socialrådgiverstuderende. Hertil har i alt 52 % af de pædagogstuderende har oplevet det på mindst ét tidspunkt, mens dette tal er 42 % for sygeplejerskestuderende, 32 % for socialrådgiverstuderende og 25 % for lærerstuderende. 18 % af pædagogstudeende har oplevet på mindst ugentlig basis, at der blev brugt en ubehagelig tone over for børn eller borgere. Den tilsvarende andel ligger mellem 7-9 % for studerende på de tre andre uddannelser.

Kolleger er de primære kilder til ubehagelig tone over for børn og borgere

Figur 8.19 viser, hvem der primært har haft en ubehagelig tone over for borgerne under praktikforløbet.

FIGUR 8.19

Hvem har brugt en ubehagelig tone over for borgerne*?

Kilde: Spørgeskemaundersøgelse fra Danmarks Evalueringsinstitut, 2022.

Note: n = 1601. Kun studerende, der har oplevet en ubehagelig tone over for borgere, har svaret på dette spørgsmål. De studerende har haft mulighed for at sætte flere X'er.

*Borger/patient for sygeplejerskestuderende, børn/borger for pædagogstuderende, elev/forælder for lærerstuderende samt borgere for socialrådgiverstuderende.

**For lærerstuderende er svarkategorierne *Leder* og *Anden end de nævnte* slået sammen grundet for få besvarelser.

Spørgsmål: "Hvem gjorde dette: Ubehagelig tone over for borgere."

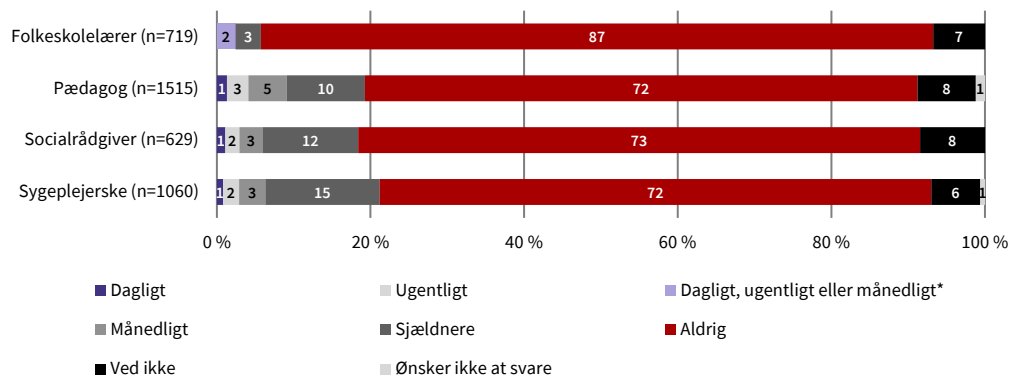
Blandt de studerende, som har oplevet, at der blev brugt en behagelig tone over for kolleger, angiver flest på tværs af de fire uddannelser, at det er kolleger, der har brugt en ubehagelig tone over for borgerne (i 59-82 % af tilfældene). Samtidig har 27 % af de lærerstuderende og 33 % af de socialrådgiverstuderende angivet, at deres vejleder havde en ubehagelig tone over for elever eller borgere.

Hver femte har oplevet krænkende handlinger over for kolleger

Figur 8.20 viser, hvorvidt de studerende oplevede, at deres kolleger blev udsat for krænkende handlinger i praktikforløbet.

FIGUR 8.20

I hvilket omfang de studerende oplevede deres kolleger blive udsat for krænkende handlinger

Kilde: Spørgeskemaundersøgelse fra Danmarks Evalueringsinstitut, 2022.

Note: n = 3924. Procenterne summer ikke helt til 100, idet "Ønsker ikke at svare" er udeladt ved for få besvarelser.

*For lærerstuderende er *Dagligt*, *ugentligt* eller *månedligt* slået sammen til én kategori grundet for få besvarelser.

Spørgsmål: "I hvilket omfang oplevede du følgende i dit praktikforløb: Kolleger blev udsat for krænkende handlinger."

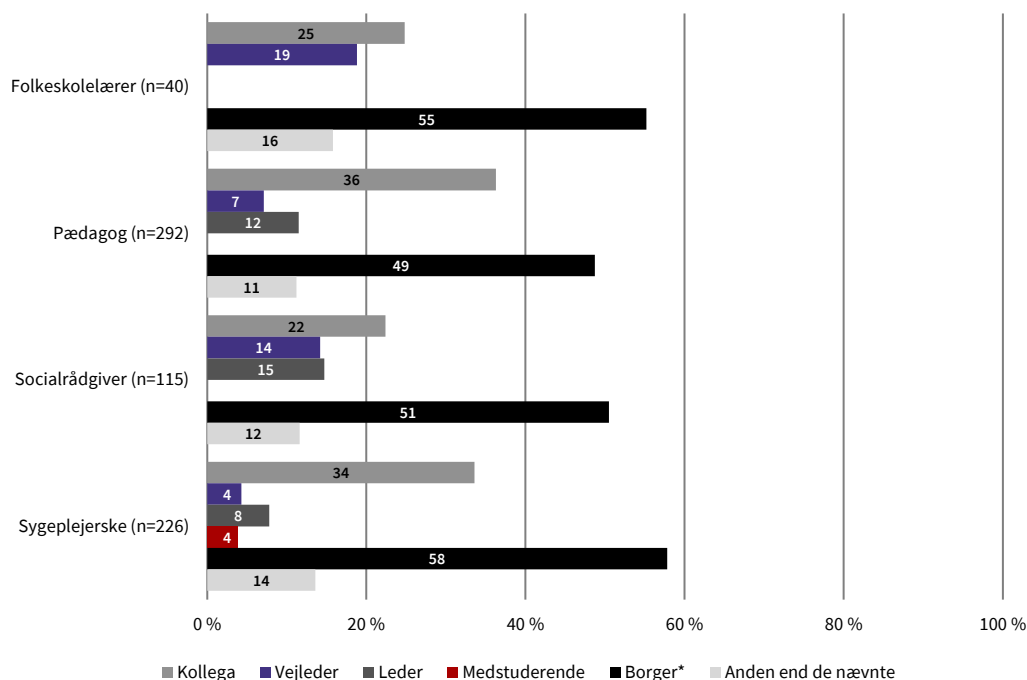
Blandt pædagog-, socialrådgiver- og sygeplejerskestuderende har i alt ca. 20 % oplevet, at deres kolleger blev udsat for krænkende handlinger mindst én gang i løbet af praktikforløbet. Til sammenligning er det ca. 5 % af de lærerstuderende, der har oplevet, at deres kolleger blev udsat for krænkende handlinger mindst én gang i løbet af praktikforløbet.

Krænkende handlinger over for kolleger primært begået af borgere

Figur 8.21 viser, hvem der udsatte de studerendes kolleger for krænkende handlinger.

FIGUR 8.21

Hvem der udsatte kolleger for krænkende handlinger

Kilde: Spørgeskemaundersøgelse fra Danmarks Evalueringsinstitut, 2022.

Note: n = 672. Kun studerende, der har oplevet at deres kolleger blev udsat for krænkende handlinger, har svaret på dette spørgsmål. De studerende har haft mulighed for at sætte flere X'er.

*Borger/patient for sygeplejerskestuderende, børn/borger for pædagogstuderende, elev/forælder for lærerstuderende samt borgere for socialrådgiverstuderende.

**For lærerstuderende er svarkategorierne *Anden end de nævnte*, *Medstuderende* og *Leder* slået sammen. For pædagog- og socialrådgiverstuderende er svarkategorierne *Anden end de nævnte* og *Medstuderende* slået sammen, grundet for få besvarelser.

Spørgsmål: "Hvem gjorde dette: Kolleger blev udsat for krænkende handlinger."

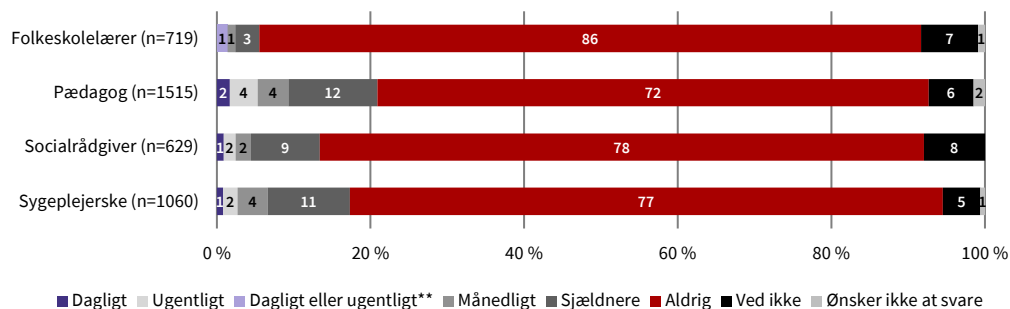
Blandt de studerende, der har oplevet kolleger blive udsat for krænkende handlinger, svarer flest på tværs af de fire uddannelser, at det er borgere, der har udsat kollegerne for krænkende handlinger (49-58%). Dertil har mellem 22 og 36 % svaret, at kolleger har udsat andre kolleger for krænkende handlinger.

Hver femte pædagogstuderende har oplevet krænkende handlinger over for børn eller borgere

Figur 8.22 viser, hvorvidt de studerende har oplevet, at borgere er blevet udsat for krænkende handlinger under deres praktikforløb.

FIGUR 8.22

I hvilket omfang de studerende oplevede borgere* blive udsat for krænkende handlinger

Kilde: Spørgeskemaundersøgelse fra Danmarks Evalueringsinstitut, 2022.

Note: n = 3924. Procenterne summer ikke helt til 100, idet "Ønsker ikke at svare" er udeladt ved for få besvarelser.

Spørgsmål: "I hvilket omfang oplevede du følgende i dit praktikforløb: Borgere blev udsat for krænkende handlinger."
*Borger/patient for sygeplejerskestuderende, børn/borger for pædagogstuderende, elev/forælder for lærerstuderende samt borgere for socialrådgiverstuderende.

**For folkeskolelærerstuderende er svarkategorierne *Dagligt* og *Ugentligt* slået sammen grundet få besvarelser.

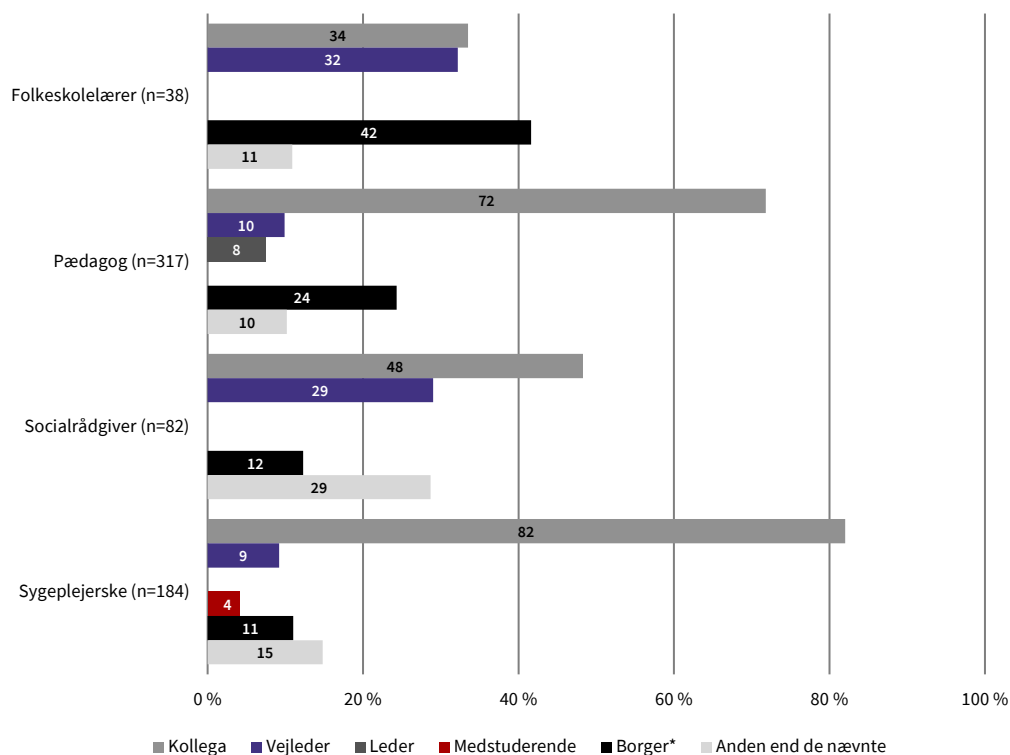
Blandt de pædagogstuderende har i alt 22 % oplevet, at børn eller borgere blev udsat for krænkende handlinger mindst én gang i løbet af praktikforløbet. For sygeplejerskestuderende er dette tal ca. 18 %, mens det blandt socialrådgiverstuderende er 14 % og blandt lærerstuderende blot 5 %.

Krænkende handlinger over for børn og borgere primært begået af kolleger

Figur 8.23 viser, hvem der ifølge de studerende primært har udsat borgere for krænkende handlinger.

FIGUR 8.23

Hvem der udsatte borgere* for krænkende handlinger

Kilde: Spørgeskemaundersøgelse fra Danmarks Evalueringsinstitut, 2022.

Note: n = 621. Kun studerende, der har oplevet, at borgere blev udsat for krænkende handlinger, har svaret på dette spørgsmål. De studerende har haft mulighed for at sætte flere X'er. Spørgsmål: "Hvem gjorde dette: Borgere blev udsat for krænkende handlinger."

*Borger/patient for sygeplejerskestuderende, børn/borger for pædagogstuderende, elev/forælder for lærerstuderende samt borgere for socialrådgiverstuderende.

**Kategorier med for få besvarelser er lagt ind under kategorien *Anden end de nævnte* af diskretioneringshensyn.

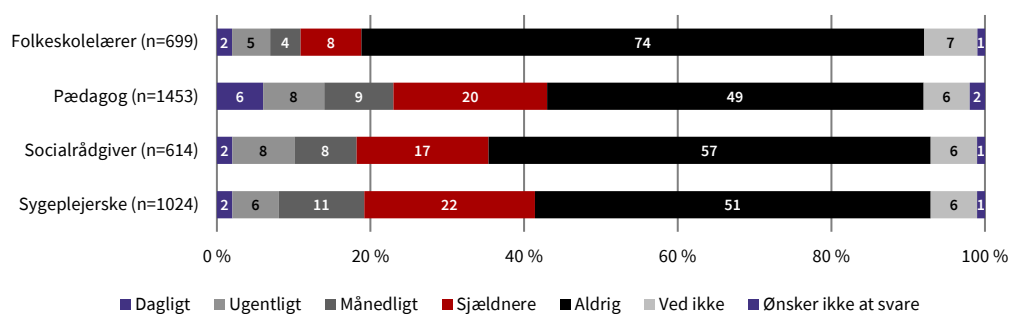
Blandt de studerende, der har oplevet kolleger blive udsat for krænkende handlinger, svarer flest blandt pædagog-, socialrådgiver og sygeplejerskestuderende, at det er kolleger, der har udsat borgere for krænkende handlinger (i 48-82 % af tilfældene). Blandt lærerstuderende er dette noget mere blandet. Her oplever de studerende, at både elever/forældre (42 %), kolleger (34 %) og vejleder (32 %) har udsat andre elever/forældre for krænkende handlinger.

Fire ud af ti pædagog-, socialrådgiver- og sygeplejerskestuderende har oplevet uforsvarlig eller uetisk praksis

Figur 8.24 viser, hvorvidt de studerende har oplevet praksis, som de har vurderet som værende fagligt uforsvarlig eller etisk problematisk.

FIGUR 8.24

I hvilket omfang de studerende oplevede praksis, som de opfattede fagligt uforsvarlig eller etisk problematisk

Kilde: Spørgeskemaundersøgelse fra Danmarks Evalueringsinstitut, 2022.

Note: n = 3789. Procenterne summer ikke helt til 100, idet "Ønsker ikke at svare" er udeladt ved for få besvarelser.

Spørgsmål: "I hvilket omfang oplevede du følgende i dit praktikforløb: Praksis, som du opfattede som fagligt uforsvarlig eller etisk problematisk."

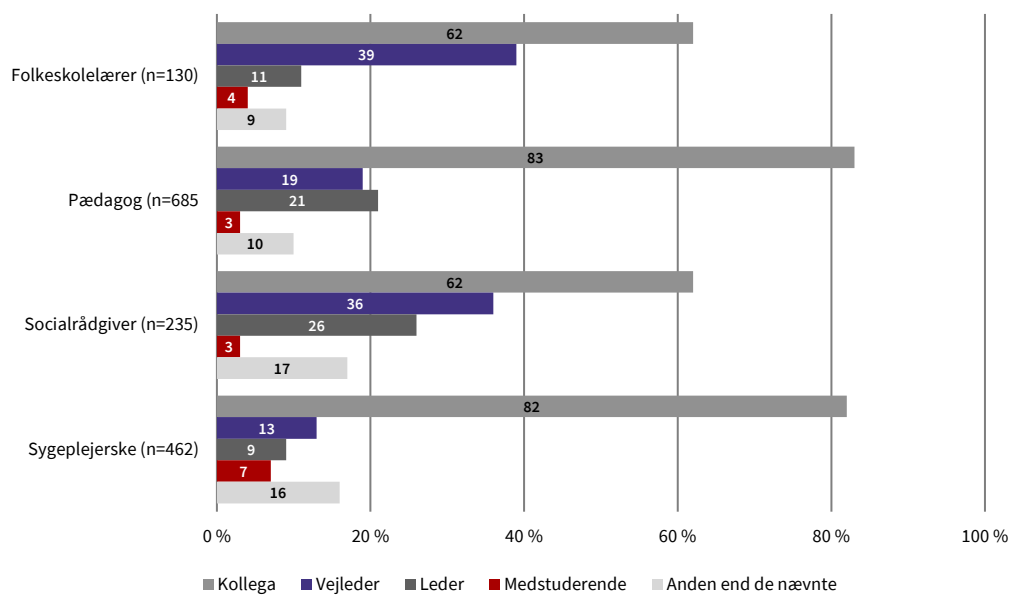
Af figuren fremgår det, at i alt 19 % af de lærerstuderende har angivet at have oplevet dette på mindst ét tidspunkt i løbet af deres praktikforløb. Til sammenligning har mellem 35 og 43 % af de studerende på de tre andre uddannelser oplevet dette mindst én gang i løbet af deres praktikforløb.

Kolleger og vejledere udfører uforsvarlig praksis

Figur 8.25 viser, hvem der ifølge de studerende har udført den uforsvarlige praksis.

FIGUR 8.25

Hvem der udførte den uforsvarlige praksis

Kilde: Spørgeskemaundersøgelse fra Danmarks Evalueringsinstitut, 2022.

Note: n = 1397. Kun studerende, der har oplevet uforsvarlig praksis, har svaret på dette spørgsmål. De studerende har haft mulighed for at sætte flere X'er. Spørgsmål: "Hvem gjorde dette: Praksis, som du opfattede som fagligt uforsvarligt eller etisk problematisk."

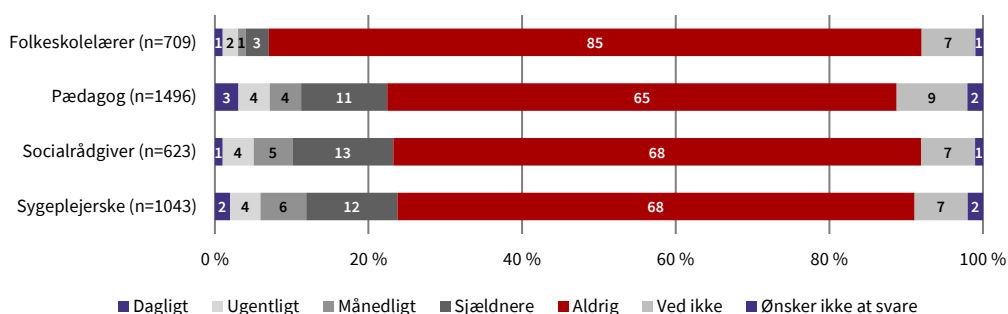
Blandt de studerende, der har oplevet faglig uforsvarlig eller etisk problematisk praksis, svarer flest på tværs af de fire uddannelser, at kolleger har udført den uforsvarlige praksis (62-83 %), mens 39 % af lærerstuderende og 36 % socialrådgiverstuderende har angivet, at vejleder har udført uforsvarlig praksis.

Hver femte pædagog-, socialrådgiver- og sygeplejerskestuderende har oplevet regelstridig praksis

Figur 8.26 viser, hvorvidt de studerende oplevede praksis, som de opfattede som værende i strid med gældende regler eller lovgivning.

FIGUR 8.26

I hvilket omfang de studerende oplevede praksis, som de opfattede som værende i strid med gældende regler eller lovgivning

Kilde: Spørgeskemaundersøgelse fra Danmarks Evalueringsinstitut, 2022.

Note: n = 3870. Spørgsmål: "I hvilket omfang oplevede du følgende i dit praktikforløb: Praksis, som du opfattede som værende i strid med gældende regler eller lovgivning."

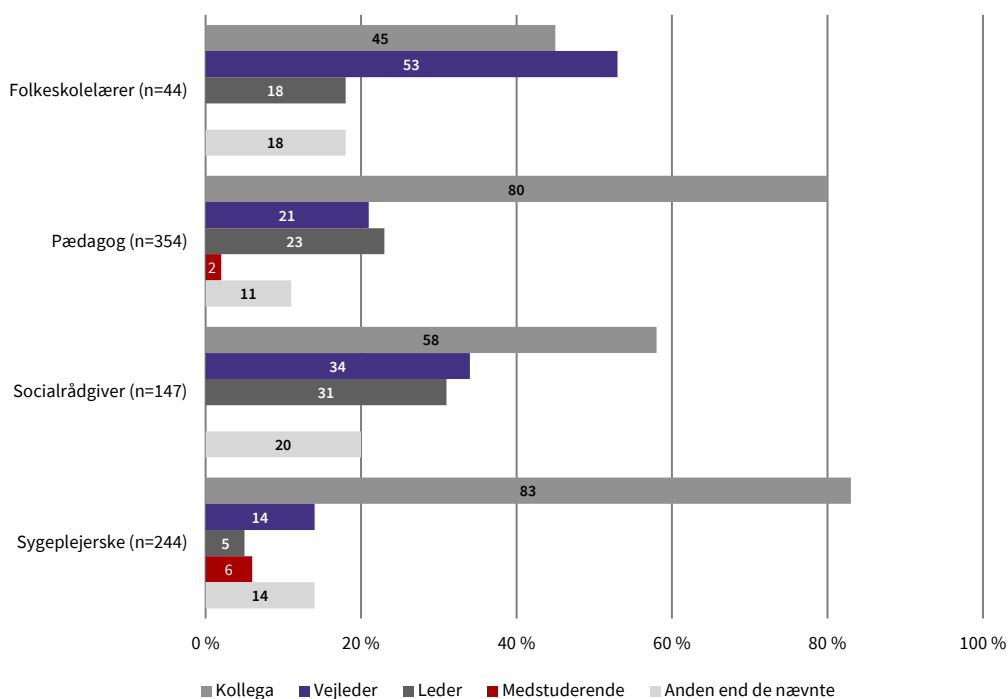
Af figuren fremgår det, at 7 % af lærerstuderende og 22-24 % af de studerende på de tre andre uddannelser har oplevet praksis i strid med regler eller lovgivning på mindst ét tidspunkt i praktikperioden.

Kolleger og vejledere udfører regelstridig praksis

Figur 8.27 viser, hvem der udførte den praksis, som den studerende vurderede som værende i strid med gældende regler eller lovgivning.

FIGUR 8.27

Hvem der udførte praksis i strid med gældende regler eller lovgivning

Kilde: Spørgeskemaundersøgelse fra Danmarks Evalueringsinstitut, 2022.

Note: n = 789. Kun studerende, der har oplevet praksis, som de vurderede i strid mod regler eller lovgivning, har svaret på dette spørgsmål. De studerende har haft mulighed for at sætte flere X'er. Spørgsmål: "Hvem gjorde dette: Praksis, som du opfattede som værende i strid med gældende regler eller lovgivning."

**For lærer- og socialrådgiverstuderende er svarkategorierne *Medstuderende* og *Anden end de nævnte* slået sammen grundet for få besvarelser.

Af figuren fremgår det, at det for de lærerstuderende er nogenlunde lige fordelt, hvorvidt det er enten vejleder (53 %) eller kollega (45 %), der står bag praksissen, mens det på de resterende tre uddannelser primært har været en kollega, der står bag praksissen. Blandt pædagog- og sygeplejerskestuderende har henholdsvis 80 % og 83 % angivet, at det har været en kollega, mens dette tal er 58 % blandt de socialrådgiverstuderende, der har oplevet praksis i strid med regler eller lovgivning. Blandt socialrådgiverne, som har oplevet praksis, som den studerende opfattede som værende i strid med regler eller lovgivning, angiver 31 %, at en leder udførte den pågældende praksis, mens dette er tilfældet blandt 23 % af de pædagogstuderende.

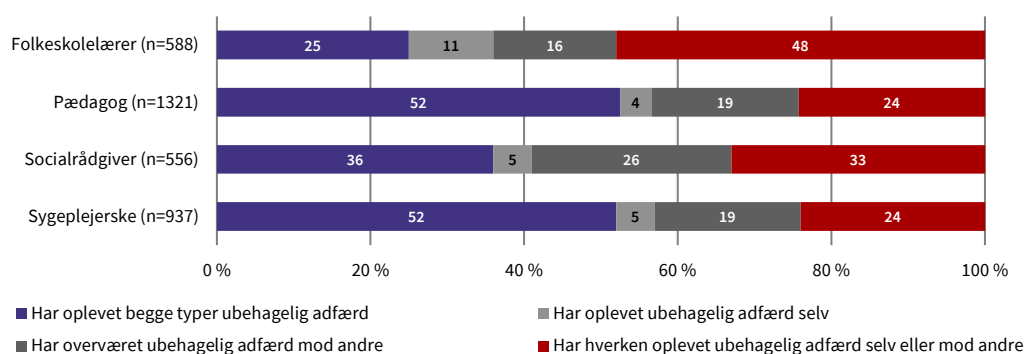
8.2.3 Samlet overblik over oplevelser med ubehagelig adfærd

Mellem halvdelen og tre fjerdedele har oplevet ubehagelig adfærd

Figur 8.28 viser et samlet overblik over, hvor mange studerende på hver af de fire uddannelser, der har oplevet én eller begge typer ubehagelig adfærd.

FIGUR 8.28

Samlet oplevelse af ubehagelig adfærd

Kilde: Spørgeskemaundersøgelse fra Danmarks Evalueringsinstitut, 2022.

Note: n = 3401. "Ved ikke" og "Ønsker ikke at svare" er ikke inkluderet.

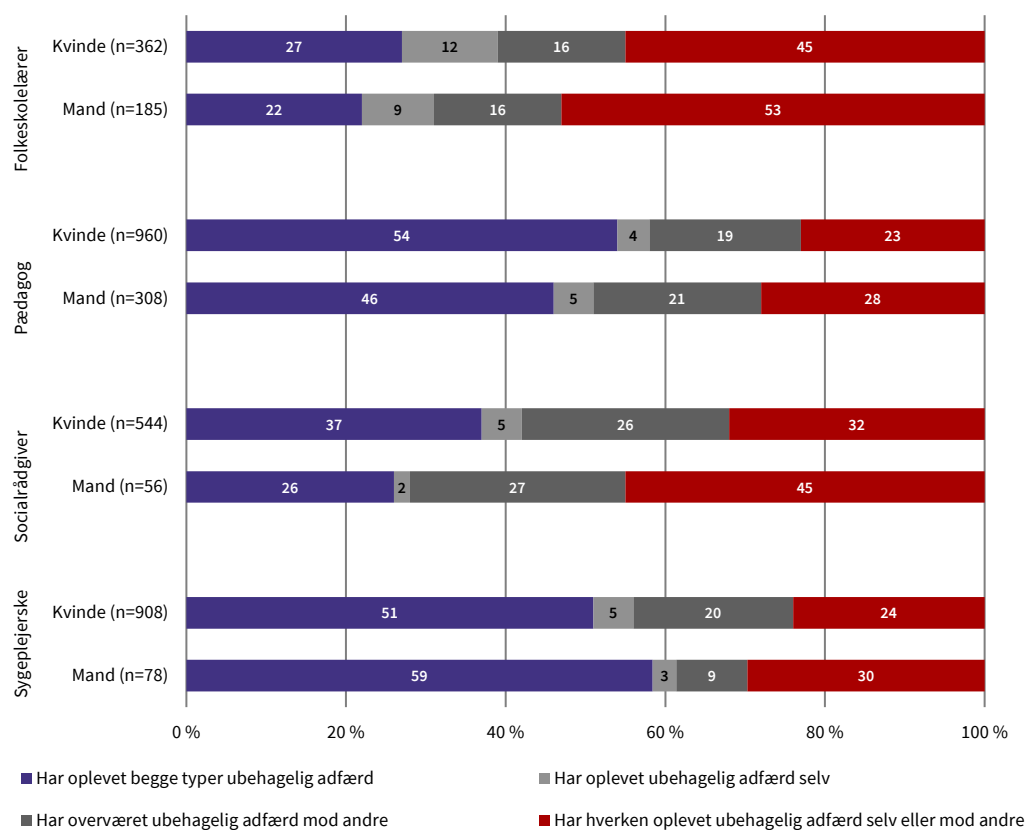
Figuren viser, at 25 % af lærerstuderende, 36 % af socialrådgiverstuderende og 52 % af sygeplejerske- og pædagogstuderende har oplevet ét eller flere tilfælde af ubehagelig adfærd både over for den studerende selv og over for kolleger og/eller borgere. Mellem 23 og 31 % har kun oplevet enten det ene eller det andet. Det er således under halvdelen af de studerende, som ikke har oplevet ubehagelig adfærd i deres praktikforløb, og for de pædagog- og sygeplejerskestuderende er det under en fjerdedel, nemlig 24 %.

Flere kvinder end mænd oplever ubehagelig adfærd

Figur 8.29 viser, hvordan oplevelserne af ubehagelig adfærd er fordelt på de to køn inden for hver af de fire uddannelser.

FIGUR 8.29

Samlet oplevelse af ubehagelig adfærd, opdelt på køn

Kilde: Spørgeskemaundersøgelse fra Danmarks Evalueringsinstitut, 2022.

Note: n = 3401. "Ved ikke" og "Ønsker ikke at svare" er ikke inkluderet.

Figuren viser, at lidt flere kvinder end mænd på hver uddannelse har været ude for ubehagelig adfærd. De kvindelige studerende er især mere tilbøjelige til at svare, at de har oplevet både ubehagelig adfærd over for dem selv og over for kolleger/borgere.

8.2.4 Studerendes oplevelse af at kunne få hjælp

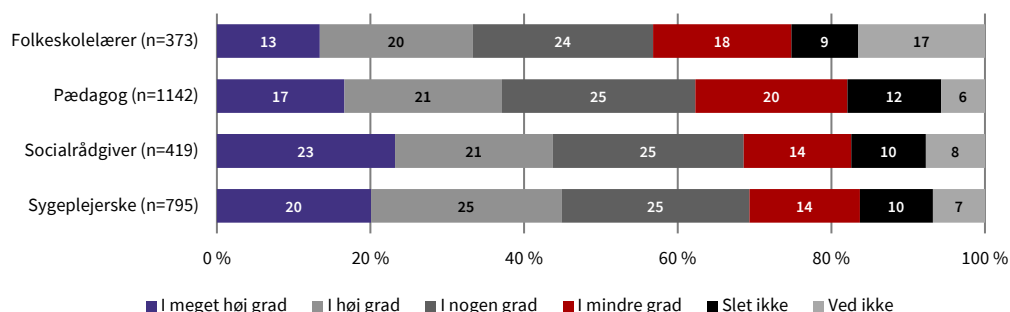
De studerende, som har svaret, at de har været udsat for én eller flere af de ubehagelige oplevelser, enten på egen krop eller ved at være vidne til, at det skete for andre, er blevet spurgt, om de har kunnet få hjælp fra enten praktikstedet eller uddannelsesstedet.

Mere end hver fjerde oplever ikke, at praktikstedet tager ansvar

Figur 8.30 viser, hvorvidt de studerende har oplevet at praktikstedet tog ansvar for at håndtere de problemer, som den studerende oplevede under praktikforløbet.

FIGUR 8.30

I hvilken grad tog praktikstedet ansvar for at håndtere problemer

Kilde: Spørgeskemaundersøgelse fra Danmarks Evalueringsinstitut, 2022.

Note: n = 2728. Kun studerende, der har haft grænseoverskridende oplevelser på et tidspunkt i løbet af deres praktikforløb, har besvaret dette spørgsmål.

Spørgsmål: "I hvilken grad oplevede du, at praktikstedet tog ansvar for at håndtere de problemer, du oplevede?"

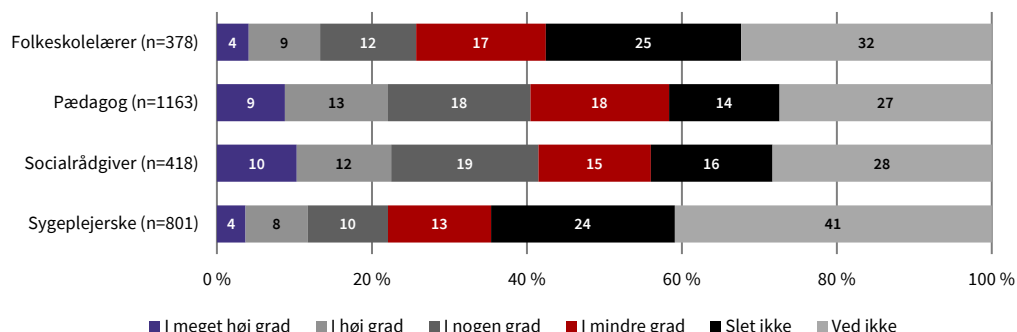
Af figuren fremgår der et relativt ens svarmønster på tværs af de 4 uddannelser, og generelt tegner der sig ikke et billede af, at de studerende oplevede at praktikstedet tog hånd om deres problemer. Blandt de studerende oplevede i alt mellem 33 og 45 %, at deres praktiksted i meget høj eller i høj grad tog ansvar for at håndtere problemer, de studerende oplevede. Således er der også en betydelig andel af studerende, der ikke oplevede, at deres praktiksted håndterede deres problemer tilstrækkeligt. I alt 32 % af de pædagogstuderende, 27 % af de lærerstuderende samt 24 % af socialrådgiver- og sygeplejerskestuderende oplevede, at deres praktiksted kun i mindre grad eller slet ikke håndterede de problemer, de oplevede.

Kun hver femte kan hente hjælp hos uddannelsesstedet

Figur 8.31 viser, hvorvidt den studerende oplevede at kunne hente hjælp hos sit uddannelsessted.

FIGUR 8.31

I hvilken grad de studerende oplevede at kunne hente hjælp hos deres uddannelsessted

Kilde: Spørgeskemaundersøgelse fra Danmarks Evalueringsinstitut, 2022.

Note: n = 2726. Spørgsmål: "I hvilken grad oplevede du, at du kunne hente hjælp hos dit uddannelsessted i forbindelse med de problemer, du oplevede?"

Af figuren fremgår det, at der er en betydelig andel af studerende, der oplevede, at de slet ikke kunne hente hjælp hos deres uddannelsessted. Blandt lærerstuderende er det 25 %, der slet ikke oplevet at kunne hente hjælp, mens 24 % sygeplejerskestuderende slet ikke oplever dette. Til sammenligning er dette henholdsvis 14-16 % af de pædagog- og socialrådgiverstuderende.

Andelen af studerende, der på den anden side i meget høj eller høj grad oplever at kunne hente hjælp fra sit uddannelsessted, er blandt lærer- og sygeplejerskestuderende i alt henholdsvis 13 og 12 %, mens det tilsvarende er 22 % blandt pædagog- og socialrådgiverstuderende.

Det er samtidig værd at bemærke, at mellem 27 og 41 % af de studerende svarer, at de ikke ved, hvorvidt det var muligt for dem at få hjælp hos uddannelsesstedet.

9 Uddannelsesstedets rolle under praktik

I dette kapitel beskriver vi, hvordan de studerende oplever uddannelsesstedets rolle under praktik, herunder dels hvordan de studerende oplever at blive støttet, mens de er i praktik,³ og dels de planlagte praktikunderstøttende aktiviteter som fx studiedage.

9.1 Kapitlets hovedresultater

9.1.1 Hovedresultater fra interviewundersøgelsen

Resultaterne fra interviewundersøgelsen viser, at:

- De studerende oplever, at de ikke får den fornødne støtte fra deres uddannelsessteder til at håndtere svære situationer i deres praktik. De oplever, at uddannelsesstedet italesætter det som deres eget ansvar at løse eventuelle udfordringer. I de tilfælde, hvor de beder om hjælp eller gør opmærksom på problematiske forhold, savner de handlekraft og oplever at "møde en mur". De formelle rammer omkring kontakten til uddannelsesstedet kan for nogle studerende være en barriere, da de ikke fordrer et trygt rum for henvendelser.
- De studerende savner sammenhæng mellem studiedage og praktikken. De oplever, at indholdet enten er irrelevant, da det handler om faglige emner meget langt fra deres fokus i praktikken, eller fordi det introduceres på et uhensigtsmæssigt tidspunkt, i forhold til hvor langt de er i deres praktikforløb. De savner desuden, at der bliver fulgt op på de opgaver, de gennemfører på studiedagene, og oplever det som demotiverende, når dette ikke er tilfældet.

9.1.2 Hovedresultater fra spørgeskemaundersøgelsen

Resultaterne fra spørgeskemaundersøgelsen viser, at:

- De fleste studerende har en person på deres uddannelsessted, som de har mulighed for at kontakte undervejs i deres praktikforløb, hvis de skulle få brug for dette. Dog skiller sygeplejerskestu-

³ De kvalitative resultater fra interviewundersøgelsen dækker både de studerendes generelle opfattelse af kontakten til uddannelsesstedet og specifikt for de studerende, som har oplevet udfordringer i deres praktik. For spørgeskemaundersøgelsen gælder det, at besvarelser fra de studerende, som har haft konkrete udfordringer i praktikken, er dækket i forrige kapitel om psykisk arbejdsmiljø (afsnit 4.2.4), mens dette kapitel afrapporter svar på spørgsmål, der er stillet til alle studerende, og som vedrører den generelle opfattelse af kontakten til uddannelsesstedet.

derende sig ud her, ved at flere angiver, at de ikke har haft en kontaktperson på deres uddannelsessted, som de kunne kontakte undervejs i praktikforløbet, hvis de havde brug for det. Ligeledes har en større andel af sygeplejerskestuderende angivet, at de ikke har haft brug for det, sammenlignet med studerende på de resterende tre uddannelser.

- Der er stor variation i, hvor udbredte de forskellige aktiviteter er på de fire uddannelser. *Studiedage/indkaldsdage* er især udbredt på pædagoguddannelsen, hvor 97 % af de studerende har angivet, at de har deltaget i disse. Blandt de studerende, der har deltaget i *studiedage/indkaldsdage*, er der delte meninger omkring, hvorvidt de studerende oplever, at de har hjulpet dem med at se sammenhænge mellem teori og praksis. De lærerstuderende er de mest kritiske, idet 44 % af de lærerstuderende svarer, at studiedagene i mindre grad eller slet ikke har hjulpet dem med at se sammenhængen mellem teori og praksis eller med at håndtere udfordringer i praktikken.
- De fleste studerende (74-94 %) på lærer-, pædagog- og socialrådgiveruddannelserne deltager i *statusmøder/samtaler* i forbindelse med deres praktikforløb. Her skiller sygeplejerskestuderende sig igen ud ved, at blot 14 % har angivet, at de har haft statusmøder. Hvad angår *statusmøder/samtaler* er meldingerne blandede, hvad angår oplevelsen af, om samtalerne har været hjælpsomme. 20-47 % af de studerende oplever, at samtalerne i høj eller meget høj grad har hjulpet dem med at se sammenhænge mellem teori og praksis, mens 15-34 % har oplevet, at samtalerne hjalp dem med at håndtere udfordringer, de mødte i praktikken. Igen er de lærerstuderende den gruppe, hvor færrest oplever, at samtalerne har hjulpet.
- De fleste studerende har udarbejdet *skriftlige produkter undervejs*, men det er særligt udbredt på pædagoguddannelsen, hvor 82 % af de studerende har angivet, at de har udarbejdet produkter undervejs, mens den laveste andel findes blandt lærerstuderende, hvor 47 % har udarbejdet et produkt undervejs. Over halvdelen af de studerende (50-64 %) har oplevet, at *udarbejdelsen af et skriftligt produkt undervejs* i høj grad eller i meget høj grad har hjulpet dem med at se sammenhænge mellem teori og praksis. Når det kommer til, hvorvidt de studerende har oplevet, at *udarbejdelsen af et produkt undervejs* har hjulpet dem med at håndtere udfordringer i praktikken, er der mere delte meninger. Således er der på de fire uddannelser både studerende, der har oplevet, at det hjalp dem med at håndtere udfordringer i praktikken (28-39 % svarer "I høj grad" eller "I meget høj grad"), men også at det ikke har hjulpet dem at udarbejde et produkt undervejs (26-38 % svarer "I mindre grad" eller "Slet ikke").
- Størstedelen af de studerende (mellem 61-88 %) har udarbejdet et *afsluttende produkt*. Ca. 40 % af de studerende på tværs af de fire uddannelser har svaret, at *udarbejdelsen af det afsluttende produkt* i meget høj grad eller i høj grad har hjulpet dem med at se sammenhænge mellem teori og praksis. Ligeledes mener ca. 40 % på tværs af de fire uddannelser, at *udarbejdelsen af et afsluttende produkt* i meget høj grad eller i høj grad har hjulpet dem med at håndtere udfordringer, de mødte i praktikken. Samtidig svarer ca. 30 % af de studerende, at *udarbejdelsen af det afsluttende produkt* i mindre grad eller slet ikke har hjulpet dem med at håndtere udfordringer, de stødte på i praktikken.

9.2 Resultater fra interviewundersøgelsen

Følgende afsnit belyser, hvorledes de studerende oplever at blive støttet af deres uddannelsessted i forbindelse med udfordringer i praktikken, og hvordan de oplever de praktikunderstøttende aktiviteter såsom studiedage og praktikopgaver.

9.2.1 Støtte til håndtering af udfordringer i praktikken

Flere af de interviewede studerende fortæller om svære og ubehagelige oplevelser i deres praktikforløb. Vi har udfoldet flere konkrete eksempler på dette i kapitel 6 om praktikvejlederen og i kapitel 7 om det kollegiale miljø. Vi vil nu se nærmere på, hvordan de studerende oplever muligheden for at blive støttet af deres uddannelsessted i håndteringen af udfordrende situationer. Vores analyse viser, at den gennemgående oplevelse blandt de studerende er, at deres uddannelsessted ikke har været en støtte for dem i svære situationer. De peger på en række problematiske forhold, som vi uddyber herunder.

Studerende oplever, at det er deres eget ansvar at løse udfordringer

Der er en udbredt oplevelse blandt de studerende, at uddannelsesstedet pålægger dem ansvaret for selv at håndtere de udfordringer, de måtte møde i deres praktikforløb. Et eksempel på denne opfattelse italesættes af pædagogstuderende Aisha. Hun fortæller, at de studerende på hendes uddannelsessted har fået at vide, at de selv skal håndtere eventuelle konflikter med lederen på deres praktiksted:

Jeg synes ikke, [uddannelsesstedet] hjælper så meget, når man har problemer ude i praktikken. Så har vi typisk fået at vide, at: ”I er voksne mennesker, og I skal selv snakke med lederen og finde ud af det”. Der kunne man ellers virkelig godt bruge opbakning fra studiet.

Aisha, pædagogstuderende

Det har resulteret i, at Aisha har haft oplevelsen af at være meget på egen hånd og ikke har gjort brug af sit uddannelsessted til at løse de problemer, hun er stødt på undervejs i sin praktik. Aisha ville dog have sat pris på mere støtte fra uddannelsesstedet, hvilket hun uddyber i følgende citat:

Men det er jo rart med opbakning fra ens lærer. Fx hvis det går helt galt [i praktikken], at ens lærer eller skolen så kan sige: ”Prøv at hør her, I har selv takket ja til at have studerende, og det her er reglerne”. I det mindste bare sådan noget. Og det var jo nærmest ikke en mulighed, hvilket jeg synes er øv, når man går på en uddannelse og tænker, at man har opbakning fra sin lærer.

Aisha, pædagogstuderende

Aisha tolker således uddannelsesstedets udmelding om, at de selv skal håndtere eventuelle problemer, som manglende opbakning fra sine lærere, hvilket resulterer i en oplevelse af at stå alene med ansvaret.

Studerende oplever at ”møde en mur”

I de tilfælde, hvor de studerende vælger at række ud efter støtte fra deres uddannelsessted, oplever flere at gå forgæves. En udbredt erfaring blandt de studerende er, at uddannelsesstedet har lyttet til deres frustrationer, men ikke handlet på dem.

Eksempelvis fortæller sygeplejerskestuderende Kasper, at han har savnet handlekraft fra uddannelsens side i forhold til at sikre, at der er gode forhold på praktikstederne. Under et af sine praktikforløb gjorde han sit uddannelsessted opmærksomt på, at der stort set ikke var uddannede sygeplejersker på den afdeling, hvor han var i praktik, hvilket han anså for problematisk i forhold til sin egen læring. Da han gjorde opmærksom på det, oplevede Kasper, at der blot blev trukket på skuldrene fremfor at handle på situationen:

Jeg har savnet handlekraft fra skolens side i forhold til dér, hvor praktikforholdene ikke er i orden. Det er lidt ligesom at møde en mur. [...] Det er bare sådan et gentagende mønster. At man kan komme med nogle problematikker til skolen, og så trækker de på skuldrene og siger ”tja”. Så det er [jeg] stoppet med, fordi det ikke hjælper.

Kasper, sygeplejerskestuderende

Kasper fortæller således, at det har været en nedslående oplevelse at gøre uddannelsesstedet opmærksom på problematiske forhold i praktikken, da de ikke har handlet på hans henvendelse. Det har resulteret i, at han er holdt op med at kontakte uddannelsesstedet i forbindelse med udfordringer i praktikken.

Formelle rammer kan gøre det utrygt og uoverskueligt for studerende at bede om hjælp

For nogle studerende kan det være sårbart og svært at fortælle om eventuelle konflikter eller udfordringer på deres praktikplads, og de fortæller, at de har brug for et trygt rum til at dele dårlige oplevelser, men at det ikke altid lykkes. Herudover kan det virke uoverskueligt for de studerende at bede om hjælp, fordi de kan frygte konsekvenserne.

Et eksempel herpå ses i socialrådgiverstuderende Susannes tilfælde. Susanne trivedes ikke i sin praktik og oplevede det som en meget stressende periode i hendes liv. Dette skyldtes særligt hendes samarbejde med sine to praktikvejledere. Hun ville gerne have haft hjælp fra sin vejleder på uddannelsesstedet, men oplevede ikke, at der blev skabt et trygt rum for at dele sine oplevelser. Susanne fortæller, at når hun mødtes med vejlederen fra uddannelsesstedet, så var det altid i selskab med de to vejledere fra praktikken, som hun ikke havde en god relation til:

Man fortæller jo sjovt nok ikke sandheden, når de sidder lige ved siden af. [...] Jeg havde det ikke ret godt på min praktikplads. Det var den mest stressende periode i mit liv nogensinde. Men jeg havde jo ikke muligheden for at kunne fortælle min vejleder det, og der blev heller ikke rigtigt spurgt ind til det.

Susanne, socialrådgiverstuderende

Susanne forklarer, at hun gerne ville have mødtes med vejlederen fra uddannelsesstedet alene for derved at kunne dele sine frustrationer over praktikken i et trygt rum. Hun ville gerne have haft, at vejlederen fra uddannelsesstedet selv havde taget initiativ til at snakke om hendes trivsel i praktikken uden de andres påhør, for hun syntes, det var svært selv at ringe og fortælle om sin situation:

Jeg havde jo nok lidt opfattelsen af, nu skal jeg bare overleve den her praktik. Hvorimod at hvis der havde været sat et møde op i forvejen, der skulle afholdes alligevel, eller hun havde ringet til mig og spurgt: ”Hvordan går det?”, så var der nok kommet nogle andre sandheder på bordet.

Susanne, socialrådgiverstuderende

Som det også fremgår af citatet, så havde Susanne en oplevelse af, at hun skulle bide tænderne sammen og gennemføre sit praktikforløb, og indviede derfor ikke sin vejleder fra uddannelsesstedet i sine problemer. Hun fortryder dog lidt i dag, at hun ikke "råbte op", da hun synes, at det er synd for de studerende, der skal i praktik samme sted. Dog kunne hun ikke overskue de mulige konsekvenser ved at berette om sine problemer til sin vejleder fra uddannelsesstedet, da hun var bange for, at det kunne resultere i, at hun skulle afbryde praktikken og tage den om på et senere tidspunkt:

Jeg kunne ikke rigtig få mig selv til selv at ringe og brokke mig, fordi jeg var bange for, at de så ville stoppe praktikken, og at det ville gå ud over min uddannelse. For jeg syntes i hvert fald ikke lige, jeg magtede at tage praktikken om igen.

Susanne, socialrådgiverstuderende

Susannes historie illustrerer flere perspektiver, som går igen blandt de studerende. Nemlig at de synes, det er svært selv at skulle tage kontakt til uddannelsesstedet for at bede om støtte til håndtering af svære situationer, og har et ønske om, at uddannelsesstedet selv tager et større initiativ til at snakke trivsel i praktikken. De formelle rammer for kontakt skaber ikke altid trygge rum for de studerende. Dertil gjorde de potentielle konsekvenser det uoverskueligt for Susanne at ytre sig om sine problemer. Dette italesættes af flere studerende, og det er særligt tanken om måske at måtte afbryde praktikken og derved forlænge studiet, der fylder for de studerende. Det resulterer i, at de studerende ikke delagtiggør uddannelsesstedet i deres situation, selvom flere ærgrer sig over det af hensyn til kommende studerende, der skal i praktik samme sted.

9.2.2 Praktikunderstøttende aktiviteter

På uddannelserne er der en række praktikunderstøttende aktiviteter, heriblandt studiedage, hvor de studerende skal ind på deres uddannelsessted og modtage undervisning og faglig sparring fra undervisere, vejledere og medstuderende. Vi ser her nærmere på, hvordan de studerende har oplevet disse studiedage.

Studerende savner sammenhæng mellem praktik og studiedage

Det er et gennemgående perspektiv blandt de studerende, at der mangler sammenhæng mellem praktik og studiedage, hvilket bidrager til en oplevelse af, at studiedagene er irrelevante og en uhensigtsmæssig måde at bruge deres tid på. Særligt tre aspekter ved studiedagene er anledning til frustration.

Det første aspekt vedrører, at der er studerende, som oplever uoverensstemmelse mellem indholdet i praktikken og indholdet på studiedagene. Pædagogstuderende Mia oplevede det som frustrerende at skulle skifte fokus fra de opgaver og borgere, hun arbejdede med i sin praktik, til fokus på et fag, der omhandlede noget helt andet:

Man savner, at den undervisning, man får rent faktisk hænger sammen med ens praktik, for det gør den ikke. De har noget undervisning, som skal opfylde nogle undervisningskrav, som kan være fuldstændig urelateret til praktikken. [...] Det er enormt frustrerende og forvirrende at være på skolen i en uge for at have et valgfag [...], som absolut intet havde at gøre med det, jeg arbejder med [i praktikken].

Mia, pædagogstuderende

For Mia skabte den manglende sammenhæng mellem praktik og studiedage unødigt forvirring, idet hun oplevede at bruge for meget energi på at skulle omstille sig fra ét fagligt fokus til et andet.

Det andet aspekt er placeringen af studiedagene, og hvornår fagligt indhold introduceres, da der er eksempler på, hvorledes det faglige indhold mister relevans, hvis det introduceres for sent i praktikforløbet. Dette perspektiv italesættes af pædagogstuderende Julie. Hun fortæller, at de på studiedage blev præsenteret for et refleksionsskema. Skemaet kunne potentielt have været brugbart, men det blev ifølge Julie introduceret for sent i praktikforløbet:

Vi skulle lære at bruge et refleksionsskema. Men der var vi måske halvvejs gennem praktikken, og der skulle du allerede have udfyldt det. Så det har det også bare været planlægningen af, hvornår de her indkaldelsesdage har ligget, i forhold til hvor langt i praktikken man har været.

Julie, pædagogstuderende

Julie savnede at se meningen med studiedagene i forhold til praktikken, hvilket bidrog til en oplevelse af ikke at få noget ud af studiedagene.

Det tredje og sidste aspekt er oplevelsen af manglende opfølgning på de opgaver, de studerende udfører på studiedagene. Socialrådgiverstuderende Manja fortæller, at hun i udgangspunktet godt kan se meningen med at lave en praktikplan med en række forskellige målsætninger. Dog oplevede hun det som demotiverende, at der ikke blev fulgt op på praktikplanen efterfølgende:

Jeg forstår bare ikke, hvorfor jeg skal lave en plan, hvor jeg skriver, hvad jeg forventer [af praktikken], og så snakker vi bare aldrig om det igen. Det synes jeg bare var sådan lidt spil af tid. Og det tog mega lang tid. Jeg synes, det var så hul i hovedet.

Manja, socialrådgiverstuderende

For Manja blev et ellers brugbart redskab således kilde til frustration, da hun ikke oplevede, at der blev fulgt op på hendes arbejde.

9.3 Resultater fra spørgeskemaundersøgelsen

Dette afsnit handler om den rolle, uddannelsesstedet spiller for de studerende under deres praktikforløb. Der er dels spurgt ind til, hvorvidt de studerende er informeret om mulighederne for at trække på uddannelsesstedet under praktikken, dels til de studerendes opfattelse af de praktikunderstøttende aktiviteter, som uddannelserne tilrettelægger. De studerende er blevet spurgt ind til deres deltagelse i og oplevelse af en følgende understøttende aktiviteter: *indkaldsdage/studiedage; statusmøder/samtaler med deltagelse af praktiksted, uddannelsessted og studerende; udarbejdelse af produkt undervejs samt udarbejdelse af afsluttende produkt.*

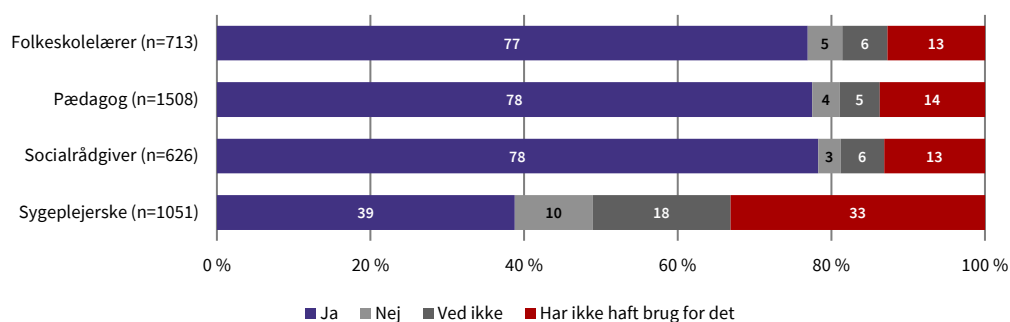
9.3.1 Hjælp fra uddannelsesstedet under praktikken

Færrest sygeplejerskestuderende oplever mulighed for at kontakte uddannelsessted ved behov

Figur 9.1 viser, i hvilken grad de studerende har oplevet, at der var en person på uddannelsesstedet, som de kunne kontakte, hvis de havde brug for det under praktikforløbet.

FIGUR 9.1

Mulighed for kontakt til person på uddannelsesstedet ved behov under praktikforløbet

Kilde: Spørgeskemaundersøgelse fra Danmarks Evalueringsinstitut, 2022.

Note: n = 3897. Spørgsmål: "Havde du en person på dit uddannelsessted, som du kunne kontakte under praktikforløbet, hvis du havde brug for det? Dvs. en underviser eller vejleder fra dit uddannelsessted."

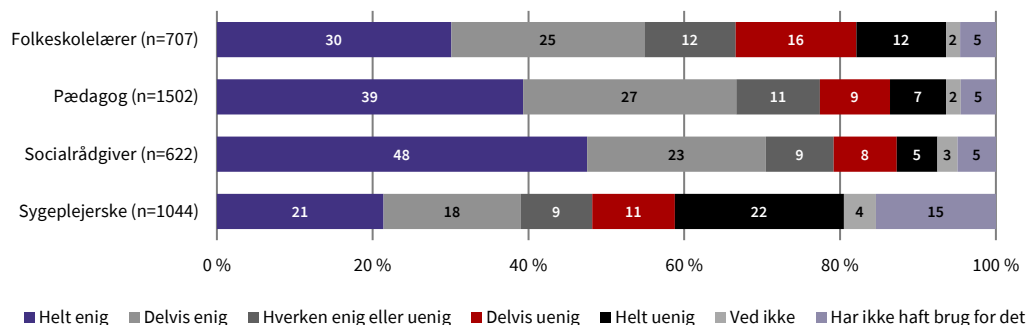
Figuren viser, at de fleste, nemlig 77-78 %, af lærer-, pædagog- og socialrådgiverstuderende har svaret, at de har haft en person på uddannelsesstedet, de kunne kontakte, mens blot 39 % af sygeplejerskestuderende har svaret dette, samtidig med at 18 % af de sygeplejerskestuderende har angivet, at de ikke ved det. Sygeplejerskestuderende er dog samtidig den studentergruppe, hvor flest (33 %) har angivet, at de ikke har haft brug for at kunne kontakte en person på uddannelsesstedet. Mellem 13-14 % af de studerende på de tre andre uddannelser har angivet, at de ikke har haft brug for det.

Færrest sygeplejerskestuderende har fået information om at hente hjælp hos uddannelsessted ved behov

Figur 9.2 viser, hvorvidt de studerende oplevede at have fået tilstrækkelig med information om, hvor de kunne hente hjælp fra deres uddannelsessted, hvis de skulle få brug for dette.

FIGUR 9.2

Tilstrækkelig information om hjælp fra uddannelsessted ved behov

Kilde: Spørgeskemaundersøgelse fra Danmarks Evalueringsinstitut, 2022.

Note: n = 3875. Spørgsmål: "Hvor enig eller uenig er du i følgende udsagn: Jeg havde fået tilstrækkelig information om, hvor jeg kunne hente hjælp fra min uddannelsesinstitution, hvis jeg fik brug for det i mit praktikforløb."

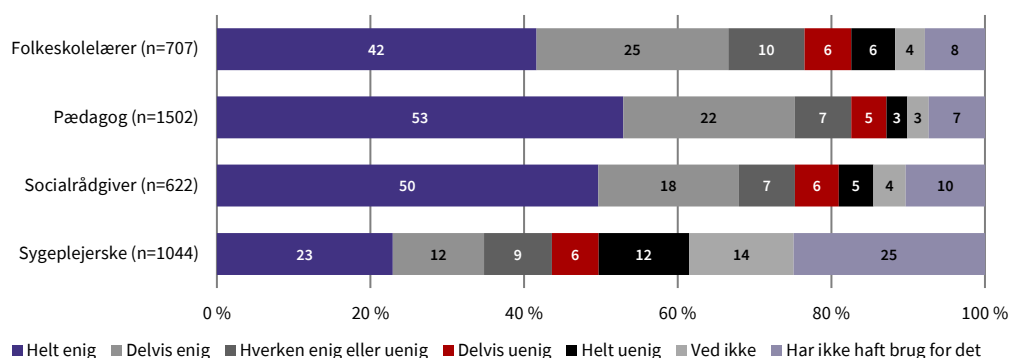
Af figuren fremgår det, at pædagog- og socialrådgiverstuderende er de grupper, hvor flest er helt eller delvist enige i, at de havde fået tilstrækkelig med information om, hvor de kunne hente hjælp fra deres uddannelsesinstitution, hvis de skulle få brug for dette (i alt 66 % af pædagogstuderende og 71 % af socialrådgiverstuderende). Blandt lærerstuderende er i alt 55 % helt eller delvist enige, mens dette blot er 39 % af de sygeplejerskestuderende.

Færrest sygeplejerskestuderende har oplevet, at underviser fra uddannelsen var tilgængelig for samtale ved behov

Figur 9.3 viser, hvorvidt de studerende er enige eller uenige i, at en underviser eller vejleder fra deres uddannelse var tilgængelig, hvis de havde brug for at tale om deres oplevelser på praktikstedet.

FIGUR 9.3

En underviser eller vejleder fra uddannelsen var tilgængelig, hvis der havde brug at tale om oplevelser på praktikstedet

Kilde: Spørgekemaundersøgelse fra Danmarks Evalueringsinstitut, 2022.

Note: n = 3875. Spørgsmål: "Hvor enig eller uenig er du i følgende udsagn: En underviser eller vejleder fra min uddannelse var tilgængelig, hvis jeg havde brug for at tale om mine oplevelser på praktikstedet."

Figuren viser, at blandt de lærer-, pædagog- og socialrådgiverstuderende er over halvdelen helt eller delvist enige i, at en underviser eller vejleder fra uddannelsen var tilgængelig, hvis de havde brug for at tale om oplevelser på praktikstedet (i alt mellem 67-74 %). Til sammenligning er blot i alt 35 % af de sygeplejerskestuderende helt eller delvist enige i dette. Samtidig har en fjerdedel af de sygeplejerskestuderende svaret, at de ikke har haft brug for det, mens 7-10 % af de studerende på de andre tre uddannelser har svaret, at de ikke har haft brug for det.

9.3.2 Praktikunderstøttende aktiviteter

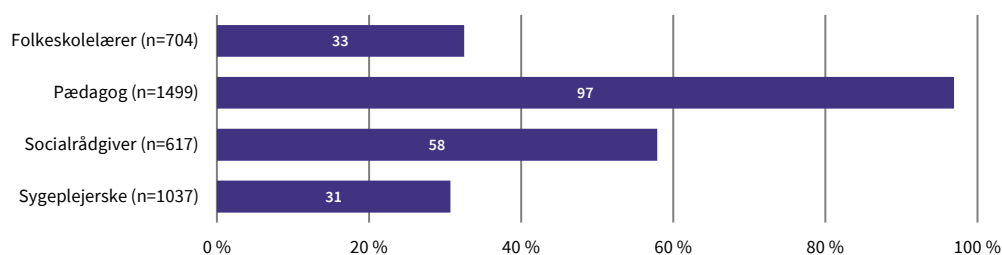
Hver af de fire uddannelser tilrettelægger aktiviteter, som har til formål at understøtte de studerendes læringsudbytte af praktikken. I undersøgelsen har vi spurgt ind til aktiviteterne *indkaldsdage/studiedage*, *statusmøder/samtaler*, *skriftlige produkter undervejs i praktikken* og *afsluttende produkt*.

Indkaldsdage/studiedage mest udbredt på pædagoguddannelsen

Figur 9.4 viser, hvor mange studerende fra hver af de fire uddannelser, der under praktikforløbet har deltaget i indkaldsdage/studiedage, dvs. hele dage, hvor de mødes med medstuderende og undervisere på uddannelsesstedet og deltager i fælles aktiviteter.

FIGUR 9.4

Hvor mange studerende der har deltaget i studiedage

Kilde: Spørgeskemaundersøgelse fra Danmarks Evalueringsinstitut, 2022.

Note: n = 3857. Spørgsmål: "Hvilke af følgende aktiviteter har du deltaget i under dit praktikforløb // Indkaldsdage eller studiedage (dvs. hele dage, hvor du og dine medstuderende mødes på uddannelsesstedet og deltager i fælles aktiviteter i løbet af dit praktikforløb.)"

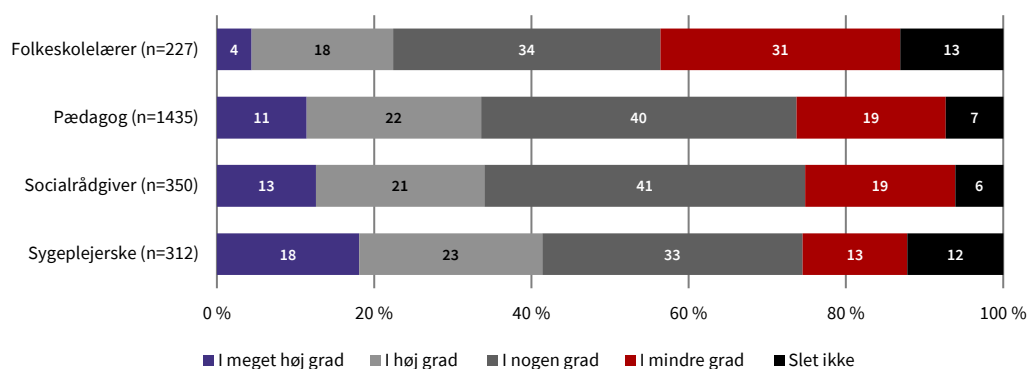
Figuren viser, at så godt som alle pædagogstuderende (97 %) har deltaget i studiedage. Det samme gælder 58 % af socialrådgiverstuderende, 33 % af lærerstuderende og 31 % af sygeplejerskestuderende.

Færrest lærerstuderende oplever, at studiedage understøtter sammenhæng mellem teori og praksis

Figur 9.5 viser, hvorvidt de studerende, der har haft studiedage, har oplevet, at studiedagene har hjulpet dem med at se sammenhænge mellem teori og praksis.

FIGUR 9.5

Hvorvidt studiedagene har hjulpet den studerende med at se sammenhænge mellem teori og praksis

Kilde: Spørgeskemaundersøgelse fra Danmarks Evalueringsinstitut, 2022.

Note: n = 2324. Kun studerende, der har svaret at de har haft studiedage, er blevet stillet dette spørgsmål. Spørgsmål: "Studiedage hjalp dig med at se sammenhænge mellem teori og praksis."

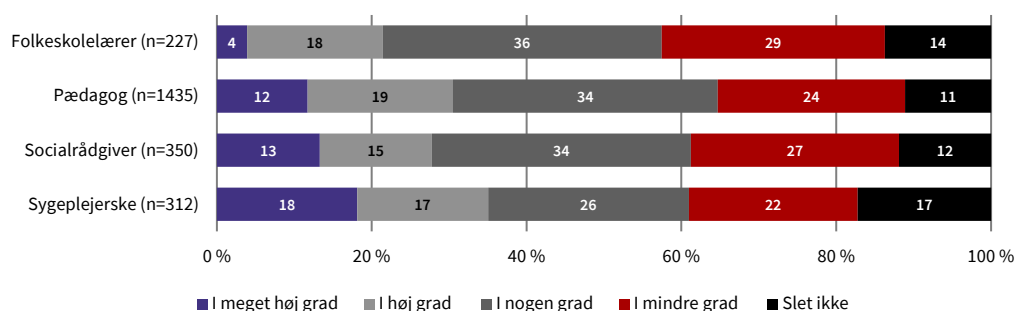
44 % af de lærerstuderende svarer, at studiedagene i mindre grad eller slet ikke har hjulpet dem med at se sammenhængen mellem teori og praksis. For de andre tre uddannelser er andelen ca. 25 %. Omvendt svarer 41 % af de sygeplejerskestuderende, at det har hjulpet i meget høj eller høj grad, mens denne andel for de lærerstuderende er 22 %.

Færrest lærerstuderende oplever, at studiedage hjælper med at håndtere udfordringer

Figur 9.6 viser, hvorvidt de studerende, der har haft studiedage, har oplevet, at studiedagene har hjulpet dem med at håndtere udfordringer, de har mødt i deres praktikforløb.

FIGUR 9.6

Hvorvidt studiedage har hjulpet med at håndtere udfordringer, de studerende mødte i praktikken

Kilde: Spørgeskemaundersøgelse fra Danmarks Evalueringsinstitut, 2022.

Note: n = 2324. Kun studerende, der har svaret, at de har haft studiedage, er blevet stillet dette spørgsmål. Spørgsmål: "Studiedage hjalp dig til at håndtere udfordringer, du mødte i praktikken."

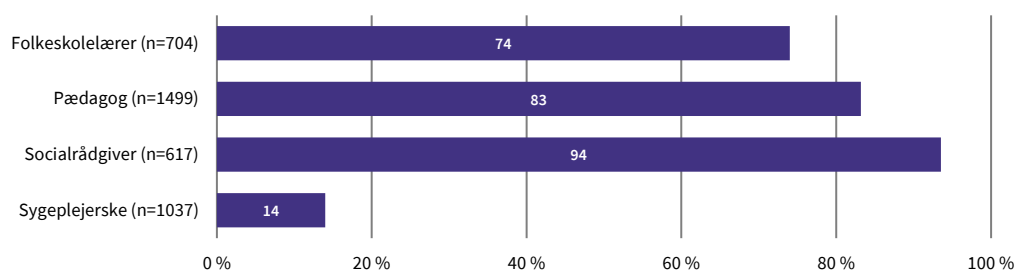
Af figuren fremgår det, at i alt ca. 40 % af de studerende på tværs af uddannelserne i mindre grad eller slet ikke har oplevet, at studiedagene har hjulpet dem med at håndtere udfordringer i praktikken. Dog er der også studerende, der har oplevet, at studiedagene har hjulpet dem med at håndtere udfordringer i praktikken. Dette er tilfældet for samlet set 22 % af de lærerstuderende og mellem 28 og 35 % af de studerende på de resterende tre uddannelser.

Statusmøder/samtaler sjældne for sygeplejerskestuderende

Figur 9.7 viser, hvor mange studerende fra hver af de fire uddannelser der under praktikforløbet har deltaget i statussamtaler, hvor både praktiksted og uddannelsessted har deltaget.

FIGUR 9.7

Hvor mange studerende der har deltaget i statusmøder/samtaler

Kilde: Spørgeskemaundersøgelse fra Danmarks Evalueringsinstitut, 2022.

Note: n = 3857. Spørgsmål: "Hvilke af følgende aktiviteter har du deltaget i under dit praktikforløb: Statusmøder/samtaler mellem dig, dit praktiksted og dit uddannelsessted."

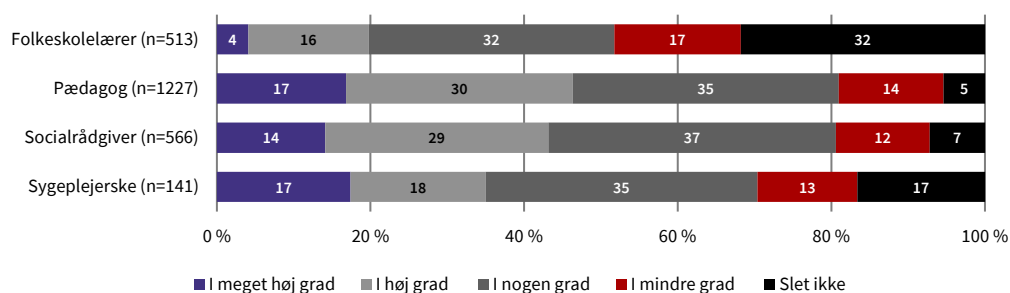
Figuren viser, at 94 % af de socialrådgiverstuderende har deltaget i statusmøder/samtaler. Det samme gælder 83 % af de pædagogstuderende og 74 % af de lærerstuderende, men kun 14 % af de sygeplejerskestuderende.

Færrest lærerstuderende oplever, at samtaler understøtter sammenhæng mellem teori og praksis

Figur 9.8 viser de studerendes oplevelse af, hvorvidt samtalerne har hjulpet den studerende med at se sammenhænge mellem teori og praksis.

FIGUR 9.8

Hvorvidt statusmøderne har hjulpet den studerende med at se sammenhænge mellem teori og praksis

Kilde: Spørgekemaundersøgelse fra Danmarks Evalueringsinstitut, 2022.

Note: n = 2448. Kun studerende, der har svaret at de har haft statusmøder, er blevet stillet dette spørgsmål. Spørgsmål: "Statusmøde/samtale hjalp dig med at se sammenhænge mellem teori og praksis."

Af figuren fremgår det, at der blandt de studerende er blandede oplevelser af, om statusmøderne har hjulpet de studerende til at se sammenhænge mellem teori og praksis. Samlet set har 20 % af de lærerstuderende svaret, at statusmøderne har hjulpet dem, men omvendt mener samlet set 49 % af lærerstuderende, at statusmøderne i mindre grad eller slet ikke har hjulpet.

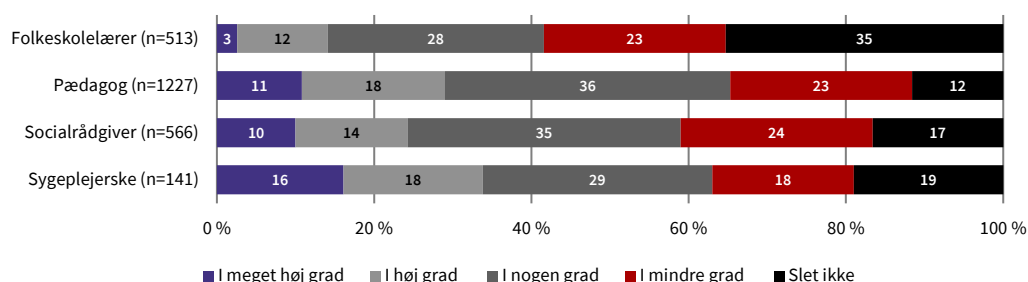
Til sammenligning mener i alt mellem 35 og 47 % af pædagog-, socialrådgiver- og sygeplejerskestuderende, at statusmøderne i meget høj grad eller i høj grad har hjulpet dem med at se sammenhænge mellem teori og praksis, mens mellem 19 og 30 % samlet set mener, at statusmøderne i mindre grad eller slet ikke har hjulpet på sammenhængen mellem teori og praksis.

Færrest lærerstuderende oplever, at samtaler hjælper med at håndtere udfordringer

Figur 9.9 viser, hvorvidt de studerende, der har haft statusmøder undervejs, har oplevet, at statusmøderne hjalp dem med at håndtere udfordringer, de mødte i praktikken.

FIGUR 9.9

Hvorvidt samtaler har hjulpet med at håndtere udfordringer, de studerende mødte i praktikken

Kilde: Spørgeskemaundersøgelse fra Danmarks Evalueringsinstitut, 2022.

Note: n = 2448. Kun studerende, der har svaret at de har haft statusmøder, er blevet stillet dette spørgsmål. Spørgsmål: "Statusmøder hjalp dig til at håndtere udfordringer, du mødte i praktikken."

Af figuren fremgår det, at over halvdelen (i alt 58 %) af de lærerstuderende i mindre grad eller slet ikke oplevede, at statusmøderne hjalp dem med at håndtere udfordringer, de mødte i praktikken. Til sammenligning har mellem 35 og 41 % af pædagog-, socialrådgiver og sygeplejerskestuderende svaret, at statusmøderne i mindre grad eller slet ikke har hjulpet dem med at håndtere udfordringer, de mødte i deres praktik.

Cirka halvdelen udarbejder skriftlige produkter undervejs i praktikken

Figur 9.10 viser, hvor mange studerende fra hver af de fire uddannelser, der under praktikforløbet har udarbejdet et skriftligt produkt som fx en praktikportfolio eller forløbsbeskrivelse.

FIGUR 9.10

Hvor mange studerende der har udarbejdet skriftlige produkter (fx en portfolio eller forløbsbeskrivelse)

Kilde: Spørgeskemaundersøgelse fra Danmarks Evalueringsinstitut, 2022.

Note: n = 3857. Spørgsmål: "Hvilke af følgende aktiviteter har du deltaget i under dit praktikforløb // Udarbejdelse af produkt undervejs i forløbet (fx portfolio, forløbsbeskrivelse eller andet)."

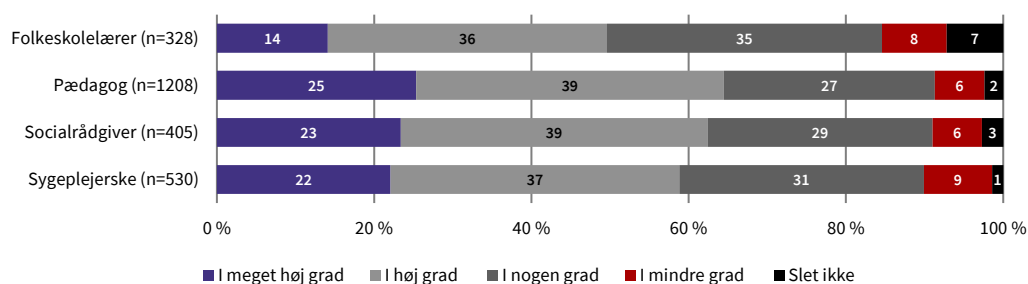
Figuren viser, at 82 % af de pædagogstuderende har udarbejdet et skriftligt produkt under praktiken. Det samme gælder 66 % af de socialrådgiverstuderende, 52% af de sygeplejerskestuderende og 47 % af de lærerstuderende.

Over halvdelen oplever, at skriftlige produkter undervejs understøtter sammenhæng mellem teori og praksis

Figur 9.11 viser, hvorvidt de studerende, der har udarbejdet produkter undervejs, har oplevet, at udarbejdelsen hjalp dem med at se sammenhænge mellem teori og praksis.

FIGUR 9.11

Hvorvidt skriftlige produkter undervejs i forløbet har hjulpet den studerende med at se sammenhænge mellem teori og praksis

Kilde: Spørgeskemaundersøgelse fra Danmarks Evalueringsinstitut, 2022.

Note: n = 2472. Kun studerende, der har svaret, at de har udarbejdet skriftlige produkter undervejs i forløbet, er blevet stillet dette spørgsmål. Spørgsmål: "Udarbejdelse af produkt undervejs i forløbet hjalp dig til at se sammenhænge mellem teori og praksis."

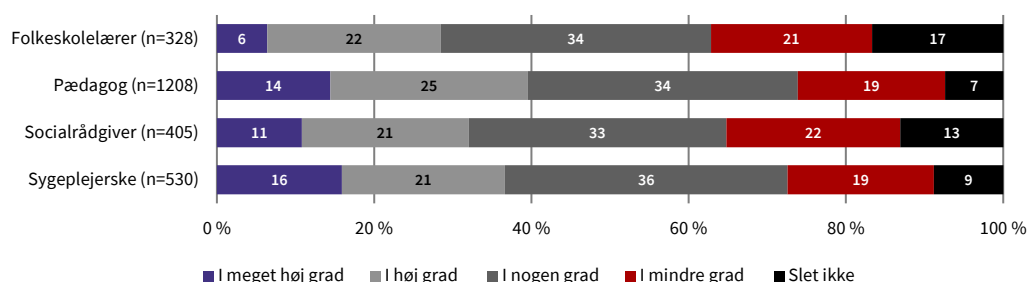
Af figuren fremgår det, at over halvdelen af de studerende samlet set mener, at udarbejdelsen i meget høj grad eller høj grad har hjulpet dem med at se sammenhænge mellem teori og praksis. En lille andel af de studerende mener i mindre grad eller slet ikke, at udarbejdelsen har hjulpet på deres forståelse af sammenhæng mellem teori og praksis. Dette tal er blandt lærerstuderende i alt 15 %, mens det er mellem 8-10 % af pædagog-, socialrådgiver- og sygeplejerskestuderende.

Hver tredje oplever, at skriftlige produkter undervejs hjælper med at håndtere udfordringer

Figur 9.12 viser, hvorvidt de studerende, der har udarbejdet skriftlige produkter undervejs, har oplevet at udarbejdelsen hjalp dem med at håndtere udfordringer i praktiken.

FIGUR 9.12

Hvorvidt skriftlige produkter har hjulpet de studerende med at håndtere udfordringer, de mødte i praktiken

Kilde: Spørgeskemaundersøgelse fra Danmarks Evalueringsinstitut, 2022.

Note: n = 2472. Kun studerende, der har svaret, at de har udarbejdet skriftlige produkter undervejs i forløbet, er blevet stillet dette spørgsmål. Spørgsmål: "Udarbejdelse af produkt undervejs i forløbet hjalp dig til at håndtere udfordringer du mødte i praktiken."

Af figuren fremgår det, at i alt 28 % af de lærerstuderende og 32 % af de socialrådgiverstuderende svarer, at udarbejdelsen af et produkt undervejs i forløbet hjalp dem til at håndtere udfordringer, mens dette er tilfældet for 39 % af de pædagogstuderende og 37 % af de sygeplejerskestuderende.

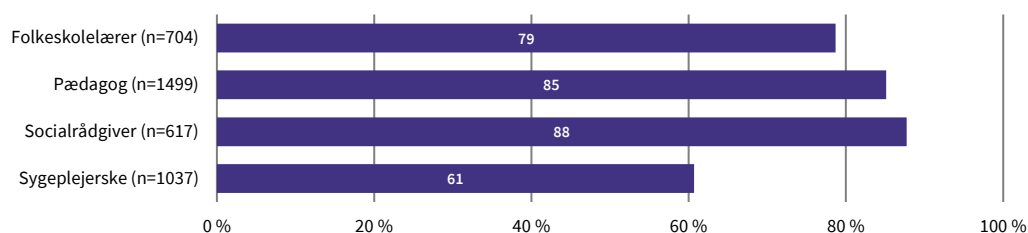
Til sammenligning har i alt 38 % af de lærerstuderende og 35 % af de socialrådgiverstuderende svaret, at udarbejdelsen i mindre grad eller slet ikke har hjulpet dem med at håndtere udfordringer i praktiken. Det tilsvarende tal er mellem 26-28 % af de pædagog- og sygeplejerskestuderende.

De fleste udarbejder et afsluttende produkt

Figur 9.13 viser, hvor mange studerende fra hver af de fire uddannelser der har udarbejdet et skriftligt produkt som afslutning på praktikforløbet som fx et oplæg eller en praktikopgave.

FIGUR 9.13

Hvor mange studerende der har udarbejdet et afsluttende produkt

Kilde: Spørgeskemaundersøgelse fra Danmarks Evalueringsinstitut, 2022.

Note: n = 3857. Spørgsmål: "Hvilke af følgende aktiviteter har du deltaget i under dit praktikforløb // Udarbejdelse af praktikopgave."

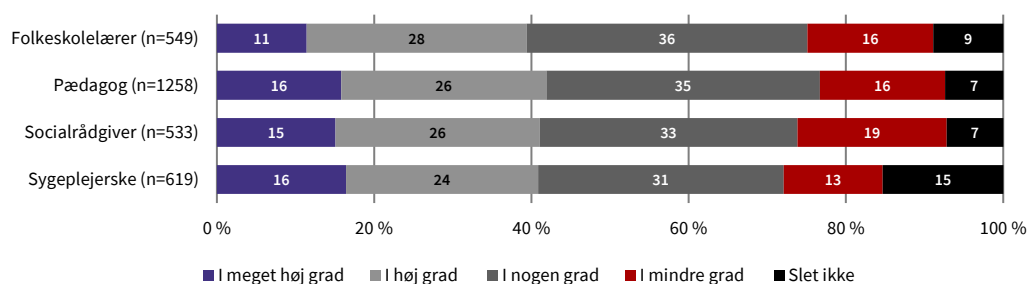
Figuren viser, at 88 % af de socialrådgiverstuderende har udarbejdet et afsluttende produkt. Det samme gælder 85 % af de pædagogstuderende, 79 % af de lærerstuderende og 61 % af de sygeplejerskestuderende.

Fire ud af ti oplever, at afsluttende produkt understøtter sammenhæng mellem teori og praksis

Figur 9.14 viser, hvorvidt de studerende oplevede, at udarbejdelsen af et afsluttende produkt har hjulpet dem med at se sammenhænge mellem teori og praksis.

FIGUR 9.14

Hvorvidt udarbejdelsen af et afsluttende produkt har hjulpet de studerende med at se sammenhænge mellem teori og praksis

Kilde: Spørgeskemaundersøgelse fra Danmarks Evalueringsinstitut, 2022.

Note: n = 2959. Kun studerende, der har svaret at de har udarbejdet et afsluttende produkt, er blevet stillet dette spørgsmål. Spørgsmål: "Udarbejdelse af produkt undervejs i forløbet hjalp dig til at se sammenhænge mellem teori og praksis."

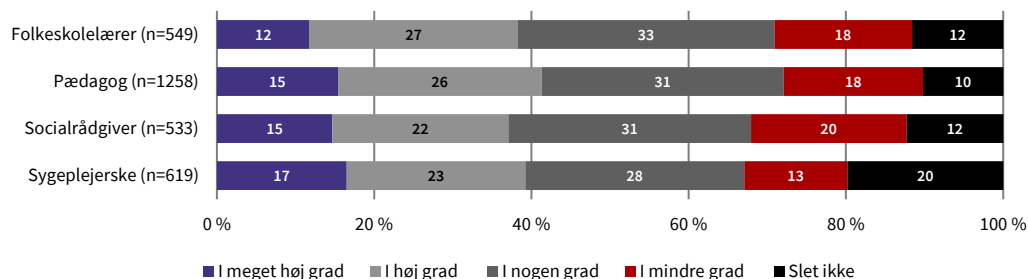
Af figuren fremgår det, at samlet set ca. 40 % på tværs af uddannelserne svarer, at udarbejdelsen af et afsluttende produkt i meget høj grad eller i høj grad har hjulpet dem med at se sammenhænge mellem teori og praksis. Omvendt svarer i alt mellem 23-28 %, at udarbejdelsen af det afsluttende produkt i mindre grad eller slet ikke har hjulpet dem med at se sammenhænge mellem teori og praksis.

Knap fire ud af ti oplever, at afsluttende produkt hjælper med at håndtere udfordringer

Figur 9.15 viser, hvorvidt de studerende oplevede, at udarbejdelsen af et afsluttende produkt har hjulpet dem med at håndtere udfordringer, de mødte i praktikken.

FIGUR 9.15

Afsluttende produkt har hjulpet med at håndtere udfordringer

Kilde: Spørgeskemaundersøgelse fra Danmarks Evalueringsinstitut, 2022.

Note: n = 2959. Kun studerende, der har svaret, at de har udarbejdet et afsluttende produkt, er blevet stillet dette spørgsmål. Spørgsmål: "Udarbejdelse af et afsluttende produkt hjalp dig til at håndtere udfordringer, du mødte i praktikken."

Af figuren fremgår det, at samlet set ca. 40 % på tværs af uddannelserne svarer, at udarbejdelsen af et afsluttende produkt i meget høj grad eller i høj grad har hjulpet dem med at håndtere udfordringer, de mødte i praktikken. Dog er der også en gruppe studerende, der i mindre grad eller slet ikke mener, at udarbejdelsen af det afsluttende produkt har hjulpet dem med at håndtere udfordringer, de stødte på i praktikken. Dette er tilfældet blandt i alt ca. en tredjedel af de studerende på tværs af de fire uddannelser.

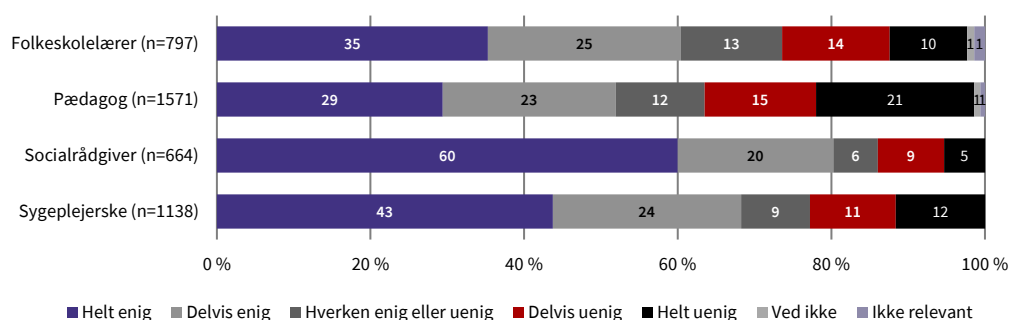
9.3.3 Tid til at arbejde med studieopgaver

Flest socialrådgivere oplever, at der er tid afsat til studieopgaver

Figur 9.16 viser, hvorvidt de studerende oplevede, at der var afsat tid til, at de kunne arbejde med de forventede studieopgaver under praktikforløbet.

FIGUR 9.16

Der var tid afsat til at arbejde med de studieopgaver, som mit uddannelsessted forventede, at jeg løste i forbindelse med praktikken

Kilde: Spørgeskemaundersøgelse fra Danmarks Evalueringsinstitut, 2022.

Note: n = 4170. Procenterne summer ikke helt til 100, idet "Ved ikke" og "Ikke relevant" er udeladt ved for få besvarelser. Spørgsmål: "Hvor enig eller uenig er du i følgende udsagn: Der var tid afsat til at arbejde med de studieopgaver, som mit uddannelsessted forventede, at jeg løste i forbindelse med praktikforløbet."

Figuren viser, at der blandt de studerende er meget forskellige holdninger til, hvorvidt der var sat tid af til, at de sideløbende kunne arbejde på relevante studieopgaver. Eksempelvis viser figuren, at mens i alt 80 % af de socialrådgiverstuderende er helt eller delvist enige i, at de havde tid til deres studieopgaver, så er den tilsvarende andel 52 % af de pædagogstuderende. Derudover er i alt 36 % af de pædagogstuderende delvist eller helt uenige i, at der var afsat tid til studieopgaver. Til sammenligning er kun 14 % af de socialrådgiverstuderende delvist eller helt uenige. Blandt lærerstuderende er i alt 60 % helt eller delvist enige i, at der er afsat tid til studieopgaver, mens dette tal er 67 % blandt sygeplejerskestuderende.

10 Overvejelser om fremtidigt arbejdsliv

I dette kapitel beskriver vi, hvordan de studerendes erfaringer fra praktikforløb indgår i deres overvejelser om det kommende arbejdsliv.

10.1 Kapitlets hovedresultater

10.1.1 Hovedresultater fra interviewundersøgelsen

Resultaterne fra interviewundersøgelsen viser, at:

- Praktikforløb kan bidrage til professionel afklaring. Dette kan ske ved enten at bekræfte eller afkræfte de studerende i deres antagelser om, hvad der er den rette arbejdsplads, type opgaver og målgruppe for dem.
- Praktikforløb kan justere de studerendes forventninger, således at de får en mere pragmatisk tilgang til arbejdslivet. De indstiller sig eksempelvis på ikke at få drømmejobbet som det første, og at arbejdsglæde ofte kommer i bølger.
- Praktikforløb kan synliggøre betydningen af arbejdsvilkår og arbejdsmiljø, hvilket kan gøre de studerende bekymrede for, om de kan klare arbejdslivet. Dette kan føre til øget fokus på godt arbejdsmiljø og nedprioritering af fagligt indhold, når de leder efter deres første job.

10.1.2 Hovedresultater af spørgeskemaundersøgelsen

Resultaterne fra spørgeskemaundersøgelsen viser, at:

- Størstedelen af de studerende oplever, at deres erfaringer med praktik under uddannelsen har givet dem mere lyst til at arbejde inden for professionen efter endt uddannelse (68-76 % svarer "I høj grad" eller "I nogen grad"). Dog oplever 19 % af de pædagogstuderende, 17 % af de sygeplejerskestuderende, 15 % af de lærerstuderende og 14% af de socialrådgiverstuderende, at praktikforløbene på deres uddannelse i nogen grad eller i høj grad har givet dem mindre lyst til at arbejde inden for professionen efter endt uddannelse.
- De fleste studerende forventer at komme i job kort tid efter endt uddannelse, og 75-83 % forventer, at deres første job bliver inden for professionen. Af de respondenter, der allerede har færdiggjort deres uddannelse, er størstedelen i arbejde (65-92 %), og flertallet af disse arbejder inden for deres fagprofession.
- betydeligt færre forventer at arbejde inden for professionen om 5 år. Blandt socialrådgiverstuderende svarer 70 % ja til, at de forventer at arbejde inden for deres profession 5 år senere, mens dette er to tredjedele af lærer- og pædagogstuderende. Slutteligt svarer blot 55 % af de sygeplejerskestuderende ja til, at de forventer at arbejde inden for deres profession om 5 år, mens 27 % svarer "måske" og 12 % svarer nej.

- Blandt dem, der ikke ser sig selv inden for professionen efter fem år på arbejdsmarkedet, forventer en mindre andel (9-18 %) at blive ledere inden for faget. Det er blandt folkeskolelærere (18 %) og socialrådgivere (16 %), at man finder den største andel af respondenter, der forventer at blive ledere, mens det er færre pædagoger (9 %) og sygeplejersker (10 %), der forventer dette. Ca. halvdelen forventer at videreuddanne sig inden for professionen, eksempelvis ved at søge ind på en relevant kandidatuddannelse. Det er blandt folkeskolelærere, at man finder den største andel af respondenter, der forventer at videreuddanne sig (60 %), mens dette er tilfældet for 42 % af sygeplejerskerne. Slutteligt er der også studerende, der forventer at tage en helt ny uddannelse på et tidspunkt. Dette er særlig tilfældet for sygeplejerskerne, hvor to tredjedele af dem, der forventer at forlade professionen, forventer at tage en ny uddannelse, mens det tilsvarende er tilfældet for ca. 40 % af folkeskolelærerne, pædagogerne og socialrådgiverne.

10.2 Resultater fra interviewundersøgelsen

Følgende afsnit belyser, hvad praktikken har betydet for de studerendes tanker om og forventninger til deres kommende arbejdsliv, herunder hvordan praktikken har bidraget til professionel afklaring og givet indsigt i betydningen af arbejdsmiljø.

10.2.1 Afklaring af professionelt fagområde

De studerende, som fortæller, at de allerede inden studiestart, eller tidligt på deres uddannelse, havde udset sig et professionelt fagområde, har oplevet, at praktikken var en måde at afprøve deres interesse ude på en rigtig arbejdsplads. Analysen viser, at praktikken i sådanne tilfælde bidrager til afklaring af professionelt fagområde. Et professionelt fagområde kan fx være et fagligt emne, en type arbejdsopgave eller en målgruppe, som de studerende ønsker at arbejde med. Det kan eksempelvis være en lærerstuderende, der gerne vil undervise i matematik på mellemtrinnet, en sygeplejerske, der gerne vil arbejde i hjemmeplejen, en socialrådgiver, der gerne vil arbejde med sygedagpenge, eller en pædagog, der vil arbejde inden for social/special-området. Praktikken bidrager til afklaring ved enten at bekræfte eller afkræfte de studerendes antagelser om foretrukne professionelle fagområder. Vi vil udfolde dette herunder.

Praktikforløb kan bekræfte de studerende i deres antagelser om professionelle fagområder

Et eksempel på, hvordan praktikken kan bekræfte en antagelse om foretrukket fagområde, ses hos socialrådgiverstuderende Mette. Hun forestillede sig forud for sin praktik, at det især er relationsarbejdet til borgere, der er vigtigt for hende i arbejdssammenhæng. I løbet af sin praktik oplevede hun at sidde med mere administrativt arbejde og blev bekræftet i, at det ikke er dét, hun ønsker som primær arbejdsopgave i sit fremtidige arbejdsliv. Hun udtrykker det selv på følgende måde:

Jeg har altid tænkt, at det er relationsarbejdet, som jeg synes er spændende. [På baggrund af praktikken] er jeg blevet endnu mere afklaret med, at det ikke er det [administrative], jeg skal. [...] Det er ikke dét, jeg brænder for [...] så jeg er bare blevet endnu mere bekræftet i, at det ikke er sådan et sted her, jeg skal sidde i alt for lang tid.

Mette, socialrådgiverstuderende

Praktikken har således både bekræftet hende i valg af fagområde og i hendes antagelser om, hvad der ikke er det rigtige for hende.

Praktikforløb kan afkræfte studerende i deres antagelser om fagområder

Andre gange bidrager praktikken til afklaring af fagområde ved at afkræfte de studerendes antagelser om, hvad der er det rigtige for dem. I sådanne sammenhænge kan praktikken ses som en mulighed for de studerende for at afprøve en interesse og derved se, om en given arbejdsplads, opgavetype eller målgruppe lever op til deres forestillinger. Et eksempel herpå er sygeplejerskestuderende Kasper, der startede på studiet med en forestilling om, at han skulle arbejde i psykiatrien. I forbindelse med praktikken erfarede han dog, at hverken arbejdsvilkårene eller målgruppen er ideel for ham. Herunder reflekterer han over sine erfaringer med psykiatriske patienter som målgruppe:

Jeg mødte ind [på studiet] med en tanke om, at jeg gerne ville være psykiatrisk sygeplejerske. Men det er sådan lidt vejen til stress og depression, så det takker jeg nej til. [...] Alle patienterne [på praktikstedet] var højriskopatienter, så der var meget afskærmning og... Jeg tror... det påvirker ens humør at se... og deres verdensbillede [er anderledes]. [...] Og nogle gange er sådanne ting svære at navigere i. Det påvirker ens humør, men det er en del af det. Lige nu tror jeg egentlig bare, at jeg gerne vil finde en afdeling, der kan give mig et godt fundament i sygeplejen.

Kasper, sygeplejerskestuderende

I Kaspers tilfælde har praktikken bidraget til afklaring ved at afkræfte en forestilling om ideelt fagområde, hvilket også kan ses som et vigtigt skridt på vejen til i sidste ende at finde frem til det rette.

For andre kan praktikken være en øjenåbner i forholdt til at få vakt en interesse for et område eller målgruppe, de studerende ikke på forhånd havde tænkt var noget for dem. I sådanne tilfælde udvikler praktikken den studerendes forståelse for, hvilke områder og målgrupper faget dækker, og hvad der karakteriserer arbejdet med disse. Dette var tilfældet for lærerstuderende Fatima, der gennem studiet har været interesseret i arbejdet med unge mennesker og dermed udskolingen, men også er blevet mere og mere opmærksom på mellemtrinnet som et spændende område:

Det har givet mig en inspiration til at arbejde med mellemtrinnet, fordi jeg synes, det er dér, at der skal være større fokus. Det er et område, der er overset, fordi de ligger mellem to lejre. Jeg har en tanke om, at man kan gøre meget mere på mellemtrinnet, så de her elever bliver løftet til udskolingen, og det kunne jeg godt tænke mig at beskæftige mig med.

Fatima, lærerstuderende

For Fatima har praktikken altså betydet en større interesse for en elevgruppe, hun ikke i første omgang betragtede som interessant for hende.

Praktikken kan således være afklarende på forskellige måder, idet den studerende både kan blive af- og bekræftet i sine antagelser samt blive introduceret til nye fagområder. På denne måde bidrager praktikken til de studerendes proces og tanker om fremtidigt arbejdsliv ved at give konkrete erfaringer at tage afsæt i i forbindelse med valg af fagområde og målgruppe.

10.2.2 Praktikkens bidrag til forventninger til arbejdslivet

Vore analyse viser, at praktikken afstemmer de studerendes forventninger til det kommende arbejdsliv. Dette kommer til udtryk på to overordnede måder som henholdsvis en pragmatisk tilgang til forventede arbejdsopgaver og som en mental forberedelse på svære arbejdsvilkår.

De studerende får en pragmatisk tilgang til arbejdslivet

Blandt de studerende tegner der sig et billede af, at praktikken har bidraget til en pragmatisk tilgang til arbejdslivet. Den pragmatiske tilgang indebærer for flere studerende en bestræbelse på at være realistiske i deres forventninger, en forståelse for, at det tager tid at tilegne sig de spændende opgaver, og en erkendelse af, at selv i gode stillinger vil der være perioder med svingende arbejdsglæde. Flere studerende nævner eksempelvis, at de indstiller sig på, at de ikke med det samme kommer til at arbejde med deres drømmejob, men må bruge nogle år på at opbygge erfaring, før de kan arbejde med det, de virkelig brænder for.

En socialrådgiverstuderende ved navn Mette fortæller endvidere, at hun under sin praktik erfarede, at arbejdsglæde kommer i bølger:

Det kommer lidt i perioder. Nogle gange har man en bølge, hvor man føler, at man kun har meget tunge borgere på sin sagsstamme, og at det er meget konfliktfyldt og meget svært. Og så har man en bølge, hvor man tænker: "Hold nu op, det ruller bare! Vi kommer videre, og der er udvikling".

Mette, socialrådgiverstuderende

Som det ses i dette citat, har praktikken givet et nuanceret billede af arbejdslivet, således at Mette er forberedt på, at arbejdet som socialrådgiver ikke er én ting, men formes af skiftende arbejdsopgaver og forskellige typer af borgere.

Praktikken formår altså at afstemme de studerendes forventninger ved at give dem indsigt i, hvordan et typisk arbejdsliv med dertilhørende opgaver kan se ud, og mindsker dermed risikoen for skuffelse, hvis de i deres første jobs ikke oplever, at alle opgaver er lige spændende.

Praktikken forbereder på svære arbejdsvilkår

Praktikken giver for mange af de studerendes vedkommende et indblik i svære arbejdsvilkår. Dette medfører, at de studerende forsøger at indstille sig mentalt på, at den virkelighed, de vil møde, kræver en anden tilgang til deres arbejde end den, de har været vant til fra deres studie. Et eksempel herpå er lærerstuderende Fatima, der her sætter ord på hendes møde med svære arbejdsforhold:

[Arbejdsforholdene] gør, at man ikke slår til. Og man vil jo gerne igennem til eleverne og give dem det bedste med på vejen, men det er der ikke mulighed for i praksis. Og det får man næsten kvalme over, for det er så synd for eleverne. Det burde ikke være gældende i en dansk folkeskole.

Fatima, lærerstuderende

For Fatima har det været en nedslående oplevelse at erfare de faktiske forhold på de skoler, hun har været i praktik. Hun vælger dog at tage det med sig som en brugbar erfaring, der har klædt hende på til hendes fremtidige arbejdsliv, idet hun ved, hvad hun går ind til:

Praktikken kan faktisk dét, at man bliver afklaret. Man får indblik i, hvad der faktisk sker på skolerne, og at det ikke er en dans på røde roser. Man bliver mere omstillingsparat i forhold til sin undervisning, og hvad der dukker op af muligheder. Man bliver klar over, at ikke alt kan lade sig gøre, uanset hvor godt du har planlagt det.

Fatima, lærerstuderende

Praktikken har således for studerende som Fatima bidraget til, at de er bedre klædt på til en virkelighed, der adskiller sig fra dén, de bliver undervist i på uddannelsen. Dette kommer særligt til udtryk ved en øget bevidsthed om, at der ikke alle steder vil være de ønskede arbejdsforhold, hvilket vil påvirke deres muligheder for, hvordan de kan udføre deres arbejde og kan ses som en måde at forebygge praksischock.

Indsigt i svære arbejdsvilkår gør de studerende bange for at gå ned med stress

Indblikket i svære arbejdsvilkår fylder meget for de studerende, når de gør sig tanke om deres kommende arbejdsliv. Selvom mødet med svære arbejdsforhold kan klæde de studerende på til det kommende arbejdsliv, så er det slående, i hvor høj grad det også er kilde til stor nervøsitet. De studerendes oplevelser med dårligt arbejdsmiljø under praktikken hænger ved, og dette er til en grad, hvor det er bekymringer om arbejdsmiljø, der fylder mest for de studerende, når de bliver spurgt ind til deres fremtidige arbejdsliv.

Et udbredt perspektiv blandt de studerende er en stor nervøsitet for, hvilken virkelighed de vil møde i deres kommende jobs, og flere udtrykker at være bange for at gå ned med stress. Denne nervøsitet er direkte affødt af praktikoplevelser, hvor de studerende eksempelvis så kollegaer græde i personalerummet, så kollegaer blive sygemeldt med stress og oplevede en hård omgangstone på praktikstedet grundet underskud i personalegruppen. Kasper, der læser til sygeplejerske, udtrykker sin bekymring på følgende måde:

Når man er i praktik og siger, at det er en god dag, fordi der ikke er nogle, der har grædt... Altså så er det jo et vilkår, man tænker over. Man tvivler egentlig på, om man reelt kommer sygeplejersker til at kunne holde i faget. Jeg har læst, at 14 % af nyuddannede sygeplejersker går ned med stress inden for to år. Man har ikke lyst til at være en af dem.

Kasper, sygeplejerskestuderende

Som det ses i citatet, har Kaspers praktikerfaringer givet et indblik i et arbejdsmiljø, som han reelt er i tvivl, om han kan klare.

Gode praktikerfaringer skaber håb

Med undtagelse af de socialrådgiverstuderende har de studerende mere end ét praktikforløb. Dette kan komme dem til gode, da det kan skabe håb, hvis studerende med dårlige praktikerfaringer også oplever praktiksteder med et godt arbejdsmiljø.

Blandt de interviewede er der eksempelvis sygeplejerskestuderende Kasper, hvis to første praktikforløb var gode og "rolige". Disse to praktikforløb blev afgørende for, at han kunne bevare troen på et fremtidigt arbejdsliv i faget under de efterfølgende praktikker, der var præget af et hårdt arbejdsmiljø. De studerende, der har haft flere praktikforløb i løbet af deres uddannelse, kan på denne måde have et mere nuanceret indtryk af, hvordan et kommende arbejdsliv kan se ud, da de ofte har stiftet bekendtskab med både gode og dårlige arbejdsmiljøer.

Medstuderendes fortællinger er vigtige for egne forestillinger om kommende arbejdsliv

De studerendes tanker om fremtidigt arbejdsliv påvirkes på godt og ondt af deres medstuderendes fortællinger om praktikoplevelser. For studerende, der selv har haft dårlige oplevelser i deres praktik, bliver andre medstuderendes positive beretninger et håb at holde fast i. Dette er tilfældet for pædagogstuderende Aisha:

Hvis jeg skal være ærlig, så har mine praktikker gjort mig lidt skræmt, for jeg tænker: "Er det her *the real life*?" [...] På den anden side så tænker jeg, at det ikke er alle institutioner, der er sådan

overhovedet. Jeg kender en del, der fortæller, at de har oplevet godt sammenhold og god kommunikation på deres praktiksteder.

Aisha, pædagogstuderende

Ifølge Aisha har hendes egne praktikerfaringer givet hende mindre mod på at arbejde i faget, men hun finder trøst i sine medstuderendes gode oplevelser. Omvendt så bidrager det til bekymringer, når der florerer historier om dårlige praktikforløb blandt de studerende. Det har således betydning for den enkelte studerendes tanker om fremtidigt arbejdsliv, hvilke historier og oplevelser de bliver præsenteret for gennem deres medstuderende.

Studerende vil prioritere godt arbejdsmiljø over faglige interesser

For de studerende, der, trods bekymringer for arbejdsmiljøet, vælger at få et arbejde inden for professionen, medfører deres praktikerfaringer et særligt fokus på netop arbejdsmiljø, når de skal vælge deres første jobs. Dette kommer til udtryk i forbindelse med jobsamtaler, hvor vilkår og arbejdsmiljø er noget af det, de specifikt har tænkt sig at spørge ind til. For flere studerende er arbejdsmiljøet blevet en så vigtig faktor, at de vil prioritere et godt arbejdsmiljø over faglig interesse i valg af kommende job.

Dette er eksempelvis tilfældet for socialrådgiverstuderende Susanne, der adspurgt om, hvorvidt praktikken har gjort hende mere eller mindre klar til at komme ud på arbejdsmarkedet, svarer følgende:

Jeg har i hvert fald fået en kæmpe angst for at skulle komme ud et sted, hvor man ikke fungerer på arbejdsstedet. Det kan jeg godt være bange for.

Susanne, socialrådgiverstuderende

Hun fortæller videre, at praktikken har gjort hende opmærksom på, at hun til en jobsamtale også selv skal vurdere, om arbejdspladsen er et sted, hun gerne vil være, og især om der lader til at være et godt kollegialt fællesskab:

Det er faktisk ikke så vigtigt, hvad arbejdsopgaverne er, men mere at man har det kollegialt godt sammen. For jeg vil i hvert fald ikke arbejde på sådan en arbejdsplads, hvor folk går og bagtaler hinanden.

Susanne, socialrådgiverstuderende

I dette tilfælde har Susannes praktikerfaringer altså medført et øget fokus på arbejdsmiljø, og at hun prioriterer det højere end det faglige indhold i et fremtidigt arbejde.

10.3 Resultater fra spørgeskemaundersøgelsen

Dette afsnit omhandler de studerendes overvejelser om deres fremtidige arbejdsliv inden for professionen på baggrund af deres erfaringer med og oplevelser i praktikken.

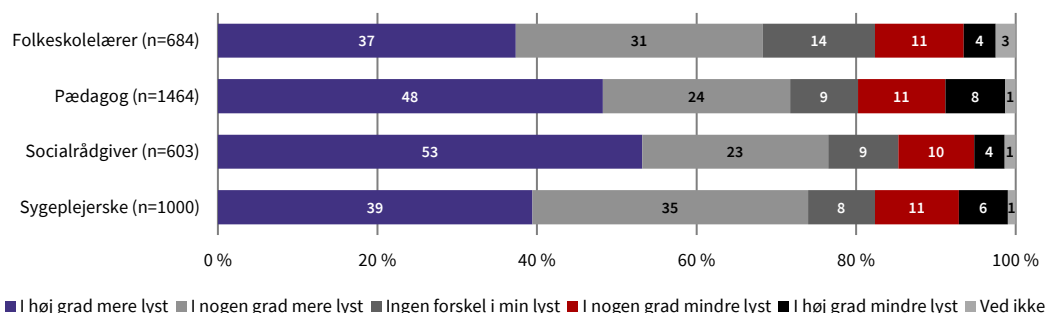
10.3.1 Overordnet vurdering af praktikkens betydning

Op mod hver femte har fået mindre lyst til professionen efter praktikken

Figur 19.1 viser de studerendes oplevelse af, hvad den samlede mængde praktik på uddannelsen har betydet for deres lyst til at arbejde inden for professionen efter endt uddannelse.

FIGUR 10.1

Praktikkens betydning for lysten til at arbejde inden for professionen

Kilde: Spørgeskemaundersøgelse fra Danmarks Evalueringsinstitut, 2022.

Note: n = 3752. Spørgsmål: "Ud fra en samlet vurdering, hvad betød den praktik, du har været igennem på din uddannelse, for din lyst til at arbejde inden for sygeplejerske/pædagog/lærer/socialrådgiver-professionen efter endt uddannelse?"

Af figuren fremgår det, at størstedelen af de studerende (mellem 68 og 76 %) oplever, at praktikforløbene i høj grad eller i nogen grad har givet dem mere lyst til at arbejde inden for professionen efter endt uddannelse. Der er en vis variation mellem uddannelserne, idet de socialrådgiverstuderende er mere positive (i alt 76 %), og de lærerstuderende er mindre positive (68 %).

Dog oplever i alt 19 % af de pædagogstuderende, 17 % af de sygeplejerskestuderende, 15 % af de lærerstuderende og 14 % af de socialrådgiverstuderende samtidig, at praktikforløbene på deres uddannelse i nogen grad eller i høj grad har givet dem mindre lyst til at arbejde inden for professionen efter endt uddannelse.

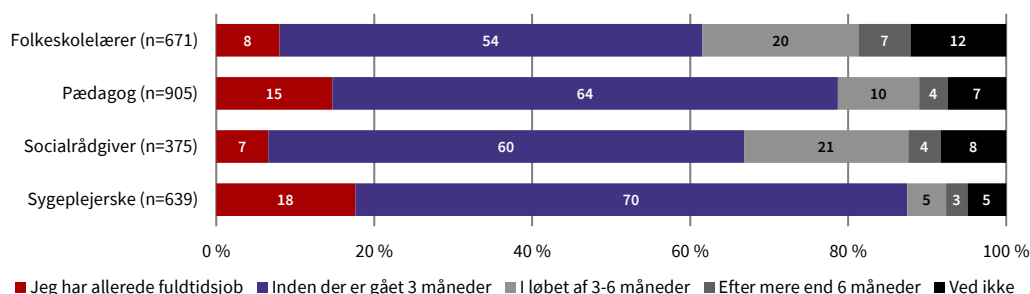
10.3.2 De studerendes forventninger til deres fremtidige arbejdsliv

De fleste forventer at komme i job inden for kort tid

Figur 19.2 viser, hvor hurtigt nuværende studerende forventer at komme i job efter endt uddannelse.

FIGUR 10.2

Hvor hurtigt de studerende forventer at komme i job

Kilde: Spørgeskemaundersøgelse fra Danmarks Evalueringsinstitut, 2022.

Note: n = 2590. Kun studerende, der har angivet, at de fortsat er i gang med deres uddannelse, har svaret på dette spørgsmål. Spørgsmål: "Hvor hurtigt efter endt uddannelse forventer du at komme i job?"

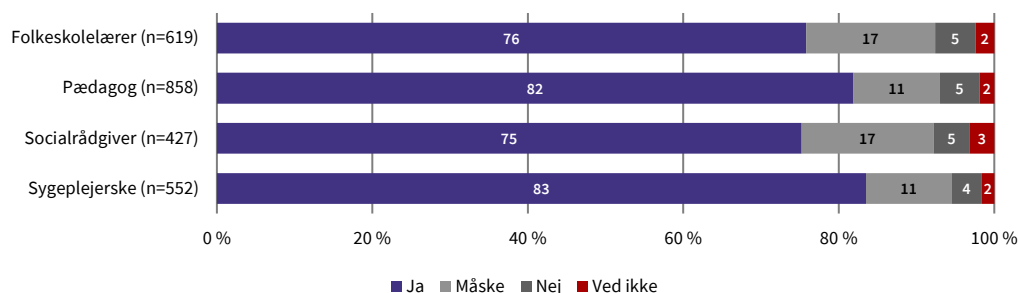
Af figuren fremgår det, at de studerende generelt er optimistiske, hvad angår deres muligheder for at komme hurtigt i job efter endt uddannelse. Over halvdelen af de studerende (mellem 54 – 70 %) forventer at komme i job inden der er gået tre måneder. Dette gælder især sygeplejerske- (70 %) og pædagogstuderende (64 %). En gruppe studerende har allerede har fuldtidsjob, til trods for at de ikke er færdige med deres uddannelse. Dette er tilfældet for 15 % af de pædagogstuderende, 18 % af de sygeplejerskestuderende og henholdsvis 8 og 7 % af lærer- og socialrådgiverstuderende.

De fleste forventer, at første job bliver inden for deres profession

Figur 19.3 viser, hvorvidt de studerende, der endnu ikke har afsluttet deres uddannelse, eller de færdiguddannede, der endnu ikke er i arbejde, forventer, at deres første job bliver inden for den profession, de har uddannet sig indenfor.

FIGUR 10.3

Hvorvidt de studerende forventer, at deres første job bliver inden for den profession, de er uddannet til

Kilde: Spørgeskemaundersøgelse fra Danmarks Evalueringsinstitut, 2022.

Note: n = 2456. Kun studerende, der ikke har afsluttet deres uddannelse, og færdiguddannede, der endnu ikke er i arbejde, har fået dette spørgsmål. Spørgsmål: "Forventer du, at dit første job bliver inden for den profession, du har uddannet dig til?"

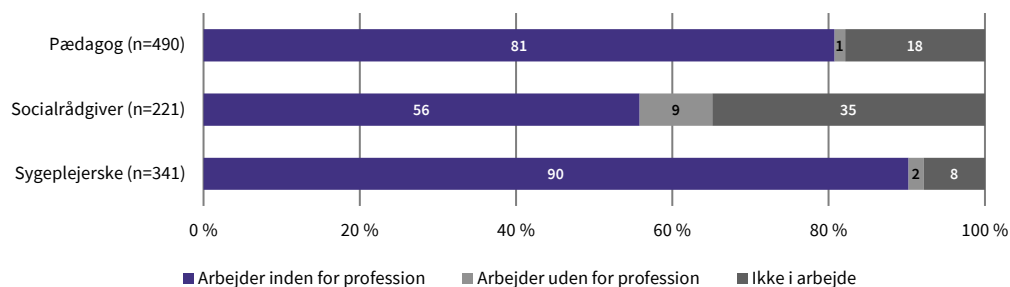
Af figuren fremgår det, at ca. otte ud af ti studerende forventer, at deres første job bliver inden for deres faglige profession på tværs af de fire uddannelser. Samtidig er der også en gruppe på mellem 11-17 %, der endnu er usikre på dette. Slutteligt svarer ca. 2 %, at de ikke forventer, at deres første job bliver inden for den profession, de er uddannet indenfor.

De fleste færdiguddannede arbejder inden for deres profession

Cirka en tredjedel af de studerende (se appendikstabel B2) var færdige med deres uddannelse på undersøgelsestidspunktet. Figur 19.4 viser, hvor mange af de færdiguddannede der arbejder inden eller uden for deres profession.

FIGUR 10.4

Fordeling af færdiguddannede på beskæftigelse i og uden for professionen

Kilde: Spørgeskemaundersøgelse fra Danmarks Evalueringsinstitut, 2022.

Note: n = 1052. Lærerstuderende er udeladt, da under ti personer har færdiggjort uddannelsen, som varer ét semester længere end de tre andre uddannelser.

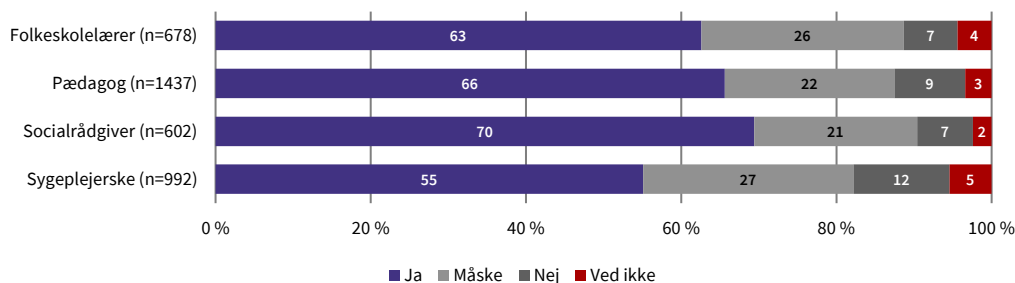
Figuren viser, at 81 % af de færdiguddannede pædagoger arbejder inden for deres profession. Samtidig er 18 % ikke i arbejde. Blandt færdiguddannede sygeplejersker arbejder 90 % inden for deres profession, mens 2 % arbejder uden for professionen, og 8 % ikke er i arbejde. Blandt socialrådgivere arbejder 56 % inden for deres profession, mens 9 % arbejder uden for professionen, og 35 % ikke er i arbejde.

Omkring hver tredje er usikker på, om de arbejder inden for deres profession om fem år

Figur 19.5 viser, hvor mange der forventer at arbejde inden for deres profession om fem år.

FIGUR 10.5

Forventning om at arbejde inden for professionen om fem år

Kilde: Spørgeskemaundersøgelse fra Danmarks Evalueringsinstitut, 2022.

Note: n = 3708. Spørgsmål: "Forventer du, at du arbejder som sygeplejerske/lærer/socialrådgiver/pædagog om fem år?"

Af figuren fremgår det, at ca. to tredjedele svarer ja til, at de forventer at arbejde inden for deres profession om 5 år (55 – 70 %). Det er blandt socialrådgiverstuderende, at flest forventer at arbejde inden for deres profession (70 %), mens det er 55 % blandt sygeplejerskestuderende. Blandt lærer- og pædagogstuderende forventer henholdsvis 63 % og 66 % at arbejde inden for deres profession om 5 år.

10.3.3 Forventninger til en fremtid uden for professionen

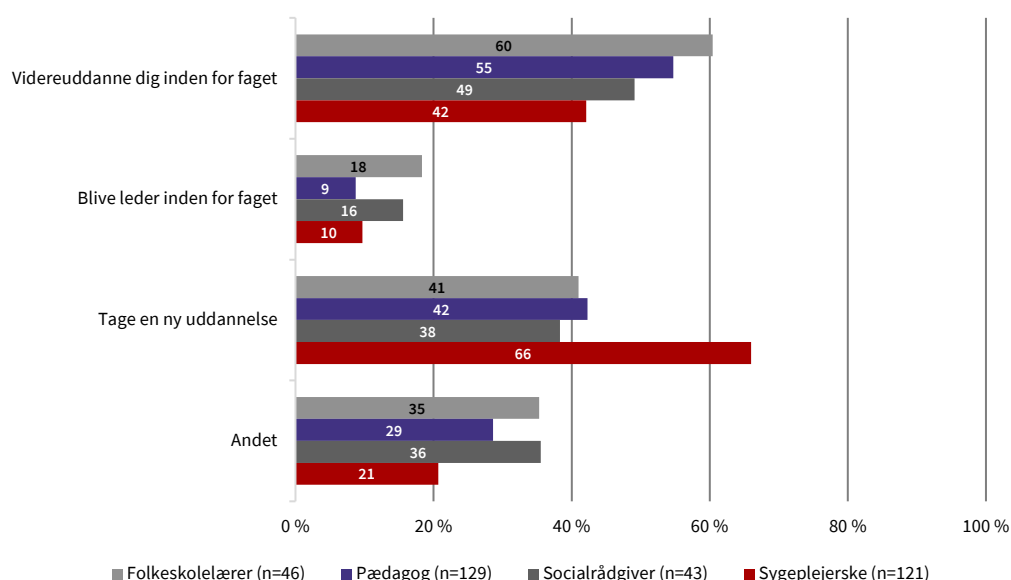
De fleste forventer at forlade faget via uddannelse

Figur 19.6 viser, hvilke alternativer til et arbejde inden for deres profession som de studerende forestiller sig.

FIGUR 10.6

Forventninger til en fremtid uden for professionen

Forventer du at _____ (andel, der har krydset ved den pågældende mulighed)

Kilde: Spørgeskemaundersøgelse fra Danmarks Evalueringsinstitut, 2022.

Note: n = 337. Kun studerende og færdiguddannede, der har svaret nej til, at de forventer at arbejde inden for faget om fem år, har fået disse spørgsmål.

Figuren viser, at ca. halvdelen (42-60 %) forventer at videreuddanne sig inden for deres fag. Det er blandt folkeskolelærere, at man finder den største andel af respondenter, der forventer at videreuddanne sig (60 %), mens dette er tilfældet for 42 % af sygeplejerskerne. En mindre gruppe (9-18 %) forventer at blive ledere inden for faget. Det er blandt folkeskolelærere (18 %) og socialrådgivere (16 %), at man finder den største andel af respondenter, der forventer at blive ledere, mens det er færre pædagoger (9 %) og sygeplejersker (10 %), der forventer dette. Mellem 41-66 % forventer at tage en ny uddannelse. To tredjedele af sygeplejerskerne forventer at tage en ny uddannelse, mens det tilsvarende er tilfældet for ca. 40 % af folkeskolelærerne, pædagogerne og socialrådgiverne. Endelig har mellem 21-36 % sat kryds i kategorien "andet", som bl.a. dækker over at blive selvstændig eller tage andet arbejde uden at tage en ny uddannelse.

Appendiks A – Litteraturliste

- EVA. (2006). *Praktik i professionsbacheloruddannelser – Udfordringer, erfaringer og gode råd*. København: Danmarks Evalueringsinstitut.
- EVA. (2014). *Praktikvejledning på pædagoguddannelsen*. København: Danmarks Evalueringsinstitut.
- EVA. (2020). *Kvalitative analyser af pædagoguddannelsen*. København: Danmarks Evalueringsinstitut.
- EVA. (2022). *Praktik på de fire største professionsbacheloruddannelser – En kortlægning af rammer og organisering på pædagog-, lærer-, sygeplejerske- og socialrådgiveruddannelsen*. København: Danmarks Evalueringsinstitut.
- EVA & VIVE. (2023). *Kvalitet i dagtilbud National undersøgelse af kvalitet i pædagogiske læringsmiljøer og rammer i kommunale daginstitutioner og dagplejen for 0-2-årige børn*. København: Danmarks Evalueringsinstitut & VIVE.
- De Økonomiske Råd (DORS). (2022). *Dansk Økonomi. Kapitel IV – Lærerbidrag i Folkeskolen*. København: De Økonomiske Råd.
- Finansministeriet. (2020). *Veje til flere hænder – Task force om social- og sundhedsmedarbejdere*.
- Haastrup, L., Hasse, C., Jensen, T. P., Damgaard Knudsen, L. E., Laursen, P. F., & Nielsen, T., K. (2013). *Brobygning mellem teori og praksis i professionsbacheloruddannelserne – Sammenfattende Rapport*. København: KORA – Det Nationale Institut for Kommuners og Regioners Analyse og Forskning.
- Holen, M., & Lehn-Christiansen, S. (2017). Drømmen om sammenhæng. *Tidsskrift for Professionsstudier*, 13(25), s. 25-35.
- Højbjerg, K., Petersen, K. A., & Bøge, J. (2017). Klinikens didaktik i et professionspædagogisk perspektiv. *Klinisk Sygepleje*, 31(4), s. 243-256.
- Jensen, Pilegaard T., & Haselmann S. (2010). *Studerendes vurdering af teori og praksis på professionsbacheloruddannelserne*. København: AKF.
- Jørgensen, C. H., & Smistrup, M. (2007). *Erhvervsfagernes rolle i overgangen fra uddannelse til arbejde*. Roskilde Universitetscenter
- Kofod, A., & Krøjer, J. (2004). *Ude i virkeligheden: Læringsrum i socialrådgiverpraktikanter og social- og sundhedshjælperes praktikforløb*. København: Forbundet af Offentlige Ansatte, Dansk Socialrådgiverforening

Larsen, L. (2006). Det bedste af det, vi kan. Fastholdelse af elever i de grundlæggende social-og sundhedsuddannelser i Vejle amt og Randers. 3. delrapport. Roskilde Universitetscenter.

Louw, A. V. (2015). *Mod en tættere kobling mellem skole og praktik: Erfaringer fra 21 forsøgs- og udviklingsprojekter på 18 erhvervsskoler*. (1 udg.) København: Center for Ungdomsforskning, Institut for Læring og Filosofi, Aalborg Universitet.

Louw & Hansen. (2018). *Det gode uddannelsesliv i praktikken – vidensnotat om praktikken på social- og sundhedshjælperuddannelsen, social- og sundhedsassistentuddannelsen og sygeplejerskeuddannelsen*. København: Center for Ungdomsforskning.

Mathar, H. (2011). Frafald og fastholdelse af studerende i sygeplejerskeuddannelsen. *Sygeplejersken*, 111(14), s. 72-80.

Nielsen, G., & Dau, S. (2011). Uddannelsesbarrierer for udvikling af klinisk sygeplejeps. *Klinisk Sygepleje*, 25(2), s. 66-76.

Pedersen, E. B. (2004). *Social-og sundhedshjælpere og-assistenter. Antal, flow og årsager til frafald under og efter endt uddannelse. Baseret på en litteraturgennemgang. AMI-rapport nr. 58*. København: Arbejdsmiljøinstituttet.

Rambøll. (2018). *Kortlægning: Rekruttering og fastholdelse af social- og sundhedspersonale og sygeplejerskesker i kommuner og regioner*. København: Rambøll

Rasmussen, S. P. (2010). *En undersøgelse af sygeplejestuderendes trivsel i praktikuddannelse i en hospitalsafdeling, og betydningen heraf i forhold til frafald*. Ph.d.-afhandling, Institut for Litteratur, Kultur og Medier, H.C. Andersen Forskerskolen, Syddansk Universitet.

Studerterforum UC. (2020). *God Praktik For Alle*.

Uddannelses- og Forskningsministeriet. (2020). *Bekendtgørelse om erhvervsakademiuddannelser og professionsbacheloruddannelser: BEK nr 2672 af 28/12/2021*

Ørndrup, B., Minds, S., Sørensen, J.-B., Sønderby, V., Søndergaard, B., & Minds, S. (2006). *Praktikuddannelse med elevens læring i fokus – kompetenceudvikling i SOSU-uddannelserne*.

Appendiks B – Metode og datagrundlag

Undersøgelsen består af to dele: dels en kvalitativ undersøgelse baseret på kvalitative interviews med studerende og dels en kvantitativ undersøgelse baseret på en spørgeskemaundersøgelse blandt studerende på de fire største professionsbacheloruddannelser: pædagoguddannelsen, læreruddannelsen, sygeplejerskeuddannelsen og socialrådgiveruddannelsen.

Undersøgelsen er gennemført med et sekventielt design, hvor indsigter fra den kvalitative undersøgelse har informeret spørgeskemaundersøgelsen. Konkret er nogle spørgsmål blevet formuleret på baggrund af forhold, som er blevet identificeret i den kvalitative undersøgelse, og som vi har ønsket at undersøge udbredelsen af.

Det følgende beskriver, hvordan vi har gennemført undersøgelsens to dele.

Interviewundersøgelse blandt studerende

EVA har gennemført semistrukturerede telefoninterviews af ca. en times varighed med i alt 16 studerende fordelt de fire professionsbacheloruddannelser, dvs. fire studerende fra hver uddannelse. Interviewene er blevet gennemført i sommeren 2022.

Til interviewene har EVA udarbejdet en interviewguide, der dækker de studerendes oplevelser og erfaringer med deres praktikforløb i forhold til følgende temaer: det faglige udbytte af deres praktik, arbejdsopgaver i praktikken, praktikvejlederen, det kollegiale fællesskab, samspil mellem studie og praktik samt overvejsler om fremtidigt arbejdsliv. Har de studerende været i flere praktikforløb, er der blevet spurgt ind til dem alle. Samme studerende kan således både have positive og negative oplevelser fra deres praktikforløb, som fremgår af undersøgelsen.

Interviewene er blevet lydoptaget og transskriberet.

Rekruttering og udvælgelse af informanter

De rekrutterede studerende har gennemført alle praktikforløb på deres uddannelse og er foretaget ved afslutningen af deres uddannelsesforløb, dvs. mens de studerer på sidste semester. Dette for at tale med studerende, der har et bredt erfaringsgrundlag.

De studerende er blevet udvalgt fra i alt fire professionshøjskoler, som udbyder uddannelserne: Københavns Professionshøjskole (udbud: København), Professionshøjskolen Absalon (udbud: Roskilde og Holbæk, UCL erhvervsakademi) og professionshøjskole (udbud: Odense og Svendborg) samt Professionshøjskolen UCN og Aalborg Universitet (udbud: Aalborg). For hver institution er der

rekrutteret én studerende fra hver uddannelse. UCN udbyder dog ikke socialrådgiveruddannelsen, som derimod ligger på Aalborg Universitet, hvorfor én socialrådgiverstuderende er rekrutteret herfra. De fire professionshøjskoler og udbuddene er valgt for sikre geografisk spredning samt spredning på udbuddenes størrelse. Herudover har vi i videst muligt omfang forsøgt at sikre spredning på udvalgte baggrundskarakteristika, køn og etnicitet blandt de studerende. Således er der blandt de rekrutterede studerende én studerende inden for hver uddannelse, der ikke har dansk etnicitet. Derudover er der blandt de interviewede lærerstuderende og sygeplejerskestuderende en lige fordeling af mænd og kvinder, mens der blandt de interviewede pædagogstuderende er én mand, og blandt de interviewede socialrådgiverstuderende har det ikke været muligt at rekruttere mænd.

Kontaktgrundlaget er det samme, som er anvendt til spørgeskemaundersøgelsen.

Analysestrategi

Analysestrategien har taget udgangspunkt i en framework-baseret tilgang med fokus på, hvilke perspektiver der er kommet til udtryk hos de interviewede studerende inden for de forskellige temaer på tværs af de fire uddannelser. I de enkelte tilfælde, hvor der i interviewmateriale har været forhold, der tydeligt har været specifikke for den enkelte uddannelses organisering, er det blevet fremhævet i analysen.

Spørgeskemaundersøgelse blandt studerende

Udsendelsesgrundlag

Spørgeskemaundersøgelsen er gennemført som en populationsundersøgelse blandt alle landets studerende på de to sidste semestre på lærer-, pædagog-, socialrådgiver- og sygeplejerskeuddannelsen. Kontaktoplysningerne (herunder navn, CPR, e-mail og telefonnummer) er leveret til Epinion af EVA.

Nedenstående tabeller viser udsendelsesgrundlaget fordelt på institutionstype og uddannelse.

TABEL B.1

Udsendelsesgrundlag for studerende opdelt på hovedinstitution

Hovedinstitution	Antal studerende
Københavns Professionshøjskole	3.343
Professionshøjskolen Absalon	1.606
Professionshøjskolen UC Syddanmark	1.106
Professionshøjskolen University College Nordjylland	934
Professionshøjskolen VIA University College	2.740
UCL Erhvervsakademi og Professionshøjskole	1.488
Aalborg Universitet	134
Total	11.351

TABEL B.2

Udsendelsesgrundlag for studerende opdelt på uddannelse

Uddannelse	Antal studerende
Folkeskolelærer, prof.bach.	2.342
Pædagog, prof.bach.	4.299
Socialrådgiver, prof.bach	1.700
Sygeplejerske, prof.bach.	3.010
Total	11.351

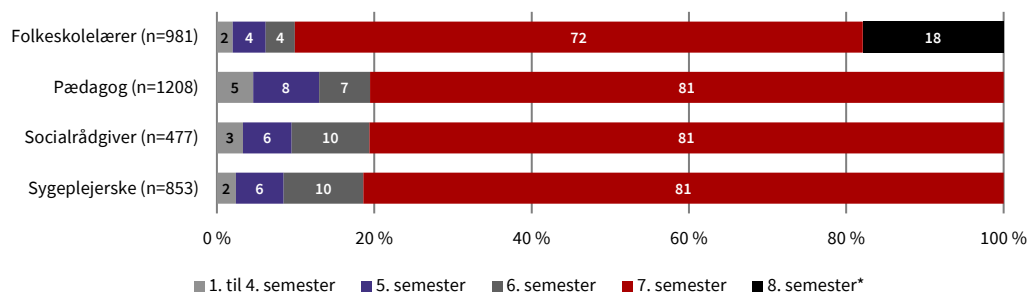
62 studerende, som oplyser, at de har været i praktik i udlandet, er efterfølgende slettet fra datasættet.

Figur B.1 herunder viser fordelingen af de studerende på semestre.⁴

FIGUR B.1

Semestre

Jeg er i gang med uddannelsen på ____semester

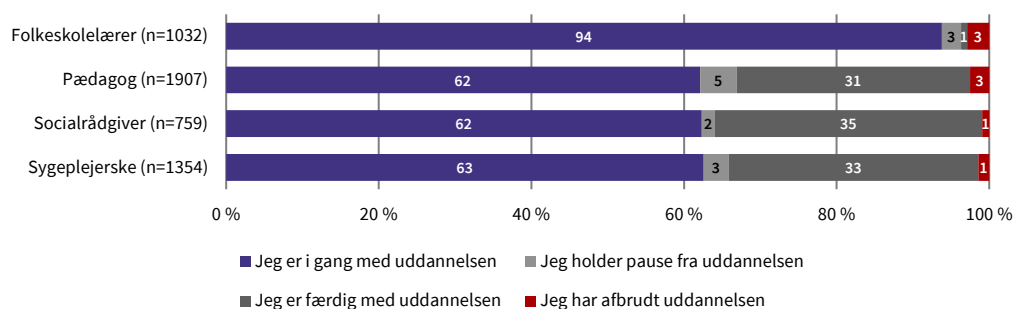
Kilde: Danmarks Evalueringsinstitut.

4 Populationen er defineret ved, at de studerende er optaget på uddannelserne i 2019, enten i vinteroptaget (januar-februar) eller sommeroptaget (august-september). Da sommeroptaget er ca. dobbelt så stort som vinteroptaget, er de fleste på undersøgelsestidspunktet på syvende semester, som er det sidste semester for pædagog-, sygeplejerske- og socialrådgiverstuderende og det næstsidste for lærerstuderende.

FIGUR B.2

Status på uddannelsen

Hvilken af følgende muligheder beskriver din status på uddannelsen:

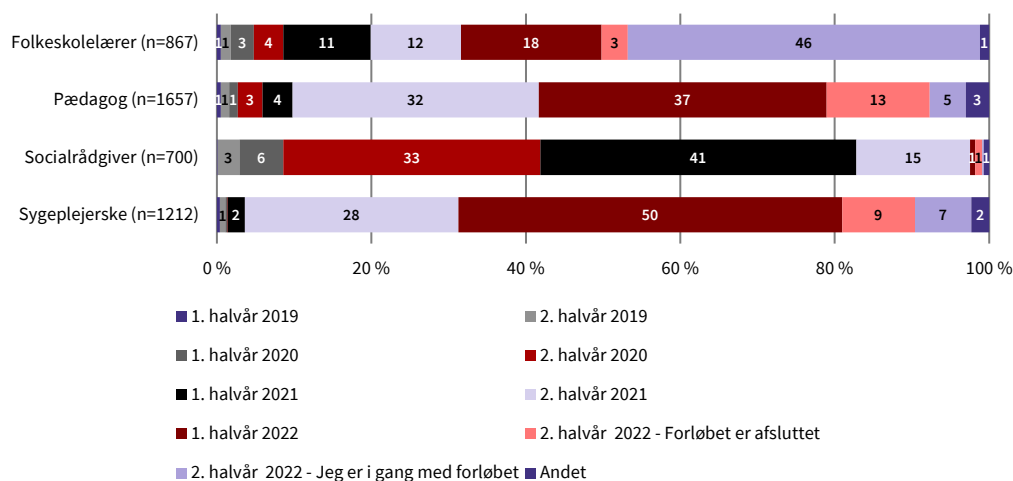

Kilde: Danmarks Evalueringsinstitut.

FIGUR B.3

Praktikperiode

Praktikforløbet fandt sted:

Kilde: Danmarks Evalueringsinstitut.

Note: Der er svarkategorier, som ikke er i figuren, da der ingen besvarelser er i den pågældende kategori.

Dataindsamling og svarprocent

Data er indsamlet i perioden fra 27. oktober til og med 29. november 2022. Der er gennemført 3.798 besvarelser og dermed opnået en samlet svarprocent på 35 %⁵ blandt de studerende. Tabellen nedenfor viser det opnåede antal besvarelser og svarprocenter fordelt på baggrundsvariabler.

⁵ I opgørelsen er fraregnet 406 studerende, der i spørgeskemaet har angivet, at de er uden for målgruppen, fx hvis de aktuelt går på 1.-5. semester.

Dertil kommer 1.014 partielle besvarelser, dvs. besvarelser, hvor den studerende har afbrudt besvarelsen, før alle spørgsmål er besvaret. Disse indgår i figurene, for så vidt at de pågældende spørgsmål er besvaret. Dette er grunden til, at n for figurer kan variere. Tabellen nedenfor viser det opnåede antal besvarelser og svarprocenter fordelt på de fire uddannelser.

TABEL B.3

Samlede svarprocenter for institutionerne

Institution	Udsendelsesgrundlag	Svar	Svarprocent
Københavns Professionshøjskole	3.190	1.028	32 %
Professionshøjskolen Absalon	1.530	536	35 %
Professionshøjskolen UC Syddanmark	1.067	369	35 %
Professionshøjskolen University College Nordjylland	889	338	38 %
Professionshøjskolen VIA University College	2.633	928	35 %
UCL Erhvervsakademi og Professionshøjskole	1.417	527	37 %
Aalborg Universitet	128	72	56 %
Total	10.854	3798	35 %

TABEL B.4

Samlede svarprocenter for uddannelserne

Uddannelse	Udsendelsesgrundlag	Svar	Svarprocent
Lærer, prof. bach.	2.213	652	29 %
Pædagog, prof. bach.	4.099	1.428	35 %
Socialrådgiver, prof. bach.	1.642	656	40 %
Sygeplejerske, prof. bach.	2.900	1.062	37 %
Total	10854	3798	35 %

Repræsentativitet

I tabellen nedenfor undersøges repræsentativiteten af data for de deltagende studerende. Dette gøres ved at sammenholde fordelingerne blandt besvarelserne med fordelingerne i populationen på institutionsniveau på udvalgte parametre.

TABEL B.5

Repræsentativitetsanalyse på institutions- og uddannelsesniveau

Institution/uddannelse	Population, N	Population, %	Besvarelser, N	Besvarelser, %	Afvigelse, pct. point
Københavns Professionshøjskole	3.190	29 %	1028	27 %	-2 %

Institution/uddannelse	Popula- tion, N	Popula- tion, %	Besvarel- ser, N	Besvarel- ser, %	Afvigelse, pct. point
Lærer, prof. bach.	645	6 %	175	5 %	-1 %
Pædagog, prof. bach.	1.273	12 %	420	11 %	-1 %
Socialrådgiver, prof. bach.	381	4 %	141	4 %	0 %
Sygeplejerske, prof. bach.	891	8 %	292	8 %	-1 %
Professionshøjskolen Absalon	1.530	14 %	536	14 %	0 %
Lærer, prof. bach.	246	2 %	73	2 %	0 %
Pædagog, prof. bach.	592	5 %	198	5 %	0 %
Socialrådgiver, prof. bach.	254	2 %	79	2 %	0 %
Sygeplejerske, prof. bach.	438	4 %	186	5 %	1 %
Professionshøjskolen UC Syddanmark	1.067	10 %	369	10 %	0 %
Lærer, prof. bach.	225	2 %	60	2 %	0 %
Pædagog, prof. bach.	450	4 %	153	4 %	0 %
Socialrådgiver, prof. bach.	202	2 %	87	2 %	0 %
Sygeplejerske, prof. bach.	190	2 %	69	2 %	0 %
Professionshøjskolen University Col- lege Nordjylland	889	8 %	338	9 %	1 %
Lærer, prof. bach.	250	2 %	87	2 %	0 %
Pædagog, prof. bach.	368	3 %	139	4 %	0 %
Sygeplejerske, prof. bach.	271	2 %	112	3 %	0 %
Professionshøjskolen VIA University College	2.633	24 %	928	24 %	0 %
Lærer, prof. bach.	572	5 %	171	5 %	-1 %
Pædagog, prof. bach.	1.015	9 %	344	9 %	0 %
Socialrådgiver, prof. bach.	377	3 %	168	4 %	1 %
Sygeplejerske, prof. bach.	669	6 %	245	6 %	0 %
UCL Erhvervsakademi og Professions- højskole	1.417	13 %	527	14 %	1 %
Lærer, prof. bach.	275	3 %	86	2 %	0 %
Pædagog, prof. bach.	401	4 %	174	5 %	1 %
Socialrådgiver, prof. bach.	300	3 %	109	3 %	0 %
Sygeplejerske, prof. bach.	441	4 %	158	4 %	0 %
Aalborg Universitet	128	1 %	72	2 %	1 %
Socialrådgiver, prof. bach.	128	1 %	72	2 %	1 %
Total	10.854	100 %	3798	100 %	0 %

Vægtningstrategi

For at kunne drage konklusioner om alle nyoptagne studerende i (population) på baggrund af den surveydata, EVA har indsamlet blandt de nyoptagne studerende (stikprøve), er det vigtigt, at individer i stikprøven ikke er systematisk forskellige fra individer i population.

For at vurdere muligheden for at drage konklusioner om populationen på baggrund af analyser af stikprøven sammenlignes fordelingen af en række centrale variable i populationen og stikprøven. Af tabel B.6 fremgår, at stikprøven afviger fra populationen særligt mht. køn og uddannelsesretning. Der er en overvægt af kvinder og sygeplejerskestuderende i stikprøven. For at imødegå denne skævhed i den indsamlede surveydata har EVA beregnet vægte, som anvendes i rapportens deskriptive analyser.

Beregning af vægte

Med adgang til data for population beregnes sandsynligheden for at besvare surveyen med udgangspunkt i en logistisk regressionsmodel. Regressionsmodellens afhængige variabel angiver, om en respondent har besvaret surveyen, og de uafhængige variable beskriver individer i populationen mht. uddannelsesvalg og en række baggrundskarakteristika. Ud fra denne model estimeres den forudsagte sandsynlighed for at besvare surveyen – også kaldet *propensity-scoren*:

$$e(x) = P(y = 1|x)$$

Propensity-scoren ($e(x)$) er den estimerede sandsynlighed for at besvare surveyen ($y = 1$) for et individ i populationen givet individets værdier på de uafhængige variable (x) i den logistiske regressionsmodel (Rosenbaum og Rubin, 1983). Alle observationer i surveydatasættet tildeles en *propensity-score-vægt*, som beregnes som den inverse funktion af *propensity-scoren* (Li, Morgan og Zaslavsky, 2017). Hvis den estimerede sandsynlighed for, at en given respondent besvarer surveyen, er 0,1, tildeles respondenteren således en vægt på $1/0,1 = 10$. På den måde vægter svarene fra respondenter med en lavere *propensity-score* mere i analyserne. For ikke at lade enkelte observationer udøve stor indflydelse på resultater i rapporten ekskluderes respondenter, som tildeles *propensity-score-vægte* med højere værdier end 35.

Af tabel B.6 fremgår, at der på samtlige variable opnås bedre balance mellem stikprøven og populationen efter vægtning.

Specifikation af regressionsmodellen anvendt til estimering af *propensity-scoren*

Estimering af *propensity-scoren* med udgangspunkt i en logistisk regressionsmodel indebærer en række valg mht. udvælgelse af variable, som medtages i modellen, og specifikation af deres funktionelle form. I overensstemmelse med formålet med vægtningen evalueres disse valg efter, hvor god den resulterende balance mellem den vægtede stikprøve og populationen er. *Propensity-score-vægtene*, som anvendes i rapportens deskriptive analyse, er udregnet med udgangspunkt i den specifikation af regressionsmodellen, som giver den bedste overordnede balance.

Alternative modelspecifikationer relative *performance* mht. til opnåelse af den bedst mulige balance evalueres med udgangspunkt i de standardiserede forskelle mellem vægtet stikprøve og population (Austin, 2011). Den standardiserede forskel d mellem stikprøve og population for en dikotom variabel er givet

$$d = \frac{p_{stikprøve} - p_{population}}{\sqrt{\frac{p_{stikprøve}(1 - p_{stikprøve}) + p_{population}(1 - p_{population})}{2}}}$$

hvor $p_{stikprøve}$ angiver variabelens gennemsnitsværdi i stikprøven, og $p_{population}$ angiver variabelens gennemsnitsværdi i population. Modelspecifikationernes relative *performance* vurderes ved at sammenligne gennemsnitsværdier af kvadrede standardiserede forskelle for centrale variable. Den specifikation, som resulterer i den laveste gennemsnitlige kvadrerede standardiserede forskel, giver den bedste overordnede balance mellem vægtet stikprøve og population og vælges som udgangspunkt for beregning af vægte anvendt i rapportens deskriptive analyser.

Den logistiske regressionsmodel, som anvendes til at beregne *propensity-score-vægtene*, er specificeret som givet ved følgende ligning

$$\text{logit}(\text{respondent}) = \beta_0 + \beta_1 \text{kvinde} + \beta_2 \text{alder} + \beta_3 \text{alder}^2 + \beta_4 \text{alder}^4 + \beta_5 \text{uddannelse} + \beta_6 \text{institution}$$

hvor *kvinde* er en dummy-variabel, *alder* angiver alder i år, *uddannelse* er en kategorisk variabel, der angiver uddannelsesområde, og *institution* er en kategorisk variabel, der angiver uddannelsessted.

Et forbehold forbundet med vægtningsstrategien bør nævnes. Vægtningsstrategien tager kun højde for observerbare karakteristika og ikke uobserverbare karakteristika. Det vides med andre ord ikke, om den vægtede stikprøve er balanceret på øvrige variable, som ikke er med i vægtningsmatricen.

TABEL B.6

Balancetabel

BaggrundsvARIABLE	Population	Stikprøve	Vægtet stikprøve
Køn			
Kvinde	80,22 %	84,20 %	80,32 %
Mand	19,78 %	15,80 %	19,68 %
Alder			
21-25 år	45,90 %	47,07 %	46,13 %
26 år eller ældre	54,10 %	52,93 %	53,87 %
Uddannelse			
Folkeskolelærer	20,63 %	19,25 %	20,56 %
Pædagog	37,87 %	36,52 %	37,85 %
Socialrådgiver	14,98 %	16,10 %	14,98 %
Sygeplejerske	26,52 %	28,12 %	26,61 %

Kilde: Danmarks Evalueringsinstitut 2023, egne beregninger.

Anonymitet og diskretionering

Af hensyn til respondenternes anonymitet afrapporteres ikke besvarelser, hvis der er under fem besvarelser i en svarkategori, eller hvis besvarelserne tilsammen udgør mindre end 1 %. I de tilfælde, hvor det er muligt, lægges svarkategorierne i stedet sammen. I enkelte tilfælde har vi dog efter en konkret afvejning undladt at diskretionere af hensyn til figurernes læsevenlighed.

Oplevelsen af praktik på uddannelserne til lærer, pædagog, sygeplejerske og socialrådgiver

© 2022 Danmarks Evalueringsinstitut

Citat med kildeangivelse er tilladt

Publikationen er kun udgivet i elektronisk form på: www.eva.dk

Foto: iStock

ISBN (www) 978-87-7182-689-0

Danmarks Evalueringsinstitut (EVA) gør uddannelse og dagtilbud bedre. Vi leverer viden, der bruges på alle niveauer – fra institutioner og skoler til kommuner og ministerier.

**DANMARKS
EVALUERINGSINSTITUT**

T 3555 0101
E eva@eva.dk
H www.eva.dk